
Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α, Β, Γ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Με απόφαση της ελληνικής κυβερνήσεως τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄ Β΄ Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για να εκφραστεί μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα, δηλαδή για να σχηματιστεί λόγος, οι λέξεις, όπως και στη νέα ελληνική γλώσσα, *συντάσσονται,* δηλαδή μπαίνουν η μια κοντά στην άλλη, σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί, οι συντακτικοί κανόνες, εξετάζονται στο μέρος της Γραμματικής που λέγεται Συντακτικό.

Στο Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής εξετάζονται:

Α′ Η πρόταση και οι όροι της, δηλαδή τα στοιχεία που την αποτελούν,

Β′ Η σχέση των προτάσεων μεταξύ τους και

Γ′ Τα σχήματα λόγου, δηλαδή οι ιδιορρυθμίες του λόγου που γίνονται με παράβαση των συντακτικών ή άλλων γλωσσικών κανόνων.

Η μελέτη του Συντακτικού έχει ως βασικούς σκοπούς να δείξει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι λέξεις μέσα στο λόγο, να δώσει τη σημασία των διάφορων συντακτικών στοιχείων με τα οποία σχηματίζεται μια φράση, και τελικά να βοηθήσει κυρίως στην κατανόηση και στη σωστή μετάφραση ενός αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική.

Το Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δε διαφέρει πολύ από το Συντακτικό της νέας. Σε πολλά σημεία οι συντακτικοί κανόνες της αρχαίας διατηρήθηκαν οι ίδιοι και στη νέα γλώσσα, αφού άλλωστε η τελευταία δεν είναι παρά η συνέχεια και η εξέλιξη της ίδιας γλώσσας, της αρχαίας ελληνικής.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε. = νέα ελληνική γλώσσα
πβ. = παράβαλε
βλ. = βλέπε
ενν. = εννοείται
κ.τ.ό. = και τα όμοια
κ.ε. = και εξής

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1) Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο

1 **Πρόταση** λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου **που εκφράζει** μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Έτσι **τα είδη των** προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους, **όπως και στη ν.ε., είναι:**

α) **προτάσεις κρίσεως**, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία κ.τ.ό.:

Σὺ Ἕλλην εἶ (=είσαι).

Τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι (=θα νόμιζες πράγματι ότι η πόλη είναι...).

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος (=δεν μπορείς να πάρεις απ' αυτόν που δεν έχει).

Οι προτάσεις κρίσεως εκφέρονται με **οριστική** (απλή ή δυνητική) ή με **δυνητική ευκτική** και έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. §85 κ.ε.).

β) **προτάσεις επιθυμίας**, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή κ.τ.ό.:

Ἴωμεν (=ας πάμε).

Μὴ θορυβεῖτε.

Εἴθ' ἦσθα δυνατός (=μακάρι να ήσουν δυνατός).

*Ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς **οὔτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην*** (η πρώτη πρόταση είναι κρίσεως, η δεύτερη επιθυμίας).

Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με **υποτακτική**, **προστακτική** και με τις δύο ευχετικές εγκλίσεις (**ευχετική ευκτική** και **ευχετική οριστική**). Έχουν άρνηση *μή* (βλ. §85 κ.ε.).

γ) **προτάσεις επιφωνηματικές**, με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα:

Ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= μητέρα, τι ωραίος που μου είναι ο παππούς).

δ) **προτάσεις ερωτηματικές**, με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση:

Τίς εἶ; (= ποιος είσαι;)
Τί εἴπω; (= τι να πω;)

Οι ερωτηματικές προτάσεις είναι προτάσεις κρίσεως ή επιθυμίας με ερωτηματική μορφή, γι' αυτό εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως ή με υποτακτική ανάλογα, αν δηλαδή έχουν αντίστοιχη πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*
— *Πῶς ἂν σκοποίμεθα αὐτά;* (= πώς θα μπορούσαμε να τα εξετάσουμε αυτά;) — *Σκοποίμεθα ἂν αὐτά, εἰ...*
— *Τί εἴπω;* — *Εἰπέ...*
— *Μὴ ἀποκρίνωμαι;* (= να μην απαντήσω;)
— *Ἀπόκριναι ἢ Μή...*

2 Οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται, όπως και στη ν.ε., σε: α) ερωτήσεις που δηλώνουν **ολική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ* (= όχι) ή κάποια άλλη αντίστοιχη λέξη: *μάλιστα, οὐδαμῶς* (= με κανέναν τρόπο), *πῶς γάρ οὐ* κτλ., γιατί η απάντηση αφορά όλο το περιεχόμενο της προτάσεως:

— *Ἆρα σὺ εἶ Σωκράτης;* — *Ναί.*
— *Μὴ ἀρχιτέκτων βούλει* (= θέλεις) *γενέσθαι;* — *Οὔκουν ἔγωγε* (= όχι εγώ τουλάχιστο).
— *Ἆρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστιν μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;) — *Οὐδαμῶς.*

Οι ερωτήσεις αυτές εισάγονται με ένα ερωτηματικό μόριο *ἆρα, ἀρά*

γε, οὐκοῦν, οὔκουν κτλ. ή απλώς η ερωτηματική τους μορφή δηλώνεται με τον τόνο της φωνής.

β) ερωτήσεις που δηλώνουν **μερική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ*, γιατί αναφέρεται σ' ένα μόνο μέρος του περιεχομένου της προτάσεως:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*
— *Πόσα ἂν μοι χρήματα δοίης;* (=πόσα χρήματα θα μου δώσεις;)
— *Ὁπόσα ἂν δυναίμην* (=όσα θα μπορέσω).
— *Ἐμὲ δὲ ποῦ χρὴ οἰκεῖν;* (=εγώ που πρέπει να κατοικώ;) — *Ἐν τῇ πατρίδι τῇ σαυτοῦ* (= στην πατρίδα σου).

Οι ερωτήσεις μερικής άγνοιας εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή με ερωτηματικά επιρρήματα (*τίς, ποῖος, πόσος* κτλ. ή *ποῦ, πόθεν, πῶς* κτλ.).

Όταν οι ερωτηματικές προτάσεις είναι **διμελείς,** δηλαδή περιέχουν δύο ερωτήσεις, τότε στο α' μέρος τους προτάσσεται συνήθως η ερωτηματική αντωνυμία *πότερον* ή *πότερα,* ενώ στο β' μέρος ο διαχωριστικός σύνδεσμος *ἤ*. Κατά τη μετάφραση στη ν.ε. η λέξη *πότερον* ή *πότερα* μπορεί να παραλείπεται:

Ἀπιόντες ἐνθένδε ἡμεῖς ***πότερον*** *κακῶς τινας ποιοῦμεν* ***ἢ*** *οὔ;* (=αν φύγουμε εμείς από δω, βλάπτουμε κάποιους ή όχι;)

Σημείωση. Πολλές φορές, όπως και στη ν.ε., η ερώτηση διατυπώνεται, όχι για να πληροφορηθεί κανείς κάτι, αλλά για να εκφραστεί εντονότερα:

α) **μια πρότροπή ή μια παράκληση:**
Τί οὐ καλοῦμεν δῆτα Λυσιστράτην; (αντί: *καλέσωμεν τάχιστα Λυσ.)* (=ας καλέσουμε αμέσως τη Λυσ.).
Οὐ περιμενεῖς; (=δε θα περιμένεις;) (αντί: περίμενε) (πβ. ν.ε. δεν έρχεστε για λίγο;).

β) **μια βεβαίωση ή μια άρνηση:**
Τοῦτ' οὐκ ἔστι μεγάλη καὶ περιφανὴς ἀναισχυντία; (αντί: *τοῦτ' ἔστι ἀναμφισβητήτως μεγάλη καί...*)
Τίνι ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; (αντί: *οὐδενὶ ἀρέσκοι ἂν πόλις...*) (πβ. ν.ε. δε σου το 'λεγα εγώ;).

γ) **μια υπόθεση:**
Ἐξήμαρτέ τις ἄκων; (=έκανε κάποιος ένα λάθος χωρίς να το θέλει;) *Συγγνώμη τούτῳ* (αντί: *ἐάν τις ἐξαμάρτῃ ἄκων...*) (πβ. ν.ε. έχεις γρόσια; έχεις γλώσσα).
Οι ερωτηματικές αυτές προτάσεις λέγονται **ρητορικές ερωτήσεις.**

2) Τα είδη των προτάσεων ως προς το ποιόν

Μια πρόταση κατά το ποιόν λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) **αρνητική ή αποφατική**, όταν περιέχει άρνηση:
Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.
Μὴ θορυβεῖτε.
Μὴ ἀποκρίνωμαι;

β) **καταφατική**, όταν δεν περιέχει άρνηση:
Σὺ Ἕλλην εἶ.
Ἴωμεν.
Τίς εἶ;

3) Τα είδη των προτάσεων ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις

Ως προς τη σχέση της με άλλες προτάσεις μια πρόταση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) **κύρια ή ανεξάρτητη**, όταν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὔξενον ἁρμοστήν.
Ταύτῃ ἔστω (=έτσι ας γίνει).
Μὴ θορυβεῖτε.

Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με τους παρατακτικούς συνδέσμους (συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς κτλ.). Βλ. παρατακτική σύνδεση προτάσεων §144 κ.ε.

β) **δευτερεύουσα ή εξαρτημένη**, όταν δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αλλά εξαρτάται από μιαν άλλη πρόταση την οποία και προσδιορίζει:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὔξενον ἁρμοστήν, ἵνα δύναιτο διασῴζειν τὰς πόλεις (=για να μπορεί να προστατεύει τις πόλεις).
Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω.

Η πρόταση: *ἵνα δύναιτο...* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *Ἀγησίλαος κατέλιπεν...* από την οποία και εξαρτάται.

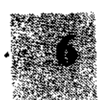
Η πρόταση: *εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *ταύτῃ ἔστω* και από αυτήν εξαρτάται. Η δευτερεύουσα πρόταση με την πρόταση που προσδιορίζει συνδέεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, αιτιολογικούς, τελικούς, υποθετικούς κτλ.) ή με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα ή με ερωτηματικές αντωνυμίες και ερωτηματικά επιρρήματα. Βλ. υποτακτική σύνδεση προτάσεων §153 κ.ε.

Σημείωση. Με παρατακτικούς συνδέσμους μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους και δευτερεύουσες προτάσεις:
*Εἰ ἅμα ἐλεύθερός τ' εἴης **καὶ** πλούσιος γένοιο, τίνος ἂν δέοις* (= αν ήσουν ελεύθερος και μαζί γινόσουν και πλούσιος, από τι θα είχες ανάγκη;) (βλ. και §143γ).

4) Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους

5 Οι προτάσεις με βάση τον αριθμό ή την πληρότητα των όρων τους λέγονται, όπως και στη ν.ε., **απλές, σύνθετες, ελλειπτικές** και **επαυξημένες**. Βλ. στα επόμενα κεφάλαια §§7, 13, 19, 23.

Περίοδος και ημιπερίοδος

6 Ένα κείμενο, συνήθως όταν είναι μεγάλο, διαιρείται σε περιόδους ή ημιπεριόδους.

Περίοδος λέγεται ένα μέρος του κειμένου που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και έχει ολοκληρωμένο νόημα. Η περίοδος καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δυο τελείες.

Ημιπερίοδος (ή **κώλον περιόδου**) λέγεται το μέρος μιας περιόδου που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα, αλλά έχει νοηματική αυτοτέλεια και αποτελείται επίσης από μια ή περισσότερες προτάσεις. Η ημιπερίοδος καταλήγει σε άνω τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

Λ.χ. *Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένε-*

το. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπισθοφύλακες ᾠήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἵποντο γὰρ ὄπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι.

Το προηγούμενο απόσπασμα από την Κύρου Ανάβαση του Ξενοφώντα (4, 7, 21-22) αποτελείται από τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους με μία κύρια πρόταση στην καθεμιά. Η δεύτερη περίοδος αποτελείται από τρεις προτάσεις, δύο δευτερεύουσες και μία κύρια. Η τρίτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους, και απ' αυτές η πρώτη περιλαμβάνει μία κύρια πρόταση, ενώ η δεύτερη ημιπερίοδος περιλαμβάνει τρεις κύριες προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

7 Κάθε πρόταση, όπως και στη ν.ε., αποτελείται από δύο κύριους όρους, δύο κύρια στοιχεία απαραίτητα, για να σχηματιστεί και η πιο απλή πρόταση. Οι κύριοι όροι σε μια πρόταση είναι: το **υποκείμενο** και το **κατηγόρημα:**

Κῦρος ἦν φιλομαθέστατος.
Ἡ πόλις κατέστη φρούριον.
Σὺ Ἕλλην εἶ.
Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.
Μακάριός ἐστιν ὅστις οὐσίαν (= περιουσία) *καὶ νοῦν ἔχει.*
Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται.
Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.

Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση (*Κῦρος, ἡ πόλις, σύ, τὸ λακωνίζειν, ὅστις... ἔχει, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ*).

Κατηγόρημα είναι ό,τι λέγεται στην πρόταση για το υποκείμενο (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν, μισοῦνται, ἔφυγον*).

Η πρόταση που αποτελείται μόνο από το υποκείμενο και το κατηγόρημα λέγεται **απλή πρόταση.**
Το κατηγόρημα σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

α) **μονολεκτικό** και να εκφράζεται μόνο με ρηματικό τύπο (*μισοῦνται, ἔφυγον*) ή

β) **περιφραστικό** και να αποτελείται από έναν τύπο του ρήματος *εἰμί* (=ειμαι) ή άλλου συγγενικού ρήματος και από ένα όνομα, επίθετο ή

ουσιαστικό (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστί φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν).*

Το όνομα που φανερώνει ποιο γνώρισμα αποδίδεται στο υποκείμενο λέγεται **κατηγορούμενο** (*φιλομαθέστατος, φρούριον, Ἕλλην, φιλοσοφεῖν, μακάριος*), και το ρήμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγεται **συνδετικό** ρήμα (*ἦν, κατέστη, εἶ, ἐστί*).

1) Το υποκείμενο

8 Το υποκείμενο μιας προτάσεως μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., ουσιαστικό (*Κῦρος, ἡ πόλις*) ή αντωνυμία (*σύ*), αλλά και κάθε άλλη λέξη ή ομάδα λέξεων ή και πρόταση ολόκληρη (*τὸ λακωνίζειν, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅστις... ἔχει*). (πβ. ν.ε. το πότε θα φύγεις είναι δικό σου ζήτημα).

Το υποκείμενο του ρήματος στην πρόταση βρίσκεται πάντοτε σε πτώση ονομαστική (για το υποκείμ. του απαρεμφάτου και της μετοχής βλ. §§94, 102).

Σημείωση. Όταν πρόκειται να δηλωθεί κάποιο ποσό κατά προσέγγιση, το υποκείμενο εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, συνήθως με τις προθέσεις: *εἰς, ἀμφί, περί,* και αιτιατική:

***Περὶ τοὺς ἑπτακοσίους** ἀπέθανον* (= περίπου εφτακόσιοι).

2) Το κατηγορούμενο

9 Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., όχι μόνο όνομα, ουσιαστικό ή επίθετο (*φρούριον, Ἕλλην, φιλομαθέστατος, μακάριος*) αλλά και κάθε λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

*Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ **φιλοσοφεῖν**.*

***Μάτην** ἐστὶ τὸ μεμνῆσθαι περὶ τούτων* (= είναι μάταιο να κάνει κανείς λόγο γι' αυτά).

*Φίλιππός ἐστιν **ὅ,τι ἂν εἴπῃ τις**.* (πβ. ν.ε. αυτό ήταν **ό,τι πιο παράξενο είδα στη ζωή μου**).

Σημείωση. Και το κατηγορούμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, όταν δηλώνεται ένα ποσό κατά προσέγγιση:

*Οἱ Πέρσαι ἦσαν **ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας*** (= περίπου δώδεκα...).

3) Το συνδετικό

10 Συνδετικά ρήματα εκτός από το ρήμα *εἰμί* είναι και άλλα που έχουν συγγενική σημασία, όπως:

α) *γίγνομαι, τυγχάνω, διατελῶ* (=είμαι διαρκώς), *καθίσταμαι* (=γίνομαι), *ἀποβαίνω, ἔφυν* (=γεννήθηκα), *πέφυκα* (=είμαι από τη φύση μου).

Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων ***διατελεῖς*** (=είσαι διαρκώς χωρίς παπούτσια και χιτώνα).
Ἡρακλῆς ***κατέστη*** *εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.*
Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ***ἔφυ*** (=ο λόγος της αλήθειας...).

β) *αἱροῦμαι* (=εκλέγομαι), *ἀποδείκνυμαι* (=διορίζομαι), *λέγομαι* καί τα συνώνυμά τους, όπως *χειροτονοῦμαι, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι* κτλ.:

Ξενοφῶν ***ἡρέθη*** *ἄρχων.*
Στρατηγὸς τῶν πάντων ***ἀπεδέδεικτο*** *Τισσαφέρνης.*
Δερκυλίδας ***ἐπεκαλεῖτο*** *Σίσυφος.*
(πβ. ν.ε. Αυτός **γεννήθηκε** πλούσιος. Ο αδερφός του **εκλέγεται** βουλευτής στο νομό μας).

11 Και άλλα ρήματα, εκτός από τα συνδετικά, (συχνά όσα σημαίνουν κίνηση) μπορούν να συνδέσουν το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο που είναι συνήθως επίθετο, αλλά σημαίνει ό,τι και ένα επίρρημα, δηλαδή **τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπό, σειρά** κτλ., και γι' αυτό λέγεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο:**

Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (=οι άρρωστοι), *οἱ δ' ἄλλοι σκηνοῦμεν* ***ὑπαίθριοι*** (=στο ύπαιθρο).
Ὄρθριος *ἥκεις* (=ήρθες τα ξημερώματα).
Ἐγώ σε ***ἄσμενος*** *ἑόρακα* (=εγώ σε είδα με ευχαρίστηση).
Αἱ νῆες ἦλθον ***βοηθοί*** (=τα πλοία ήρθαν για να βοηθήσουν).
Ἐντεῦθεν ἐξῇσαν (=βγήκαν έξω) *οἱ στρατηγοὶ* ***πρῶτοι.***

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με επιρρηματική έκφραση.
(πβ. ν.ε. Περπατά **καμαρωτός**. Παντρεύτηκε **γέρος**. Ήρθε **πρώτος** στο διαγωνισμό).

12 Με τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη, όπως *αυξάνομαι, αίρομαι* (=υψώνομαι), *τρέφομαι* κ.τ.ό. το κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικό** ή **κατηγορούμενο του αποτελέσματος**, γιατί το υ-

ποκείμενο λαμβάνει από πριν, **π ρ ο λ α μ β ά ν ε ι**, ένα γνώρισμα που θα είναι το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος:

*Τὸ Κύρου ὄνομα **μέγιστον ηὔξητο.***
*Τὸ ὕψος τοῦ τείχους **ᾖρετο μέγα.***
(πβ. ν.ε. ο Βασίλης **σπουδάζει** γιατρός).
Το προληπτικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με:
ώστε να γίνει...., ή και **έγινε** ή **γινόταν** κτλ.

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

13 Μια πρόταση μπορεί να έχει, όπως και στη ν.ε., περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα:

***Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης** ἀθάνατοί εἰσι.*
***Σοφὸς καὶ θεῖος** ὁ ἀνήρ ἐστι.*

Αυτή η πρόταση λέγεται **σ ύ ν θ ε τ η**.
(πβ. ν.ε. Ο πατέρας και η μητέρα δε ζούσαν. Εκείνος ήταν εργατικός και τίμιος.)

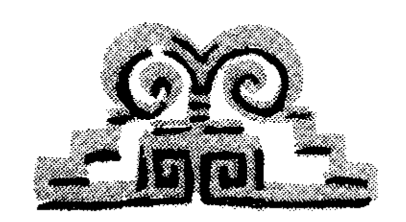

Πίνακας 1

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

ΠΡΟΤΑΣΗ

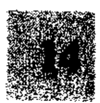
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ		
	ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΟ	ΠΕΡΙΦΡΑΣΤΙΚΟ	
		ΣΥΝΔΕΤ. ΡΗΜΑ	ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ
Οἱ φθονοῦντες	*μισοῦνται*		
Κῦρος		*ἦν*	*φιλομαθέστατος*
ουσιαστικό αντωνυμία ομάδα λέξεων πρόταση κτλ.	ρήμα	*εἰμί* *γίγνομαι* *καθίσταμαι* *λέγομαι* κτλ.	ουσιαστικό επίθετο πρόταση κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1) Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

Το ρήμα σε μια πρόταση συμφωνεί με το υποκείμενό του, όπως και στή ν.ε., στο πρόσωπο και στον αριθμό:

Σὺ εἶπας.
Οὗτοι λέγουσιν.

Αλλά όταν το υποκείμενο του ρήματος είναι όνομα ουδέτερου γένους πληθυντικού αριθμού, τότε το ρήμα συνήθως μπαίνει όχι σε πληθυντικό αλλά σε ενικό αριθμό:

Τὰ παιδία παίζει.
Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστι.

Η σύνταξη αυτή λέγεται α τ τ ι κ ή σ ύ ν τ α ξ η.

Σε μια πρόταση που τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα το ρήμα μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό. Αν τα υποκείμενα διαφέρουν στο πρόσωπο, το ρήμα μπαίνει στο επικρατέστερο πρόσωπο· επικρατέστερο είναι το πρώτο πρόσωπο από το δεύτερο και τρίτο και το δεύτερο πρόσωπο από το τρίτο:

Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης** ἀθάνατοί **εἰσι.
Ἐγὼ** καὶ **σὺ** φίλοι **ἐσμέν.
*Οὐ **σὺ** μόνος οὐδὲ **οἱ σοὶ φίλοι** πρῶτοι τὴν δόξαν περὶ θεῶν **ἔσχετε.***

Σημείωση. Πολλές φορές το ρήμα που έχει δύο ή περισσότερα υποκείμενα μπαίνει σε ενικό αριθμό και στο πρόσωπο του υποκειμένου που είναι το πλησιέστερο ή το σπουδαιότερο:

Οἶδα σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σύ (αντί: *ἴσμεν σαφῶς...*).
*Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων **εἰσπίπτει** εἰς τὸ στρατόπεδον* (αντί: *διώκοντες εἰσπίπτουσιν εἰς...*).
(πβ. ν.ε. έλα κι εσύ και το παιδί, αντί: ελάτε κι εσύ και το παιδί).

2) Συμφωνία του κατηγορουμένου με το υποκείμενο

16 Το κατηγορούμενο σε μιαν απλή πρόταση, αν είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση. Αν όμως το κατηγορούμενο είναι **ουσιαστικό**, τότε συμφωνεί με το υποκείμενο υποχρεωτικά μόνο στην πτώση:

*Σωκράτης ἐστὶ **σοφός**.*
*Οἱ Δελφοί εἰσι **πόλις**.*

Αλλά πολλές φορές, όταν το υποκείμενο δε φανερώνει κάτι ορισμένο αλλά μια έννοια σ' όλο της το είδος, τότε το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο μπαίνει σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού, ανεξάρτητα από το γένος και τον αριθμό του υποκειμένου:

*Ἡ δ' ἀμαθία πάντων **αἴσχιστον*** (= η αμάθεια γενικά).
***Πονηρὸν** ὁ συκοφάντης* (= όλοι οι συκοφάντες).
*Αἱ μεταβολαὶ **λυπηρόν*** (= οι μεταβολές γενικά).
(πβ. ν.ε. οι σεισμοί είναι **κακό**).

Σημείωση. Πολλές φορές με το κατηγορούμενο αυτό υπάρχει η λέξη *πράγμα* ή *χρήμα* ή *κτήμα:*
*Ο δῆμός ἐστιν **ἀσταθμητότατον πρᾶγμα*** (= ο λαός είναι κάτι ασταθέστατο).

Γενική κατηγορηματική

17 Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, πολλές φορές δεν μπαίνει σε ονομαστική, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που λέγεται **γενική κατηγορηματική** και φανερώνει:

α) **κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική):
*Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ **τῆς πόλεως*** (= η ηγεμονία ανήκει στην πόλη)
(πβ. ν.ε. το βιβλίο είναι **του Κώστα**).

β) **ένα σύνολο,** από το οποίο ένα μέρος είναι το υποκείμενο (γενική κατηγ. διαιρετική):

*Σόλων **τῶν ἑπτὰ σοφῶν** ἐκλήθη* (= ονομάστηκε ένας από τους ε-πτά σοφούς)
(πβ. ν.ε. ο ένας ήταν **της παρέας μας**).

γ) **ὕλη** (γεν. κατηγ. της ύλης):
Ἡ κρηπὶς (= το θεμέλιο) *ἐστι **λίθων μεγάλων*** (αλλά ν.ε.: τα δαχτυλίδια της είναι καθαρό χρυσάφι, αλλά και: από χρυσάφι ή χρυσά).

δ) **ἰδιότητα** (γεν. κατηγ. της ιδιότητας):
*Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὗρός ἐστιν **εἴκοσι ποδῶν**.*
*Εἰμὶ **τριάκοντα ἐτῶν**.*
(πβ. ν.ε. ο Νίκος είναι **δέκα χρονών**).

ε) **ἀξία** (γεν. κατηγ. της αξίας):
*Ἡ οἰκία ἐστὶν **εἴκοσι μνῶν**.*
(πβ. ν.ε. αυτή η τσάντα είναι **των χιλίων δραχμών**).

Όταν υπάρχουν στην πρόταση δύο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο, μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και:

α) στο κοινό γένος των υποκειμένων, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα του ίδιου γένους:

*Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ **καλαί** εἰσιν.*

β) στο επικρατέστερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα διαφορετικού γένους (επικρατέστερο γένος θεωρείται το αρσενικό από τα άλλα δύο και το θηλυκό από το ουδέτερο).

*Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ **ἀγαθοί** εἰσιν.*

γ) στο ουδέτερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι άψυχα οποιουδήποτε γένους:

*Αἰδὼς καὶ φόβος **ἔμφυτα** ἀνθρώποις εἰσίν.*
(πβ. ν.ε. η ντροπή και ο φόβος είναι **έμφυτα**).

δ) στο γένος των εμψύχων, αν τα υποκείμενα είναι άλλα έμψυχα και άλλα άψυχα:

*Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων **κύριοι**.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

19 **Ελλειπτική** λέγεται η πρόταση όταν παραλείπονται απ' αυτήν ένας ή περισσότεροι όροι, που εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των ανθρώπων που έχουν την ίδια γλώσσα: *Ἕλληνές ἐσμεν* (ενν. *ἡμεῖς*). *Μέτρον ἄριστον* (ενν. *ἐστί*).

1) Παράλειψη του υποκειμένου

20 α) Το υποκείμενο του ρήματος στο α' και β' πρόσωπο (*ἐγώ, ἡμεῖς, σύ, ὑμεῖς*) παραλείπεται, γιατί δηλώνεται καθαρά με την κατάληξη του ρήματος. Μπαίνει μόνο για έμφαση ή αντιδιαστολή:

Οὕτως εἶ σοφός; (ενν. *σύ*).
Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

β) Το υποκείμενο του ρήματος στο γ' πρόσωπο κανονικά μπαίνει, γιατί δεν μπορεί να δηλωθεί με την κατάληξη. Παραλείπεται όμως, όταν εύκολα μπορεί να εννοηθεί από την έννοια του ίδιου του ρήματος ή όταν είναι γενικό και αόριστο (κυρίως με τα ρ. *λέγουσιν* ή *φασίν*) ή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα:

Ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, οἱ στρατιῶται προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῇσαν (= όταν σάλπιγξε (ενν. *ὁ σαλπιγκτής*) οι στρατιώτες προτείνοντας τα όπλα επιτέθηκαν).

Τὰς Ἀθήνας φασὶ θεοσεβεστάτας εἶναι (= λένε, ενν. *οἱ ἄνθρωποι*).
Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ (= ότι δήθεν σχεδιάζει κακό γι' αυτόν) (δηλ. *ὁ Κῦρος ἐπιβουλεύοι τῷ ἀδελφῷ*).
(πβ. ν.ε. Χτύπησε προσκλητήριο (στρατ.). **Λένε** ότι αυτός τους πρόδωσε. Ο μαθητής ρώτησε τον καθηγητή του αν του **δίνει** την άδεια **να απουσιάσει**).

§§19,20

2) Παράλειψη του ρήματος

21 Κάθε ρήμα μπορεί να παραλείπεται, όταν εύκολα εννοείται ή από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα και τη χρήση της γλώσσας:

Ἐγὼ σὲ ἄσμενος ἑόρακα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες (ενν. *ἑοράκασι*).
Μηδὲν ἄγαν (ενν. ποίει) (= μην κάνεις τίποτε υπερβολικό).

(πβ. ν.ε. Περασμένα ξεχασμένα. Εσύ το ήξερες, αυτός όμως;).

Αλλά συνήθως παραλείπεται ο τύπος *ἐστί* του ρήματος *εἰμί* από τις απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με τα ουσιαστικά *ἀνάγκη, καιρός, ὥρα, θέμις* κτλ.

β) με τα επίθεται *δῆλον, δυνατόν, οἷόν τε, ῥᾴδιον, χαλεπόν* κτλ. ή με τα ρηματικά επίθετα σε **-τέον**, λ.χ. *διδακτέον ἐστί, ποιητέον ἐστί* κτλ.

γ) με τις μετοχές *δέον, εἰκός, πρέπον* κτλ.:

*Μοχθεῖν **ἀνάγκη*** (ενν. *ἐστί*) *τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν.*
*Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν **οὐ ῥᾴδιον*** (ενν. *ἐστί*) (= δεν είναι εύκολο να αλλάξεις έναν κακό χαρακτήρα).
*Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας **ἀγωνιστέον*** (ενν. *ἐστί*) (= πρέπει να αγωνιζόμαστε...).
*Βαρβάρων Ἕλληνας ἄρχειν **εἰκός*** (= ενν. *ἐστι*) (= είναι λογικό να εξουσιάζουν οι Έλληνες τους βαρβάρους) (βλ. §73).
(πβ. ν.ε. **Ώρα** να φύγουμε. **Δύσκολο** να πάμε τώρα).

3) Παράλειψη του κατηγορουμένου ή και δύο όρων της προτάσεως

22 Επίσης μπορεί να παραλείπεται και το κατηγορούμενο ή ακόμη και δύο συγχρόνως όροι της προτάσεως:

Οὐδεὶς θεὸς ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἔστι γάρ (αντί: ἔστι γὰρ σοφός)· παραλείπεται το κατηγορούμενο (σοφός).

Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρῴας οὐσίας ἐστί προδότης (αντί: *ὁ μὲν δειλός ἐστι προδότης τῆς πατρίδος)*·
παραλείπεται το ρήμα (*ἐστί*) και το κατηγορούμενο (*προδότης*) (πβ. ν.ε. Αυτός είναι πλούσιος· εγώ δεν είμαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

23 Οι κύριοι όροι μιας προτάσεως (το υποκείμενο, το ρήμα και το κατηγορούμενο) συνοδεύονται συνήθως από συμπληρώματα της έννοιάς τους που λέγονται **προσδιορισμοί** και με τους οποίους γίνεται ακριβέστερη η διατύπωση του λόγου. Οι προσδιορισμοί λέγονται **δευτερεύοντες όροι της προτάσεως.**

Η πρόταση που έχει εκτός από τους κύριους και δευτερεύοντες όρους λέγεται **επαυξημένη** πρόταση:

α) *Μένων **ὁ Θετταλὸς** ἦν φίλος **Ἀριαίου.***
*__Τούτων__ αἴτιος Χαιρεφῶν **ὅδε** ἐστίν.*

β) ***Ἐνταῦθα** ἔμεινε Κῦρος **ἡμέρας** τριάκοντα.*
*Οἱ Ἕλληνες **σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς** ἦλθον.*

Οι προσδιορισμοί λέγονται:

α) **ονοματικοί**, όταν είναι ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν επίσης ονόματα. Και όταν συμφωνούν στην πτώση με τη λέξη που προσδιορίζουν λέγονται **ομοιόπτωτοι** (*ὁ Θετταλός, ὅδε*), όταν δε συμφωνούν λέγονται **ετερόπτωτοι** (*Ἀριαίου, τούτων*).

β) **επιρρηματικοί**, όταν είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση επιρρήματος και προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (*ἐνταῦθα, ἡμέρας, σὺν γέλωτι, ἐπὶ τὰς σκηνάς*).

Πίνακας 2

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

<table>
<tr><th colspan="2">Ως προς
το περιεχόμενο</th><th>Ως προς
το ποιόν</th><th>Ως προς
τη σχέση τους με
άλλες προτάσεις</th><th>Ως προς
τους όρους</th></tr>
<tr><td colspan="2">1. κρίσεως
Σὺ Ἕλλην εἶ</td><td>1. καταφατικές
Σὺ Ἕλλην εἶ</td><td>1. κύριες ή ανεξάρτητες
Ταύτῃ ἔστω</td><td>1. απλές
Σὺ Ἕλλην εἶ</td></tr>
<tr><td colspan="2">2. επιθυμίας
Μὴ θορυβεῖτε</td><td>2. αρνητικές ή αποφατικές
Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται</td><td>2.δευτερεύουσες ή εξαρτημένες
Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω</td><td>2. σύνθετες
Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι</td></tr>
<tr><td colspan="2">3. επιφωνηματικές
Ὡς καλός μοι ὁ πάππος</td><td></td><td></td><td>3. ελλειπτικές
Ἕλληνές ἐσμεν</td></tr>
<tr><td colspan="2">4. ερωτηματικές</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>α) με ολική άγνοια
Ἆρα σὺ εἶ Σωκράτης;</td><td>β) με μερική άγνοια
Τίς εἶ;</td><td></td><td></td><td>4. επαυξημένες
Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν φίλος Ἀριαίου</td></tr>
</table>

1) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ

α) **Παράθεση** και **επεξήγηση**

24 Το ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό στην ίδια πτώση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

1. **παραθετικός προσδιορισμός ή παράθεση**, όταν δίνει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα.

Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

*Κῦρος **ὁ βασιλεύς*** (=ο Κ. που είναι βασιλιάς).

*Περὶ χρημάτων λαλεῖς, **ἀβεβαίου πράγματος*** (=μιλάς για χρήματα, που είναι ένα αβέβαιο πράγμα).

(πβ. ν.ε. φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη, **στην πόλη του Αγίου Δημητρίου**).

2. **επεξηγηματικός προσδιορισμός ή επεξήγηση***, όταν επεξηγεί, δηλαδή διασαφηνίζει την έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει, η οποία είναι γενική και αόριστη. Η επεξήγηση μεταφράζεται με το δηλαδή και την αντίστοιχη λέξη:

*Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, **χρόνος.***

*Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, **πονηρίας.***

(πβ. ν.ε. από τον αφρό της θάλασσας βγήκε η θεά της ομορφιάς, **η Αφροδίτη**).

Ως επεξήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο ουσιαστικό αλλά και άλλη λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

*Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, **ἀμύνεσθαι** περὶ πάτρης.*

*Ταῦτα λέγω, **ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεούς.***

25 Παράθεση ή επεξήγηση, εκτός από τα ουσιαστικά δέχονται και οι αντωνυμίες αλλά και άλλα μέρη του λόγου ή και μια ολόκληρη πρόταση:

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί (=εμείς που είμαστε...). Παράθεση.

***Τοῦτο** ἐστι τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν* (=δηλαδή το να ζητάς να έχεις πιο πολλά από...). Επεξήγηση.

*Πᾶς ἐλεύθερος **ἑνὶ** δοῦλός ἐστι, τῷ νόμῳ, ὁ δὲ δοῦλος **δυοί**, τῷ νόμῳ, καὶ τῷ δεσπότῃ* (=κάθε ελεύθερος άνθρωπος είναι δούλος σε έναν, δηλαδή στο νόμο, αλλά ο δούλος σε δύο, δηλαδή...). Επεξηγήσεις.

*Οἱ Ἀθηναῖοι **ἀμφοτέρωθεν**, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ἠμύνοντο* (=από δύο μεριές, δηλαδή και από την ξηρά και από...). Επεξήγηση.

*Ἦ γὰρ **νοεῖς θάπτειν σφε**, ἀπόρρητον πόλει;* (=αλήθεια, σκέφτε-

* περισσότερη εξήγηση

σαι να τον θάψεις, πράγμα που απαγορεύεται στην πόλη;). Παράθεση.

*Ὡς **μὴ τέκνα εἰσίδωμεν**, ἀνόσιον θέαν, ψυχορραγοῦντα* (= να μη δούμε να ξεψυχούν..., που είναι ένα ανίερο θέαμα). Παράθεση.

26 **Η παράθεση που προσδιορίζει μια ολόκληρη πρόταση κανονικά προτάσσεται, και γι' αυτό λέγεται προεξαγγελτική παράθεση:**

***Ἀλλ' ἦ, τὸ λεγόμενον**, κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν* (= αλλά πράγματι, όπως λένε, ήρθαμε...)·
(πβ. ν.ε. και **το σπουδαιότερο**, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή).

Ως προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις: *τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τοὐναντίον* κ.τ.ό.

Σημείωση. Μερικές φορές η επεξήγηση εκφέρεται με το ρ. *λέγω* (= εννοώ) σε αιτιατική πτώση ως αντικείμενο του ρήματος:

*Προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ, **Ἀνδροτίωνα** λέγω* (= συνάντησα... εννοώ τον...). *Εἴσω κομίζου καὶ σύ, **Κασσάνδραν** λέγω* (= πήγαινε κι εσύ μέσα, εννοώ την...).

β) Επιθετικός προσδιορισμός

27 Επιθετικός προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό και φανερώνει μια μόνιμη ιδιότητά του. Συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, όπως και στη ν.ε., στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:

*Οἱ λόγοι **τοῦ σοφοῦ** ἀνδρός. Αἱ **Ἑλλησποντιακαὶ** πόλεις. Μετεσχήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν **τῶν σεμνοτάτων*** (= πήραμε μέρος μαζί σας...).

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί εκτός από τα επίθετα χρησιμοποιούνται:

1. αντωνυμίες: *Ὁ **ἐμὸς** πατήρ. Ἐν **τοιούτῳ** καιρῷ* (πβ. ν.ε. **τέτοια** λαχτάρα).
2. αριθμητικά: ***Τρεῖς** ἄνδρες.*
3. μετοχές: *Ὁ **λάμπων** ἥλιος* (πβ. ν.ε. **τα γκρεμισμένα** σπίτια).
4. ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα: ***Γέρων** ἀνήρ. Ἄνθρωποι **γραμματεῖς**. Ἀνήρ **Πέρσης*** (πβ. ν.ε. **γέρος**

άνθρωπος, **επιστήμονας** άνθρωπος, **νοικοκύρης** άνθρωπος).

5. κύρια ονόματα γεωγραφικών όρων, όταν είναι του ίδιου γένους και αριθμού και προτάσσονται με το άρθρο*:

   Τὸ Πήλιον ὄρος. Ὁ Εὔξεινος πόντος. Ὁ Ἀχελῷος ποταμός κτλ.

6. γενική πτώση ουσιαστικού ή επίρρημα ή εμπρόθετος προσδιορισμός με άρθρο:

   Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος. Οἱ κάτω θεοί. Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

28 Ο έναρθρος επιθετικός προσδιορισμός πολλές φορές εκφέρεται χωρίς το ουσιαστικό που προσδιορίζει, γιατί εύκολα εννοείται. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει θέση ουσιαστικού, όπως:

οἱ ἀθάνατοι (= οι θεοί), *οἱ θνητοί* (= οι άνθρωποι), *τό ἱερόν* (= ο ναός), *τά ἱερά* (= τα σφάγια, η θυσία), *τό ἱππικόν* (ενν. *στράτευμα*), *ἡ ὑστεραία* (ενν. *ἡμέρα), ἡ μουσική, ἡ ρητορική* (ενν. *τέχνη*), *ἡ εὐθεία* (ενν. *ὁδός ἤ γραμμή*), *οἱ λέγοντες* (= οι ῥήτορες), *ἡ ἐπιοῦσα* (ενν. *ἡμέρα*) κτλ.

(πβ. ν.ε. οι πλούσιοι, τα ξένα, το πεζικό, το κοινό κτλ.).

γ) **Κατηγορηματικός προσδιορισμός**

29 Κατηγορηματικός προσδιορισμός λέγεται, όπως και στη ν.ε., ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός που εκφέρεται με επίθετο ή μετοχή και αποδίδει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει μια παροδική ιδιότητα:

Ἀγησίλαος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε (= με πρόσωπο γελαστό).

Προφαίνεται ἐλαύνων ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται από μακριά να τρέχει με ιδρωμένο άλογο).

Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται απ' αυτόν συνήθως έχει.

Σημείωση. Στόν κατηγορηματικό προσδιορισμό αντιπαραβάλλεται μια ιδιότητα ή κατάσταση του ουσιαστικού που προσδιορίζεται με άλλες ιδιότητες ή καταστάσεις του ίδιου ουσιαστικού, ενώ στον επιθετικό προσδιορισμό το ουσιαστικό αντιπαραβάλ-

* Αλλιώς έχουμε προσδιορισμούς παραθετικούς· λ.χ. *Πάρνης* ***τὸ ὄρος***, *Λευκίμμη* ***τὸ ἀκρωτήριον***· οι λέξεις το όρος, το ακρωτήριον είναι **παραθέσεις** στα κύρια ονόματα: *Πάρνης, Λευκίμμη* ἀντίστοιχα.

λεται με άλλα όμοια ουσιαστικά· λ.χ. *Κατέλαβον τὴν ἔρημον πόλιν* (και όχι μιαν άλλη) = επιθετικός προσδιορισμός. *Κατέλαβον τὴν πόλιν ἔρημον* (και όχι με τον πληθυσμό της) = κατηγορηματικός προσδιορισμός.

(πβ. ν.ε. Ήρθε το γελαστό παιδί· επιθετικός. Ήρθε το παιδί γελαστό· κατηγορηματικός).

30 Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα:

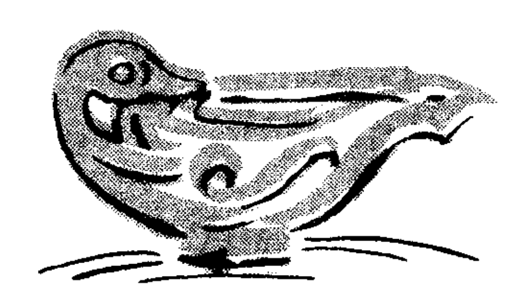
ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (=τελευταίος), *πᾶς, ἅπας, ὅλος*(=ολόκληρος), *μόνος, αὐτός* (=ο ίδιος), *ἕκαστος:*

*Ἐν αἰθέρι **μέσῳ** κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος* (=στη μέση του ουρανού...).

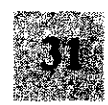
***Πᾶσαν** ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ* (=θα σας πω όλη την αλήθεια).

*Καὶ ἐμὲ **αὐτὸν** ὕβρισε* (=κι εμένα τον ίδιο...).

Σημείωση. Με άρθρο τα προηγούμενα επίθετα χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί και έχουν διαφορετική σημασία: *ὁ μέσος* = αυτός που βρίσκεται στο μέσον, ο μεσαίος· *ὁ μόνος* = ο μοναχικός, ο μοναδικός κτλ.

2) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ
ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

31 Οι ονοματικοί ετερόπτωτοι προσδιορισμοί προδιορίζουν κυρίως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, και εκφέρονται με τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

Ι. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

α′ **Η γενική**

32 Η γενική που προσδιορίζει ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ονόματα, ουσιαστικά και επίθετα φανερώνει*:

1. τον κτήτορα **(γενική κτητική)** ή το δημιουργό:
   Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτιάδου. Η αρετή του ***ἀνδρός. Τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου. Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου.***
2. ένα σύνολο από το οποίο ένα μέρος είναι το όνομα που προσδιορίζεται από τη γενική **(γενική διαιρετική):**

   Ἀνὴρ τοῦ δήμου. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν (=πολλοί από τους στρατιώτες ή, καλύτερα, πολλοί στρατιώτες). ***Ἀνὴρ τῶν πελταστῶν. (πβ. ν.έ. δύο μαθητές*** **τοῦ Λυκείου μας).**

Με γενική διαιρετική συντάσσονται συχνά επίθετα ή αντωνυμίες ουδέτερου γένους: *πολύ, ἥμισυ, πᾶν, τί* κτλ., ή επίθετα υπερθετικού βαθμού:

Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.
Εἰς τοῦτο ἀναιδείας ἀφίκετο (= έφτασε σ' αυτό το σημείο της αναίδειας).
Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.

3. **τήν ὕλη ἤ τό περιεχόμενο:**

   Ξίφος σιδήρου. Ἀγέλη βοῶν (= κοπάδι από βόδια) (αλλά ν.ε.:

* *πβ. καί γενική κατηγορηματική §17.*

σπαθί από σίδερο· ένα ποτήρι **κρασί** = ένα π. που περιέχει κρασί).

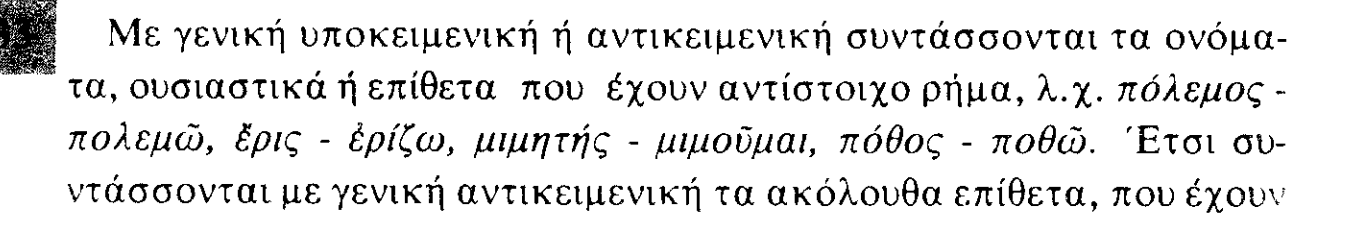
4. **ιδιότητα:**
*Ὁδὸς **τριῶν ἡμερῶν**. Τεῖχος **ὀκτὼ σταδίων**. Παῖς **τριῶν ἐτῶν**.*
Με γενική της ιδιότητας συντάσσονται ονόματα που σημαίνουν μέγεθος ή ηλικία και συνοδεύονται από αριθμητικό (πβ. ν.ε.: Ένα παιδί **πέντε ετών** κι ένα παιδί **της κούνιας**. Ένα ρολόι **της τσέπης**. Ένα ποτήρι **του κρασιού**).

5. **την αξία ή το τίμημα:**
***Δέκα μνῶν** χωρίον* (= κτήμα). *Ἀγρὸς **ταλάντου** ἄξιος* (= που αξίζει ένα τάλαντο).
*Δόξα **χρημάτων** οὐκ ὠνητή (ἐστι)* (= η δόξα δεν αγοράζεται με χρήματα).
Με γενική της αξίας ή του τιμήματος συντάσσονται τα επίθετα: *ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός* κ.τ.ό. (πβ. ν.ε. αυτοκίνητο **ενός εκατομμυρίου**).

6. **την αιτία:**
*Ὀργὴ **μεγάλων ἀδικημάτων*** (= οργή για μεγάλα αδικήματα).
***Τούτων** αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστι. Ἔνοχος **δειλίας**.*
Με γενική της αιτίας συντάσσονται συνήθως τα επίθετα *αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων* κ.τ.ό.

7. το υποκείμενο μιας ενέργειας (**γενική υποκειμενική**):
*Πόλεμος **Πελοποννησίων** καὶ **Ἀθηναίων** (ἐπολέμησαν οἱ Π. καί οἱ Ἀθ.). Ἔριδες **θεῶν** καὶ **θνητῶν** (ἐρίζουσιν οἱ θ. καί οἱ θν.)*

8. το αντικείμενο μιας ενέργειας (**γενική αντικειμενική**):
*Μιμηταὶ **τῶν προγόνων** (μιμοῦνται τούς...). Πόθος **πατρίδων** (ποθοῦσι τὰς πατρίδας).*

33 Με γενική υποκειμενική ή αντικειμενική συντάσσονται τα ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα που έχουν αντίστοιχο ρήμα, λ.χ. *πόλεμος - πολεμῶ, ἔρις - ἐρίζω, μιμητής - μιμοῦμαι, πόθος - ποθῶ*. Έτσι συντάσσονται με γενική αντικειμενική τα ακόλουθα επίθετα, που έχουν

αντίστοιχα ρήματα, που κι εκείνα συντάσσονται με γενική ως αντικείμενο (βλ. § 51), και σημαίνουν:

α) **μνήμη ή λήθη**, όπως: *μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων:*
Μνήμων τῶν προγόνων.
Ἀμνήμων τῶν κινδύνων.

β) **φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ** και τα αντίθετα, όπως: *ἐπιμελής, ἀμελής, φειδωλός, ἀφειδής, ὀλίγωρος:*
Ἐπιμελὴς τῶν θείων. Φειδωλὸς χρημάτων.

γ) **συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** ή το αντίθετο **στέρηση, χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἐνδεής* (=φτωχός), *γυμνός, κενός, ὀρφανός:*

Μέτοχος τῆς πόλεως. Πλήρης ὕδατος. Ἐνδεὴς χρημάτων.
Ὀρφανὸς πατρὸς (αλλά ν.ε. αποθήκες **γεμάτες τρόφιμα,** και: **ορφανός από πατέρα**).

δ) **χωρισμό, απομάκρυνση** ή **απαλλαγή**, όπως: *ἔρημος, ἐλεύθερος, ἁγνός* κτλ.:
Ἔρημος φίλων. Φόνου ἁγνός (=καθαρός από φόνο),
καθώς και επίθετα με *α* στερητικό: ***Ἄμικτος κακοῦ. Ἄγευστος συμφορῶν.***

ε) **εμπειρία ή απειρία, επιτυχία ή αποτυχία**, όπως: *ἔμπειρος, ἄπειρος, ἐπιτυχής, ἀήθης* (=ασυνήθιστος):
Ἔμπειρος πολέμου (=έμπειρος στον πόλεμο). ***Ἄπειρος γραμμάτων.***
Ἔκπληξις ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ***ἀήθεσι*** *τοιαύτης* ***μάχης.***

στ) **εξουσία** ή το **αντίθετο**, όπως *κύριος* (=αφέντης, κάτοχος), *ἀκράτωρ, ὑπήκοος:*

Κύριος τῆς Ἀσίας.
Ἑαυτοῦ ὢν ἀκράτωρ *ἄλλων ἐπιχειρεῖ ἄρχειν.*
Ὑπήκοοι τῶν γονέων (=πειθαρχικοί στους γονείς).

ζ) **διαφορά** ή **σύγκριση,** όπως *διάφορος, ἕτερος, ἀλλότριος:*

Ἐπιστήμη ***ἐπιστήμης διάφορος.***
Ἕτερον *τὸ ἡδὺ* ***τοῦ ἀγαθοῦ.***

*Πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἡ ἀρετὴ ἢ **ἀλλοῖον ἐπιστήμης;*** (=η αρετή είναι γνώση ή κάτι διαφορετικό από τη γνώση;)

Επίσης με γενική συντάσσονται και τα παραθετικά και όσα επίθετα σημαίνουν σύγκριση (γενική συγκριτική, βλ. §34) όπως *πρότερος, ὕστερος, πολλαπλάσιος κτλ.:*

*Ἡ βασίλισσα **προτέρα Κύρου** ἀφίκετο.*
*Πολλῶν **χρημάτων κρείττων** ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος* (=ανώτερος από πολλά χρήματα είναι ο έπαινος του κόσμου).
*Τὸ νικᾶν ἑαυτὸν πασῶν **νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη*** (=από όλες τις νίκες η πρώτη και η καλύτερη είναι να νικάς τον εαυτό σου).

Η σύνταξη των παραθετικών

34 Σε μια σύγκριση **α' όρος συγκρίσεως** λέγεται το πρόσωπο ή το πράγμα που συγκρίνεται με κάτι άλλο, ενώ **β' όρος** αυτό με το οποίο γίνεται η σύγκριση:

Ἀλκιβιάδης ἦν νεώτερος Περικλέους (Ἀλκιβιάδης α' όρος, *Περικλῆς* β' όρος συγκρίσεως).

Ο β' όρος συγκρίσεως, όταν είναι ουσιαστικό ή άλλη λέξη που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, εκφέρεται κανονικά με γενική **(γενική συγκριτική)** ή σπανιότερα με το *ή* και στην ίδια πτώση με τον α' όρο:
*Ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις **πλούτου** μὲν κρείττων, χρησιμωτέρα **δ' εὐγενείας** ἐστι.*
*Τὸ φυλάξασθαι τἀγαθὰ χαλεπώτερον **τοῦ κτήσασθαί** ἐστιν.*
*Αἱροῦ μᾶλλον ζημίαν **ἢ κέρδος** αἰσχρόν* (=να προτιμάς πιο πολύ...).
(πβ. ν.ε. Η Αναστασία είναι μικρότερή **σου.** Η Χριστίνα είναι ψηλότερη **από τη Μαρία.** Καλύτερα να πας εσύ **παρά εγώ).**

Όταν όμως ο β' όρος δεν είναι ουσιαστικό αλλά κάποια άλλη λέξη ή φράση, τότε εκφέρεται πάντοτε με το *ή* και με τον ίδιο τρόπο που εκφέρεται και ο α' όρος:
Τὰ ἐπιτήδεια βούλομαι ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἐμὲ ἔχειν.
*Καλῶς **ἀκούειν** μᾶλλον **ἢ πλουτεῖν** θέλε.* (=θέλε πιο πολύ να έχεις καλό όνομα παρά να είσαι πλούσιος).

Σημείωση. Το συγκριτικό πολλές φορές, όταν παραλείπεται ο β' όρος συγκρίσεως, ισοδυναμεί με το θετικό ή εκφράζει κάτι λιγότερο από το θετικό:

Οἱ πρεσβύτεροι και *οἱ νεώτεροι* = *οἱ πρεσβῦται* και *οι νέοι* (πβ. ν.ε. τι νεότερα = τι νέα;).

Τὸ στράτευμα ἀτακτότερον ἐχώρει· στη μετάφραση προστίθεται το κάπως: το στράτευμα προχωρούσε κάπως ά τ α κ τ α (πβ. ν.ε. ο άρρωστός μας είναι **καλύτερα**).

35 Το υπερθετικό, όπως και στη ν.ε., δηλώνει ότι:

α) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε ανώτερο βαθμό από **όλα** τα όμοιά του και λέγεται **σχετικό υπερθετικό**:

Ἀθηναίων σοφώτατος Σωκράτης ἦν (= ο Σ. ήταν ο πιο σοφός από όλους τους Αθ.).

β) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον ανώτερο βαθμό χωρίς άμεση σύγκριση με τα όμοιά του, και τότε λέγεται **απόλυτο υπερθετικό**:

Κῦρος φιλομαθέστατος ἦν (= ο Κ. ήταν πολύ φιλομαθής).

Σημείωση. Η γενική με τα σχετικά υπερθετικά, ενώ δείχνει κάποια σύγκριση, καταλήγει να είναι διαιρετική (§ 32, 2) παρά β' όρος συγκρίσεως, αφού αυτό που συγκρίνεται λαμβάνεται από ένα σύνολο όμοιων προσώπων ή πραγμάτων.

Για τη γενική ως προσδιορισμό επιρρημάτων και επιφωνημάτων βλ. § 39, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. § 43, και ως αντικείμενο βλ. § 51 κ.ε.

β' **Η δοτική**

36 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός προσδιορίζει επίθετα (σπάνια ουσιαστικά) που σημαίνουν:

1. **ωφέλεια** ή, **το αντίθετο, βλάβη, φιλία** ή, **το αντίθετο, έχθρα,** όπως: *ὠφέλιμος, βλαβερός, φίλος, ἐχθρός:*

Πιστοὶ ἦσαν τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Ἕλλησιν εὖνοι.
Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλόν εἰσιν ἢ φίλοι.

2. **ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή μείξη και τα αντίθετα,** όπως: *εὐπειθής, ὑπήκοος, ἀκόλουθος, διάδοχος, γείτων, ὅμορος* (= γειτονικός) *ἄμικτος* κ.τ.ό.:

Ἵππος εὐπειθὴς τῷ ἡνιόχῳ.
Ἀκόλουθα τούτοις πράττω (= ενεργώ σύμφωνα μ' αυτά).

*Ὅμοροι **τοῖς Δωριεῦσι.***
*Ἡδονὴ **ἄμικτος φρονήσει.***

3. αυτό που **πρέπει ή ταιριάζει** και **τα αντίθετα** όπως: *πρεπώδης, ἁρμόδιος, ἀπρεπής, ἀνάρμοστος* κ.τ.ό.:

*Ἐπίστανται ἃ δοκεῖ **πρεπωδέστατα γυναιξὶν** εἶναι* (= γνωρίζουν πολύ καλά όσα θεωρούνται κατάλληλα για τις γυναίκες).
*Μέθη **φύλαξιν*** (= στους φύλακες) ***ἀπρεπέστατον.***

4. **ταυτότητα ή ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία και τα αντίθετα** όπως: *ὁ αὐτός, ὅμοιος, ἀνόμοιος, ἴσος, ἄνισος, ἰσόρροπος, σύμφωνος:*

*Οἱ πονηροὶ **ἀλλήλοις ὅμοιοί** εἰσιν.*
*Ἡ νῆσος **ἴση** ἐστὶ **τῇ πόλει.***
***Σύμφωνοι ἀλλήλοις** εἰσί.*

Τα επίθετα αυτά που συντάσσονται με δοτική (αντικειμενική) έχουν αντίστοιχα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο σε δοτική (βλ. § 52).

Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός σε επίθετα ή ουσιαστικά σημαίνει πολλές φορές **αναφορά** (= ως προς...) (**δοτική της αναφοράς**):

Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς (= πολύ δυνατοί ως προς την ψυχή, στην ψυχή).
*Οὔτε **ποσίν** εἰμι **ταχὺς** οὔτε **χερσὶν ἰσχυρός*** (= ούτε στα πόδια είμαι γρήγορος ούτε...).

Για τη δοτική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. § 40, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §44, και ως αντικείμενο βλ. §52 κ.ε.

γ' **Η αιτιατική**

Η αιτιατική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός επιθέτων ή ουσιαστικών δεν είναι πολύ συχνή και σημαίνει κυρίως την **αναφορά** (το **«κατά τι»**)· μεταφράζεται: **ως προς, στο...**:

*Ἀγαθὸς **τὰ πολεμικά.***
*Τυφλὸς **τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ'** εἶ* (= είσαι τυφλός και στ' αυτιά και στο νου και στα μάτια).
*Σκόπει πῶς **ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν** γένοιο* (= σκέψου πως θα γίνεις καλύτερος στην ψυχή).

Συχνές αιτιατικές της αναφοράς είναι οι: *τόν ἀριθμόν, τό εὖρος, τό ὕψος, τό πλῆθος, τό ὄνομα:*

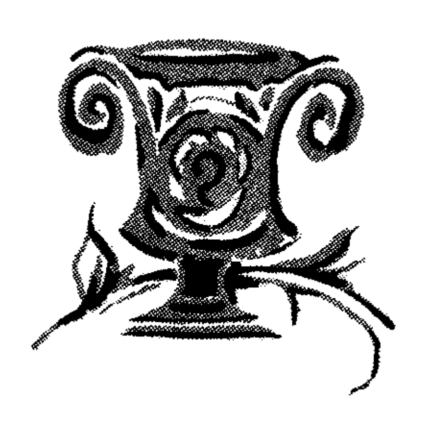
Τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν ***εὖρος*** *ὀργυιαὶ πέντε,* ***τὸ δὲ βάθος*** *ὀργυιαὶ τρεῖς.*

Οἱ μὲν ἐπορεύοντο ***τὸ πλῆθος*** *ὡς δισχίλιοι.*

Πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο, Θάψακος ***ὄνομα*** (=εκεί κατοικούσαν μια πόλη με το όνομα Θ.).

(πβ. ν.ε. δυνατός στην ψυχή αλλά και: ένα άγαλμα **το ύψος** δέκα μέτρα).

Για την αιτιατική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. § 41, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. § 45, και ως αντικείμενο βλ. § 54 κ.ε.

Πίνακας 3

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ						
ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ				ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ		
Παράθεση	**Επεξήγηση**	**Επιθετικός Προσδιορισμός**	**Κατηγορηματικός Προσδιορισμός**	**Σε γενική**	**Σε δοτική**	**Σε αιτιατική**
*Κῦρος ὁ **βασιλεύς***	*Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, **χρόνος***	*Οἱ λόγοι τοῦ **σοφοῦ** ἀνδρός*	***Φαιδρῷ** τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε*	1. **κτητική** *Ἡ οἰκία **τοῦ Μιλτ.*** 2. **διαιρετική** *Ἀνὴρ **τῶν πελταστῶν*** 3. **της ύλης** *Ξίφος **σιδήρου*** 4. **της ιδιότητας** *Παῖς **τριῶν ἐτῶν*** 5. **της αξίας** *Χωρίον **δέκα μνῶν*** 6. **της αιτίας** ***Τούτου** αἴτιος* 7. **υποκειμενική** *Πόλεμος **Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων*** 8. **αντικειμενική** *Μιμηταὶ **προγόνων***	1. **αντικειμενική** *-πιστοὶ **τῷ Κύρῳ*** *-ὅμοροι **τοῖς Δωριεῦσι*** *-σύμφωνοι **ἀλλήλοις*** 2. **της αναφοράς** *-ἐρρωμενέστατοι **ταῖς ψυχαῖς*** *-ταχὺς **ποσίν***	1. **της αναφοράς** *-ἀγαθὸς **τὰ πολεμικά*** *-τάφρος **τὸ βάθος** ὀργυιαί τρεῖς*

II. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

α′ Η γενική

Με γενική συντάσσονται:

1. επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με γενική λ.χ. *ἀξίως, ἀπείρως, ἔξω, ἐκτός, πόρρω* (= παραπέρα, μακριά), *λάθρᾳ* (= κρυφά) κτλ.:

   *Ἐμάχοντο **ἀξίως λόγου.***
   *Οὗτοι **μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως** ἔχουσι* (= είναι άπειροι από τα πολύ μεγάλα μαθήματα).
   ***Πόρρω** ἤδη ἐστὶ **τοῦ βίου,** θανάτου δὲ ἐγγύς.*
   *Φθόνος **ἔξω θείου χοροῦ** ἵσταται.*
   Λάθρᾳ μητρὸς καὶ πατρός.

2. επιρρήματα τοπικά, χρονικά, ποσοτικά, λ.χ.

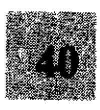
   Πολλαχοῦ τῆς** γῆς* (= σε πολλά μέρη της γης). ***Τῆς ἡμέρας ὀψὲ (= αργά) *ἦν.*
   Τρὶς (= τρεις φορές) ***τῆς ἡμέρας.***
   (η γενική του ονόματος είναι διαιρετική, βλ. § 32, 2).
   (π.β. ν.ε. μακριά μου, μπροστά σου, μέσα του).

3. επιρρήματα τροπικά (κυρίως με τα ρήματα *ἔχω, κεῖμαι, ἥκω*), λ.χ.: *πῶς, ὅπως, ὡς, καλῶς, κακῶς, εὖ:*

   *Βασιλεὺς **πῶς** ἔχει **παιδείας;*** (= πως πάει από παιδεία;).
   *Ἐδίωξαν **ὡς τάχους** ἕκαστος εἶχεν* (= όπως μπορούσε από ταχύτητα ο καθένας).
   *Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας **καλῶς παράπλου** κεῖται* (= καλώς ως προς το ταξίδι για την Ιταλία και...).
   (η γενική δείχνει αναφορά = ως προς...). Βλ. και § 43, 4.

4. επιφωνήματα: *Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἴμοι τῶν κακῶν!*
   (η γενική δείχνει την αιτία) (π.β. ν.ε. αλίμονό σου!).

β′ Η δοτική

Με δοτική συντάσσονται τα επιρρήματα:

ἅμα (= συγχρόνως με), *ὁμοῦ*(= μαζί, με) και άλλα που αντιστοιχούν σε επίθετα που συντάσσονται με δοτική, λ.χ. *ἑπομένως, συμφώνως* κτλ.:

Ἅμα δὲ τῷ ἦρι ὁ Δερκυλίδας ἀφικνεῖται εἰς Λάμψακον (= με την άνοιξη ο Δ. ...).
Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ τῷ πηλῷ.
Ἑπομένως τῷ νόμῳ (= ακολουθώντας το νόμο, σύμφωνα με το νόμο).
Συμφερόντως τοῖς φίλοις (= όπως συμφέρει στους φίλους).

Με δοτική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Οὕτως ἔχει ταῦτα τῇ φύσει (= έτσι είναι αυτά ως προς τη φύση, από τη φύση).
(Η δοτική δείχνει αναφορά). Βλ. και § 44, 7.

γ' Η αιτιατική

41 Με αιτιατική συντάσσονται τα ορκωτικά *μὰ* ή *νή*. Για κατάφαση ή ισχυρή επιβεβαίωση χρησιμοποιείται το *νὴ* ή *ναὶ μά*, ενώ για άρνηση το *οὐ μὰ* ή συχνά το *μά*: *μὰ Δία, νὴ Δία* (= μα το Δία), *ναὶ μὰ Δία, οὐ μὰ Δία.*

Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; Μὰ Δί' ἀλλ' ἔλαττον (= όχι, μα το Δία, αλλά λιγότερο).
Με αιτιατική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:
Εὖ ἔχω τὸ σῶμα (= είμαι καλά ως προς το σώμα, στο σώμα). (Η αιτιατική δείχνει αναφορά). Βλ. και § 45, 5.

III. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

42 Οι πλάγιες πτώσεις μερικών ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων) ή αντωνυμιών χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα, όπως: *δίκην*(= σαν), *ἀρχήν*(= από την αρχή, αρχικά), *δωρεάν, κύκλῳ* (= ολόγυρα), *ἰδίᾳ*(= ιδιωτικά), *δημοσίᾳ*(= δημόσια), *μακράν* (= μακριά), *τό ἀρχαῖον*(= την παλιά εποχή), *ἄλλῃ*(= αλλού ή αλλιώς), *ταύτῃ* (=εδώ

ή έτσι), *αὐτοῦ*(=εδώ ή εκεί), *οὗ*(=όπου) κτλ. (Βλ. παραδείγματα αμέσως παρακάτω).
(πβ. ν.ε. Αυτό γινόταν **παλιά.** Είμαι **καλά.** Στάσου **αυτού).**

43 Αλλά εκτός από τις προηγούμενες και σε πολλές άλλες περιπτώσεις οι πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, δηλαδή προσδιορίζουν ρήματα (κάποτε και άλλους όρους της προτάσεως) και φανερώνουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις*. Έτσι:

α′ **Η γενική**

Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. **χρόνο:**
Ἐκείνης τῆς νυκτὸς *οὐδεὶς ἐκοιμήθη* (=εκείνη τη νύχτα...).
Οὐ *τῆς* ***ἐπιούσης ἡμέρας*** *ἥξει τὸ πλοῖον ἀλλὰ τῆς* ***ἑτέρας*** (=το πλοίο δε θα φτάσει την επόμενη μέρα...).
Ἡ οἰκία ***χειμῶνος*** *μὲν εὐήλιός ἐστιν,* ***θέρους*** *δὲ εὔσκιος* (=έχει ήλιο το χειμώνα και σκιά το...).

2. **αιτία:**
Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων *ὀργίζεται* (=για τα ίδια αδικήματα...).
Φεύγω ***φόνου*** (=κατηγορούμαι στο δικαστήριο για φόνο).
(πβ. ν.ε. πεθαίνει της πείνας).

3. **ποσό:**
Πόσου *διδάσκει Εὔηνος;* (=πόσα παίρνει για τη διδασκαλία του ο Εύ.;).
Η γενική αυτή μπορεί να δηλώνει την αξία ή το τίμημα:
Εὔηνος διδάσκει ***πέντε μνῶν.***
Φίλιππος ὠνεῖται (=αγοράζει) *τοῦτο* ***χρημάτων.***
(πβ. γενική της αξίας ως ετερόπτ. προσδιορ. § 32, 5).

4. **αναφορά** (=ως προς, σύμφωνα με):
Οἱ παρόντες ἔλεγον ὥς τις ***εὐνοίας ἢ μνήμης*** *ἔχοι.* Βλ. § 39, 3.

* Περισσότερα για τις επιρρηματικές σχέσεις και τα επιρρήματα βλ. Κεφ. ΙΑ΄. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί §123 κ.ε. και Μόρια Επίμετρο Β΄.

Σημείωση. Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει τόπο με μερικές αντωνυμίες, που λαμβάνονται ως τοπικά επιρρήματα, λ.χ. *αὐτοῦ* (=εδώ, εκεί), *οὗ* (=όπου), *οὗπερ* (=όπου ακριβώς) κτλ.:

Ἐπίσχες ***αὐτοῦ*** (=στάσου εκεί).

Ἐς Μηλιᾶ τε κόλπον, ***οὗ*** *Σπερχειός ἄρδει πεδίον* (=και στο Μαλιακό κόλπο, όπου ο Σπερχειός ποτίζει την πεδιάδα).

Τέθνηκεν ***οὗπερ*** *τοῖς νέοις θνῄσκειν καλόν* (=όπου είναι ωραίο για τους νέους...).

β' Η δοτική

 Η δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. **τόπο (στάση):**

με τις λέξεις: *τῇδε*(=εδώ), *ταύτῃ*(=ἐδῶ), *ἐκείνῃ*(=εκεί), *ἄλλῃ* (=αλλού), *ᾗ*(=όπου), *πάντῃ*(=παντού), *κύκλῳ*(=ολόγυρα) κτλ. (οι οποίες, ενώ είναι δοτικές ονομάτων και αντωνυμιών, λαμβάνονται ως επιρρήματα):

Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι ***τῇδε*** *κείμεθα...*

Ἔρχεται ***ἄλλῃ*** (=πηγαίνει αλλού).

Κύκλῳ *δὲ αὐτοῖς* ***πάντῃ*** *πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν.*

ή με τα κύρια ονόματα των τόπων:

Τὰ τρόπαια τά τε ***Μαραθῶνι*** *καὶ* ***Σαλαμῖνι*** (=στο Μαρ. και στη Σαλ.).

2. **χρόνο:**

ταύτῃ ***τῇ ἡμέρᾳ,*** *τῇδε* ***τῇ νυκτί,*** *τῷ* ***ἐπιόντι ἔτει*** κτλ.

Παναθηναίοις, Θεσμοφορίοις κτλ. (=στη γιορτή των Παναθ. κτλ.)

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει (=τον επόμενο χρόνο) *οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.*

Ἐνίκησε ***τρίτῳ μηνί*** (=τον τρίτο μήνα).

(πβ. ν.ε. με αιτιατική: Αυτά έγιναν **τη νύχτα.** Έτσι έγινε **το '40).**

3. **αιτία:**

Λιμῷ *ἀπέθανον* (=από πείνα).

Δειλίᾳ *ἔλιπον τὴν τάξιν.*

Με δοτική επιρρηματική της αιτίας συντάσσονται πολλά ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος, όπως: *χαίρω, λυποῦμαι, ἥδομαι, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, ὀργίζομαι, ἀθυμῶ,* κ.τ.ό.:

Ξέρξης ***ἥσθη*** (= ευχαριστήθηκε) ***τῇ ἐπιστολῇ.***

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ***ἠχθόμεθα τοῖς*** *γεγενημένοις* (= λυπόμαστε για τα γεγονότα).

4. **το όργανο, το μέσο ή τον τρόπο:**

Τὴν θύραν ***τῇ βακτηρίᾳ*** *ἔκρουε* (= χτυπούσε με το ραβδί).

Ἡ ψυχὴ τρέφεται ***μαθήμασι*** (= τρέφεται με μαθ.).

Δρόμῳ ἵεντο εἰς τοὺς βαρβάρους (= τρέχοντας όρμησαν...).

Τρόπο φανερώνουν και μερικά ονόματα ή αντωνυμίες στη δοτική που λαμβάνονται ως επιρρήματα, όπως:

σιγῇ, βίᾳ(= με βία), *σπουδῇ*(= βιαστικά), *πεζῇ,* ***ἰδίᾳ***(= ιδιωτικά), ***κοινῇ***(= από κοινού), ***δημοσίᾳ*** κτλ.

ᾗ *τῇδε*(= έτσι), *ταύτῃ*(= έτσι), *τῷδε ἢ τούτῳ τῷ τρόπῳ,* ***ἄλλῃ***(= αλλιώς), *παντί σθένει*(= με κάθε δύναμη), *πάσῃ τέχνῃ* κτλ.

Ὅρα δὴ καὶ ***τῇδε,*** *ὅτι ἐπειδάν...* (= σκέψου το λοιπόν και έτσι ότι...).

Ἄλλῃ γέ πῃ ἐν νῷ ἔχω λέγειν (= κάπως αλλιώς έχω στο νου μου να μιλήσω).

Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα ***καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.***

5. **συνοδεία:**

Προφαίνεται ἐλαύνων ἱδροῦντι ***τῷ ἵππῳ*** (= φαίνεται από μακριά να τρέχει με ιδρωμένο άλογο).

Ἀλκιβιάδης κατέπλευσεν εἰς Πάρον ***ναυσὶν εἴκοσι.***

6. **ποσό (μέτρο ή διαφορά):**

Ἀβροκόμας ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ***ἡμέραις.***

Τοσούτῳ *ἥδιον ζῶ,* ***ὅσῳ*** *πλείω κέκτημαι.*

Ἐπύαξα προτέρα Κύρου πέντε ***ἡμέραις*** *εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο* (= πέντε μέρες πριν από τον Κύρο).

Πολλῷ *κρεῖττόν ἐστιν ἐμφανὴς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανής* (= κατά πολύ ανώτερο πράγμα είναι...).

Με δοτική του ποσού, που δείχνει μέτρο ή διαφορά, συντάσσονται οι λέξεις που έχουν παραθετική έννοια (*κρείττων, πρότερος, ὕστερος* κτλ.).

7. **αναφορά** (=ως προς...):

*Θεωρήσατε πῶς ἔχετε **ταῖς διανοίαις*** (=εξετάστε πώς είστε ως προς τη διάνοια).

*Οὗτοι πῶς ἔχουσι **Φιλίππῳ;*** (=πως είναι διατεθειμένοι ως προς το Φ.;).

Βλ. και §40

γ' Η αιτιατική

45 Η αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. **χρόνο:**

*Φυλάξαντες ἔτι **νύκτα** ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.*

*Σιτέονται παντοίας ῥίζας **τὸ θέρος** ὀρύσσοντες* (=το καλοκαίρι τρώνε διάφορες ρίζες που σκάβουν και τις βγάζουν).

(πβ. ν.ε. Έφυγαν **τη νύχτα.** Θα ξανάρθουν **το καλοκαίρι).**

Επίσης χρόνο φανερώνουν και μερικές λέξεις που ενώ είναι αιτιατικές ουσιαστικών και επιθέτων, χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα (πβ. δοτική 44, 1 και 4), όπως λ.χ. *ἀρχήν*(=από την αρχή, αρχικά), *τό πρότερον, τό πρῶτον, τό λοιπόν, τό ἀρχαῖον* (=την παλιά εποχή, παλιότερα):

***Ἀρχὴν** δὲ οὐ πρέπει θηρᾶν τἀμήχανα* (=από την αρχή δεν πρέπει να κυνηγά κανείς τ' αδύνατα).

*Βασιλεὺς νομίζει δίκαιον ταύτας τὰς πόλεις ὥσπερ **τὸ ἀρχαῖον** εἶναι Ἀθηναίων.*

(πβ. ν.ε. έτσι γινόταν **πρώτα).**

2. **έκταση** (τοπική ή χρονική):

*Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν **σταδίους ἑβδομήκοντα.***

*Αἱ σπονδαὶ **ἐνιαυτὸν** ἔσονται* (=για ένα χρόνο).

(πβ. ν.ε αυτό κράτησε **ένα χρόνο**).

Η αιτιατική των ονομάτων που σημαίνουν διαίρεση του χρόνου, λ.χ. *ἡμέραν, ἔτος, μῆνα* κτλ. με τακτικό αριθμητικό ή με τη δεικτική αντωνυμία *οὗτος*, φανερώνει το χρόνο που έχει περάσει από τότε που έγινε κάτι:

*Πρωταγόρας ἐπιδεδήμηκε **τρίτην ἤδη ἡμέραν*** (=ο Πρ. βρισκόταν στην πόλη μας εδώ και τρεις κιόλας μέρες).

Ἀπηγγέλθη Φίλιππος ***τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος*** *τουτὶ Ἡραῖον τεῖχος πολιορκῶν* (= εδώ και τρία ή τέσσερα χρόνια).
(πβ. ν.ε. βρίσκεται στην πόλη μας, **τρίτη μέρα** σήμερα).

3. **αιτία ή σκοπό**, με τις αντωνυμίες *τί; τοῦτο, ταῦτα, ὅ,τι:*

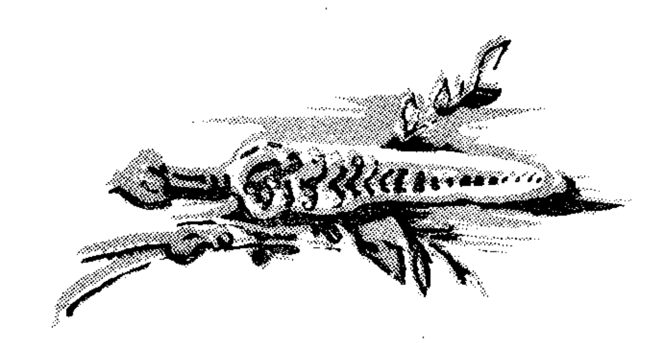
Ταῦτα *δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε* (= γι' αυτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).
Τί *τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων;*
Αὐτὰ ταῦτα *καὶ νῦν ἥκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῇς αὐτῷ* (= γι' αυτό ακριβώς και τώρα ήρθα σ' εσένα...).
Ἠρωτῶντο ***ὅ,τι*** *ἥκοιεν* (= τους ρωτούσαν γιατί ήρθαν).
(πβ. ν.ε. **τι** ήρθες τέτοια ώρα;).

4. **τρόπο**, κυρίως με τις λέξεις: *τὴν ταχίστην*(= πολύ γρήγορα), *προῖκα* (= χωρίς μισθό, χάρισμα), *δωρεάν, δίκην*(= όπως, σαν), οι οποίες ενώ είναι αιτιατικές ονομάτων χρησιμοποιούνται και ως επιρρήματα (βλ. και §45, 1):

Προῖκα *ἐργάζεται.* ***Δίκην*** *λύκου* (= σαν λύκος).
Ἐκπηδᾷ ἐς τὴν θάλασσαν ***τὴν ταχίστην*** (= πηδά αμέσως στη θ.)
(πβ. ν.ε. πάω **γραμμή** στο σπίτι).

5. **αναφορά** (= ως προς...):

Ἀλγῶ ***τὸν δάκτυλον*** (= πονώ στο...). ***Τὰς φρένας*** *ὑγιαίνουσιν* (= είναι γεροί ως προς τα ή στα μυαλά).
Οἱ στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες ***τὰς κεφαλὰς*** *ἐτελεύτησαν* (= πέθαναν αποκεφαλισμένοι).
Ἐλείποντο τῶν στρατιωτῶν οἱ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος ***τοὺς ὀφθαλμούς*** (= έμεναν πίσω οι στρατιώτες που είχαν καταστρέψει από το χιόνι, από τη λάμψη του χιονιού, τα μάτια τους).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΤΟ ΡΗΜΑ

46 Το ρήμα θεωρείται το βασικό στοιχείο για το σχηματισμό μιας προτάσεως κάθε είδους.

Όπως και στη ν.ε., οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη.

Έτσι και τα ρήματα είναι:

1. ενεργητικής διαθέσεως ή ενεργητικά (*λαμβάνω, γελῶ*),
2. μέσης διαθέσεως ή μέσα (*γυμνάζομαι, πολιτεύομαι*),
3. παθητικής διαθέσεως ή παθητικά (*διδάσκομαι, ὀνομάζομαι*),
4. ουδέτερης διαθέσεως ή ουδέτερα (*ὑγιαίνω, ζῶ*).

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Είδη των ρημάτων ενεργητικής διαθέσεως

Τα ενεργητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί.

47 Από τα ενεργητικά ρήματα όσα φανερώνουν ενέργεια του υποκειμένου που **μεταβαίνει** σε κάτι άλλο λέγονται **ενεργητικά μεταβατικά,** ενώ όσα σημαίνουν ενέργεια που δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο, λέγονται **ενεργητικά αμετάβατα:**

Ὁ δὲ ἔλαβε τὸ χρυσίον (μεταβατικό).

Γελᾷ ὁ μωρός, κἂν τι μὴ γελοῖον ᾖ (=γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν...) **(αμετάβατο).**

48 Όπως και στη ν.ε.:

1. Πολλά μεταβατικά ρήματα λαμβάνονται και ως αμετάβατα:

Ἄγω τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (=οδηγώ το στρατό εναντίον των εχθρών) (μεταβατ.) και

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους (βαδίζω εναντίον των εχθρών). (αμετάβ.).

Ἐλαύνω τὸν ἵππον (=κινω το άλογο) (μεταβ.).

Ἐλαύνω τῷ ἵππῳ (=τρέχω με το άλογο, έφιππος) (αμετάβ.)..

Ἔχω τι ἐν χερσίν (=κρατώ κάτι στα χέρια μου) (μεταβ.).

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν (=είμαι καλά στο σώμα και...) (αμετάβ.).

(πβ. ν.ε. αρχίζω τη δουλειά — η δουλειά αρχίζει).

Μερικά ρήματα μεταβατικά γίνονται αμετάβατα ύστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βάλλω (=ρίχνω) (μεταβ.), *εἰσβάλλω εἰς*... (=εισορμώ) (αμετάβ.).
δίδωμι (=δίνω) (μεταβ.), *ἐπιδίδωμι εἴς τι* (προοδεύω σε κάτι) (αμετάβ.) (πβ. ν.ε. έκαμα κάτι — απόκαμα πια).

2. Αντίστροφα άλλα ρήματα αμετάβατα λαμβάνονται και ως μεταβατικά:

πλέω (=ταξιδεύω με πλοίο) (αμετάβ.)—*πλέω τήν θάλασσαν* (μεταβ.)

(πβ. ν.ε. ζω καλά — ζω την οικογένειά μου. Χαίρομαι πολύ — σε χαίρομαι πολύ).

Αμετάβατα ρήματα γίνονται μεταβατικά ύστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βαίνω (αμετάβ.) — *παραβαίνω τοὺς νόμους* (μεταβ.)

(πβ. ν.ε. μένω κάπου — περιμένω κάποιον).

β) Το αντικείμενο

49 Τα μεταβατικά ρήματα έχουν ως συμπλήρωμα της έννοιάς τους **αντικείμενο**, δηλαδή έναν προσδιορισμό που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή στο οποίο αναφέρεται η ενέργεια του υποκειμένου. Το αντικείμενο μπαίνει πάντοτε στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική):

Οὐδένα ἄνθρωπον ἀλλὰ τοὺς θεοὺς *προσκυνεῖτε.*
Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.
Ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν.
Μετεσχήκαμεν δὲ ὑμῖν ἱερῶν *τῶν σεμνοτάτων* (=έχουμε πάρει μέρος μαζί σας στις θυσίες...).
Τούτοις ἐγὼ πολεμήσω.
Μίσει τοὺς κολακεύοντας (=να μισείς αυτούς που...).
Ἔλεγον ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.

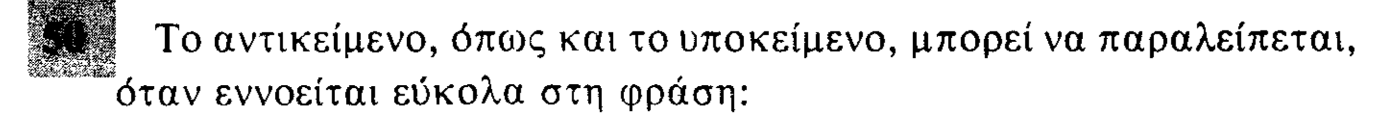
Το αντικείμενο είναι συνήθως όνομα ουσιαστικό (*ἄνθρωπον, τούς θεούς, τούς παῖδας, σωφροσύνην, τήν ἀλήθειαν, τήν ἀλήθειαν, ἱερῶν*). Αλλά εκτός από όνομα και κάθε άλλο μέρος του λόγου και πρόταση ολόκληρη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αντικείμενο (*ὑμῖν, ἐμοῦ, ὑμῖν, τούτοις, τούς κολακεύοντας, ὅτι Κῦρος τέθνηκεν*).

Τα μεταβατικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., είναι άλλα **μονόπτωτα**, δηλαδή η έννοιά τους συμπληρώνεται με ένα μόνο αντικείμενο λ.χ. *προσκυνῶ, πολεμῶ* κτλ., και άλλα *δίπτωτα*, που η έννοιά τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα, λ.χ.: *διδάσκω τινά τι* (*διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην*), ***λέγω τινί τι*** (*λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν*), ***ἀκούω τινός τι*** (*ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν*), ***μετέχω τινί τινος*** (*μετεσχήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων*).

(πβ. ν.ε. **Με** εξέτασε **γεωμετρία.** Θα **σου** πω **κάτι**).

Σημείωση. Τα αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων λέγονται το ένα **άμεσο** και το δεύτερο **έμμεσο**. Άμεσο είναι το αντικείμενο σε αιτιατική (*λέγω **τὴν ἀλήθειαν***) και έμμεσο το αντικείμενο σε γενική (***ἐμοῦ** ἀκούσεσθε*) ή δοτική (*λέγω **ὑμῖν***). Όταν και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που δείχνει πρόσωπο: διδάσκουσι τους *παῖδας* (άμεσο), *σωφροσύνην* (έμμεσο). Όταν τέλος κανένα από τα δυο αντικείμενα δε βρίσκεται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε γενική: *μετεσχήκαμεν ὑμῖν* (έμμεσο) *ἱερῶν* (άμεσο).

Για τη σύνταξη των ρημάτων μονόπτωτων ή δίπτωτων βλ. § 51 κ.ε., § 57 κ.ε.

50 Το αντικείμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα στη φράση:

*Πρὸς τὸν **ἔχοντα** ὁ φθόνος ἕρπει* (ενν. *τὸν ἔχοντα χρήματα*).
Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα, (=ας σηκώσει το χέρι του) *καὶ **ἀνέτειναν** ἅπαντες* (εννέ. *ἀνέτειναν τὴν χεῖρα*).

γ) Μονόπτωτα ρήματα

Ι. Με γενική

51 Με αντικείμενο σε γενική συντάσσονται τα ακόλουθα ρήματα, που αντιστοιχούν στα επίθετα που συντάσσονται με γενική αντικειμενική (βλ. § 33), δηλαδή όσα σημαίνουν:

1. **μνήμη ἤ λήθη**, όπως: *μέμνημαι* (=θυμούμαι), *ἐπιλανθάνομαι* (=ξεχνώ):

Ἄνθρωπος ὤν μέμνησο ***τῆς κοινῆς τύχης.***
Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα ***τῆς οἴκαδε ὁδοῦ.***

2. **φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ** και τα αντίθετα, όπως: *φροντίζω, ἐπιμέλομαι* (και *επιμελούμαι*) *κήδομαι* (=φροντίζω), *ἀμελῶ, φείδομαι, ἀφειδῶ* κ.τ.ό.:

Ἑαυτοῦ κήδεται ὁ ***προνοῶν ἀδελφοῦ*** (=φροντίζει για τον εαυτό του αυτός που προνοεί για τον...).
Σωκράτης ***τοῦ σώματος*** *οὐκ ἠμέλει.*
Χρόνου *φείδου.*

3. **απόλαυση** ή **επιθυμία, συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** (αφθονία) ή το αντίθετο **στέρηση, απαλλαγή, χωρισμό** ή **απομάκρυνση**, όπως: *ἀπολαύω, ἐρῶ*(=αγαπώ με πάθος), *μετέχω, βρίθω*(=είμαι γεμάτος), *γέμω*(=είμαι γεμάτος), *στερῶ, ἀπαλλάττομαι, χωρίζομαι, ἀπέχω:*

Οἱ ἀπολαύσαντες ***τῶν σῶν ἀγαθῶν,*** *εὔνοί σοι γίγνονται.*
Οὐδενί φασι πολέμιοι ἥκειν ὅστις μὴ ***πολέμου*** *ἐρᾷ.*
Ἄνθρωπος φύσει ***τοῦ εἰδένα*** *ὀρέγεται* (=επιθυμεί πολύ).
Ἀνθρώπου ψυχὴ ***τοῦ θείου*** *μετέχει.*
Αἱ λήκυθοι (=τα δοχεία) ***μύρου*** *γέμουσι.*
Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ***δικαιοσύνης*** *καὶ τῆς ἄλλης* ***ἀρετῆς*** *πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.*
Τῶν ὄντων *ἁπάντων στερήσομαι* (=θα στερηθώ όλη μου την περιουσία).

4. **απόπειρα, επιτυχία** ή **αποτυχία**, όπως: *πειρῶμαι (ἐπι)τυγχάνω, ἀποτυγχάνω, ἁμαρτάνω*(=αποτυχαίνω, κάνω λάθος), *ψεύδομαι*(=διαψεύδομαι, γελιέμαι), κ.τ.ό.:

Πολλῶν ***κακῶν*** *πεπειράμεθα* (=έχουμε δοκιμάσει...).
Ὅτου *ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα* (=θα πετύχουμε όποιον θέλουμε).
Τῶν δικαίων ***οὐδενὸς*** *ἀτυχήσεις.*
Ἁμαρτάνω ***γνώμης*** (=πέφτω έξω στη γνώμη μου).
Ἔψευσμαι ***τῆς ἐλπίδος*** (=γελάστηκα...).

5. **εξουσία,** όπως, *ἄρχω, κρατῶ* (=νικώ, υπερισχύω), *ἡγοῦμαι, ἡγεμονεύω κ.τ.ό.:*

*Δεινόν (ἐστι) τοὺς χείρους **τῶν βελτιόνων** ἄρχειν* (=είναι φοβερό οι χειρότεροι να κυβερνούν τους καλύτερους).

***Θυμοῦ** κράτει.*

*Ἀθηναῖοι ἦρχον **τῆς θαλάσσης**.*

6. **σύγκριση, διαφορά** ή **υπεροχή**, όπως: *διαφέρω, πλεονεκτῶ, μειονεκτῶ, ὑπερτερῶ, ἡττῶμαι*(=νικιέμαι) κ.τ.ό.:

*Ἀγαθὸς ἄρχων οὐδὲν διαφέρει **πατρὸς ἀγαθοῦ**.*

Οὗτος περιγίγνεται(=υπερέχει) *καὶ πλεονεκτεῖ **τῶν ἐχθρῶν**.*

*Οἱ τύραννοι μειονεκτοῦσι **τῶν ἰδιωτῶν**.*

7. **αίσθηση** (εκτός από το ρήμα *ὁρῶ*=βλέπω) όπως: *αἰσθάνομαι, ἀκούω, ἅπτομαι*(=αγγίζω), *ψαύω*(=ψηλαφώ), *γεύομαι, ὀσφραίνομαι* (=μυρίζω), *ἀκροῶμαι:*

*Ἄκουε **πάντων**, ἐκλέγου δ' ἃ συμφέρει.*

*Μή **μου** ἅπτου.*

*Ὀλίγοι **σίτου** ἐγεύσαντο.*

***Κρομμύων** ὀσφραίνομαι.*

*Δίκαιόν ἐστι καὶ **ἡμῶν** ἀκροᾶσθαι ὥσπερ καὶ **τῶν κατηγόρων**.*

(τα ρήματα *αἰσθάνομαι* και *ἀκούω* συντάσσονται και με αιτιατική (βλ. § 100 Σημ. β'), το ρήμα *ὁρῶ* μόνο με αιτιατική).

8. **έναρξη** ή το αντίθετο **λήξη**, όπως *ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι:*

*Ξενοφῶν **τοῦ λόγου** ἤρχετο ὧδε.*

*Λῆγε **τῶν πόνων** ἔτι πονεῖν δυνάμενος* (=σταμάτα τους κόπους, ενώ ακόμα μπορείς να κοπιάσεις).

*Παύσασθε **μάχης**.*

9. Επίσης με γενική συντάσσονται και πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ:*

*Ἀπέχει Πλάταια **Θηβῶν** σταδίους ἑβδομήκοντα.*

*Μένων **οὐδενὸς** κατεγέλα.*

*Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει **τῆς διανοίας**.*

Ἄνθρωπος συνέσει (=στη σύνεση) ***τῶν ἄλλων ζῴων** ὑπερέχει.*

II. Με δοτική

52 Με αντικείμενο σε δοτική συντάσσονται τα ρήματα που έχουν αντίστοιχα *επίθετα που συντάσσονται με δοτική (βλ. § 36) και σημαίνουν:*

1. **φιλική ή εχθρική διάθεση ή ενέργεια**, όπως *εὐνοῶ, ἀρέσκω, βοηθῶ, λυσιτελῶ*(=ωφελώ), *φθονῶ, ἐπιβουλεύω, μάχομαι, πολεμῶ:*

Ἄρεσκε ***πᾶσι*** *μὴ* ***σαυτῷ*** *μόνῳ.*
Βεβοηθήκαμεν ***Εὐβοεῦσι.***
Οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ***τῷ Κλεάρχῳ.***
Δεινόν ἐστι μάχεσθαι ***θεῷ*** *καὶ* ***τύχῃ.***

Σημείωση. Τα ρήματα *ὠφελῶ* και *βλάπτω* συντάσσονται με αιτιατική:
Κλέαρχος ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί καὶ ὠφέλει ***τοὺς Ἕλληνας.***

2. **ευπείθεια** ή **υποταγή, ακολουθία** ή **διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία** ή **ανάμειξη**, όπως: *πείθομαι, ἀπειθῶ, δουλεύω*(=είμαι δούλος), *ἕπομαι*(=ακολουθώ), *πελάζω*(=πλησιάζω), *μείγνυμι, κοινωνῶ, ὁμιλῶ*(=συναναστρέφομαι), *χρῶμαι*(=χρησιμοποιώ, έχω):

Τοῖς νόμοις *πείθου.*
Τῇ ἀχαριστίᾳ *ἕπεται ἡ ἀναισχυντία.*
Ὅμοιος ***ὁμοίῳ*** *ἀεὶ πελάζει.*
Κακοῖς *ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσει κακός* (=όταν συναναστρέφεσαι με κακούς, θα γίνεις και ο ίδιος κακός).
Χρῶ ***τοῖς εἰρημένοις*** (=να χρησιμοποιείς όσα έχουν ειπωθεί).

3. **πρέπει** ή **ταιριάζει:**

Βασιλεῖ *τοῦτο πρέπει.*
Ὁ κόθορνος ἁρμόττει ***τοῖς ποσὶν*** *ἀμφοτέροις.*

4. **ομοιότητα, ισότητα** ή **συμφωνία**, όπως: *ἰσοῦμαι, ὁμοιάζω, ἔοικα* (=μοιάζω), *συμφωνῶ* κ.τ.ό.:

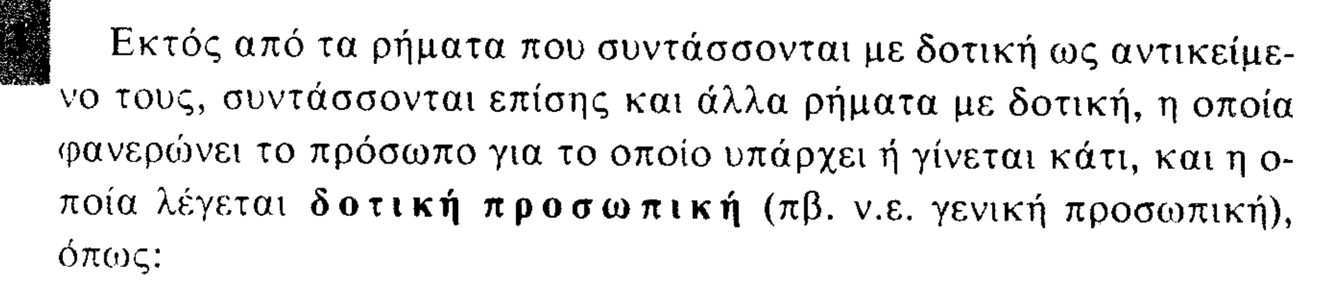
Φιλοσόφῳ *ἔοικας, ὦ νεανίσκε.*
Ἕξ ὀβολοὶ ἰσοῦνται ***δραχμῇ.***
Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ***τοῖς λόγοις.***

5. επισης με δοτική συντάσσονται και πολλά ρήματα που είναι σύνθετα με τις προθέσεις: *ἐν, σύν, ὑπό, ἐπί, παρά, περί, πρός* και το επίρ-

ρημα *ὁμοῦ*, όπως: *ἐμμένω, συνοικῶ, ὑπόκειμαι, ἐπιτίθεμαι, παραγίγνομαι, περιπίπτω, προσφέρομαι, ὁμολογῶ, ὁμονοῶ:*

Ἐμμένω ***τοῖς ὅρκοις.***
Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ ***συνᾴδουσιν*** *οὐδὲ* ***συναρμόττουσιν ἀλλήλοις*** (= δε συμφωνούν ούτε ταιριάζουν μεταξύ τους).
Ὀρθῶς ***μοι ἐπέπληξας.***
Ἐνταῦθα πάντες ***προσέβλεψαν αὐτῷ.***
Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ***ἀλλήλοις*** *ὁμονοεῖν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων κατειργάσαντο* (= επειδή είχαν ομόνοια μεταξύ τους, κατόρθωσαν...).

Δοτική προσωπική

53 Εκτός από τα ρήματα που συντάσσονται με δοτική ως αντικείμενο τους, συντάσσονται επίσης και άλλα ρήματα με δοτική, η οποία φανερώνει το πρόσωπο για το οποίο υπάρχει ή γίνεται κάτι, και η οποία λέγεται **δοτική προσωπική** (πβ. ν.ε. γενική προσωπική), όπως:

α) Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις:

Ἐμοί δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν (= μου φαίνεται δεν είναι ώρα να κοιμόμαστε). Βλ. §74.

β) τα ρήματα *εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω* με τα οποία η δοτική φανερώνει τον κτήτορα, γι' αυτό και λέγεται **δοτική προσωπική κτητική:**

Ἔστι ***μοι*** *χρήματα* (= έχω χρήματα).
Πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ***ἡμῖν*** *εἰσι σωτηρίας* (= έχουμε πολλές και βάσιμες ελπίδες για τη σωτηρία μας).
Τῷ ***δικαίῳ*** *παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίγνεται* (= στο δίκαιο άνθρωπο από τους θεούς...).

γ) κάθε άλλο ρήμα στο οποίο η δοτική δεν είναι αντικείμενό του και φανερώνει:

1. το πρόσωπο που συμμετέχει σε ό,τι εκφράζει το ρήμα (**δοτική της συμπάθειας**), χαίρεται ή λυπαται (**δοτική ηθική**), ωφελείται ή βλάπτεται (**δοτική χαριστική ή αντιχαριστική**):

*Διέφθαρτο **τῷ Κροίσῳ** ἡ ἐλπίς* (=έχει χαθεί για τον Κρ...).
*Ὡς καλός **μοι** ὁ πάππος* (=τι ωραίος που μου είναι ο π.).
***Καί μοι** τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι* (=διάβασέ μου την καταγγελία).
*Πᾶς ἀνὴρ **ἑαυτῷ** πονεῖ* (=κοπιάζει για τον εαυτό του).
*Πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι **τῷ τυράννῳ.***
(πβ. ν.ε. Να **μου** φιλήσεις τα παιδιά. Θα **σου** τον κάνω εγώ... **Του** χάλασαν τα σχέδια).

2. το πρόσωπο σύμφωνα με την κρίση του οποίου ή σχετικά με το οποίο ισχύει κάτι (**δοτική του «κρίνοντος προσώπου» ή της αναφοράς**):

*Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα **τοῖς φρονοῦσιν** εὖ* (=κατά τη γνώμη των συνετών).
*Γέρων **γέροντι** γλῶτταν ἡδίστην ἔχει καὶ παῖς **παιδί*** (=ένας γέροντας σχετικά με έναν άλλο γέροντα...).
(πβ. ν.ε. το φόρεμα **της** είναι στενό).

3. το πρόσωπο που ενεργεί (**δοτική «του ενεργούντος προσώπου»** ή **ποιητικό αίτιο**). Η δοτική αυτή μπαίνει συνήθως με ρηματικά επίθετα σε **-τέος** και, συχνά, **-τὸς** και με παθητικά ρήματα συντελικού χρόνου (παρακειμένου, υπερσυντέλικου, συντελεσμένου μέλλοντα) ή, σπανιότερα, άλλου χρόνου:

*Ὁ ποταμός **ἐστιν ἡμῖν διαβατέος*** (=πρέπει εμείς να περάσουμε τον ποταμό).
*Ἆρα **βιωτὸν ἡμῖν ἐστι** μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος;* (=αξίζει εμείς να ζούμε με...).
Ταῦτα Θεμιστογένει** τῷ Συρακοσίῳ **γέγραπται (=έχουν γραφεί από το Θ. το Συρακούσιο).
Τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα (=θα μας θαυμάζουν οι σύγχρονοι και οι μεταγενέστεροι). (Βλ. §68β).

Σημείωση. Και η δοτική προσωπική μερικών απρόσωπων ρημάτων θεωρείται επίσης «δοτική του ενεργούντος προσώπου», λ.χ.:
*Οὔτε νῦν **μοι μεταμέλει*** (=ούτε τώρα μετανιώνω).
*Τό ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἐστιν), ὡς πολλάκις **ἡμῖν** καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ **ὡμολογήθη*** (=όπως πολλές φορές εμείς προηγουμένως παραδεχτήκαμε).
*Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ **παρεσκεύαστο αὐτοῖς**, ἐξῆσαν* (=Οι Πλ., αφού είχαν πια ετοιμαστεί, έκαναν την έξοδο).

III. Με αιτιατική

54 Η αιτιατική είναι η κύρια πτώση του αντικειμένου και αυτή είναι που εκφράζει κυρίως το άμεσο αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων.

Με αιτιατική συντάσσονται τα ρήματα που σημαίνουν:

α) ενέργεια η οποία μεταβαίνει κατευθείαν και επιδρά σε κάποιο πρόσωπο ή πράγμα, που υπάρχει πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος, και του οποίου μεταβάλλει ή όχι την κατάσταση (**εξωτερικό αντικειμένο**):

*Λούουσι **τὸν παῖδα**. Λαμβάνουσι **τὰ ὅπλα**.*

β) δημιουργία κάποιου πράγματος, που δεν υπήρχε πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος (**εσωτερικό αντικείμενο αποτελέσματος**): *Γράφω **ἐπιστολήν**. Ὀρύττω*(=σκάβω) ***τάφρον***.

Το αντικείμενο σε αιτιατική όταν δείχνει το ίδιο το περιεχόμενο που εκφράζει το ρήμα, λέγεται κυρίως εσωτερικό ή **σύστοιχο αντικείμενο**:

***Κινδυνεύουσι** τὸν ἔσχατον **κίνδυνον**.*
*Οἱ Ἕλληνες **ἐνίκησαν** νίκην λαμπράν.*

55 Με σύστοιχο αντικείμενο, όπως και στη ν.ε., μπορει νά συντάσσεται κάθε ρήμα, και όχι μόνο μεταβατικό ρήμα ενεργητικής διαθέσεως:

***Ζήσεις βίον** κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατεῖς.*
***Νοσεῖ νόσον** ἀγρίαν.*
(πβ. ν.ε. Έζησε μια ζωή πλούσια. Κοιμήθηκε τον ύπνο του δικαίου).

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο ετυμολογικά προέρχεται από την ίδια ρίζα του ρήματος αλλά και από τη ρίζα άλλου συνώνυμου ρήματος:

Ἐνίκησαν νίκην, αλλά και: *Ἀσθενεῖ ταύτην τὴν νόσον.*

***Ζῇ βίον** μοχθηρόν.*

56 Το σύστοιχο αντικείμενο κανονικά συνοδεύεται από ομοιόπτωτο επιθετικό προσδιορισμό. Αλλά πολλές φορές το σύστοιχο αντικεί-

μενο παραλείπεται, αφού η έννοιά του εκφράζεται με το ίδιο το ρήμα, και μένει μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός εκφέρεται σε ουδέτερο γένος συνήθως πληθυντικού αριθμού, οποιουδήποτε γένους και αν ήταν το σύστοιχο αντικείμενο που παραλείφτηκε:

λ.χ. η φράση: *Ἐμὲ μὲν μεγάλας* ***ζημίας ἐζημίωσε,*** *τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰς* ***βλάβας ἔβλαψε*** διατυπώνεται τελικά:

Ἐμὲ μὲν ***μεγάλα*** *ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ* ***μικρὰ*** *ἔβλαψε.*

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται και όταν συνοδεύεται από ετερόπτωτο προσδιορισμό:

ἀγωνίζομαι δρόμον (αντί: *ἀγωνίζομαι ἀγῶνα δρόμου*).

νικῶ ναυμαχίαν (αντί: *νικῶ νίκην ναυμαχίας*).

ἀποκρίνομαι τὸ ἐρωτώμενον (αντί: *ἀποκρίνομαι ἀπόκρισιν τοῦ ἐρωτωμένου*) κτλ.

Και εδώ παραμένει ο ετερόπτωτος προσδιορισμός παίρνοντας την πτώση του σύστοιχου αντικειμένου που παραλείπεται.

(πβ. ν.ε. μυρίζει λιβάνι, αντί: μυρίζει μυρωδιά λιβανιού).

Πίνακας 4

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ

με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
1. μνήμη ή λήθη	***Μέμνησο*** *τῆς κοινῆς τύχης.*
2. φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ και τα αντίθετα	*Ἑαυτοῦ* ***κήδεται ὁ προνοῶν*** *ἀδελφοῦ. Χρόνου* ***φείδου.***
3. απόλαυση, επιθυμία, συμμετοχή, πλησμονή, στέρηση, απαλλαγή, απομάκρυνση	***Ἀπολαύουσι*** *τῶν σῶν ἀγαθῶν. Ἄνθρωπος τοῦ εἰδέναι* ***ὀρέγεται.*** *Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου* ***μετέχει*** *Αἱ λήκυθοι μύρου* ***γέμουσι.*** *Ἁπάντων* ***στερήσομαι.***
4. απόπειρα, επιτυχία ή αποτυχία	*Πολλῶν κακῶν* ***πεπειράμεθα.*** *Ὅτου ἂν βουλώμεθα* ***τευξόμεθα.*** *Τῶν δικαίων οὐδενὸς* ***ἀτυχήσεις.***
5. εξουσία	*Θυμοῦ* ***κράτει.***
6. διαφορά	*Οὗτος* ***πλεονεκτεῖ*** *τῶν ἐχθρῶν.*
7. αίσθηση	*Μή μου* ***ἅπτου.***
8. έναρξη, λήξη	*Ξενοφῶν* ***ἤρχετο*** *τοῦ λόγου.* ***Παύσασθε*** *μάχης.*
9. σύνθετα με: **από, εκ, κατά, προ, υπέρ**	*Πολλοῖς ἡ γλῶττα* ***προτρέχει*** *τῆς διανοίας. Χρὴ μὴ* ***καταφρονεῖν*** *τοῦ πλήθους.*

ΣΕ ΔΟΤΙΚΗ

1. φιλική ή εχθρική διάθεση	***Βεβοηθήκαμεν*** *Εὐβοεῦσι.* ***Ἐπολέμει*** *τοῖς Θρᾳξί.*
2. ευπείθεια, ακολουθία, προσέγγιση, επικοινωνία	*Τοῖς νόμοις* ***πείθου.*** *Τῇ ἀχαριστίᾳ* ***ἕπεται*** *ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ* ***πελάζει.*** *Μὴ κακοῖς ὁμίλει.*
3. πρέπει ή ταιριάζει	*Βασιλεῖ τοῦτο* ***πρέπει.*** *Ὁ κόθορνος* ***ἁρμόττει*** *τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις.*
4. ομοιότητα, ισότητα, συμφωνία	*Φιλοσόφῳ* ***ἔοικας.*** *Ἓξ ὀβολοί* ***ἰσοῦνται*** *δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ* ***συμφωνεῖ*** *τοῖς λόγοις.*
5. σύνθετα με: **εν, συν, υπό, επί, παρά, περί, προς, ομού**	***Ἐμμένω*** *τοῖς ὅρκοις. Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ* ***συναρμόττουσιν*** *ἀλλήλοις. Πάντες* ***προσέβλεψαν*** *αὐτῷ.*

ΣΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

1. ενέργεια που μεταβαίνει σε κάτι που υπάρχει πριν από την ενέργεια του ρ.	*Λαμβάνουσι τὰ ὅπλα* (Εξωτερικό αντικείμενο).
2. δημιουργία κάποιου πράγματος που δεν υπήρχε πριν	*Γράφω ἐπιστολήν* (Εσωτερ. αντικείμενο αποτελέσματος).
3. Το αντικείμενο εκφράζει το ίδιο το περιεχόμενο του ρήματος	*Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν* (Σύστοιχο αντικείμενο).

Πίνακας 5

ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Η ΓΕΝΙΚΗ			
*Ἀρετὴ **τοῦ ἀνδρός**.* *Πολλοὶ **τῶν στρατιωτῶν**.* *Ξίφος **σιδήρου**.* ***Παῖς τριῶν ἐτῶν**.* *Χωρίον **δέκα μνῶν**.* *Ἔνοχος **δειλίας**.* *Πόλεμος **Πελοποννησίων καί Ἀθηναίων**.* *Μιμηταὶ **τῶν προγόνων**.* *Ἀμνήμων **τῶν κινδύνων**,* *ἐπιμελὴς **τῶν θείων**,* *πλήρης **ὕδατος** κτλ.* *Ἀλκιβιάδης νεώτερος **Περικλέους***	*Ἀξίως **λόγου**.* *Πολλαχοῦ **τῆς γῆς**.* *Ἡ Κέρκυρα καλῶς **παράπλου** κεῖται.* *Φεῦ **τῆς ἀνοίας**.*	*Τὸ πλοῖον ἥξει **τῆς ἐπιούσης ἡμέρας**.* *Ὀργίζεται **τῶν ἀδικημάτων**.* ***Πόσου** διδάσκει Εὔηνος;* *Ὥς τις ἔχοι **εὐνοίας**.* *Ἐπίσχες **αὐτοῦ**.*	***Μέμνησο** τῆς κοινῆς τύχης.* *Ἑαυτοῦ **κήδεται ὁ προνοῶν** ἀδελφοῦ.* *Χρόνου **φείδου**.* ***Ἀπολαύουσι** τῶν ἀγαθῶν.* *Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου **μετέχει**.* *Αἱ λήκυθοι μύρου **γέμουσι**.* *Ἁπάντων **στερήσομαι**.* *Τῶν δικαίων οὐδενὸς **ἀτυχήσεις**.* *Θυμοῦ **κράτει**.* *Οὗτος **πλεονεκτεῖ** τῶν ἐχθρῶν.* *Μή μου **ἅπτου**.* *Ξενοφῶν **ἤρχετο** τοῦ λόγου.* *Μένων οὐδενὸς **κατεγέλα**.*

Η ΔΟΤΙΚΗ

Ἐχθροί **ἀλλήλοις**. Ὅμοροι **τοῖς Δω- ριεῦσι**. Ἀπρεπές **τοῖς φύ- λαξιν**. Ὅμοιοι **ἀλλήλοις**. Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς. Ταχὺς ποσίν.	Ἅμα **τῷ ἦρι**. Ὁμοῦ **τῷ πηλῷ**. Συμφερόντως. **τοῖς φίλοις**.	Τὰ τρόπαια **Μαραθῶνι**. Τῷ **ἐπιόντι ἔτει**. Λιμῷ ἀπέθανον. Ἔκρουε τὴν θύραν **τῇ βακτηρίᾳ**. **Δρόμῳ** ἵεντο. Κατέπλευσεν εἰς Πάρον **ναυσίν**. Ὑστέρησε τῆς μάχης **πέντε ἡμέ- ραις**. Πῶς ἔχετε **ταῖς διανοίαις;**	**Βεβοηθήκαμεν** Εὐβοεῦσιν. **Ἐπολέμει** τοῖς Θρᾳξί. Τοῖς νόμοις **πείθου**. Τῇ ἀχαριστίᾳ **ἕπεται** ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ **πελάζει**. Βασιλεῖ τοῦτο **πρέπει**. Φιλοσόφῳ **ἔοικας**. Ἓξ ὀβολοὶ **ἰσοῦνται** δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ **συμφωνεῖ** τοῖς λόγοις. **Ἐμμένω** τοῖς ὅρκοις.

Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

Τυφλὸς **τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ'** εἶ. Τάφρος **τὸ βάθος** ὀργυιαὶ τρεῖς.	**Μὰ** Δία. **Νὴ** Δία. Εὖ ἔχω **τὸ σῶμα**.	Ἐφύλαξαν ἔτι **νύκτα**. Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν **σταδίους ἑβδομήκοντα**. Αἱ σπονδαὶ **ἐ- νιαυτόν** ἔσονται. **Τί** τηνικάδε **ἀφῖ- ξαι**, ὦ **Κρίτων;** **Προῖκα** ἐργάζεται. **Τὰς φρένας** ὑ- γιαίνουσιν.	**Λαμβάνουσι τὰ ὅπλα.** **Γράφω ἐπιστολήν.** **Ἐνίκησαν νίκην** λαμπράν.

δ) Δίπτωτα ρήματα

1. Με δύο αιτιατικές:
Με δύο αντικείμενα και τα δύο σε αιτιατική συντάσσονται:

α. τα ρήματα *αἰτῶ*(=ζητώ), ***ἐρωτῶ, εἰσπράττω, ἀποκρύπτω, ἀποστερῶ*** κ.τ.ό.:

*Ἀρίστιππος αἰτεῖ **Κῦρον** εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν **μισθόν**.*
Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε (πβ. ν.ε. δε σε ρωτώ αυτό).
*Διογείτων **τὴν θυγατέρα** ἔκρυπτε **τὸν θάνατον** τοῦ ἀνδρός.*
*Σεύθης **ἡμᾶς** ἀποστερεῖ **τὸν μισθόν**.*

(αλλά ν.ε. **Μου** ζήτησε **χρήματα**. **Της** έκρυβε **το θάνατο** του αντρός της. **Μου** στέρησε αυτή **τη χαρά**).

Σημείωση. Υπάρχει και η σύνταξη: *αἰτῶ ἢ εἰσπράττω τι παρά τινος* και *ἀποστερῶ τινά τινος*: *Εὐηθές*(=αφελές) *ἐστιν αἰτεῖν **ἡγεμόνα παρὰ τούτου**. Οὗτος **ἐμὲ τῶν πατρῴων** ἀπεστέρησεν.*

β. τα ρήματα ***διδάσκω, αναμιμνῄσκω***(=υπενθυμίζω) κ.τ.ό.:
*Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι **τοὺς παῖδας σωφροσύνην**.*
*Ἀναμνήσω **ὑμᾶς** καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων **κινδύνους**.*
(πβ. ν.ε. διδάσκει **τον Πέτρο χορό**).

γ. τα ρήματα ***ἐνδύω, ἐκδύω***(=ξεντύνω):
*Ὁ πάππος **τὸν Κῦρον** καλὴν **στολὴν** ἐνέδυσε.*
*Παῖς μέγας **παῖδα** μικρὸν ἐξέδυσε **τὸν χιτῶνα**.*

δ. πολλά μεταβατικά ρήματα, όταν παίρνουν εκτός από το αντικείμενο σε αιτιατική και σύστοιχο αντικείμενο:

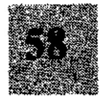
***Ἕκαστον** εὐηργέτουν τὴν μεγίστην **εὐεργεσίαν**.*
*Σωκράτης **τὰ μέγιστα** πάντας **τοὺς βουλομένους** ὠφέλει.*

Τέτοια ρήματα συχνά είναι τα: ***δρῶ, ποιῶ, ἐργάζομαι, ἀγορεύω, λέγω***:
*Ὁ πολλὰ **κακὰ** δρῶν **τοὺς ἄλλους** καὶ πάσχει αὐτὸς πολλὰ ἕτερα.*
*Ἡμεῖς **ὑμᾶς κακὸν** οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.*

Οἱ πονηροὶ ἀεί τι ***κακὸν*** *ἐργάζονται* ***τοὺς*** *ἐγγυτάτω ἑαυτῶν* ***ὄντας*** (=σ' αυτούς που είναι πολύ κοντά τους).

Οὐ φροντιστέον ***ὅ,τι*** *ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ* ***ἡμᾶς.***

Άμεσο αντικείμενο είναι η αιτιατική που δείχνει πρόσωπο (λ.χ. *Κῦρον, σε, τήν θυγατέρα, ἡμᾶς* κτλ.) και έμμεσο η άλλη αιτιατική (*ξένους καί μισθόν, τοῦτο, τόν θάνατον, τόν μισθόν* κτλ.)..

58 Με δύο αιτιατικές συντάσσονται επίσης τα ρήματα: *ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ κ.τ.ό.:*

Τὴν τοιαύτην ***δύναμιν ἀνδρείαν*** *ἔγωγε καλῶ.*

Νόμιζε τὴν μὲν ***πατρίδα οἶκον,*** *τοὺς δὲ* ***πολίτας ἑταίρους.***

Σ' αυτή την περίπτωση η μία από τις δύο αιτιατικές είναι κατηγορούμενο στην άλλη (λ.χ. *ἀνδρείαν* και *οἶκον* είναι κατηγορούμενα στα αντικείμενα *δύναμιν* και *πατρίδα* αντίστοιχα).

(π.β. ν.ε. **τον** διόρισαν **διευθυντή**).

59 **2. Με αιτιατική και γενική:**

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο σε γενική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *ἑστιῶ*(=φιλεύω), *πληρῶ*(=γεμίζω), *κενῶ*(=αδειάζω) κ.τ.ό.:

Λόγων ὑμᾶς Λυσίας εἱστία.

Δοκῶ ***μοί σε εὐωχήσειν καινῶν λόγων*** (=μου φαίνεται ότι θα σου προσφέρω καινούριες ειδήσεις).

Πληρῶ ***τὴν ὑδρίαν ὕδατος.***

Μυριάδας ***πόλεις ἀνδρῶν*** *ἀγαθῶν ἐκένωσεν.*

(αλλά ν.ε. **Τον** φίλεψαν **αμύγδαλα.** Γεμίζω **το ποτήρι κρασί**).

β. τα ρήματα *ἀκούω, μανθάνω*(=πληροφορούμαι):

Ὑμεῖς ***ἐμοῦ*** *ἀκούσεσθε πᾶσαν* ***τὴν ἀλήθειαν.***

Μάθε ***μου*** *καὶ* ***τάδε.***

(πβ. ν.ε. **μου** έμαθες **κάτι χρήσιμο**).

γ. τα ρήματα *λαμβάνω* (=πιάνω), *ἄγω* (=οδηγω), *κωλύω* (=εμποδίζω), *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

*Ἔλαβον **τῆς ζώνης** τὸν **Ὀρόνταν*** (=έπιασαν από τη ζώνη τον Ορ.).
*Οἱ Ἠλεῖοι **τοὺς Λακεδαιμονίους** ἐκώλυον **τοῦ ἀγῶνος**.*
*Οὗτος **ἐμὲ τῶν πατρῴων** ἀπεστέρησεν* (βλ. και § 57 α).
(πβ. ν.ε. **της** πήραν **το παιδί της**).

δ. τα ρήματα *πωλῶ, ὠνοῦμαι*(=αγοράζω), *τιμῶ*(=καθορίζω τιμή) κ.τ.ό. που αναφέρονται σε αξία, τίμημα:

*Τῶν **πόνων** πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθὰ οἱ θεοί* (=με τους κόπους μας τα πουλούν...).
*Ὠνούμεθα **μικρὰ** πολλοῦ **ἀργυρίου**.*

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αξία ή το τίμημα (βλ. § 43, 3).

ε. τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος όπως: *θαυμάζω, μακαρίζω, ὀργίζομαι* κ.τ.ό. και τα δικαστικά ρήματα, όπως: *αἰτιῶμαι* (=κατηγορώ), *διώκω*(=κατηγορώ στο δικαστήριο), *γράφομαι* (=καταγγέλλω):

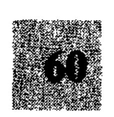
*Ζηλῶ **σε** τοῦ **πλούτου*** (=σε ζηλεύω για τα πλούτη).
*Μέλητος **Σωκράτη ἀσεβείας** ἐγράψατο* (=τον κατάγγειλε για ασέβεια).

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αιτία (βλ. §43,2).

στ. Πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *από, εκ, προ*,λ.χ. *ἀποτρέπω, ἐκβάλλω*(=εξορίζω, διώχνω), *προτάσσω* κτλ. και κυρίως ρήματα σύνθετα με την πρόθεση *κατά* που έχουν δικαστική έννοια, λ.χ. *καταγιγνώσκω, καταψηφίζομαι* κτλ.:

*Ἀποτρέπει **με τούτου**.*
*Μή **με πλούτου** τοῦ παρόντος ἐκβάλῃς.*
*Προέταξε **τῶν ὁπλιτῶν τοὺς ἱππέας**.*
*Οἱ Ἀθηναῖοι **Σωκράτους θάνατον** κατέγνωσαν* (=καταδίκασαν το Σ. σε θάνατο).
***Κλοπὴν αὐτοῦ** κατεψηφίσαντο* (=τον καταδίκασαν για κλοπή).

3. Με αιτιατική και δοτική

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο

σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *λέγω, ὑπισχνοῦμαι*(= υπόσχομαι), *δείκνυμι, δίδωμι, φέρω* και τα συνώνυμά τους:

*Πᾶσαν **ὑμῖν** τὴν **ἀλήθειαν** ἐρῶ.*
*Ἡ μωρία δίδωσιν **ἀνθρώποις κακά.***
*Σιγὴ γυναιξὶ **κόσμον***(= στολισμόν) *φέρει.*

β. τα ρήματα που σημαίνουν *εξίσωση, εξομοίωση, μείξη* κ.τ.ό.:

Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ (= εξισώνει) ***τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς*** ἐν πολέμῳ.
Κεράννυμι (= ανακατεύω) ***ὕδωρ τῷ οἴνῳ*** (πβ. § 52,2 και 4).

γ. πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *ἐν* ή *σύν:*

*Ὁ θεὸς **τὴν ψυχὴν** κρατίστην ἐνεφύσησε **τῷ ἀνθρώπῳ.***
Καὶ ἁμίππους πεζοὺς** συνέταξεν **αὐτοῖς (= δίπλα σ' αυτούς παράταξε και πεζούς γρήγορους σαν τ' άλογα) (πβ. § 52, 5).

4. Με γενική και δοτική

Με δύο αντικείμενα, το ένα σε γενική (το άμεσο) και το δεύτερο σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *μετέχω, κοινωνῶ, μεταδίδωμι, παραχωρῶ* και τα συνώνυμα:

*Μετεσχήκαμεν **ὑμῖν ἱερῶν** τῶν σεμνοτάτων.*
*Χρὴ **τοῦ βάρους μεταδιδόναι** τοῖς φίλοις.*
*Τῆς τῶν Ἑλλήνων **ἐλευθερίας** παρεχωρήσατε **Φιλίππῳ.***

Η γενική (*τοῦ βάρους, τῆς ἐλευθερίας*) φανερώνει σ' αυτές τις περιπτώσεις το σύνολο από το οποίο λαμβάνεται ένα μέρος (λ.χ. στο προτελευταίο παράδ. = πρέπει να μεταδίδει κανείς στους φίλους ένα μέρος από τα βάρη του κτλ.). Βλ. γεν. διαιρετ. §32, 2.

β. τα δικαστικά ρήματα *τιμῶ* = ορίζω (ως δικαστής) σε κάποιον ως ποινή κάτι και *τιμῶμαι* = προτείνω (ως κατήγορος) για κάποιον ως ποινή κάτι:

*Ἴσως ἂν **μοι,** ὦ ἄνδρες δικασταί, **φυγῆς** τιμήσαιτε.*
*Ἀποθάνοις ἄν, εἰ βούλοιτο ὁ κατήγορος **θανάτου σοι** τιμᾶσθαι.*
(βλ. και § 32, 5).

Πίνακας 6

ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Με δύο αιτιατικές	Με αιτιατική και γενική	Με αιτιατική και δοτική	Με γενική και δοτική
Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε. ***Διδάσκουσι*** *τοὺς παῖδας σωφροσύνην.* ***Ἐνέδυσε*** *τὸν Κῦρον καλὴν στολήν.* *Ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν* ***ἐποιήσαμεν.*** ***Νόμιζε*** *τὴν πατρίδα οἶκον.*	***Πληρῶ*** *τὴν ὑδρίαν ὕδατος.* *Ἐμοῦ* ***ἀκούσεσθε*** *πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.* *Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῴων* ***ἀπεστέρησε.*** *Τῶν πόνων* ***πωλοῦσι*** *τἀγαθὰ οἱ θεοί.* ***Ζηλῶ*** *σε τοῦ πλούτου.* *Κλοπὴν αὐτοῦ* ***κατεψηφίσαντο.***	***Λέγω*** *ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.* *Ἡ μωρία* ***δίδωσιν*** *ἀνθρώποις κακά.* ***Κεράννυμι*** *ὕδωρ τῷ οἴνῳ.* *Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν* ***ἐνεφύσησε*** *τῷ ἀνθρώπῳ.* *Καὶ πεζοὺς* ***συνέταξεν*** *αὐτοῖς.*	***Μετεσχήκαμεν*** *ὑμῖν τῶν ἱερῶν.* *Χρὴ τοῦ βάρους* ***μεταδιδόναι*** *τοῖς φίλοις.* *Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς* ***τιμήσαιτε.*** *Βούλεται ὁ κατήγορος θανάτου σοι* ***τιμᾶσθαι.***

2. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

Τα μέσα ρήματα γενικά φανερώνουν, όπως και τα ενεργητικά, ενέργεια του υποκειμένου η οποία όμως επιστρέφει στο υποκείμενο ή βρίσκεται σε άλλη ιδιαίτερη σχέση μ' αυτό. Έτσι τα μέσα ρήματα ανάλογα με την ιδιαίτερη σημασία τους διαιρούνται σε: μέσα **αυτοπαθή**, μέσα **πλάγια**, μέσα **αλληλοπαθή** και μέσα **δυναμικά**.

α) **Μέσα αυτοπαθή (ή ευθέα)** λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει άμεσα και απευθείας στο ίδιο το υποκείμενο:

Ὁ παῖς γυμνάζεται.

Ἐκέλευον αὐτὸν λούσασθαι (= τον παρακαλούσαν να λουστεί (πβ. ν.ε. Μην παινεύεσαι. Δεν πλύθηκες ακόμα;).

Συχνά αντί για τα μέσα αυτοπαθή χρησιμοποιείται το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αυτοπαθή αντωνυμία: *γυμνάζομαι - γυμνάζω ἐμαυτόν.*

Σημείωση. Όταν η αυτοπάθεια περιορίζεται σε ένα μόνο μέρος του υποκειμένου, τότε το μέρος αυτό εκφέρεται σε αιτιατική ως αντικείμενο του μέσου ρήματος:

*Οὐ λούονται ὕδατι **τὸ σῶμα**.*

*Τοὺς πόδας **ἐνίψατο**.*

(πβ. ν.ε. **πλύθηκε** αλλά **έπλυνε τα χέρια** του).

β) **Μέσα πλάγια,** λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό έμμεσα και πλάγια*. Τα μέσα πλάγια διαιρούνται σε:

1. **μέσα διάμεσα,** όσα σημαίνουν ότι η ενέργεια γίνεται από το υποκείμενο στον εαυτό του ή σε ό,τι του ανήκει δ ι α μ έ σ ο υ άλλου:

Κείρομαι τὴν κόμην (= κόβω τα μαλλιά μου με τη βοήθεια του κουρέα).

*Ὁ πατὴρ τοὺς παῖδας **παιδεύεται*** (= ο π. εκπαιδεύει τα παιδιά του με τη βοήθεια των δασκάλων).

*Εὐαγόρας τριήρεις **ἐναυπηγήσατο*** (= κατασκεύασε πολεμικά πλοία με τη βοήθεια των ναυπηγών).

2. **μέσα περιποιητικά** (ή «**μέσα ωφελείας**»), όσα σημαίνουν ενέργεια που εκτελεί το υποκείμενο για δική του χρήση ή ωφέλεια:

***Πορίζομαι** χρήματα* (= βρίσκω για τον εαυτό μου χρήματα).

***Ἄγομαι** γυναῖκα* (= παίρνω γυναίκα ως σύζυγό μου).

(πβ. ν.ε. Συμβουλεύομαι το γιατρό. Δανείζομαι χρήματα).

* Τα μέσα αυτοπαθή και τα μέσα πλάγια ανήκουν στα ρήματα που τα ονομάζουν μέσα **αντανακλαστικά,** γιατί η ενέργεια του υποκειμένου ε π ι σ τ ρ έ φ ε ι σ' αυτό το ίδιο ή άμεσα και κατευθείαν ή έμμεσα και πλάγια (πβ. και αυτοπαθείς αντωνυμίες § 110, 1 και 2β).

Τα μέσα περιποιητικά ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν αντικείμενο αυτοπαθή αντωνυμία σε δοτική:

Πορίζω ἐμαυτῷ χρήματα.
Ἄγω ἐμαυτῷ γυναῖκα.

Σημείωση α'. Για τη διαφορά ενεργητικού και μέσου πλάγιου ρήματος πβ.: *Σόλων τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἔθηκεν — Οἱ Ἀθηναῖοι νόμους ἔθεντο.* (*τίθημι* ή *γράφω νόμους* λέγεται για το νομοθέτη, *τίθεμαι* ή *γράφομαι νόμους* λέγεται για την πόλη ή το λαό = γράφω νόμους διαμέσου του νομοθέτη).

Σημείωση β'. Και στην αρχαία γλώσσα, όπως συνήθως στη ν.ε., χρησιμοποιείται κάποτε ενεργητικό ρήμα αντί για μέσο πλάγιο: *Λύσανδρος τὰς ναῦς **ἐπεσκεύαζε*** (= επισκεύαζε τα πλοία διαμέσου των τεχνιτών). (πβ. ν.ε. **χτίζω** σπίτι, ενν. με τους οικοδόμους).

65 γ) **Μέσα αλληλοπαθή,** όσα σημαίνουν μια κοινή ενέργεια, δύο ή περισσότερων υποκειμένων, η οποία πηγαίνει αμοιβαία από το ένα στο άλλο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= χτυπώντας τις ασπίδες τους έσπρωχνε ο ένας τον άλλον).
Διενείμαντο την ἀρχὴν Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Πλούτων (= μοίρασαν μεταξύ τους την εξουσία ο...).

Τα αλληλοπαθή ρήματα βρίσκονται κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και μπορούν να αναλύονται σε ενεργητικά ρήματα με αντικείμενο την αλληλοπαθή αντωνυμία:

ἐωθοῦντο = ἐώθουν ἀλλήλους, διενείμαντο = διένειμαν ἀλλήλοις, φιλοῦνται ἢ μισοῦνται = φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν ἀλλήλους.

(πβ. ν.ε.: Τσακώνονται κάθε μέρα. Αύριο να τηλεφωνηθούμε).

Σημείωση. Αντί για το μέσο αλληλοπαθές ρήμα χρησιμοποιείται επίσης το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αλληλοπαθή ή την αυτοπαθή αντωνυμία του γ' προσώπου:

*Οἱ ὑπηρέται **διέφθειρον ἀλλήλους.***
***Φθονοῦντες ἑαυτοῖς** μισοῦσιν ἀλλήλους* (= φθονούνται μεταξύ τους γι' αυτό και μισούνται).
(πβ. ν.ε.: Υποστηρίζονται μεταξύ τους ή υποστηρίζει ο ένας τον άλλον).

66 δ) **Μέσα δυναμικά,** όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί χρησιμοποιώντας όλες τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις του:

πολιτεύομαι = ενεργώ ως πολίτης, συμμετέχω στην πολιτική (το ε νεργητικό ρήμα *πολιτεύω* = είμαι πολίτης)
λύομαι αἰχμάλωτον = ελευθερώνω έναν αιχμάλωτο πληρώνοντας λύτρα.
ποιοῦμαι πόλεμον = πολεμώ.
(πβ. ν.ε. Αυτός φορτώνεται όλα τα βάρη της οικογένειας. Νοιάζομαι για κάτι).

Σημείωση α'. Σπάνια ο ενεργητικός και ο μέσος τύπος ενός ρήματος έχουν την ίδια σημασία, όπως λ.χ. *στρατοπεδεύω* και *στρατοπεδεύομαι, σιδηροφορῶ* και *σιδηροφοροῦμαι* κτλ.

Συνήθως τα μέσα ρήματα χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία από τα ενεργητικά, λ.χ.

μισθῶ τι = νοικιάζω κάτι σε άλλον — *μισθοῦμαί τι* = νοικιάζω κάτι από άλλον πληρώνοντας μισθό για δική μου χρήση·
ποιῶ τινα δοῦλον = κάνω κάποιον δούλο σε άλλον — *ποιοῦμαί τινα δοῦλον* = κάνω κάποιον δούλο μου·
ἄρχω λόγου = αρχίζω να μιλώ πρώτος — *ἄρχομαι τοῦ λόγου* = αρχίζω να μιλώ (το ενεργητικό ρήμα *ἄρχω* σημαίνει αρχίζω σε σχέση με τους άλλους, ενώ το μέσο ρήμα *ἄρχομαι* σε σχέση με την αρχή ή τη λήξη του λόγου μου), λ.χ. *Ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων* — *Ἀδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες.*

Γενικά με το ενεργητικό ρήμα ο συγγραφέας τονίζει περισσότερο την ενέργεια του υποκειμένου στη σχέση της με κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, ενώ με το μέσο τη σχέση που έχει η ενέργεια αυτή με το ίδιο το υποκείμενο.

Σημείωση β'. Η σημασία των μέσων ρημάτων δεν είναι δυνατό να καθορίζεται πάντοτε με ακρίβεια. Το ίδιο μέσο ρήμα μπορεί να μην έχει πάντοτε την ίδια σημασία και έτσι να μην ανήκει πάντοτε στην ίδια κατηγορία· λ.χ. *οἰκοδομοῦμαι οἰκίαν* μπορεί να σημαίνει: χτίζω σπίτι με τους οικοδόμους (**μέσο διάμεσο**) αλλά και χτίζω σπίτι ενεργώντας και ο ίδιος, επιβλέποντας, δαπανώντας κτλ. (**μέσο δυναμικό**).
(πβ. ν.ε. η κυρία χτενίζεται = ή μόνη της: **αυτοπαθές,** ή από την κομμώτρια: **πλάγιο διάμεσο**).

3. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

67 **Τα παθητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Βρίσκονται συνήθως στη μέση φωνή, αλλά και στην ενεργητική φωνή υπάρχουν παθητικά ρήματα, όπως θα δούμε παρακάτω.**

 Το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που παθαίνει το υποκείμενο λέγεται ποιητικό αίτιο:

'Απέθανε μισούμενος ***ὑπὸ πάντων.***
'Επράχθη οὐδὲν ***ἀπὸ τῶν τυράννων*** *ἔργον ἀξιόλογον.*
Εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρῇ ***ἐξ ἐμοῦ*** (= θα μισηθείς από μένα).
Κῦρος οὕτως ἐτελεύτησεν(= πέθανε) *ὡς* ***παρὰ πάντων*** *ὁμολογεῖται.*
Μεγακλῆς δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι ***πρὸς Πεισιστράτου*** (= ο Μ. το θεώρησε φοβερό να προσβάλλεται από τον Π.).
Ταῦτα ***Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ*** *γέγραπται* (= έχουν γραφεί από το Θ.).
'Ο ποταμός ἐστιν ***ἡμῖν*** *διαβατέος* (= πρέπει εμείς να περάσουμε τον π.).
'Ο ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ***ἀνθρώπῳ (ἐστί)*** (= δεν αξίζει να ζει ο άνθρωπος μια ζωή χωρίς να σκέφτεται και να ερευνά).

Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) με την πρόθεση *ὑπό* και γενική (ή σπανιότερα: ***ἀπό, ἐκ, παρά, πρός*** και γενική).

β) με δοτική ονόματος ή αντωνυμίας, χωρίς πρόθεση, συνήθως όταν υπάρχει ρήμα συντελικού χρόνου (παρακείμενου, υπερσυντέλικου, συντελ. μέλλοντα) ή ρηματικό επίθετο σε -τέος και, συχνά, -τός. (βλ. §53γ3).
(πβ. ν.ε. Προδόθηκε **από** τους συνεργάτες του. Σεβαστός **σε** όλους. Γη ποτισμένη **με** ιδρώτα).

 Τα παθητικά ρήματα κανονικά σχηματίζονται από ενεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπτωτα ή δίπτωτα. Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής συντάξεως σε παθητική γίνονται οι ακόλουθες αλλαγές:

α) *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας — Οἱ Πέρσαι ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων..*
Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο στο παθητικό ρήμα, και το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

β) *Οἱ 'Αθηναῖοι εἵλοντο 'Αλκιβιάδην στρατηγόν* (= οι Αθ. εξέλεξαν τον Αλκ. στρατηγό) — *'Αλκιβιάδης ᾑρέθη στρατηγὸς ὑπὸ τῶν 'Αθηναίων.*

Εκτός από τις αλλαγές που είδαμε στο παράδειγμα α, το κατηγορούμενο (*στρατηγόν*) του αντικειμένου του ενεργητικού ρήματος μένει κατηγορούμενο αλλά του υποκειμένου του παθητικού ρήματος.

γ) *Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τὸν παῖδα τὴν μουσικήν — Ὁ παῖς διδάσκεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὴν μουσικήν.*
Τῇ στρατιᾷ ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεσσάρων μηνῶν — Τῇ στρατιᾷ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Κύρου μισθὸς τεσσάρων μηνῶν.

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο και το άμεσο αντικείμενο (*τόν παῖδα, μισθόν*) του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού. Αλλά το δεύτερο αντικείμενο, το έμμεσο (*τήν μουσικήν, τῇ στρατιᾷ*), παραμένει έμμεσο αντικείμενο στο παθητικό ρήμα.

70 Μερικά ενεργητικά ρήματα έχουν ως παθητικό ένα άλλο ρήμα ενεργητικής ή μέσης φωνής ή μια περίφραση όπως:

ἀποκτείνω(=σκοτώνω) *τινά* - *ἀποθνήσκω*(=σκοτώνομαι) *ὑπό τινος,*
ἐκβάλλω(=εξορίζω) *τινά* - *ἐκπίπτω*(=εξορίζομαι) *ὑπό τινος*
εὖ λέγω(=επαινώ) *τινά* - *εὖ ἀκούω*(=επαινούμαι) *ὑπό τινος*
εὖ ποιῶ(=ευεργετώ) *τινα* - *εὖ πάσχω*(=ευεργετούμαι) *ὑπό τινος*
αἱρῶ(=συλλαμβάνω, κυριεύω) - *ἁλίσκομαι*(=συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).
(αλλά και *αἱροῦμαι*=εκλέγω - *αἱροῦμαι*=εκλέγομαι)
δίκην λαμβάνω παρά τινος (=τιμωρώ κάποιον) - *δίκην δίδωμί τινι* (=τιμωρούμαι από κάποιον)
μισῶ τινά - *μισοῦμαι ἤ μισητός γίγνομαι ἤ μῖσος ἔχω πρός τινος*
ζημιῶ τινα - *ζημιοῦμαι ἤ ζημίαν λαμβάνω παρά τινος*
(πβ. ν.ε. ζηλεύω - γίνομαι ζηλευτός, συγχωρώ - παίρνω συγχώρεση).

71 Με περίφραση σχηματίζεται κανονικά ο παθητικός τύπος των αποθετικών ρημάτων, λ.χ.:

αἰδοῦμαί τινα (=ντρέπομαι, σέβομαι κάποιον) - *αἰδοῦς τυγχάνω ὑπό τινος* (=με σέβεται κάποιος)
αἰτιῶμαί τινα (=κατηγορώ κάποιον) - *αἰτίαν ἔχω ἤ αἰτίαν λαμβάνω ὑπό τινος* (=κατηγορούμαι)

(πβ. ν.ε. δέχομαι ενεργ. διαθ. - γίνομαι δεκτός παθ. διαθ., περιποιούμαι ενεργ. διαθ. - βρίσκω περιποίηση παθητ. διαθ.).

4. ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΡΗΜΑΤΑ

72 Τα ουδέτερα ρήματα, δηλαδή αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε δέχεται καμιά ενέργεια αλλά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση, είναι κυρίως ενεργητικά, όπως: *ζῶ, ὑγιαίνω σωφρονῶ* κτλ.

Ἀεί ποτε ζῇ τἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα.
Οἱ πολέμιοι ἡσυχάζουσι.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

73 Μερικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., λέγονται **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα**, γιατί βρίσκονται συνήθως, ή μόνο, στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα. Μερικά από τα πιο συχνά είναι:

δεῖ(=είναι ανάγκη), *χρή*(=πρέπει), *προσήκει*(=ταιριάζει), *ἀρκεῖ, πρέπει, ἐγχωρεῖ*(=επιτρέπεται), *ἔστι*(=είναι δυνατό), *ἔξεστι*(=επιτρέπεται, είναι δυνατό), *ἔνεστι*(=είναι δυνατό), *πάρεστι*(=είναι δυνατό), *δοκεῖ*(=φαίνεται, φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλει* (=υπάρχει φροντίδα), *λέγεται, ὁμολογεῖται, ἀγγέλλεται, νομίζεται* κτλ.

Μερικά από τα απρόσωπα ρήματα χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά, λ.χ. *δεῖ* και *δέω*(=έχω ανάγκη), *δοκεῖ* και *δοκῶ*(=φαίνομαι, νομίζω), *λέγεται* και *λέγομαι* κτλ.

Εκτός από τα απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και οι απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με το ρήμα *ἐστί* και ένα ουσιαστικό ή το ουδέτερο ενός επιθέτου ή μετοχής, λ.χ. *ἀνάγκη ἐστί, καιρός ἐστι, ἄξιόν ἐστι, ῥᾴδιόν ἐστι* (=είναι εύκολο), *βιωτόν ἐστι, διδακτέον ἐστί, πρέπον ἐστί, εἰκός ἐστι* (=είναι φυσικό, λογικό) κτλ.

β) με το ρήμα *ἔχει* και κάποιο επίρρημα, λ.χ. *ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ῥᾳδίως ἔχει* κτλ.. (Βλ. και § 97β).

74 Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις παίρνουν συνήθως έναν προσδιορισμό σε δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και λέγεται **δοτική προσωπική** (βλ. § 53):

*Ἔδοξεν **αὐτοῖς** πορεύεσθαι* (= φάνηκε καλό σ' αυτούς να προχωρήσουν, αποφασίστηκε ή αποφάσισαν να...).
*Ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν **ἀνθρώποις** εὑρεῖν.*
(πβ. ν.ε. μου είναι αδύνατο να το κάνω).

Επίσης παίρνουν συνήθως ως υποκείμενο άναρθρο απαρέμφατο:

*Δεῖ γράμματα **μαθεῖν** καὶ μαθόντα νοῦν **ἔχειν*** (= πρέπει να μάθει κανείς γράμματα και αφού μάθει να έχει μυαλό).
*Ὥρα ἐστὶν **ἀπιέναι*** (= είναι ώρα να φύγουμε).
***Καὶ γὰρ δακρῦσαι** ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντά τ' εἰπεῖν* (= τους είναι εύκολο να δακρύσουν και να τα πουν όλα) (βλ. και §§ 96β, 97β).

75 Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να έχουν ως υποκείμενο όχι απαρέμφατο αλλά ειδική πρόταση λ.χ.:

*Ἀρκεῖ **ὅτι τῶν ἄλλων καταγελᾷς.***
*Λέγεται **ὅτι Κῦρος τέθνηκε.***
*Δῆλον ἐγένετο **ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμβαλοῖεν*** (= ότι θα εισβάλουν).
*Ἠγγέλθη αὐτῷ **ὅτι τὰ Μέγαρα ἀφέστηκε*** (= ότι τα Μέγαρα αποστάτησαν (βλ. και § 155β).
(πβ. ν.ε. διαδόθηκε ότι αύριο θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα).

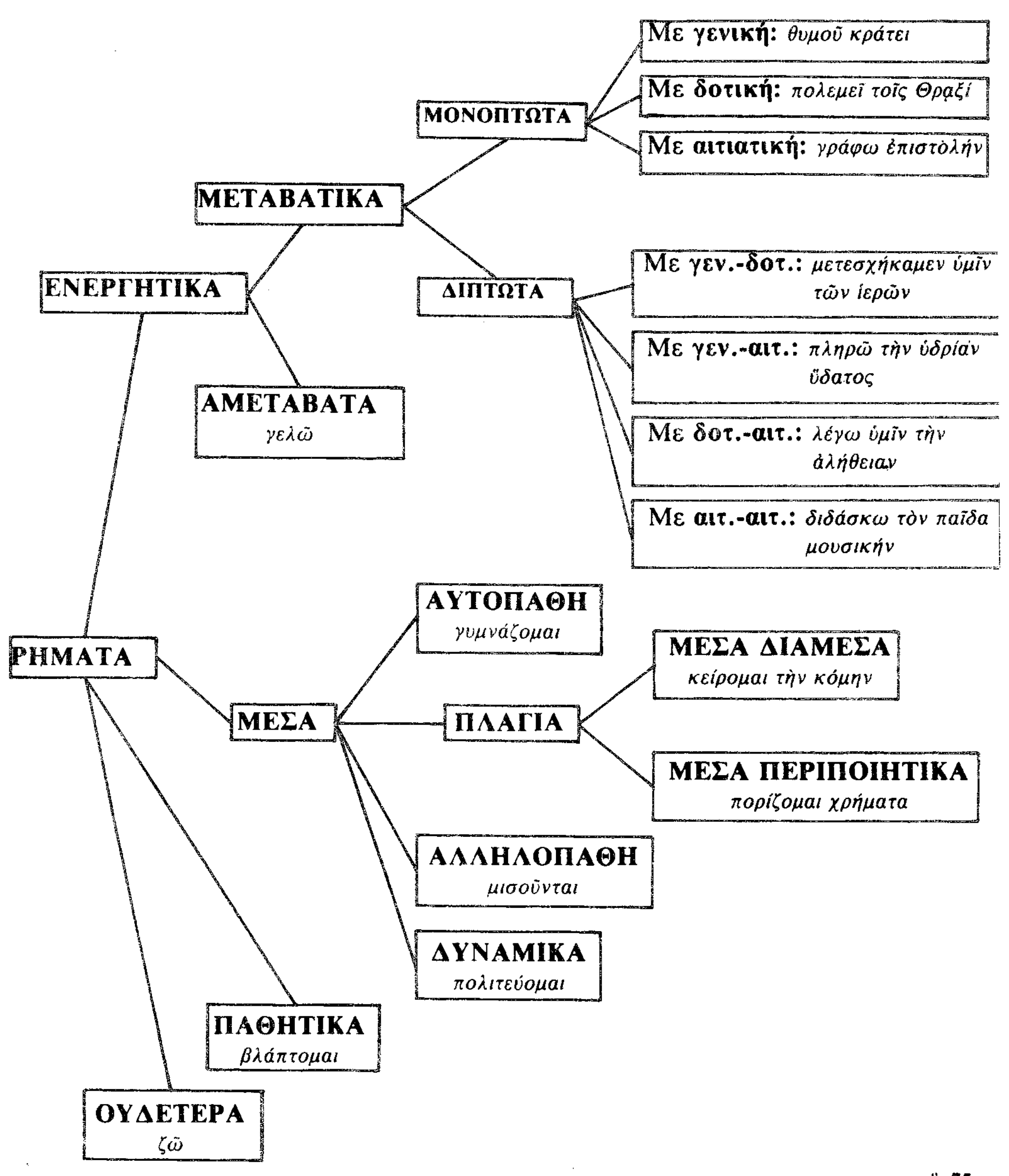
Σημείωση. Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να πάρουν ως υποκείμενο επίσης:

α) ενδοιαστική πρόταση:
*Οὐδεὶς κίνδυνος **μή τις ἐκ τοῦ ὄπισθεν ἐπίσποιτο*** (= ακολουθήσει)
(πβ. ν.ε. υπάρχει κίνδυνος μήπως πέσει το παιδί).

β) πλάγια ερωτηματική πρόταση:
*Ἀπόρως ἡμῖν ἔχει **πόθεν τύχοιμεν ἂν σωτηρίας*** (= δεν ξέρουμε από πού...).
(πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι θα συμβεί αργότερα).

Πίνακας 7

ΤΟ ΡΗΜΑ

§ 75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Οι χρόνοι του ρήματος όπως και στη ν.ε., δηλώνουν:
τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) και
τον τρόπο ενέργειας του ρήματος (εξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος).

Στο παρόν αναφέρονται: ο ενεστώτας και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παροντικοί χρόνοι,**
στο παρελθόν: ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παρελθοντικοί** (ή ιστορικοί ή παραγόμενοι) χρόνοι,
στο μέλλον ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **μελλοντικοί χρόνοι.**

Ως προς τον τρόπο ενέργειας παρουσιάζουν αυτό που δηλώνει το ρήμα:

εξακολουθητικά: ο ενεστώτας, ο παρατατικός και εν μέρει ο μέλλοντας*, και λέγονται **εξακολουθητικοί χρόνοι,**
συνοπτικά: ο αόριστος και ο μέλλοντας εν μέρει και λέγονται **συνοπτικοί χρόνοι,**
σαν κάτι αποτελειωμένο (συντελεσμένο): ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **συντελικοί χρόνοι.**

77 Οι χρόνοι τη σημασία τους και ως προς τη χρονική βαθμίδα και ως προς τον τρόπο τη διατηρούν μόνο στην οριστική, ενώ στις άλλες εγκλίσεις το απαρέμφατο και τη μετοχή διατηρούν τη σημασία τους ως προς τον τρόπο όχι όμως και ως προς τη χρονική βαθμίδα· έτσι λ.χ. ο αόριστος στην υποτακτική δείχνει κάτι συνοπτικό όχι όμως πάντα στο παρελθόν· η χρονική βαθμίδα καθορίζεται από το ρήμα της κύριας προτάσεως ή από τα συμφραζόμενα, λ.χ.:

* Ο μέλλοντας της αρχαίας ελληνικής αντιστοιχεί με τους δύο μέλλοντες της ν.ε., δηλαδή και με το συνοπτικό και με τον εξακολουθητικό μέλλοντα.

Λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ο αόριστος στην υποτακτική *πεισθῆτε* αναφέρεται στο παρόν).
Ἔλεγον ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ο ίδιος χρόνος αναφέρεται στο παρελθόν) κτλ.

I. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

1. Ο ενεστώτας

78 Ο ενεστώτας στην οριστική φανερώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα και εξακολουθητικά, αλλά επίσης φανερώνει:

α) κάτι που γίνεται πάντα ή επαναλαμβάνεται αόριστα. Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει συνήθως στα γνωμικά και στις παροιμίες (**γνωμικός ενεστώτας**):

*Ἀναρχία πόλεις **ὄλλυσι*** (= καταστρέφει).
*Γῆ πάντα **κομίζει** και πάλιν **κομίζεται*** (= η γη δίνει τα πάντα και τα πάντα πάλι παίρνει πίσω).
(πβ. ν.ε. όποιος βιάζεται σκοντάφτει).

β) κάτι που θέλει ή προσπαθεί να κάνει το υποκείμενο της προτάσεως (**βουλητικός ή αποπειρατικός ενεστώτας**):

*Νῦν δὴ **ἐξελαύνετε** ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας* (= θέλετε να μας διώξετε από...).
***Πείθω** τινά* (= προσπαθώ να πείσω κάποιον).
(πβ. ν.ε. **Έρχεσαι** μαζί μας; = θέλεις να ρθεις... Αυτός **θεραπεύει** την πληγή του με βότανα = προσπαθεί να θεραπεύσει... Βοήθεια, με **σκοτώνουν**!).

γ) κάτι που έγινε ήδη στο παρελθόν (**ιστορικός ή δραματικός ενεστώτας**). Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει στις διηγήσεις:

*Καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ εἰπὼν τὸν ἄνδρα ὁρῶ **παίει***(= χτυπά) *κατὰ τὸ στέρνον καὶ **τιτρώσκει***(= τραυματίζει) δια του θώρακος (αντί: *ἔπαισε* και *ἔτρωσε*).

(πβ. ν.ε. ρωτάει τον ένα, ρωτάει τον άλλο, τίποτε· τότε αποφασίζει και πηγαίνει ο ίδιος.).

Με τον ιστορικό ενεστώτα η διήγηση αποκτά παραστατικότητα και ζωντάνια.

δ) κάτι που θα γίνει οπωσδήποτε στο μέλλον· επειδή ως βεβαιότατο, είναι σαν να γίνεται τώρα, γι' αυτό χρησιμοποιείται ενεστώτας αντί για μέλλοντα:

Εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον, τῇ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια (= το στράτευμα οπωσδήποτε δε θα έχει τα απαραίτητα).
(πβ. ν.ε. φεύγω το πρωί).

Κανονικά ο ενεστώτας *εἶμι* χρησιμοποιείται ως μέλλοντας του ρήματος *ἔρχομαι*.

ε) κάτι που εξακολουθεί να υπάρχει ως αποτέλεσμα από το παρελθόν (**αποτελεσματικός ενεστώτας**, που χρησιμοποιείται αντί για παρακείμενο):

Ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ ***αἰσθάνομαι****, μέλλομεν ἰέναι μεγάλας* (= όπως εγώ έχω ακούσει...).
(πβ. ν.ε. στέκομαι και κοιτάζω).

Έτσι με σημασία παρακειμένου χρησιμοποιείται ο ενεστώτας των ρημάτων *ἀκούω, αἰσθάνομαι, γιγνώσκω, νικῶ, φεύγω*(= είμαι εξόριστος) κτλ. Κανονικά χρησιμοποιείται ως παρακείμενος ο ενεστώτας των ρημάτων *ἥκω*(= έχω έρθει), *οἴχομαι*(= έχω φύγει), *κάθημαι, κεῖμαι*(= είμαι πεσμένος κάτω).

2) Ο παρατατικός

79 Ο παρατατικός σημαίνει ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά:

α) συνεχῶς (χωρίς διακοπή), λ.χ. ***Ἐδάκρυε*** *πολὺν χρόνον ἑστώς*, ἤ
β) με επανάληψη (με διακοπές), λ.χ. *Μένων ὁ Θετταλὸς οὐδενὸς πολεμίου* ***κατεγέλα****.*
(πβ. ν.ε. Μιλούσε πολλή ώρα μα δεν τον άκουγε κανείς. Κάθε πρωί έτρεχε για το σχολείο).

Επίσης ο παρατατικός μπορεί να σημαίνει, όπως και ο ενεστώ-

τας, **βούληση** ή **προσπάθεια** (απόπειρα) (**βουλητικός ή αποπειρατικός παρατατικός**):

Ἐπίτηδές σε οὐκ ***ἤγειρον****, ἵνα ὡς ἥδιστα διάγῃς* (=επίτηδες δεν ήθελα να σε ξυπνήσω...).
Ἕκαστος ***ἔπειθεν*** *αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν* (=ο καθένας προσπαθούσε να τον πείσει...).
(πβ. ν.ε. Γιατί δεν ερχόσουν; = γιατί δεν ήθελες να ρθεις; Ο πατέρας μας έδινε θάρρος στις δύσκολες στιγμές = προσπαθούσε να μας δώσει...).

Σημείωση. Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στον ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, στον παρατατικό χρησιμοποιούνται με σημασία υπερσυντέλικου· λ.χ. ἐνίκων = είχα νικήσει, ήμουν νικητής.

3) Ο μέλλοντας

Ο μέλλοντας στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα γίνει στο μέλλον: ή συνοπτικά (και αντιστοιχεί με το συνοπτικό μέλλοντα της ν.ε.) ή εξακολουθητικά (και αντιστοιχεί με τον εξακολουθητικό μέλλοντα της ν.ε.):

Ἐὰν ἀκολουθήσῃς ἐμοί, ***εἰσάξω*** σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν (=θα σε εισαγάγω στην...) (μέλλοντας συνοπτικός).
Ῥᾳδίως τὰ ἐπιτήδεια ***ἕξομεν****, ὅσον χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ* ***ἐσόμεθα*** (μέλλοντας εξακολουθητικός).

Επίσης σημαίνει:

α) προστακτική (**βουλητικός μέλλοντας**):

Ὧς οὖν ***ποιήσετε*** (=έτσι λοιπόν θα κάμετε, έτσι κάμετε).
(πβ. ν.ε. ύστερα από το σχολείο θα 'ρθεις αμέσως στο σπίτι!).

β) αυτό που πρέπει να γίνει:

Πότερον οὖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον ***ποιήσομαι*** *ἢ πρὸς σέ;* (=σε ποιον λοιπόν πρέπει να μιλήσω, σ' εκείνον ή σ' εσένα;)
(πβ. ν.ε. πες μου τι θα κάνω, αν δεν τον βρω εκεί;)

γ) κάτι που συμβαίνει πάντοτε, στο παρόν, στο παρελθόν, στο μέλλον (**γνωμικός μέλλοντας**):

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτείσει (= κανένας ανθρωπος που κάνει αδικίες δεν μπορεί να μην τιμωρηθεί = κάθε άνθρωπος που αδικεί τιμωρείται).
(πβ. ν.ε. όποιος σπείρει θα θερίσει).

Σημείωση. Περιφραστικός μέλλοντας σχηματίζεται από το ρ. *μέλλω* με απαρέμφατο ενεστώτα ή μέλλοντα ή και αορίστου και σημαίνει: 1) π ρ ό κ ε ι τ α ι ν α : *Μέλλω ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν μοι ἡ διαβολὴ γέγονε,* 2) π ρ έ π ε ι ν α , ε ί ν α ι ε π ό μ ε ν ο ν α : *Τί οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι;*

4) Ο αόριστος

81 Ο αόριστος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και λαμβάνεται συνοπτικά, άσχετα αν έγινε με μια διάρκεια. Σημαίνει επίσης:

α) την αρχή μιας πράξεως ή μιας καταστάσεως (**εναρκτικός αόριστος**) και μεταφράζεται με: άρχισε να...:

Ἐπειδὴ δὲ ἐβασίλευσε Θησεύς, συνῴκισε πάντας (= όταν άρχισε τη βασιλεία του ο Θ...).
(πβ. ν.ε. μ' αυτά που άκουγε, **φοβήθηκε**).

β) κάτι που ισχύει πάντοτε (**γνωμικός αόριστος**). Μεταφράζεται με ενεστώτα:

Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε (= τις φιλίες των κακών τις διαλύει πάντοτε...).
(πβ. ν.ε. ο τρελός είδε το μεθυσμένο κι έφυγε).

γ) κάτι που θα γίνει στο μέλλον οπωσδήποτε:

Ἀπωλόμεθα ἄρα, εἰ κακὸν νέον προσοίσομεν παλαιῷ (= θα χαθούμε οπωσδήποτε, αν προσθέσουμε...).
(πβ. ν.ε. Στο καφενείο: — Έναν καφέ, παρακαλώ! — **Έφτασε.**).

5) Ο παρακείμενος

82 Ο παρακείμενος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα έχει γίνει στο παρελθόν αλλά υπάρχει αποτελειωμένο και στο

παρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παροντικούς και στους παρελθοντικούς χρόνους:

Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα Θουκυδίδης (= τα έχει γράψει και τώρα είναι γραμμένα).

Γι' αυτό και πολλοί παρακείμενοι έχουν σημασία ενεστώτα:

δέδοικα(= φοβούμαι), *ἔοικα*(= μοιάζω), *κέκτημαι* (= έχω), *μέμνημαι* (= θυμούμαι), *οἶδα*(= γνωρίζω), *εἴωθα*(= συνηθίζω) κτλ.

Ο παρακείμενος επίσης χρησιμοποιείται μερικές φορές για το μέλλοντα, όπως και ο αόριστος, για να δηλωθεί ότι κάτι θα γίνει οπωσδήποτε:

Κἂν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται.
(πβ. ν.ε. αν σε δουν, είσαι χαμένος).

Σημείωση. Ο παρακείμενος ενός ρήματος εκφέρεται και περιφραστικά με το ρ. *εἰμί* και τη μετοχή παρακειμένου του ρήματος ή με το ρ. *ἔχω* και τη μετοχή του αορίστου του ρήματος.

Ἐγώ εἰμι τοῦτο δεδρακώς (αντί: ἐγὼ τοῦτο δέδρακα).

Θαυμάσας ἔχω (αντί: τεθαύμακα).

6) Ο υπερσυντέλικος

Ο υπερσυντέλικος σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα είχε γίνει, δηλαδή ήταν τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του παρελθόντος:

Ἐπὶ τὸ ναυτικόν, ὃ ἠθροίκει ἀπὸ τῶν συμμάχων, ἐξεπέμφθη Κρατησιππίδας (= το οποίο είχε συναθροίσει από τους συμμάχους...).

Αντίστοιχα με τον παρακείμενο πολλοί υπερσυντέλικοι έχουν σημασία παρατατικού:

ἐδεδοίκειν(= φοβόμουν), *ἐῴκειν*(= έμοιαζα), *ἐκεκτήμην*(= είχα), *ἐμεμνήμην*(= θυμόμουν) κτλ.

Σημείωση. Ο υπερσυντέλικος πολλές φορές δηλώνει μια πράξη του παρελθόντος που έγινε αμέσως έπειτα από μιαν άλλη πράξη επίσης του παρελθόντος, και τότε με-

ταφράζεται με αόριστο και με το αμέσως ή τήν ίδια στιγμή:

Ὡς δ' ἐλήφθησαν οὗτοι, ἐλέλυντο αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις παρεδέδοντο. (= αμέσως λύθηκαν οι συνθήκες και παραδόθηκαν την ίδια στιγμή στους Κερκ.).

7) Ο συντελεσμένος μέλλοντας

Ο συντελεσμένος μέλλοντας σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα είναι τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του μέλλοντος:

Φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται (= κανένας φίλος δε θα μας έχει απομείνει, δηλαδή κάποτε στο μέλλον).

Σημείωση. Πολλές φορές ο συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει μια μελλοντική πράξη που θα γίνει **οπωσδήποτε** ύστερα από μιαν άλλη επίσης μελλοντική πράξη:

Φράζε καὶ πεπράξεται (= λέγε και θα γίνει αμέσως, μόλις θα το πεις).

Πίνακας 8

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	ΠΑΡΟΝ		ΜΕΛΛΟΝ
	Πείθω τινά.	1. ο παρατατικός *Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον.*	1. ο μέλλοντας, εν μέρει *Ἐν τῇ πολεμίᾳ ῥαδίως ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια.* (=θα έχουμε...)
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ		1. ο αόριστος *Ἔγραψα ἐπιστολήν.*	1. ο μέλλοντας, εν μέρει *Γράψω ἐπιστολήν.* (=θα γράψω...)
	1. ο παρακείμενος, εν μέρει *Θεμιστογένει ταῦτα γέγραπται.*	1. ο παρακείμενος, ἐν μέρει *Οἱ πολέμιοι ἐπιωρκήκασι.* 2. ο υπερσυντέλικος *Αἱ σπονδαὶ ἐλέλυντο.*	1. ο συντελεσμένος μέλλοντας *Φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται.*

II. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η οριστική

85 Η οριστική είναι η έγκλιση του πραγματικού. Ειδικότερα:

α) η οριστική με κάθε χρόνο εκφράζει κάτι που είναι ή θεωρείται πραγματικό:

*Ἡμεῖς **ἐμπεδοῦμεν** τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους* (=τηρούμε...).
*Οἱ Λακεδαιμόνιοι **ἔπεμψαν** ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.*
*Καλλικρατίδας ἐλθὼν παρὰ Κῦρον **ᾔτει** μισθόν* (=ζητούσε...).

β) η οριστική παρελθοντικού χρόνου με το δυνητικό *ἄν* φανερώνει το δυνατό στο παρελθόν ή το αντίθετο του πραγματικού (**δυνητική οριστική**):

*Ἔνθα δὴ **ἔγνω ἄν** τις ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα* (=τότε θα καταλάβαινε κανείς πόσο αξίζει το να αγαπούν τον άρχοντα).
*Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς **ἂν ἦμεν*** (=θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Η δυνητική οριστική μεταφράζεται με: **θα** και παρατατικό ή υπερσυντέλικο.

γ) η οριστική αορίστου ή παρατατικού με το *ἄν* φανερώνει κάποτε όχι το δυνατό στο παρελθόν, αλλά κάτι που συνέβαινε με επαναλήψεις στο παρελθόν:

*Εἴ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, **ἔπαισεν ἄν*** (=αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).
*Ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα **διηρώτων ἂν** αὐτοὺς τί λέγοιεν* (=έπαιρνα λοιπόν στα χέρια μου τα ποιήματα και τους ρωτούσα κάθε φορά τι ήθελαν να πουν).
Μεταφράζεται με παρατατικό.

δ) η οριστική του παρατατικού ή αορίστου με το *εἰ γάρ* ή *εἴθε* φανερώνει ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (**ευχετική οριστική**):

*Εἴθ' **ἦσθα** δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ* (=μακάρι να ήσουν δυνατός, όσο είσαι πρόθυμος).

Η ίδια ευχή εκφράζεται και με τον αόριστο β του ρ. *ὀφείλω* (*ὤφελον*) και απαρέμφατο ενεστώτα ή αορίστου:

Ὤφελε Κῦρος ζῆν (=μακάρι να ζούσε ο Κ. αλλά δε ζει).

Σημείωση. Οι φράσεις *ὀλίγου* ή *μικροῦ δεῖν* (ή χωρίς το *δεῖν*) και αόριστος σημαίνουν: **λίγο έλειψε να...**

Ὀλίγου δεῖν ἀπέθανον (= λίγο έλειψε να σκοτωθούν, παρά λίγο να...).

Ὀλίγου ἐπελαθόμεθα εἰπεῖν (= λίγο έλειψε να ξεχάσουμε να πούμε).

2. Η υποτακτική

Η υποτακτική φανερώνει κυρίως αυτό πού περιμένουμε να γίνει (**το προσδοκώμενο**). Ειδικότερα:

α) φανερώνει επιθυμία συχνά με το *ἄγε, ἴθι, φέρε* (=εμπρός, έλα) (**βουλητική υποτακτική**):

Μήπω ἴωμεν ἐκεῖσε (=μην πάμε ακόμα εκεί).

Ἄγε δὴ ***σκοπῶμεν*** (=εμπρός ας εξετάσουμε).

Έτσι με υποτακτική αορίστου δηλώνεται απαγόρευση ή αποτροπή:

Μὴ ἄλλως ***ποιήσῃς.***

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσῃς· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον (=κανένα να μην ειρωνευτείς για τη συμφορά του...)

β) στο α΄ πρόσωπο με ερωτηματικές προτάσεις φανερώνει απορία (**απορηματική υποτακτική**):

Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν; (=να μιλήσουμε ή να...) (Βλ. § 1δ)

(πβ. ν.ε. να το πω; να μην το πω; τι να κάνω;)

Η απορηματική υποτακτική πολλές φορές μπαίνει ύστερα από το *βούλει* ή *βούλεσθε:*

Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, ***συνέδριον κατασκευάσωμεν;*** (=θέλετε λοιπόν, είπε ο Κ., να ετοιμάσουμε ένα συνέδριο;).

3. Η ευκτική

Η ευκτική, μια έγκλιση που δεν υπάρχει στη ν.ε., φανερώνει κυρίως μιαν απλή σκέψη, χωρίς να εξετάζεται αν πρόκειται για κάτι

πραγματικό ή για κάτι που μπορεί ή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Ειδικότερα:

α) εκφράζει ευχή (**ευχετική ευκτική**):

Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος (= μακάρι να γίνεις...).

Συνήθως εμπρός από την ευχετική ευκτική μπαίνει το *εἴθε, εἰ γάρ:* ***Εἴθ', ὦ λῷστε, σὺ τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιο*** (= μακάρι, φίλτατε, εσύ που είσαι τέτοιος άνθρωπος, να γίνεις φίλος μας).

β) με το δυνητικό *αν* φανερώνει το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (**δυνητική ευκτική**):

Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πόνου ἢ ὑπὸ νόσου (= ο καλός άνθρωπος θα ήταν δυνατό καμιά φορά να γίνει κακός ή από το πέρασμα του χρόνου ή...).

Μεταφράζεται με: μ π ο ρ ε ί ν α ... ή θ α μ ε π α ρ α τ α τ ι κ ό.

Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης:

— κάτι πιθανό (όπως ο μέλλοντας):

Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος, εἰ πάσας τὰς πράξεις καταριθμησαίμεθα (= δε θα μας φτάσει ο χρόνος, αν...).

(πβ. ν.ε. με υποτακτική: έρθει δεν έρθει, εγώ θα πάω).

— κάποια γνώμη με μετριοπάθεια:

Γένοιο ἂν οὐ κακός (= θα γίνεις πιστεύω...)

(πβ. ν.ε. εσύ θα γινόσουν καλός φιλόλογος).

— ευγενική προσταγή:

Χωροῖς ἂν εἴσω (= μπες μέσα, παρακαλώ).

(πβ. ν.ε. θα πήγαινες μια στιγμή).

Σημείωση α'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, αιτιολογικές, τελικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές κτλ.) που εξαρτώνται από ρήμα παρελθοντικού χρόνου αντιστοιχεί με οριστική ή υποτακτική και λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου:**

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ***ἔσοιτο*** *πρὸς βασιλέα* (αντί: *ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βασιλέα*).

Ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα ***μελετῴη*** (αντί: *ἵνα μελετᾷ*).

Σημείωση β'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις υποθετικές, χρονικές ή αναφορικές φανερώνει, χάρη στο ρήμα της κύριας προτάσεως, επανάληψη στο παρελθόν και ονομάστηκε **επαναληπτική ευκτική:**

Εἴ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε τον χτυπούσε).
Ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειεν, ἐπεσκόπει ὁ Κῦρος καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει (= όταν κάποιος αρρώσταινε ο Κ. τον επισκεπτόταν και...).
Η επαναληπτική ευκτική μεταφράζεται με παρατατικό.
(βλ. στα σχετικά κεφάλαια των δευτερευουσών προτάσεων).

4. Η προστακτική

Η προστακτική, όπως και στη ν.ε., φανερώνει:

α) προσταγή: *Ἅπτε, παῖ, λύχνον* (= άναψε...).

β) απαγόρευση: ***Μή μου ἅπτου*** (= μη μ' αγγίζεις).

γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση: *Ἐμοὶ **πείθου** καὶ μὴ ἄλλως **ποίει*** (= πείσου σ' εμένα και μην κάνεις αλλιώς).
Γνῶθι *σαυτόν.*
*Μὴ **θορυβεῖτε.***

δ) ευχή: *Ὑγίαινε.*

ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση: *Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως **ἐχέτω*** (συγκατάθεση)· *τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, **εἰπέ** μοι* (παράκληση).
*Οἱ δ' οὖν **βοώντων*** (= αυτοί ας φωνάζουν).
(πβ. τον αρχαίο τύπο της προστακτικής **ἔστω** (= ας είναι) και στη ν.ε. για παραχώρηση: **έστω** και αργά πέτυχε το σκοπό του).

Γενική παρατήρηση

α) Η απλή οριστική, η δυνητική οριστική και η δυνητική ευκτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως και γι' αυτό έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. § 1α):

*Δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν **οὐκ ἂν ἐμβαίης*** (= δύο φορές δεν μπορείς να μπεις στο ίδιο νερό του ποταμού).

β) Η υποτακτική, η ευχετική ευκτική, η ευχετική οριστική και η προστακτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας και γι' αυτό έχουν άρνηση *μή* (βλ. § 1β):

Μή *μοι γένοιτο τοῦτο* (= μακάρι να μη μου συμβεί αυτό).

Πίνακας 9

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

φανερώνουν

Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ	Η ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	Η ΕΥΚΤΙΚΗ	Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
α) **κάτι πραγματικό** *Ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους* β) **κάτι δυνατό στο παρελθόν** (δυνητική οριστική) *Ἔγνω ἂν τις ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα* γ) **κάτι αντίθετο του πραγματικού** (δυνητική οριστική) *Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν* δ) **κάτι που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν** (Παρατατικός ή αόριστος με αν) *Ἀναλαμβάνων τὰ ποιήματα διηρώτων ἂν αὐτούς* ε) **ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί** (Παρατατικός ή αόριστος μέ *εἰ γάρ* ή *εἴθε* - ευχετική οριστική) *Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ*	α) **μια επιθυμία** (βουλητική υποτακτική) *Ἄγε σκοπῶμεν* β) **μια απορία** (απορηματική υποτακτική) *Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;*	α) **μια ευχή** (ευχετική ευκτική) *Γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος* β) **κάτι δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον** (δυνητική ευκτική) *Ὁ ἀγαθὸς γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακός* Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης: -ό,τι και ο μέλλοντας *Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος* -γνώμη με μετριοπάθεια *Γένοιο ἂν οὐ κακός* -ευγενική προσταγή *Χωροῖς ἂν εἴσω*	α) **προσταγή** *Ἅπτε παῖ, λύχνον* β) **απαγόρευση** *Μή μου ἅπτου* γ) **προτροπή, συμβουλή ή παράκληση** *Ἐμοὶ πείθου* *Γνῶθι σαυτόν* *Μὴ θορυβεῖτε* δ) **ευχή** *Ὑγίαινε.* ε) **συγκατάθεση ή παραχώρηση** *Ταῦτα οὕτως ἐχέτω*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Εκτός από την οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική, που λέγονται προσωπικές εγκλίσεις, υπάρχουν στην αρχαία ελληνική και οι ονοματικοί τύποι του ρήματος, το απαρέμφατο και η μετοχή, που λέγονται απρόσωπες εγκλίσεις, γιατί οι καταλήξεις τους δε φανερώνουν πρόσωπο.

Το απαρέμφατο θεωρείται ονοματικός τύπος, γιατί μπορεί να εκφέρεται με το ουδέτερο άρθρο κάθε πτώσεως, και ρηματικός, γιατί, όπως το ρήμα, δέχεται επιρρηματικούς προσδιορισμούς και αντικείμενα και έχει χρόνους και διαθέσεις:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν.

***Ἄρχεσθαι** μαθὼν **ἄρχειν** ἐπιστήσει* (= αν μάθεις να κυβερνιέσαι, θα ξέρεις καλά και να κυβερνάς).

Το απαρέμφατο στην αρχική του σημασία φανέρωνε σκοπό ή αποτέλεσμα. Με τη σημασία του σκοπού ή του αποτελέσματος βρίσκουμε το απαρέμφατο ύστερα από τα ρήματα: *βαίνω, ἥκω, φέρω, δίδωμι, καταλείπω, ἐφίστημι*(= διορίζω), *τάττω*(= ορίζω), *αἱροῦμαι* (= εκλέγω), *πέμπω* και άλλα συνώνυμα:

Μανθάνειν** γὰρ **ἥκομεν (= ήρθαμε, για να...).

*Τὴν πόλιν **φυλάττειν** αὐτοῖς **παρέδοσαν*** (= παρέδωσαν την πόλη σ' αυτούς, για να τη φυλάγουν).

*Λυκοῦργος ἄνδρα **ἐπέστησε κρατεῖν** αὐτῶν* (= ο Λ. διόρισε κάποιον, για να τους διοικεί).

Ἀφεῖσαν** τοῦτον ἐλεύθερον **εἶναι (= τον απέλυσαν, ώστε να...).

Το απαρέμφατο όταν αντιστοιχεί:

1. με ειδική πρόταση, (βλ. §155 κ.ε.) λέγεται **ειδικό** και μεταφράζεται μέ **ότι, πως**:

*Τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα **εἶναί** φημι* (= λέω ότι ο καλός...).

2. με πρόταση επιθυμίας (βλ. § 1β), λέγεται **τελικό** και μεταφράζεται με **να**:

Ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ***ἰέναι*** (=τους προέτρεψε να πάνε στη Λ.).

Το τελικό απαρέμφατο ποτέ δε βρίσκεται σε χρόνο **μέλλοντα.**

Σημείωση. Στη ν.ε., όπου ελάχιστοι μόνο τύποι του απαρεμφάτου έμειναν*, το ειδικό απαρέμφατο το αντικαθιστά η ειδική πρόταση, και το τελικό κυρίως η βουλητική πρόταση.

α) Το έναρθρο απαρέμφατο

93 Το έναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο με άρθρο, αντιστοιχεί με όνομα ουσιαστικό και έτσι μπορεί να χρησιμοποιείται ως υποκείμενο, αντικείμενο ή προσδιορισμός:

Τὸ σιγᾶν *κρεῖττόν ἐστι* ***τοῦ λαλεῖν*** (υποκείμενο - ετερόπτωτος προσδιορισμός, β' όρος συγκρ.).
Οἱ ἄνθρωποι φύσει ***τοῦ εἰδέναι*** *ὀρέγονται* (αντικείμενο).
Νίκησον ὀργὴν ***τῷ λογίζεσθαι*** *καλῶς* (επιρρημ. προσδιορισμός του τρόπου).

β) Το άναρθρο απαρέμφατο

94 Το άναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο χωρίς άρθρο, χρησιμοποιείται ως:

1. υποκείμενο: *Δεῖ γράμματα* ***μαθεῖν*** *καὶ μαθόντα νοῦν* ***ἔχειν*** (υποκείμενα στο απρόσωπο ρ. *δεῖ*).
2. κατηγορούμενο: *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ* ***φιλοσοφεῖν.***
3. αντικείμενο: *Καλλικρατίδας φησὶ* ***διαλλάξειν*** *Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους* (=ο Κ. λέει ότι θα συμφιλιώσει τους...).
4. ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση): *Εἷς οἰωνὸς ἄριστος,* ***ἀμύνεσθαι*** *περὶ πάτρης.*
5. προσδιορισμός της αναφοράς (ή του «κατά τι») συνήθως με τα ε-

* λ.χ. 1) τρόπος του **λέγειν**, 2) το **φαΐ** (αρχ. ελλ. φαγεῖν), το **έχι** του (αρχ. ελλ. ἔχειν), 3) έχω **γράψει**, έχω **γραφεί**.

πίθετα *ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἄξιος, χαλεπός*(=δύσκολος, επικίνδυνος) κ.τ.ό.:

*Ἀνὴρ δεινότατος **λέγειν*** (=ικανότατος ως προς το ή στο λόγο).
*Κῦρος ἦν ἀξιώτατος **ἄρχειν*** (=στο να κυβερνά).

6. επίσης χρησιμοποιείται **απόλυτα**, χωρίς εξάρτηση από κανένα ρήμα, σε στερεότυπες εκφράσεις, όπως:

ἑκὼν εἶναι(=θεληματικά), *ὀλίγου δεῖν* ἢ *μικροῦ δεῖν*(=λίγο έλειψε, σχεδόν), *ὡς ἔπος εἰπεῖν* (=για να το πω έτσι γενικά, σχεδόν), *ὡς συντόμως* ἢ *συνελόντι εἰπεῖν*(=για να το πω σύντομα, με λίγα λόγια), *ἐμοὶ δοκεῖν* ἢ *ὡς ἐμοὶ δοκεῖν*(=κατά τη γνώμη μου) κ.τ.ό.:

***Ἑκὼν εἶναι** οὐδὲν ψεύσομαι.*
*Ἔδοξάν μοι **ὀλίγου δεῖν** τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι* (=μου φάνηκαν ότι σχεδόν τους έλειπε το μεγαλύτερο μέρος, ενν. της σοφίας).
*Ἀληθές γε, **ὡς ἔπος εἰπεῖν**, οὐδὲν εἰρήκασι.*

7. Το απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης αντί για προστακτική ή ευκτική ευχετική:

*Ὦ ξεῖν' **ἀγγέλλειν** Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.*
*Θεοὶ πολῖται, μή με δουλείας **τυχεῖν*** (=μακάρι να μη με βρει δουλεία).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

95 Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται, η σύνταξη λέγεται **ταυτοπροσωπία**:

Κῦρος ὑπέσχετο δώσειν πέντε μνᾶς (***Κῦρος*** υποκείμενο **στο *ὑπέσχετο*** και στο *δώσειν*).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ταυτοπροσωπία μπαίνει σε **ονομαστική**.

Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος, η σύνταξη λέγεται **ετεροπροσωπία**:

Λύσανδρος ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (*Λύσανδρος* υποκείμενο στο *εκέλευσεν*, *αυτούς* υποκείμενο στο *ἰέναι*).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ετεροπροσωπία μπαίνει **σε αιτιατική.**

Α. Το ειδικό απαρέμφατο

Με ειδικό απαρέμφατο:

α) **ως αντικείμενο,** συντάσσονται:

— τα λεκτικά ρήματα (*λέγω, φημί, ὁμολογῶ* κ.τ.ό.)

— τα δοξαστικά ρήματα (*νομίζω, δοκῶ, οἴομαι* κ.τ.ό.):

Τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα ***εἶναί φημι.***

Ἔλεγον οὐκ ***εἶναι*** *αὐτόνομοι.*

Ἠλίθιός ἐστιν εἴ τις ***οἴεται*** *διὰ τὸν πλοῦτον* ***δόξειν*** *ἀγαθὸς* ***εἶναι*** (=αν νομίζει ότι χάρη στα πλούτη του θα δώσει την εντύπωση ότι είναι γενναίος).

β) **ως υποκείμενο,** συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα που έχουν την ίδια ή παρόμοια σημασία με τα προηγούμενα προσωπικά ρήματα, όπως: *λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ*(=φαίνεται) κ.τ.ό.:

Ὁμολογεῖται *τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην* ***εἶναι.***

Ἔδοξέ *μοι λίαν πόρρω τῶν νυκτῶν* ***εἶναι*** (=μου φάνηκε ότι η νύχτα είχε προχωρήσει πολύ).

Στο ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι *οὐ* και σπανιότερα *μή*.

Β. Το τελικό απαρέμφατο

Με τελικό απαρέμφατο

α) **ως αντικείμενο,** συντάσσονται:

τα βουλητικά ρήματα (*βούλομαι, ἐπιθυμῶ, θέλω* κτλ.), τα προτρεπτικά (*προτρέπω, κελεύω, πείθω, συμβουλεύω* κτλ.), τα απαγορευτικά (*ἀπαγορεύω, κωλύω* κτλ.), τα δυνητικά (*δύναμαι, οἷός τ' εἰμί, ἔχω* με απαρέμφατο κτλ.) τα ρ. *πέφυκα*(=είμαι από τη φύση μου κατάλληλος για να), *ἐπίσταμαι*(=γνωρίζω καλά να) και άλλα με παρόμοια σημασία:

Ἢν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

*Κῦρος **ἐκέλευσε** τοὺς Ἕλληνας **προβαλέσθαι** τὰ ὅπλα* (=να προτείνουν τα όπλα).

***Συμβουλεύω** ὑμῖν **μὴ παραδιδόναι** τὰ ὅπλα.*

*Οἱ στρατιῶται οὐκ **ἐδύναντο καθεύδειν*** (=να κοιμηθούν).

*Οὐκ **ἐπίσταμαι κιθαρίζειν.***

β) **ως υποκείμενο**, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα: *δεῖ*(=είναι ανάγκη, πρέπει), *χρή*(=πρέπει), *προσήκει*(=ταιριάζει), *πρέπει, ἐγχωρεῖ*(=επιτρέπεται), *ἔστι*(=είναι δυνατό), *ἔξεστι*(=επιτρέπεται, είναι δυνατό), *ἔνεστι*(=είναι δυνατό), *πάρεστι*(=είναι δυνατό, είναι εύκολο), *δοκεῖ*(=φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλλει*(=πρόκειται) κτλ., και οι απρόσωπες εκφράσεις: ***ἀνάγκη** ἐστί, **θέμις** ἐστί*(=επιτρέπεται), *καιρός ἐστι, ὥρα ἐστί, οἷόν τέ ἐστι*(=είναι δυνατό), ***ἄξιόν** ἐστι, ῥᾴδιόν ἐστι*(=είναι εύκολο), *χαλεπόν ἐστι* (=είναι δύσκολο), ***δέον** ἐστί, **εἰκός** ἐστι* (=είναι φυσικό, λογικό), ***πρέπον** ἐστί, **ἀναγκαίως** ἔχει, **καλῶς** ἔχει, **ῥᾳδίως** ἔχει κτλ.* *(βλ. §73αβ)*:

***Δεῖ** γράμματα **μαθεῖν** καὶ μαθόντα νοῦν **ἔχειν**.*

*Οὕτω **χρὴ ποιεῖν**.*

*Ἀγαθοῖς ὑμῖν **προσήκει εἶναι**.*

*Οὐ **θέμις ἐστὶ ψεύδεσθαι*** (=δεν επιτρέπεται να λέει κανείς ψέματα).

***Ὥρα ἐστὶν** ἀπιέναι* (=είναι ώρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως** αὐτοῖς **ἔχει** ἅπαντά τ' **εἰπεῖν (=τους είναι εύκολο να δακρύσουν και να πουν τα πάντα).

Στο τελικό απαρέμφατο η άρνηση είναι *μή*.

Σημείωση α'. Πολλές φορές αντί για την απρόσωπη χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη, για να τονιστεί το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα:

*Ὦ Πρόδικε, **δίκαιος εἶ** βοηθεῖν τῷ ἀνδρί* (=έχεις ο ίδιος υποχρέωση να βοηθήσεις...) αντί: Ὦ Πρόδικε, δίκαιόν ἐστί σοι βοηθεῖν τῷ ἀνδρί.

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ὑπισχνοῦμαι*(=υπόσχομαι), *ἐπαγγέλλομαι*(=υπόσχομαι), *ὄμνυμι*(=ορκίζομαι), *ἐλπίζω, προσδοκῶ*, επειδή αναφέρονται σε μια μελλοντική πράξη, συντάσσονται με απαρέμφατο σε χρόνο μέλλοντα ως αντικείμενο. Έχουν άρνηση *μή*, γιατί τα ρήματα αυτά εκφράζουν και κάποια επιθυμία:

*Καὶ περὶ τούτων **ὑπέσχετό** μοι **βουλεύσεσθαι*** (=και γι' αυτά μου υποσχέθηκε ότι θα (ή να) σκεφτεί).

***Ὤμοσαν μὴ προδώσειν** ἀλλήλους* (=ορκίστηκαν ότι δε θα (ή να μη) προδώσουν ο ένας τον άλλον).

Ἔλπιζε τιμῶν τοὺς γονέας πράξειν καλῶς (= να ελπίζεις ότι θα (ή να) ευτυχήσεις, αν τιμάς τους γονείς σου).

Πίνακας 10

ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΙΔΙΚΟ		ΤΕΛΙΚΟ	
ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	**ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ**	**ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ**	**ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ**
—απρόσ. ρ.: *λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ* κτλ.	—λεκτικών ρ. (*λέγω, φημί, ὁμολογῶ* κτλ.) —δοξαστικών ρ. (*νομίζω, δοκῶ, οἶομαι* κτλ.)	—απρόσ. ρ.: *δεῖ, δοκεῖ, χρή, προσήκει, πρέπει, ἔξεστι, ἔνεστι, πάρεστι, μέλλει* κτλ. —απρόσ. εκφρ.: *ἀνάγκη, καιρός, οἷόν τε, ἄξιον, χαλεπόν, εἰκός* κτλ. (*ἐστί*), *ἀναγκαίως, καλῶς, ῥᾳδίως* κτλ. (*ἔχει*)	—βουλητικών ρ. (*βούλομαι, θέλω, ἐπιθυμῶ* κτλ.) —προτρεπτικών ρ. (*προτρέπω, κελεύω, πείθω* κτλ.) —απαγορευτικών ρ. (*ἀπαγορεύω, κωλύω* κτλ.) —δυνητικών ρ. (***δύναμαι, πέφυκα,*** *ἐπίσταμαι* κτλ.)

2. Η ΜΕΤΟΧΗ

98 Η μετοχή είναι και επίθετο (έχει τρία γένη και τρεις καταλήξεις) και ρήμα (έχει χρόνους και διαθέσεις):

ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τό γράφον
ὁ γραφόμενος, ὁ γραψάμενος, ὁ γραφείς, ὁ γεγραμμένος κτλ.

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

α) ως επιθετικός προσδιορισμός, όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική ή αναφορική** μετοχή, γιατί μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Ὁ φεύγων πόνους φεύγει τιμάς (= αυτός που αποφεύγει τους κόπους αποφεύγει τις τιμές).

β) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός ή ως κατηγορούμενο και λέγεται **κατηγορηματική** μετοχή:

Οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι; (= ότι σας εξαπατούν).
Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε (= έτυχε να βρίσκεται εκεί).

γ) ως επιρρηματικός προσδιορισμός (του χρόνου, της αιτίας κτλ.) και λέγεται **επιρρηματική** μετοχή:

Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (= αφού είπε αυτά κάθισε).
Νομίζων ἀμείνονας πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον (= επειδή νομίζω ότι εσείς είστε γενναιότεροι από πολλούς βαρβάρους...).

α) Η επιθετική μετοχή

99 Η επιθετική μετοχή συνήθως εκφέρεται με άρθρο και μεταφράζεται με αναφορική πρόταση (βλ. προηγούμενο παράδ. § 98α).

Η έναρθρη μετοχή, όπως κάθε έναρθρο επίθετο, μπορεί να λαμβάνεται αντί για ουσιαστικό:

οἱ λέγοντες(= αυτοί που μιλούν, *οἱ ρήτορες*), *ὁ νικῶν*(= αυτός που νικά, *ὁ νικητής*), *ὁ φεύγων*(= ο κατηγορούμενος, ο εξόριστος), *τό παρόν*, *οἱ προσήκοντες*(= οι συγγενείς) κτλ. (βλ. §28).

β) Η κατηγορηματική μετοχή

100 Η κατηγορηματική μετοχή μεταφράζεται με: **να, ότι, που, και.**

Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. το ρήμα *εἰμί* και όσα έχουν συγγενική σημασία μ' αυτό, όπως: *τυγχάνω* (= συμβαίνει να είμαι, είμαι), *λανθάνω*(= μένω απαρατήρητος), *φαίνομαι* ἤ *φανερός εἰμι* ἤ *δῆλός εἰμι*(= είμαι φανερός), *οἴχομαι*(= έχω φύγει), *φθάνω*(= προφταίνω), *διατελῶ*(= είμαι διαρκώς) κ.τ.ό.

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή μπορεί πολλές φορές να μεταφραστεί με ρήμα και το ρήμα με επίρρημα:

Ἐλάνθανε τρεφόμενον τὸ στράτευμα (= τρεφόταν κρυφά το στράτευμα).
Ὤχετο ἀπιών (= έφυγε γρήγορα).
*Ἑπτὰ ἡμέρας **μαχόμενοι διετέλεσαν*** (= εφτά μέρες συνεχώς πολεμούσαν).

2. τα ρήματα που σημαίνουν **έναρξη ή λήξη, καρτερία και κόπο,** όπως: *ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω*(= τελειώνω, σταματώ), *καρτερῶ, ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω*(= βαριέμαι) (αόρ. *ἀπεῖπον*, παρακ. *ἀπείρηκα*), *κάμνω*(= κουράζομαι) κ.τ.ό.:

Ἄρξομαι λέγων (= θα αρχίσω να λέω).
*Ἀγησίλαος οὔποτε **ἔληγε θύων*** (= ποτέ δεν έπαυε να θυσιάζει).
***Παύσασθε ἁμαρτάνοντες** εἰς τὴν πατρίδα* (= πάψτε να κάνετε κακό...).
Ἀπείρηκα** ἤδη **βαδίζων** καὶ **τρέχων (= βαρέθηκα, απόκαμα πια να...).

3. τα ρήματα *εὖ* ή *κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, χαρίζομαι*(= κάνω χάρη), *νικῶ, ἡττῶμαι*(= είμαι κατώτερος, νικιέμαι), *λείπομαι*(= υστερώ) κ.τ.ό.:

*Εὖ **ἐποίησας ἀναμνήσας** με* (= καλά έκανες και μου το θύμισες).
*Ἐμοὶ **χαρίζου ἀποκρινόμενος*** (= κάνε μου τη χάρη να απαντήσεις).
*Οὐχ **ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες*** (= δε θα φανούμε κατώτεροι στο να ευεργετούμε).

4. τα ρήματα που σημαίνουν **αίσθηση, γνώση, μάθηση** και **μνήμη** όπως: *αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω, εὑρίσκω, γιγνώσκω, ἀγνοῶ, μανθάνω, μέμνημαι* κ.τ.ό.:

*Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ **αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι;*** (= δεν καταλαβαίνετε ότι σας εξαπατούν;).
Ἴσθι** ἀνόητος **ὤν (= ξέρε το πως είσαι ανόητος).
***Μέμνημαι** τοιαῦτα **ἀκούσας** σου* (= θυμούμαι ότι άκουσα από σένα τέτοια πράγματα).

5. τα ρήματα που σημαίνουν **δείξη, αγγελία** και **έλεγχο,** όπως: *δείκνυ-*

μι, δηλῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω κ.τ.ό.:

*Σωκράτης **ἐδείκνυ** τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κἀγαθὸν **ὄντα*** (=έδειχνε στους μαθητές του ότι είναι ο ίδιος...).

Ἠγγέλθη** Φίλιππος **ἀσθενῶν ἢ τεθνεώς; (=ήρθε είδηση ότι ο Φίλιππος αρρώστησε ή ότι πέθανε;).

Ἀδικοῦντα** Φίλιππον **ἐξελέγξω (=θα αποδείξω ότι ο Φ. αδικεί).

6. όσα σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, όπως: *χαίρω, ἥδομαι* (=ευχαριστιέμαι), *βαρέως* ή *χαλεπῶς φέρω* (=στενοχωριέμαι), *ἀγανακτῶ, ἄχθομαι* (=είμαι δυσαρεστημένος), *αἰσχύνομαι* κ.τ.ό.:

***Ἔχαιρεν ἀκούων** ταῦτα* (=χαιρόταν που τ' άκουγε).

Ἥδομαι** ὑφ' ὑμῶν **τιμώμενος (=ευχαριστιέμαι που με τιμάτε).

*Τοῦτο οὐκ **αἰσχύνομαι λέγων*** (=δεν ντρέπομαι που το λέω αυτό).

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή χαρακτηρίζεται και ως αιτιολογική, γιατί δείχνει την αιτία της ψυχικής καταστάσεως (βλ. § 101, 2).

Σημείωση α'. Ορισμένα ρήματα συντάσσονται άλλοτε με κατηγορηματική μετοχή και άλλοτε με απαρέμφατο με διαφορά σημασίας, όπως:

	με μετοχή	**με απαρέμφατο**
φαίνομαι	=είναι φανερό ότι: *Φανήσεται ταῦτα **ὁμολογηκώς*** (=θα γίνει φανερό ότι...)	=δίνω την εντύπωση: *Ὁ γελωτοποιὸς **κλαίειν** ἐφαίνετο*
γιγνώσκω	=γνωρίζω ότι: *Γιγνώσκω ἥττων ὢν πολὺ ὑμῶν* (=γνωρίζω ότι είμαι πολύ κατώτερός σας)	=κρίνω ότι, αποφασίζω να: *Ὁ Φαρνάβαζος ἔγνω **δεῖν** τὴν γυναῖκα σατραπεύειν*
ἐπίσταμαι	=γνωρίζω καλά ότι: *Ὑμεῖς ἐπίστασθε τοῦτον ὑμᾶς **προδόντα***	=ξέρω καλά να, είμαι ικανός να: *Ἔργον δὲ μόνον **ἐσθίειν*** (=να τρώει) *ἐπίσταται*
οἶδα	=γνωρίζω ότι: *Οἱ Ἕλληνες οὐκ ᾔδεσαν Κῦρον **τεθνηκότα***	=ξέρω να: *Οἶδα **μάχεσθαι***

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ακούω* και *αισθάνομαι*, συντάσσονται:

1) με γενική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνουν άμεση αντίληψη: *Ἤκουσά ποτε **Σωκράτους περὶ φίλων διαλεγομένου*** (=τον άκουσα ο ίδιος να συζητά...).

2) με αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δείχνουν έμμεση αντίληψη: *Ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα* (= άκουσε από άλλους ότι ο Κ. ήταν στην Κιλ.).

3) με αιτιατική και ειδικό απαρέμφατο, όταν δείχνουν ένα αβέβαιο γεγονός, μια φήμη: *Ἀκούω κώμας εἶναι καλάς* (= ακούω, ως φήμη, ότι υπάρχουν ωραία χωριά).

γ) Η επιρρηματική μετοχή

Η επιρρηματική μετοχή φανερώνει ό,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και έτσι ανάλογα με τη σημασία της είναι:

1. **χρονική** (άρνηση *οὐ* ή *μή*). Αναλύεται σε χρονική πρόταση και πολλές φορές παίρνει κάποιο χρονικό επίρρημα, όπως: *ἅμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξύ* κ.τ.ό.:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.
Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (= όταν πέσει η βαλανιδιά κάθε άνθρωπος κόβει ξύλα).
Ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη.
Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως (= όταν ακόμη η πόλη είχε δημοκρατία).

2. **αιτιολογική** (άρνηση *οὐ*). Αναλύεται σε αιτιολογική πρόταση και πολλές φορές παίρνει τα: *ἅτε, οἷον, οἷα* όταν η αιτία είναι πραγματική, και το *ὡς*, όταν η αιτία παρουσιάζεται ως υποκειμενική (και μεταφράζεται: γιατί δήθεν, γιατί κατά τη γνώμη . . . κτλ.):

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν να τα επιτύχουν...).
Χαλεπῶς ἐπορεύοντο οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν φόβῳ ἀπιόντες (= προχωρούσαν δύσκολα, γιατί έφευγαν τη νύχτα και με φόβο).
Οἱ Κερκυραῖοι ὡς νενικηκότες τροπαῖον ἔστησαν (= έστησαν τρόπαιο, γιατί, όπως πίστευαν, είχαν νικήσει).

3. **τελική** (άρνηση *μή*). Βρίσκεται σε χρόνο μέλλοντα και συνήθως με ρήματα που δείχνουν κίνηση ή και με άλλα ρήματα, και συχνά με το *ὡς*. Αναλύεται σε τελική πρόταση:

Τοῦτο λέξων ἔρχομαι (= έρχομαι για να πω αυτό).
Πορεύεται ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ (= για να ρωτήσει το μαντείο).

Ἀρταξέρξης πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ***ἀποκτενῶν*** (=για να τον σκοτώσει)

4. **υποθετική** (άρνηση *μή*). Αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ᾖ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δὲ ***ὄντα*** *οὐ βουλόμεθα.*
Ταῦτα ***ποιοῦντες*** *τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε* (=αν κάνετε αυτά, θα αποφασίσετε δίκαια).

5. **εναντιωματική** (ή παραχωρητική ή ενδοτική) (άρνηση *οὐ*). Πολλές φορές παίρνει το *καί* ή το *καίπερ*. Αναλύεται σε εναντιωματική πρόταση:

Ὀλίγοι ***ὄντες*** *ἐνίκησαν* (=αν και ήταν λίγοι νίκησαν).
Ἀθηναῖοι ***καὶ οὐ μεταλαβόντες*** *τούτου τοῦ χρυσίου ὅμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον* (=αν και δεν πήραν απ' αυτό το χρυσάφι, ήταν όμως πρόθυμοι για τον πόλεμο.).
Συμβουλεύω σοι ***καίπερ*** *νεώτερος* ***ὤν*** (=αν και είμαι νεότερος).
Μεταξύ του ρήματος και της εναντιωματικής μετοχής υπάρχει κάποια αντίθεση.

6. **τροπική** (άρνηση *οὐ*). Βρίσκεται συνήθως σε **ενεστώτα.** Στη ν.ε. μεταφράζεται ή με επιρρηματικό προσδιορισμό ή με τροπική μετοχή ή με το ρήμα της μετοχής και το **και:**

Ληζόμενοι *ζῶσι* (=ζουν με ληστείες ή ζουν ληστεύοντας ή ληστεύουν και ζουν).
Ἦλθεν ***ἔχων*** *ναῦς ὀλίγας* (=ήρθε με λίγα πλοία ή έχοντας λίγα πλοία).
Συχνές τροπικές μετοχές είναι οι: *ἔχων, ἄγων, φέρων.*

Το υποκείμενο της μετοχής

Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στην ίδια πτώση, δηλαδή η μετοχή λειτουργεί ως ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός:

Δρυὸς πεσούσης *πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.*
Τοῖς ἱππεῦσιν *εἴρητο* ***θαρροῦσι*** *διώκειν* (=είχαν πει στους ιππείς να αρχίσουν την καταδίωξη με θάρρος).

Επιρρηματική μετοχή συνημμένη και απόλυτη

Όταν το υποκείμενο της μετοχής είναι ένας από τους όρους της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **σ υ ν η μ μ έ ν η:**

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (το υποκείμενο της μετοχής: *οὗτος* είναι και υποκείμενο στο ρ. *ἐκαθέζετο*).
Τοῖς ἱππεῦσιν εἴρητο θαρροῦσι διώκειν (το υποκείμενο της μετοχής: *τοῖς ἱππεῦσιν* είναι έμμεσο αντικείμενο στο ρ. *εἴρητο*).

Όταν όμως το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι όρος της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **α π ό λ υ τ η:**

Ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον ὑπαρχούσης (το υποκείμενο της μετοχής: *διαφορᾶς* δεν είναι όρος της προτάσεως).
Δρυὸς ***πεσούσης*** *πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται* (το υποκείμενο της μετοχής: *δρυός* δεν είναι όρος της προτάσεως).
(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** Λαμπρή αντάμωσα τους δικούς μας).

Η απόλυτη μετοχή εκφέρεται σε πτώση **γενική** (**Γ ε ν ι κ ή α π ό λ υ τ η**). Αλλά η μετοχή των απρόσωπων ρημάτων και των απρόσωπων εκφράσεων όταν λαμβάνεται ως απόλυτη, εκφέρεται σε πτώση αιτιατική (**Α ι τ ι α τ ι κ ή α π ό λ υ τ η**):

Δόξαν *δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν (ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν)* (= όταν τα αποφάσισαν, είπαν με κήρυκα να κάνουν έτσι).
Οὐκ ἐσώσαμέν σε ***οἷόν τε ὄν*** *(οὐκ ἐσώσαμέν σε, εἰ καὶ οἷόν τε ἦν)* (= αν και ήταν δυνατό).
Συχνές μετοχές σε αιτιατική απόλυτη είναι:

α) *ἐξόν, δέον, χρεών, δόξαν, προσῆκον, πρέπον* κ.ά.
β) του ρ. *εἰμί* σε ουδέτερο γένος με επίθετο, λ.χ. *δυνατὸν ὄν, ἀδύνατον ὄν, οἷόν τε ὄν, ῥᾴδιον ὄν, ἄδηλον ὄν* κτλ.

Σημείωση. Μερικές φορές με αιτιατική απόλυτη εκφέρεται η μετοχή και προσωπικών ρημάτων αλλά τότε με το *ὡς*:
τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσιν ὡς τὴν τῶν πονηρῶν ὁμιλίαν κατάλυσιν ***οὖσαν*** *τῆς ἀρετῆς (ἐπεὶ ἡ τῶν πονηρῶν ὁμιλία κατάλυσις τῆς ἀρετῆς ἐστιν)* (= τους απομακρύνουν από τους κακούς ανθρώπους, γιατί όπως πιστεύουν η συναναστροφή με τους κακούς είναι...).

Πίνακας 11

Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
Με άρθρο: *Ὁ φεύγων πόνους.* *Οἱ λέγοντες.*	Με τα ρήματα: 1) *εἰμί, τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, οἴχομαι, διατελῶ* κτλ. 2) *ἄρχω, παύω, καρτερῶ, ἀνέχομαι* κτλ. 3) *εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, νικῶ, ἡττῶμαι, λείπομαι* κτλ. 4) *αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω, γιγνώσκω, μανθάνω* κτλ. 5) *δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω* κτλ. 6) *χαίρω, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι* κτλ.	1. χρονική: *Ταῦτα **εἰπὼν** ἐκαθέζετο.* 2. αιτιολογική: ***Οὐ δυνάμενοι** τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν.* 3. τελική: *Τοῦτο **λέξων** ἔρχομαι.* 4. υποθετική: *Ταῦτα **ποιοῦντες** τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε.* 5. εναντιωματική: *Ὀλίγοι **ὄντες** ἐνίκησαν.* 6. τροπική: ***Ληζόμενοι** ζῶσι.*

Σύνδεση μετοχών

104 Οι μετοχές σε μια πρόταση

1. συνδέονται μεταξύ τους με παρατακτικούς συνδέσμους, όταν είναι όμοιες:

   *Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε **κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς** βουλεύεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ* (=σκέφτεται πως δε θα είναι πια στην εξουσία του αδελφού του) (οι μετοχές και οι δύο είναι χρονικές).

2. εκφέρονται χωρίς συνδέσμους

α) όταν είναι ανόμοιες:

*Οἱ Ἕλληνες **ὑφορῶντες** τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμό-*

νας ἔχοντες (=επειδή τους υποπτεύονταν προχωρούσαν έχοντας δικούς τους οδηγούς· η πρώτη μετοχή είναι αιτιολογική και η δεύτερη τροπική.

β) όταν η μία προσδιορίζει την άλλη:

Ἐντυχών τινι ***ὀφθαλμιῶντι*** *ἀνθρώπῳ* ***ἀπιόντι*** *ἐξ ἰατρείου, κάλαμον* ***ἔχοντι****, ἀπέκτεινε* (=όταν συνάντησε κάποιον που του πονούσαν τα μάτια, καθώς έβγαινε από ένα ιατρείο...) (η χρονική μετοχή *ἀπιόντι* προσδιορίζει τη μετοχή *ὀφθαλμιῶντι* και η τροπική *ἔχοντι* την *ἀπιόντι*)

γ) για έμφαση (**σχήμα ασύνδετο**):

Ἡμεῖς γάρ σε ***γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μεταδόντες*** *ἁπάντων ὧν οἷοί τε ἦμεν, ὅμως προαγορεύομεν τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀπιέναι* (=...όμως ορίζουμε από πριν σ' όποιον θέλει να μπορεί να φύγει).

(Βλ. και § 143α).

Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος

Τα ρηματικά επίθετα σε **-τος** σημαίνουν όπως και στη ν.ε.

α) ό,τι και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται: ***γραπτός*** (*γεγραμμένος*=αυτός που έχει γραφεί) (πβ. ν.ε. κλειστή πόρτα=κλεισμένη πόρτα· είναι φευγάτος =έχει φύγει).

β) εκείνον που μπορεί να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα: ***ὁρατός*** (*ὁ δυνάμενος ὁρᾶσθαι*=αυτός που μπορεί να τον δει κανείς) (πβ. ν.ε. κατορθωτός, αδιάβατος).

γ) εκείνον που αξίζει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα: *θαυμαστός, ἐπαινετός*.

δ) σπανιότερα ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου: *θνητός (ὁ θνήσκων), ἄπρακτος (ὁ μὴ πράξας), ἀστράτευτος (ὁ μὴ στρατευσάμενος* =αυτός που δε στρατεύθηκε) (πβ. ν.ε. καυτός=αυτός που καίει, μαθητής αδιάβαστος=που δε διάβασε, βιβλίο αδιάβαστο =που δε διαβάστηκε).

Τα ουδέτερα των ρηματικών επιθέτων σε -**τος** με το ρ. *ἐστί* λαμβάνονται και ως απρόσωπες εκφράσεις (βλ. §73) και σημαίνουν κάτι που μπορεί ή αξίζει να γίνει:

Οὐδὲ τοῖς ἱππεῦσι ***προσβατὸν*** *ἦν* (= ούτε στους ιππείς ήταν δυνατό να πλησιάσουν).

Ἆρα ***βιωτόν*** *ἐστιν ἡμῖν μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;).

Τα ρηματικά επίθετα σε -**τέος** σημαίνουν ότι πρέπει να γίνει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

Δοκεῖ μοι ***διδακτέον*** *εἶναι ἀλλήλους τὰ αἴτια τῶν πολέμων* (= πρέπει να εξηγήσουμε ο ένας στον άλλο...).

(πβ. ν.ε. διδακτέα ύλη, μαθητής μετεξεταστέος).

Με τα ρηματικά επίθετα σε -**τέος** παρατηρούνται δύο συντάξεις:

α) **απρόσωπη σύνταξη** με τα ρηματικά επίθετα σε ουδέτερο γένος, όταν εξαίρεται κυρίως η πράξη που πρέπει να γίνει:

Τοὺς φίλους εὐεργετητέον ἐστί.

β) **προσωπική σύνταξη**, όταν εξαίρεται κυρίως το πρόσωπο ή το πράγμα που οφείλει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα:

Οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ***ποιητέοι*** (= πρέπει να ευεργετηθούν αυτοί που θέλουν να γίνουν σύμμαχοι).

Εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ***ὠφελητέα*** *σοι ἡ πόλις ἐστι* (= πρέπει να ωφελείται από σένα η πόλη).

Με τα ρηματικά επίθετα σε -**τός** και -**τέος** το πρόσωπο που ενεργεί μπαίνει σε δοτική (βλ. § 53γ και 68β):

Αὐτοῖς *οὐκ* ***ἐξιτόν*** *ἐστι* (= δεν είναι δυνατό σ' αυτούς να βγουν έξω).

Πειρατέον σοι *τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν* (= πρέπει να προσπαθήσεις να ευεργετήσεις την Ελλάδα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

107 Οι αντωνυμίες λαμβάνονται *αντί ονόματος*· έτσι μπορεί να είναι συντακτικώς ό,τι και τα ονόματα: υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, επιθετικοί, κατηγορηματικοί ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Α' ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

108 1. Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας του α' και β' προσώπου στην ονομαστική (*ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*) χρησιμοποιούνται, όταν δηλώνεται έμφαση και τονίζεται το πρόσωπο ή αντιδιαστέλλεται από κάτι άλλο. Σε κάθε άλλη περίπτωση παραλείπονται (βλ. και § 20).

*Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, **ἐγὼ** δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.*

— Εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε. — Ἀλλ' ἐμμένω.

2. Από τους τύπους των πλάγιων πτώσεων του ενικού α' και β' προσώπου οι δυνατοί τύποι, που έχουν πάντοτε τόνο (*ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σέ*) χρησιμοποιούνται όταν υπάρχει έμφαση, ενώ οι εγκλιτικοί τύποι (*μου, μοι, με, σου, σοι, σε*), όταν δηλώνεται απλώς το πρόσωπο χωρίς έμφαση:

*Οὐκ **ἐμοὶ** ἀλλὰ **σοὶ** ἀρέσκει ταῦτα* (έμφαση).

*Ἐγώ **σοι** ἐρῶ· τῇ γάρ που ὑστεραίᾳ δεῖ **με** ἀποθνῄσκειν* (χωρίς έμφαση).

3. Η ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου, που δεν υπάρχει, και η σπάνια ονομαστική πληθυντικού (*σφεῖς*) αναπληρώνονται από τις δεικτικές αντωνυμίες *ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος* η, όταν υπάρχει έμφαση, από την οριστική αντωνυμία *αὐτός:*

*Οὔτε **ἡμεῖς** ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, οὔτε **ἐκεῖνος** ἔτι ἡμῖν μισθοδότης.*

Τὴν χώραν ***αὐτοὶ*** *καίουσιν* (=αυτοί οι ίδιοι).
Αὐτὸς *ἔφα* (=εκείνος, ο Πυθαγόρας, το είπε).
(πβ. ν.ε. αφού το λέει **αυτός**, έτσι θα είναι).

Β' Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ή ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ αυτός

109 Η αντωνυμία *αυτός* ως οριστική χρησιμοποιείται για να ο ρ ί σ ε ι κάτι, να το ξεχωρίσει με έμφαση από τα άλλα, ενώ ως επαναληπτική, για να επαναλάβει μια λέξη που αναφέρθηκε ήδη προηγουμένως, και

1. είναι επαναληπτική μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ενώ οριστική σε κάθε πτώση:

   Κῦρος δὲ ***αὐτός*** *τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ* ***αὐτὸν*** *ἔκειντο ἐπ'* ***αὐτῷ*** (*αὐτός* = οριστική, *αὐτόν, αὐτῷ*: επαναληπτικές)
   Καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ᾔσχυνε καὶ ἐμὲ ***αὐτὸν*** *ὕβρισεν* (οριστική).

2. ποτέ δεν είναι δεικτική, όπως, αντίθετα, είναι κανονικά στη ν.ε.,

3. με άρθρο σημαίνει ταυτότητα και μεταφράζεται **ὁ ἴδιος**:

   Τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ᾤκουν ***οἱ αὐτοὶ*** *ἀεί* (=την Αττική την κατοικούσαν οι ίδιοι άνθρωποι πάντοτε) (βλ. και § 30).

Γ' ΟΙ ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

110 Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες βρίσκονται μόνο στις πλάγιες πτώσεις και ποτέ δεν εκφέρονται με άρθρο (δηλαδή αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στη ν.ε.):

Γνῶθι ***σαυτόν*** (=γνώρισε τον εαυτό σου).
Ἑαυτοῦ *κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ* (=για τον εαυτό του φροντίζει όποιος προνοεί για τον αδελφό του).
(πβ. ν.ε. άθελά του έγινε κατήγορος του εαυτού του).

111 1. Η αυτοπαθής αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιεί-

ται, όπως και στη ν.ε., **αντί για την προσωπική**, όταν το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο της προτάσεως (ά μ ε σ η ή ε υ θ ε ί α α ν τ α ν ά κ λ α σ η):

Γνῶθι σαυτόν (και όχι *γνῶθί σε*).

Ὑπὲρ ἐμαυτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κατηγορίαν ποιήσομαι.

Ἢν ἐμὲ ἀποκτείνητε, βλάψετε ὑμᾶς αὐτούς.

(πβ. ν.ε. βλέπω τον εαυτό μου στον καθρέφτη — και όχι, βέβαια, βλέπω εμένα στον...).

Σημείωση. Συνήθως όμως αντί για το κανονικό *δοκῶ ἐμαυτῷ* ὑπάρχει *δοκῶ μοι* ή *ἐμοὶ δοκῶ* (όπως *δοκεῖ μοι* ή *ἐμοὶ δοκεῖ*):

Δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι ὅτι τῷ ὕπνῳ ἡδόμεθα.

2. Η αυτοπαθής αντωνυμία του γ' προσώπου χρησιμοποιείται:

α) επίσης, όπως και του α' και β' προσώπου, σε άμεση ή ευθεία ανταvάκλαση:

Ὁ σοφὸς ἐν ἑαυτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν (=στον εαυτό του, επάνω του την έχει και τη μεταφέρει την περιουσία του) (η αντωνυμία *ἑαυτῷ* δηλώνει το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος: *ὁ σοφός*).

β) με δευτερεύουσα πρόταση ή με φράση που έχει απαρέμφατο ή μετοχή και σε έ μ μ ε σ η ή π λ ά γ ι α α ν τ α ν ά κ λ α σ η, (δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο της δευτερεύουσας προτάσεως ή του απαρεμφάτου ή της μετοχής, αλλά με το υποκείμενο της κύριας προτάσεως):

Ξενοφῶν ἔδεισε μὴ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο ἑαυτῷ (=φοβήθηκε μήπως του συμβούν αθεράπευτες συμφορές) (Η αντωνυμία *ἑαυτῷ* αναφέρεται στο υποκείμενο του *ἔδεισε* και όχι του *γένοιτο*).

Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν.

Κῦρος ἦρξε τῶν ἐθνῶν τούτων οὐθ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις (=ο Κ. κυβέρνησε αυτά τα έθνη που δεν ήταν ομόγλωσσα ούτε με τον ίδιο ούτε μεταξύ τους).

Αλλά στην περίπτωση αυτή της πλάγιας αντανακλάσεως, χρησιμοποιείται πολλές φορές και η **προσωπική** αντωνυμία του γ' προσώπου ή, συχνότερα, και η αντωνυμία *αὐτός:*

Ἐφοβεῖτο Κῦρος μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι (αντί *ἑαυτῷ*).

*Οἱ φυγάδες ἐδέοντο Κερκυραίων **σφᾶς** κατάγειν* (= να τους επαναφέρουν στην πατρίδα) (αντί *ἑαυτούς*).

*Οἱ πολέμιοι ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' **αὐτοὺς** ἐλαύνοντας* (= όταν δουν μερικούς να ορμούν εναντίον τους) (αντί *ἑαυτούς*).

Σημείωση. Μερικές φορές αντί για την αυτοπαθή αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιείται η ίδια αντωνυμία του γ' προσώπου:

*Δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι **ἑαυτούς*** (αντί: *ἡμᾶς αὐτούς*).

*Εὑρήσετε **σφᾶς αὐτοὺς** ἡμαρτηκότας* (αντί: *ὑμᾶς αὐτούς*).

Δ' Η ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

112 Η αλληλοπαθής αντωνυμία, που βρίσκεται μόνο στον πληθυντικό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις, εκφέρεται πάντοτε χωρίς άρθρο:

*Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολέμησαν πρὸς **ἀλλήλους**.*

*Οἱ πονηροί **ἀλλήλοις** ὅμοιοι.*

Πολλές φορές αντί για την αλληλοπαθή αντωνυμία χρησιμοποιείται η αυτοπαθής:

*Ἀπίστως ἔχουσι **πρὸς ἑαυτοὺς** οἱ Ἕλληνες* (αντί: *πρός ἀλλήλους*) (= οι Έλληνες δεν έχουν εμπιστοσύνη ο ένας στον άλλον).

Ε' ΟΙ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

113 1. Οι κτητικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται ως επίθετα με άρθρο ή χωρίς άρθρο:

***Τὸ σὸν** ὄνομα μέγιστόν ἐστι.*

***Ἐμὸν** ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων.*

2. Ως κτητική αντωνυμία γ' προσώπου* χρησιμοποιείται η γενική

* Ἡ κτητική αντωνυμία του γ' προσώπου για έναν κτήτορα *ἑός, ἑή, ἑόν* δε χρησιμοποιείται από τους αρχαίους πεζογράφους, και η *σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον* για πολλούς κτήτορες, είναι σπάνια.

της επαναληπτικής αντωνυμίας *αὐτός* ή, για έμφαση, η γενική της δεικτικής αντωνυμίας *οὗτος* ή *ἐκεῖνος:*

*Μετεπέμψατο τὴν θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα **αὐτῆς**.*
*Φροντίζω **τῆς ἐκείνου** δόξης.*

3. Όταν το ρήμα και η κτητική αντωνυμία δείχνουν το ίδιο πρόσωπο, τότε, για έμφαση κυρίως, χρησιμοποιείται αντί για τους τύπους της κτητικής αντωνυμίας *ἐμός, σός, τούτου* η αυτοπαθής σε πτώση γενική, και αντί για τους τύπους *ἡμέτερος, ὑμέτερος, τούτων* οι τύποι: *ἡμέτερος αὐτῶν, ὑμέτερος αὐτῶν, ἑαυτῶν:*

*Στέργω τὸν **ἐμαυτοῦ** φίλον* (αντί: *στέργω τὸν ἐμὸν φίλον*).
*Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν **ἑαυτῶν** συμμάχων κατεφρόνουν* (αντί: *τῶν συμμάχων αὐτῶν*).

Επίσης, όταν δεν υπάρχει έμφαση, αντί για την κτητική αντωνυμία χρησιμοποιούνται, όπως και στα ν.ε., οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών ***μου, σου, ἡμῶν*** κτλ.:

*Ἐγὼ ὑμᾶς ὑπὲρ τοῦ πατρός **μου** τεθνεῶτος αἰτοῦμαι.*
*Διὰ τῶν νόμων ἐλάμβανε τὴν μητέρα **σου** ὁ πατήρ.*
*Πυθοίμεθ' ἂν τὸν χρησμὸν **ἡμῶν** ὅ,τι νοεῖ* (=θα μπορούσαμε να πληροφορηθούμε τι εννοεί ο χρησμός μας).

4. Όταν ο κτήτορας είναι φανερός, η κτητική αντωνυμία μπορεί να παραλείπεται:

*Οὐ μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ **πατὴρ** δόξει ἄδικος εἶναι* (αντί: *ὁ ἐμὸς πατήρ*).
*Σφόδρα φιλεῖ σε **ὁ πατὴρ** καὶ **ἡ μήτηρ*** (αντί: *ὁ σὸς πατὴρ καὶ ἡ σὴ μήτηρ*).
*Οἱ γονεῖς στέργουσι **τὰ τέκνα*** (αντί: *τὰ τέκνα αὐτῶν*).
(πβ. ν.ε. ο πατέρας στεκόταν σκυφτός κι αμίλητος).

ΣΤ' ΟΙ ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

114 Οι δεικτικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και ως επίθετα, δηλαδή με ουσιαστικά, και ως ουσιαστικά, δηλαδή μόνες τους:

Ἡ τραγῳδία ἐστὶ ***τῆσδε*** *τῆς πόλεως εὕρημα* (ως επίθετο)
Τοῦτον *τὸν λόγον ἀναλάβωμεν* (ως επίθετο).
Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ ***τάδε*** (ως ουσιαστικό).
Μετὰ ***τοῦτον*** *ἀνέστη Ξενοφῶν* (ως ουσιαστικό).
(πβ. ν.ε. Εκείνος ο άνθρωπος δεν ξαναήρθε. Εκείνος το είπε).

1. Οι αντωνυμίες *οὗτος*, ***ὅδε*** χρησιμοποιούνται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά σ' αυτόν που μιλάει, ενώ η αντωνυμία *ἐκεῖνος*, όπως και στη ν.ε., για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά:

Ἥδε *ἡ ἡμέρα* (=η σημερινή μέρα).
Ἡ δημοκρατία ***ἐκείνη*** *μεθ' ἧς ἔζων οἱ πρόγονοι.*

Σημείωση. Η αντωνυμία *οὗτος* έχει στενότερη σχέση μ' αυτόν που ακούει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αντί για την προσωπική αντωνυμία του β' προσώπου *σύ*, ενώ η *ὅδε* μ' αυτόν που μιλάει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί για την προσωπική ή κτητική αντωνυμία του α προσώπου (*ἐγώ, ἐμός*):

Οὗτοι *μέν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει* (=αυτοί οι δικοί σου...).
Οὗτος, *τί ποιεῖς* (=έ, συ εκεί, τι κάνεις;)
Ἐγώ τε καὶ Μελησίας ***ὅδε*** *νῦν ἐροῦμεν* (=ο Μελησίας αυτός εδώ που είναι μαζί μου).
Φονεὺς εἶ ***τοῦδε*** *τἀνδρὸς ἐμφανῶς* (αντί: *φονεὺς εἶ ἐμοῦ...*).
Σκόπει εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν ***τῇδε*** *κουφιεῖς χερί* (=σκέψου αν θα θάψεις το νεκρό μαζί με το δικό μου χέρι, βοηθώντας με).

2. Η *οὗτος* αναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα, ενώ η *ὅδε* στα επόμενα:

Ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε (=αυτά, που ειπώθηκαν, λοιπόν τα λες εσύ, από μας όμως ανακοίνωσε τα εξής).

3. Η έκφραση ***καί ταῦτα*** επαναλαμβάνει και εξαίρει μια προηγούμενη έννοια:

Οὐ ταὐτὰ ἡμῖν δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, ***καὶ ταῦτα*** *περὶ των μεγίστων* (=δεν έχουμε την ίδια γνώμη για τα ίδια πράγματα και μάλιστα για τα σπουδαιότερα).

Ζ' ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

116 1. Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς* σημαίνει ό,τι η αντωνυμία **ποιος** στη ν.ε. και χρησιμοποιείται και ως επίθετο, και ως ουσιαστικό:

Τίνα καιρὸν βελτίω ζητεῖτε; (ως επίθετο)
Τίς εἶ; (ως ουσιαστικό)
(πβ. ν.ε. ποιος άνθρωπος θα το δεχόταν αυτό; ποιος είναι;)

2. Η ερωτηματική αντωνυμία *ποῖος* σημαίνει: **ποιας λογής** και χρησιμοποιείται ως επίθετο:

*Τίνες τε καὶ **ποῖαι** φύσεις ἐπιτήδειαί εἰσιν εἰς φυλακὴν πόλεως;* (=ποιοι και ποιας λογής χαρακτήρες είναι κατάλληλοι για τη φύλαξη της πόλεως;)

3. Πολλές φορές ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *τίς* ακολουθεί το επίρρημα *ποτέ* με τη σημασία του ά ρ α γ ε ή τ ά χ α , καί ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *ποῖος* και *πόσος* ή αόριστη αντωνυμία *τίς*, με τη σημασία του σ α ν , για έκπληξη ή ειρωνεία:

Τίσι ποτὲ λόγοις ἔπεισαν 'Αθηναίους; (με ποιους άραγε λόγους...;)
Ποίου τινὸς γένους ἐστὶν ὁ Μιθριδάτης; (=σαν από τι λογής γενιά είναι ο Μ.;)
Πόσαι τινές εἰσιν αἱ πρόσοδοι; (=σαν πόσα να είναι τα εισοδήματα;)

Η' ΟΙ ΑΟΡΙΣΤΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

1. Η αόριστη αντωνυμία *τίς* χρησιμοποιείται:

α) σε καταφατικές προτάσεις είτε ως ουσιαστικό είτε ως επίθετο:

Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ (=ας πάει κάποιος για νερό) (ουσιαστ.).
*Ὁ σοφιστής ἐστιν **ἔμπορός** τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα* (επίθετο).

Αντίθετα σε αρνητικές (αποφατικές) προτάσεις χρησιμοποιείται ή *οὐδεὶς* ή *μηδείς:*

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀγαθόν.
Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Σημείωση. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση που αρχίζει με *οὐ* ή *μή* δε χρησιμοποιείται η αντωνυμία *τίς* αλλά η αντωνυμία *οὐδείς, μηδείς*· λ.χ. **δεν** μπορεί να γραφεί στα αρχαία: Οὐκ ἔστιν ἀγαθόν τι ή Μή θῆσθε νόμον τινά (βλ. § 142 κ.ε.).

β) ως κατηγορούμενο με τη σημασία: **κάποιος σπουδαίος, κάτι:**

Ηὔχει τις εἶναι (= καυχιόταν ότι είναι κάποιος).
(πβ. ν.ε. πιστεύει πως είναι κάτι ή κάποιος)

γ) με επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά ή επιρρήματα, και άλλοτε εξαίρει, άλλοτε πάλι μετριάζει τη σημασία τους:

Δεινή τις δύναμις (= κάποια πολύ μεγάλη δύναμη).
Τριάκοντά τινας ἀπέκτειναν (= σκότωσαν κάπου τριάντα).

2. Η αόριστη αντωνυμία *ἄλλος* πολλές φορές πρέπει να μεταφραστεί: **εκτός απ' αυτό, επιπλέον:**

Ἀπέθνῃσκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας (= πέθαιναν από την πείνα και επιπλέον από κάτι άλλο, δηλαδή από την αργία).

Η αντωνυμία *ἄλλος* σ' αυτή την περίπτωση φαίνεται ως επιθετικός προσδιορισμός ενός ουσιαστικού (λ.χ. εδώ: *ἀργίας*), αλλά κυρίως το ουσιαστικό είναι επεξήγηση στην αντωνυμία *ἄλλος*.

Θ' ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

1. Η αντωνυμία *ὅς* αναφέρεται σε κάτι ορισμένο, ενώ η *ὅστις* σε κάτι γενικό και αόριστο:

Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.
Μακάριος ὅστις οὐσίαν (= περιουσίαν) *καὶ νοῦν ἔχει.*

Σημείωση. Η *ὅστις* αργότερα επικράτησε και για τις δύο περιπτώσεις.

2. Η φράση *ἔστιν ὅς* ή *ἔστιν ὅστις* ισοδυναμεί με την αόριστη αντωνυμία *τίς*· έτσι και: *εἰσίν οἵ* ή *ἔστιν οἵ = τινές, ἔστιν ὧν = τινων* κτλ. και *οὐκ ἔστιν ὅστις = οὐδείς, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ = πᾶς* κτλ.

Εἰσίν οἳ διαμαρτόντες τῶν ὁδῶν κατὰ τὴν χώραν ἐπλανήθησαν

(= μερικοί έχασαν τους δρόμους και περιπλανήθηκαν στη χώρα).

Πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν.

Κατά τον ίδιο τρόπο *ἔστιν ὅτε* σημαίνει **μερικές φορές, κάπου κάπου,** *ἔστιν ὅπως* σημαίνει **κάπως,** *ἔστιν ὅπου* σημαίνει **κάπου** κτλ.

3. Η αναφορική αντωνυμία *οἷος* (= τέτοιος που) στη φράση: *οἷός εἰμι* σημαίνει: **είμαι τέτοιος άνθρωπος που** ή **είμαι έτοιμος να,** αλλά στη φράση: *οἷός τ' εἰμί (οἷός τέ εἰμι)* σημαίνει **μπορώ:**

*Ἠγανάκτει καὶ **οἷος** ἦν ἐπεξιέναι* (= και ήταν έτοιμος να...).

*Ἀλκιβιάδης **οἷός τ'** ἦν σῶσαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν.*

***Οἷοί τ'** εἰσίν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι* (= μπορούν οι πολλοί να κάνουν όχι τα πιο μικρά κακά).

4. Η αναφορική αντωνυμία κανονικά συμφωνεί με το όνομα ή τη δεικτική αντωνυμία, στην οποία αναφέρεται, στο γένος και τον αριθμό, και η πτώση της κανονίζεται από τη σύνταξη της προτάσεως. Πολλές φορές όμως η αναφορική αντωνυμία αντί να βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, όπως θα ήταν η κανονική σύνταξη, μπαίνει σε **γενική ή δοτική,** γιατί και το όνομα ή η αντωνυμία στην οποία αναφέρεται είναι σε πτώση γενική ή δοτική:

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (αντί: *ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε*).

*Ἐγεγένητο τουναντίον **οὗ** ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι* (αντί: *τουναντίον τούτου ὃ ἐνόμισαν πάντες* κτλ.).

Αυτό το συντακτικό φαινόμενο λέγεται **έλξη του αναφορικού.** Η αναφορική αντωνυμία έλκεται από τη λέξη στην οποία αναφέρεται (η *ἧς* από τη λέξη *ἐλευθερίας*, η *οὗ* από τη λέξη *τούτου*). Στην έλξη του αναφορικού η δεικτική αντωνυμία παραλείπεται και η αναφορική παίρνει την πτώση της δεικτικής, λ.χ. αντί *τούτου ὅ* γίνεται *οὗ:*

(πβ. ν.ε. τιμάμε όσους αγωνίστηκαν για την πατρίδα, αντί: αυτούς όσοι αγωνίστηκαν...).

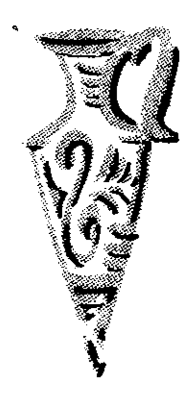
5. Η αναφορική αντωνυμία *ὅς*, μεταφράζεται πολλές φορές **αυτός που,** γιατί συνήθως, και όχι μόνο στην έλξη, η δεικτική αντωνυμία

στην οποία αναφέρεται η αναφορική, παραλείπεται:

Μή μοι γένοιθ' ἃ βούλομαι, ἀλλ' ἃ συμφέρει (αντί: *μή μοι γένοιτο ταῦτα ἃ βούλομαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἃ συμφέρει)*
(πβ. ν.ε. Όποιος πεινάει καρβέλια ονειρεύεται. Και στα δημοτικά τραγούδια ή στις παροιμίες: δεν είμαι εγώ σαν π ο υ θαρρείς = σαν = εκείνες που...· αλί π ο υ το 'χει η κούτρα του = αλίμονο σ' αυτόν που...).

6. Συχνά στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία *ὅς* εισάγει κύρια πρόταση, και όχι δευτερεύουσα αναφορική, και τότε η *ὅς* ερμηνεύεται με δεικτική (**αυτός** κτλ.) και με κάποιο σύνδεσμο παρατακτικό: **και, αλλά** κτλ:

Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὧν ἔστι τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια (= και αυτών αποδείξεις μπορεί να δει κανείς τα τρόπαια).
Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη Σωκράτης τῇ γραφῇ; ὅς φανερὸς ἦν θεραπεύων τοὺς θεούς (= αλλά αυτός ήταν φανερό που λάτρευε τους θεούς).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

119 Η αρχαία ελληνική είχε μόνο το οριστικό άρθρο: *ὁ, ἡ, τό.* Αόριστο άρθρο δεν υπήρχε· σ' αυτή την περίπτωση η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιούσε τα ονόματα χωρίς άρθρο:

Προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ***ἀνήρ*** (= ένας άντρας).
Ἐνταῦθα ἦν ***ὄρος*** *μέγα* (= ένα βουνό).
(πβ. ν.ε. αόριστο άρθρο μόνο για τον ενικό αριθμό: **ένας, μία, ένα:** Μια φορά κι έναν καιρό...).

Σημείωση. Το άρθρο δεν έχει κλητική. Αλλά συνήθως εμπρός από την κλητική των ονομάτων, κύριων ή προσηγορικών, χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα *ὦ:*
Καλῶς ἐρωτᾷς, ***ὦ*** *Σώκρατες.*
Δοκεῖ μοι, ***ὦ*** *ἄνδρες, οἰωνὸς ἐφάνη.*

120 Το άρθρο στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν δεικτική αντωνυμία, όπως φαίνεται από τα ποιήματα του Ομήρου. Αλλά και αργότερα στην αρχαία ελληνική το άρθρο διατήρησε αυτή τη σημασία στις ακόλουθες εκφράσεις:

α) *ὁ μέν - ὁ δέ* σέ κάθε γένος, πτώση καί ἀριθμό (= αυτός - εκείνος ή ο ένας - ο άλλος):

Διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, ***οἱ μὲν*** *διώκοντες* ***οἱ δ'*** *ἁρπάζοντες.*
(πβ. κάποτε, και ν.ε. Έχουν δίκιο και **οι μεν** και **οι δε**).

β) *ὁ δὲ* σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό (= αυτός, εκείνος):

Ὁ δὲ *ἐπείθετο προθύμως·* ***τῷ δὲ*** *οὐδὲ ταῦτα ἦν ἱκανά.*

γ) *καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τούς* ως υποκείμενο απαρεμφάτου (σε ετεροπροσωπία, βλ. §95) (= και αυτός, και εκείνος):

Καὶ τὸν *κελεῦσαι λέγεται* (= και εκείνος λένε ότι πρόσταξε).

Στον τύπο *καὶ τὸν* αντιστοιχεί ονομαστική: *καὶ ὅς* (= και αυτός), *ἦ δ' ὅς* (= είπε αυτός):

*Ἡγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους **καὶ οἵ** ἠρώτων* (= προέτρεπε τους Υρκ. να τους οδηγήσουν, και αυτοί ρωτούσαν).
*Ἐγὼ μέν, **ἦ δ' ὅς**, ἡγοῦμαι τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιστήμονα* (= εγώ τουλάχιστο νομίζω, είπε, ότι αυτός...)..

δ) *τὸν καὶ τόν, τὸ καὶ τό, τὰ καὶ τά* (= αυτόν κι αυτόν ή τον τάδε και τον τάδε, αυτό κι αυτό κτλ.), όταν αποφεύγει κανείς να ονομάσει πρόσωπα ή πράγματα:

*Καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς **τὸν καὶ τὸν** καὶ τοὺς μὲν ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ ἐπιδημοῦντας εὗρον.*
*Εἰ **τὸ καὶ τὸ** ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, οὑτωσὶ οὐκ ἂν ἀπέθανεν.*
(πβ. ν.ε. του είπα **το και το**).

ε) *πρὸ τοῦ* (= πριν απ' αυτό, προηγουμένως):

*Πρῶτος διέταξε χωρὶς ἑκάστους εἶναι· **πρὸ τοῦ** ἀναμὶξ ἦν πάντα* (= πρώτος καθόρισε να είναι χωριστά ο καθένας· προηγουμένως...).
*Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡσύχαζον τὸ πλέον τοῦ χρόνου, ὄντες καὶ **πρὸ τοῦ** μὴ ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους* (= αν και δεν ήταν και προηγουμένως πρόθυμοι να πάνε σε πολέμους).
(πβ. ν.ε. πρόσεχε **προτού** να γίνει το κακό).

Σημείωση. Πολλές φορές οι φράσεις *τό μέν - τό δέ, τά μέν - τά δέ* χρησιμοποιούνται επιρρηματικώς (= άλλοτε... άλλοτε..., και - και):
*Οὕτως ἐπορεύθησαν, **τὰ μέν** τι μαχόμενοι, **τὰ δὲ** καὶ ἀναπαυόμενοι* (= άλλοτε πολεμώντας, άλλοτε...).

121 Το άρθρο χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε.:

α) για να δηλώσει ένα ορισμένο πρόσωπο ή πράγμα που είναι ήδη γνωστό (κυρίως **οριστικό** άρθρο):

Ὁ ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει (= ο γνωστός άντρας...).
Ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι (= η πορεία για την οποία γίνεται λόγος).
(πβ. ν.ε. **το παιδί** δεν μπορεί να το κάνει αυτό).

Έτσι το άρθρο αποκτά και τη σημασία κτητικής αντωνυμίας ή τη σημασία αυτού που πρέπει:

*Ὁ **πατὴρ** σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε;* (= ο πατέρας σου)
(βλ. κτητικές αντωνυμίες §113, 4)
(πβ. ν.ε. δε μ' άφηνε **ο πατέρας** = ο πατέρας μου).
*Κλέαρχος, ἐπεὶ ἐπιορκῶν ἐφάνη, ἔχει **τὴν δίκην*** (= την καταδίκη που του ταίριαζε).

β) για να δηλώσει ένα πρόσωπο ή πράγμα γενικώς, σε όλο το είδος του:

***Ὁ ἄνθρωπος** θείας μετέσχε μοίρας.*
*Λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι **τὸν στρατιώτην** φοβεῖσθαι μᾶλλον **τὸν ἄρχοντα** ἢ **τοὺς πολεμίους*** (= ισχυρίζονταν ότι αυτός έλεγε πως πρέπει ο στρατιώτης...).

 Το άρθρο παραλείπεται συνήθως:

α) στα κύρια ονόματα:

*Ἡρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν **Κλεάρχου** **Τιμασίων** Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ **Προξένου** **Ξενοφῶν** Ἀθηναῖος.*

β) στο όνομα *βασιλεύς* ή *μέγας βασιλεύς*, όταν πρόκειται για το βασιλιά των Περσών, και στο όνομα *άστυ*, όταν πρόκειται για την Αθήνα:

*Ἡμεῖς νικῶμέν τε **βασιλέα** καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ **βασιλέα*** (= αν δεν ερχόσασταν εσείς, θα...).
*Ἐξ **ἄστεως** νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν* (= ας πάμε από την Αθήνα...).

γ) όταν ένα όνομα χρησιμοποιείται αόριστα (αφού δεν υπάρχει αόριστο άρθρο· βλ. §119):

*Ἐνταῦθα Κύρῳ **βασίλεια*** (= ανάκτορα) *ἦν καὶ **παράδεισος*** (= κήπος) *μέγας.*

Σημείωση. Το άρθρο δεν μπαίνει, όπως και στη ν.ε., μόνο εμπρός από ουσιαστικά. Πολλές φορές με το άρθρο:

α) ένα επίθετο ή μια ολόκληρη πρόταση λαμβάνονται ως ουσιαστικά: *ἡ ρητορική* (ενν. *τέχνη*), *ἡ δεξιά* (ενν. *χείρ*).
*Ἓν ἔτι λείπεται, **τὸ ἢν πείσωμεν ὑμᾶς*** (= μας μένει ένα ακόμα, το αν θα σας πείσουμε).
(πβ. ν.ε. Γράφει με το **αριστερό**. **Το να μιλάς ωραία** είναι τέχνη).

β) ένα ουσιαστικό σε γενική πτώση ή ένα επίρρημα ή ένας εμπρόθετος προσδιορισμός· λαμβάνονται ως επίθετα: ***ἡ βασιλέως χώρα** (ἡ βασίλειος χώρα)*, ***οἱ πάλαι σοφοὶ ἄνδρες** (οἱ παλαίτεροι...)*, ***ἡ κατὰ νόμον τιμωρία** (ἡ νόμιμος...)* (βλ. §27, 6).

Για τα επίθετα που χρησιμοποιούνται χωρίς άρθρο ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βλ. §30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

123 Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά πολλοί απ' αυτούς και άλλα μέρη του λόγου: (επίθετα, επιρρήματα κτλ.) και φανερώνουν επιρρηματικές σχέσεις (**τόπο, χρόνο, τρόπο** κτλ.). Είναι ανάλογα με τον τρόπο που εκφέρονται **μονολεκτικοί** και **περιφραστικοί**.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί μονολεκτικοί, που αποτελούνται δηλαδή από μία λέξη, είναι κυρίως:
1) επιρρήματα, 2) πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 3) επιρρηματικές μετοχές κτλ.:

*Καὶ **τότε** ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.*
*Τῆς Παράλου **ἀφικομένης νυκτὸς** ἐλέγετο ἡ συμφορά.*
*Σκηνοῦμεν **ὑπαίθριοι**.*
*Ἀλκιβιάδης ἔμεινεν **αὐτοῦ**.*

124 Επιρρηματικοί προσδιορισμοί περιφραστικοί, που αποτελούνται δηλαδή από δύο ή περισσότερες λέξεις, είναι κυρίως:
1) εμπρόθετοι προσδιορισμοί, δηλαδή προθέσεις μέ πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 2) ονόματα με άρθρο, 3) δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις κτλ.:

*Πολλὰ μεθ' ὑμῶν ἐκινδυνεύσαμεν **καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν**.*
Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.
***Οἱ πρέσβεις ἐπεὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν πόλιν**, ἀθυμία ἐνέπεσε πᾶσιν.*

125 Οι κυριότερες σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών είναι:
1) ο τόπος, 2) ο χρόνος, 3) ο τρόπος (το όργανο ή το μέσο ή η συνοδεία), 4) το ποσό, 5) η αιτία, 6) ο σκοπός, 7) το αποτέλεσμα, 8) η αναφορά, 9) η προϋπόθεση ή ο όρος, 10) η εναντίωση και παραχώρηση, 11) η βεβαίωση και η άρνηση, 12) ο δισταγμός ή η πιθανότητα.

1. ο τόπος

Ο τόπος εκφράζεται:

α) με τοπικό επίρρημα: *Ἐνταῦθα Κύρῳ βασίλεια* (= ανάκτορα) *ἦν.*

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Ἐβούλοντο **ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν** τειχίζειν. Ἐξελαύνει **διὰ τῆς Συρίας.***

γ) με επιρρηματική γενική και δοτική:

*Ἐπίσχες **αὐτοῦ*** (= στάσου εκεί). *Ἐνίκησε **Νεμέᾳ*** (στη Νεμέα). (βλ. §43, Σημ. και §44, 1)

(αλλά πβ. ν.ε. Πάω σ π ί τ ι. Δ ρ ά μ α, 22 Ιουλίου 1980).

δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τόπο: *Ἐπανήγαγε τὸ κέρας **ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα*** (= όπου θα γευμάτιζε το στρ.) (βλ. §176β).

ε) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τόπο:

*Ἐς οἴκημα ἐσῆλθεν, ἵνα μὴ **ὑπαίθριος** ταλαιπωροίη* (= για να μήν ταλαιπωρείται στο ύπαιθρο) (βλ. §11).

2. χρόνος

Ο χρόνος εκφράζεται:

α) με χρονικό επίρρημα: *Οὐ μόνον **νῦν** ἀλλὰ καὶ **ἀεὶ** τοιοῦτός εἰμι.*

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: ***Μετὰ δὲ τοῦτον** εἶπε Χειρίσοφος* (= ύστερα απ' αυτόν). *Ἔκαιον πυρὰ πολλὰ **διὰ νυκτός*** (= στη διάρκεια της νύχτας).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική:

*Τὸ πλοῖον ἥξει **τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.***
***Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ** ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.*
*Φυλάξαντες ἔτι **νύκτα** ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.*
(βλ. §43, 1, §44, 2 και §45, 1)
(πβ. ν.ε. Θα ξανάρθει **του χρόνου**. Θα ανταμώσουμε **το Σεπτέμβρη**).

δ) με χρονική πρόταση: ***Ἡνίκα δείλη ἐγίγνετο,** ἐφάνη κονιορτός* (= ό ταν έφτανε τό δειλινό...).

ε) με χρονική μετοχή: ***Ἐλθὼν** δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλων

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** τ' Αγιαννιού λάβαμε διαταγή να κινήσουμε πάλι μπροστά).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει χρόνο: ***τριταῖος*** *ἀφίκετο* (= ήρθε την τρίτη μέρα) (βλ. §11)
(πβ. ν.ε. παντρεύτηκε **γέρος**).

3. Ο τρόπος

128 Ο τρόπος εκφράζεται:

α) με τροπικό επίρρημα: ***Οὕτω*** *παρεσκευάζοντο.*

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Πάτριον ἡμῖν* ***ἐκ τῶν πόνων*** *τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= με τους κόπους).
Σὺν πολλῇ σπουδῇ *καθίσταντο* (= με πολλή βιασύνη).

γ) με επιρρηματική δοτική και αιτιατική:

Τὰ τείχη κατέσκαπτον ***πολλῇ προθυμίᾳ.***
Προῖκα *ἐργάζεται.* (βλ. §44, 4)
(πβ. ν.ε. **Σταλαματιά σταλαματιά** γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Ντύνεται **της μόδας**).

δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τρόπο:

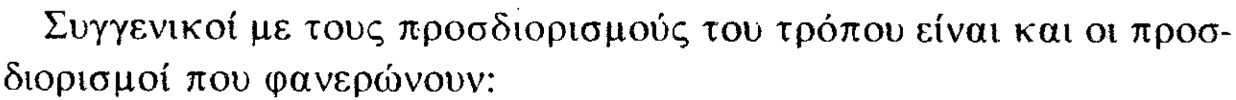
Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας ***ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην*** *οὕτω ταχθῆναι* (= όπως συνήθιζαν στη μάχη, έτσι να παραταχθούν).

ε) τροπική μετοχή:

Ληζόμενοι *ζῶσι* (= ζουν ληστεύοντας).

στ) επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τρόπο:

Οὐδεὶς ***ἑκὼν*** *ἁμαρτάνει.* (βλ. §11).
(πβ. ν.ε. μας κοίταζε **αμίλητος**).

129 Συγγενικοί με τους προσδιορισμούς του τρόπου είναι και οι προσδιορισμοί που φανερώνουν:

α) **όργανο ή μέσο:**
Τὴν θύραν ***τῇ βακτηρίᾳ*** *πάνυ σφόδρα ἔκρουε* (= με το ραβδί).
Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ***ἐν οὐρανίοις σημείοις*** (= με σημάδια του ουρανού).
Ἔπραξαν ταῦτα ***δι' Εὐρυμάχου.***

β) **συνοδεία:**

Ἐλθόντων τῶν Περσῶν ***παμπληθεῖ στόλῳ*** *ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτούς* (= με πολυάριθμο στόλο, για να καταστρέψουν...).

Τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σύν αὐτῷ στρατεύεσθαι.

γ) **παρομοίωση:**

Ἐφάνη κονιορτὸς ***ὥσπερ νεφέλη λευκή*** (= φάνηκε σκόνη σαν...).

4. **Το ποσό**

130 Το ποσό εκφράζεται:

α) με επίρρημα ποσοτικό:

Μηδὲν ***ἄγαν*** (= υπερβολικά) (ενν. *ποίει*).

Ἐκαρτέρει θυόμενος ***μάλα*** *χαλεπῶς φέρων* (= πολύ στενοχωρημένος).

Τότε δὴ ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας ***μάλιστα*** *τριακόσιοι.*

(Το επίρρημα *μάλιστα* με αριθμητικό σημαίνει **περίπου**· πβ. ν.ε. τριακόσιοι **το πολύ πολύ**).

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πρόξενος παρῆν ἔχων ὁπλίτας ***εἰς πεντακοσίους*** (= συνολικά πεντακόσιους).

Ἦσαν ***ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους*** (= περίπου δύο χιλιάδες).

Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς παρεγένετο ὁπλίτας ἔχων ***ὡς πεντακοσίους.***

(Η καταχρηστική πρόθεση *ὡς* με αιτιατική αριθμητικού επιθέτου σημαίνει **περίπου**).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική που δείχνουν **ποσό** ή **έκταση** (τοπική ή χρονική), **αξία** ή **τίμημα:**

— ***Πόσου*** *διδάσκει Εὔηνος;-****Πέντε μνῶν.***

Ὑστέρησε τῆς μάχης ***πέντε ἡμέραις.***

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν ***σταδίους ἑβδομήκοντα.***

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ***ἡμέρας ἑπτά.***

Δερκυλίδας ***τοσούτῳ*** *διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τό στράτευμα...*

(πβ. ν.ε. Έμεινε δέκα μέρες. Η Δράμα απέχει από την Καβάλα τριάντα έξι χιλιόμετρα. Το λάθος του του στοίχισε εκατό χιλιάδες). (βλ. §43, 3, §44, 6 και §45, 2).

δ) με αναφορική πρόταση που δείχνει **ποσό:**

*Δοκεῖ μοι τοσοῦτο χωρίον κατασχεῖν, **ὅσον τοὺς ἐσχάτους λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων*** (=τόσο όσο (ή ώστε) οι τελευταίοι λόχοι να είναι...).

131 5. **Η αιτία**

Η αιτία εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ ἀπέχθειαί μοι γεγόνασι (=από αυτή την...).
Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον (=γι' αυτό...).
*Μέγα φρονεῖ **ἐπὶ πλούτῳ*** (=για τα πλούτη του).
***Τῶν ἀδικημάτων ἕνεκα** αὐτοὺς ἀπέκτειναν* (=τους σκότωσαν για τα αδικήματά τους).

β) με επιρρηματική γενική ή δοτική ή αιτιατική:

*Ὀργίζεται **τῶν ἀδικημάτων.***

***Λιμῷ** ἀπέθανον.*

***Ταῦτα** δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε* (=γι' αυτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).
(βλ. §43, 2, §44, 3 και §45, 3).
(πβ. ν.ε. Πεθαίνει **της πείνας. Τι** γελάς;).

γ) με αιτιολογικές ή με αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις:

***Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν,** ἐλυπεῖτο συν τοῖς ἄλλοις* (=επειδή υπήρχε δυσκολία, στενοχωριόταν μαζί με τους άλλους).
*Θαυμαστὸν ποιεῖς, **ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως*** (=γιατί δε μας δίνεις τίποτε).

δ) με αιτιολογική μετοχή:

***Οὐ δυνάμενοι** δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς* (=επειδή δεν μπορούσαν...).
(Ο προσδιορισμός της αιτίας λέγεται και **αναγκαστικό αίτιο**).

132 6. **Ο σκοπός**

Ο σκοπός εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Φρύγανα συνέλεγον ἐπὶ πῦρ (=για φωτιά, για ν' ανάψουν φωτιά).
Ἐπὶ τούτῳ** κάθηται ὁ δικαστής, **ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια (=γι' αυτό το σκοπό, για να...).
*Οὗτοι **πρὸς χάριν** λέγουσι* (=μιλούν για να ευχαριστήσουν).
— ***Τίνος ἕνεκα** ταῦτα λέγω;* — *Ἵνα εἰδῆτε...* (=—Για ποιο σκοπό τα λέω αυτά; — Για να γνωρίζετε...).

β) με επιρρηματική αιτιατική του σκοπού:
Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἥκω παρὰ σέ,** ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῇς **αὐτῷ (=γι' αυτό ακριβώς και τώρα ήρθα σ' εσένα...). Βλ. §45, 3.

(πβ. ν.ε. Βγήκε **περίπατο. Καλού κακού** πάρε μαζί σου χρήματα).

γ) με τελική ή αναφορική τελική πρόταση:

— *Τίνος ἕνεκα ταῦτα λέγω;* — ***Ἵνα εἰδῆτε καὶ αἴσθησθε ἀμφότερα*** (=για να γνωρίζετε και να...).
*Εἵλοντο τριάκοντα ἄνδρας, **οἳ τοὺς πατρίους** νόμους **συγγράψουσι*** (=για να συντάξουν τους...).

δ) με τελική μετοχή:

Οὐ νομοθετήσοντες** περὶ αὐτῶν ἥκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους **ψηφιούμενοι (=ήρθατε όχι για να νομοθετήσετε, αλλά για να ψηφίσετε σύμφωνα με...).

ε) με απαρέμφατο του σκοπού:

*Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέαν **οἰκεῖν*** (=οι Λ. έδωσαν τη Θ. στους Αιγ. για να την κατοικήσουν). (βλ. §91).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει σκοπό:

*Τίνος ἥκετε **διδάσκαλοι;*** (=ποιον ήρθατε να διδάξετε;) (βλ. §11).
(Ο προσδιορισμός του σκοπού λέγεται και **τελικό αίτιο**).

133 **7. Το αποτέλεσμα**

Το αποτέλεσμα εκφράζεται:

α) με αποτελεσματική ή με αναφορική αποτελεσματική πρόταση:

*Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, **ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.***
*Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, **οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ***

ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (=ώστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχής μου παρά στον ορθό λόγο).

β) με απαρέμφατο του αποτελέσματος (βλ. §91):

*Ἀφεῖσαν τοῦτον ἐλεύθερον **εἶναι*** (=τον απέλυσαν, ώστε να είναι ελεύθερος).

γ) με κατηγορούμενο προληπτικό ή του αποτελέσματος (βλ. §12):

*Φίλιππος ἐκ μικροῦ ηὐξήθη **μέγας*** (=ώστε να γίνει μεγάλος).

134 8. **Η αναφορά** (=ως προς κάτι, σχετικά με κάτι)

Η αναφορά εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

*Παύσασθε ἁμαρτάνοντες **εἰς τὴν πατρίδα.***
*Οὐ κωλύω τὸ **κατ' ἐμέ*** (=όσον αφορά εμένα δεν εμποδίζω).
*Σοφός ἐστι **περὶ τούτων*** (=σ' αυτά).
*Ἔχουσιν ἐλαχίστην χώραν **πρὸς τὸ πλῆθος** τῶν πολιτῶν* (=προς το πλήθος, ανάλογα με το πλήθος).

β) με επιρρηματική αιτιατική:

*Εὖ ἔχω **τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν*** (=είμαι γερός στο σώμα και στην ψυχή) (βλ. §45, 5).
***Τὰς φρένας** ὑγιαίνουσιν* (=είναι γεροί στα μυαλά).

Σημείωση. Η αναφορά επίσης εκφράζεται:

α) με δοτική, ως ετερόπτωτο προσδιορισμό σε ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα:
*Οὔτε **ποσίν** εἰμι ταχὺς οὔτε **χερσὶν** ἰσχυρός.*
*Ἐρρωμενέστατοι **ταῖς ψυχαῖς*** (βλ. §37).

β) με γενική, ως προσδιορισμό τροπικών επιρρημάτων: *πῶς, ὅπως, ὡς, καλῶς* κτλ.:
*Βασιλεὺς πῶς ἔχει **παιδείας;*** (=ως προς την παιδεία).
*Η Κέρκυρα **τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας** καλῶς παράπλου κεῖται* (βλ. §39, 3).

γ) με άναρθρο απαρέμφατο ως προσδιορισμό στα επίθετα *ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἄξιος* κτλ.:
*Κῦρος ἦν ἀξιώτατος **ἄρχειν*** (βλ. §94, 5).

135 9. **Η προϋπόθεση ή ο όρος**

Η προϋπόθεση ή ο όρος εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Ἠρώτα ***ἐπὶ τίσιν*** *ἂν σύμμαχος γένοιτο* (= με ποιους όρους θα γινόταν...).

β) με αποτελεσματική πρόταση:

Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκρούς, ***ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας*** (= θα επιστρέψουν τους νεκρούς, με τον όρο να μην καίνε...). (βλ. §166, 2).

10. Η εναντίωση και παραχώρηση

136 Η εναντίωση και παραχώρηση εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Μεγαρῆς ἐδήλουν λιμένων εἴργεσθαι ***παρὰ τὰς σπονδάς*** (= ότι αποκλείονται από τα λιμάνια παρά τις συνθήκες).

β) με εναντιωματική και παραχωρητική πρόταση:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, *φρονεῖς δ' ὅμως* (= αν και δε βλέπεις...).
Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, ***κἂν ψευδεῖς ὦσιν*** (= και αν ακόμα είναι...).

γ) με εναντιωματική μετοχή:

Ἱκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι ***καίτοι*** *πολλὰ* ***παραλιπών*** (= αρκετά νομίζω ότι είπα αν και παρέλειψα πολλά).

11. Η βεβαίωση, η άρνηση, ο δισταγμός και η πιθανότητα

137 α) **Η βεβαίωση** εκφράζεται:

με τα βεβαιωτικά επιρρήματα: *ναί, μάλιστα, δή*(= βέβαια, πράγματι), *δῆτα*(= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), *ἦ*(= αλήθεια, βέβαια) κτλ., με τα ορκωτικά *νὴ* ή *νὴ μά,* με επιρρηματικές εκφράσεις όπως: *πῶς γὰρ οὔ;*(= πώς όχι, βεβαίως), *πάνυ γε*(= βεβαιότατα) κτλ.:

— *Ἔστι δέ που τοῦτο τὸ σῶμα, ἢ οὐχί;* — ***Ναί.***
Οὐ γὰρ ***δὴ*** *σύ γ' ἦσθα ναυβάτης* (= επιβάτης στο πλοίο) *ἡμῖν.*
Οὗτος μὲν γὰρ ***ἦ*** *μὴν ἠγγυᾶτο παραμενεῖν* (= έδινε εγγυήσεις ότι θα παραμείνει).
— ***Μῶν*** (= μήπως) *τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας;* — ***Νὴ*** *τοὺς θεούς, ἔφη* (= Ναι, μα τους θεούς είπε).

— *Ἆρα οὐδὲν κακὸν πείσεται;* — ***Πῶς γὰρ οὔ;*** (= πώς βέβαια όχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

β) **Η άρνηση** εκφράζεται:
με τα αρνητικά επιρρήματα: *οὐ* ή *οὐκ* ή *οὐχ*(= δεν), *οὐχί, μή, οὐδαμῶς*(= με κανέναν τρόπο, καθόλου) κτλ., με τα ορκωτικά *μά* ή *οὐ μά* κτλ.:

— ***Κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, ἢ οὔ;* — *Οὐ δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες.***
— *Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν.* — ***Οὐ δῆτα.***
— *Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς;* — ***Μὰ Δί', ἀλλ' ἔλαττον*** (= όχι, μα το Δία, αλλά λιγότερο).

γ) **Ο δισταγμός** ή **η πιθανότητα** εκφράζονται:
με τα επιρρήματα: ***ἆρα*** (= άραγε, λοιπόν) συνήθως σε ερωτηματικές προτάσεις, μῶν *(μή + οὖν)* (= μήπως), ***τάχα*** (= ίσως), ***ἴσως*** *κτλ.:*

Ἆρ' *οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= αξίζει λοιπόν να ζούμε με...;).
Ἔφευγον ***τάχα*** *δέ τις καὶ τετρωμένος* (= άρχισαν να φεύγουν και ίσως υπήρχε και κάποιος τραυματισμένος).
Ἴσως *οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι...*

Πίνακας 12
ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

	ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΟΧΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ἢ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
ΤΟΠΟΣ	-*Ἐνταῦθα Κύρῳ βασίλεια ἦν.*	-*Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*	-*Ἐπίσχες αὐτοῦ.* -*Τὰ τρόπαια Μαραθῶνί τε καὶ Σαλαμῖνι.*	-*Ἐπανήγαγε τὸ κέρας ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα.*		-*Ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροίη...*	
ΧΡΟΝΟΣ	-*Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτός* εἰμι.	-*Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε.*	-*Τὸ πλοῖον ἥξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.* -*Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο.* -*Τὰς πόλεις ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.*	-*Ἡνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός.*	-*Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο.*	-*Τριταῖος ἀφίκετο.*	
ΤΡΟΠΟΣ	-*Οὕτω παρεσκευάζοντο.*	-*Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο.*	-*Τὰ τείχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ.* -*Προῖκα ἐργάζεται.*	-*Κῦρος ἐκέλευσεν ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι.*	-*Ληζόμενοι ζῶσιν.*	-*Οὐδεὶς ἑκὼν ἁμαρτάνει.*	
ΠΟΣΟ	-*Μηδὲν ἄγαν.*	-*Παρῆν ἔχων ὁπλίτας εἰς πεντακοσίους.*	-*Πόσου διδάσκει Εὔηνος;* -*Ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.* -*Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.*	-*Τοσοῦτο χωρίον κατέσχον, ὅσον τοὺς λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων.*			
ΑΙΤΙΑ		-*Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον.*	-*Ὀργίζεται τῶν ἀδικημάτων.* -*Λιμῷ ἀπέθανον.* *Ταῦτα δὴ καὶ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε,*	-*Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο.*	-*Οὐ δυνάμενοι τοῦτο τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς.*		

ΣΚΟΠΟΣ		-Φρύγανα συνέλεγον **ἐπὶ πῦρ.**	-**Αὐτὰ ταῦτα** ἥκω **παρὰ σέ.**	-Ταῦτα λέγω, **ἵνα εἰδῆτε.**	-**Οὐ νομοθετήσοντες** ἥκετε.	-Τίνος ἥκετε **διδάσκαλοι;**	-Οἱ Λ. ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέαν **οἰκεῖν.**
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ				-Ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, **ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὅπλα.**		-Φίλιππος ἐκ μικροῦ ηὐξήθη **μέγας.**	-Ἀφεῖσαν τοῦτον ἐλεύθερον **εἶναι.**
ΑΝΑΦΟΡΑ		-Παύσασθε ἁμαρτάνοντες **εἰς τὴν πατρίδα.**	-**Τὰς φρένας** ὑγιαίνουσιν. -Βασιλεὺς πῶς ἔχει **παιδείας;** -Πῶς ἔχετε ταῖς **διανοίαις;**				-Κῦρος ἦν ἀξιώτατος **ἄρχειν.**
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ Ἢ ΟΡΟΣ		-Ἠρώτα **ἐπὶ τίσιν** ἂν σύμμαχος γένοιτο.		-Ἀποδώσουσι τοὺς νεκρούς, **ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας.**			
ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ		-Εἴργονται **παρὰ τὰς σπονδάς.**		-**Εἰ καὶ μὴ βλέπεις,** φρονεῖς δ' ὅμως.	-Ἱκανὰ εἴρηκα καίτοι πολλὰ **παραλιπών.**		
ΒΕΒΑΙΩΣΗ, ΑΡΝΗΣΗ	-**Ναί.** -**Οὐ** δεῖ δήπου.						
ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ, ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ	-**Ἆρ'** οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ διεφθαρμένου σώματος; -**Ἴσως** εἴποιεν ἂν πολλοί...						

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ′

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)

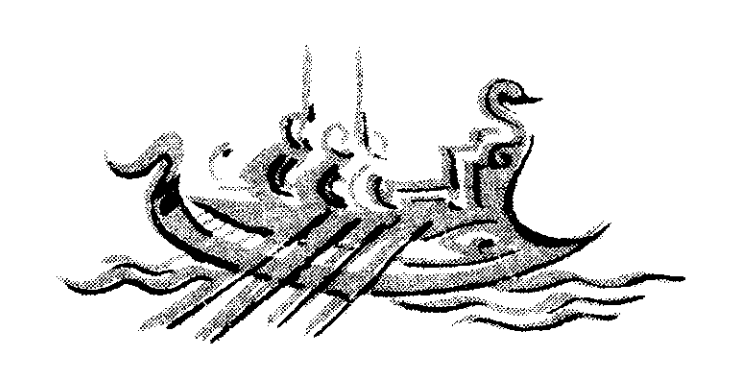
138 Οι προθέσεις στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν επιρρήματα, όπως φαίνεται στα έργα του Ομήρου. Αργότερα, στην αττική διάλεκτο, η επιρρηματική σημασία των προθέσεων διατηρήθηκε μόνο στην πρόθεση *πρός*(=επί πλέον) κυρίως στις φράσεις: *πρὸς δέ, καὶ πρός, πρὸς δὲ καί:*

Ἀσύμφορον, ***πρὸς δὲ καὶ*** *οὐ δίκαιον* (=και επιπλέον άδικο).
Ἐνενήκοντα ***καὶ*** *μικρόν τι* ***πρός*** (=και λίγο περισσότερα).
(πβ. ν.ε. Δεν μπορώ τώρα, θα ρθω **μετά**. *Δέ μ' ἀρέσει νά εἶμαι* **ὑπό**. *Οἱ πέντε εἶναι* **ὑπέρ** *καί οἱ δύο* **κατά**).

139 Οι προθέσεις συντάσσονται με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών, επιθέτων ή αντωνυμιών, αλλά κάποτε όμως και με επιρρήματα, λ.χ. *κτῆμα* ***ἐς ἀεί,*** *μέχρι* ***τότε*** κτλ. Η πρόθεση με τη λέξη που συντάσσεται αποτελεί εμπρόθετο προσδιορισμό και εκφράζει μια επιρρηματική σχέση: τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό κτλ. (βλ. §123 κ.ε.).

140 Από τις προθέσεις άλλες συντάσσονται με μία μόνο πλάγια πτώση και λέγονται **μονόπτωτες**, άλλες με δύο και λέγονται **δίπτωτες** και άλλες τέλος με τρεις και λέγονται **τρίπτωτες**.

Αναλυτικά για τη σύνταξη και τη σημασία των προθέσεων βλ. Επίμετρο Α′.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ′

ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ἢ ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ

141 Η αρχαία γλώσσα, όπως και η ν.ε., έχει δύο αρνητικά μόρια: *οὐ* καί *μή* (πβ. ν.ε. **δεν** και **μη**).

Με το *οὐ* αρνιέται κανείς κάτι, ενώ με το *μή* απαγορεύει ή αποκρούει.

α) Το *οὐ* χρησιμοποιείται (όπως στις περισσότερες όμοιες περιπτώσεις το **δεν** στη ν.ε.) στις ανεξάρτητες προτάσεις κρίσεως και στις εξαρτημένες ειδικές και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, χρονικές, συμπερασματικές, εναντιωματικές και αναφορικές προτάσεις.

Επίσης με το ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι κανονικά *οὐ* (βλ. όμως §97 Σημ. β′).

β) Το *μή* χρησιμοποιείται στις ανεξάρτητες προτάσεις επιθυμίας ή στις εξαρτημένες τελικές, υποθετικές, ενδοιαστικές εν γένει και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αποτελεσματικές, χρονικές και αναφορικές.

(πβ. όμως στη ν.ε.: οι υποθετικές προτάσεις έχουν άρνηση δεν, εκτός όταν: να = αν, λ.χ.: να μην το ᾽βλεπα, δε θα το πίστευα).

Με το τελικό απαρέμφατο η άρνηση είναι *μή*.

Ό,τι ισχύει για το *οὐ* και *μή* ισχύει και για τα σύνθετά τους, λ.χ. *οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ, οὐδείς, μηδείς, οὐκέτι, μηκέτι, οὐδαμῶς* κτλ.

142 Έπειτα από τα ρ. *κωλύω, ἐμποδών εἰμι, εὐλαβοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπειλῶ, ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ* κ.τ.ό. το απαρέμφατο ή ἡ ειδική πρόταση (ανάλογα με τη σύνταξη του κάθε ρήματος) που εξαρτάται από αυτά, παίρνει άρνηση που στη ν.ε. μπορεί να παραλείπεται:

*Ὁ φόβος τὸν νοῦν ἀπείργει **μὴ** λέγειν ἃ βούλεται* (= τον εμποδίζει να λέει όσα θέλει ή τον εμποδίζει, ώστε να μη λέει όσα θέλει).

*Ἀμφισβητεῖ ὡς **οὐκ** ἀληθῆ λέγομεν* (= αμφισβητεί ότι λέμε την αλήθεια).

*Τῆς θαλάττης εἶργον **μὴ** χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους* (= εμπόδιζαν τους Μ. να χρησιμοποιούν τη θάλασσα).

Όταν τα προηγούμενα ρήματα βρίσκονται σε αρνητική πρόταση, ή σε ερωτηματική πρόταση που αντιστοιχεί με αρνητική ή έχουμε ανάλογες αρνητικές απρόσωπες εκφράσεις, όπως *οὐκ ἐγχωρεῖ, οὐ προσήκει, οὐχ ὁσιόν ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι* κτλ., το απαρέμφατο που ακολουθεί παίρνει άρνηση *μή οὐ*, με πλεονασμό στη μετάφραση του ενός αρνητικού μορίου ή κάποτε και των δύο:

*Οὐδεὶς πώποτε ἀντεῖπε **μὴ οὐ** καλῶς ἔχειν τοὺς νόμους* (= ότι οι νόμοι δεν είναι καλοί).

*Οὐχ ὁσιόν ἐστι **μὴ οὐ** βοηθεῖν δικαιοσύνῃ* (= να μη βοηθούμε τη δικαιοσύνη).

*Τίνα οἴει ἀπαρνήσεσθαι **μὴ οὐχὶ** καὶ αὐτὸν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια;* (= ποιος νομίζεις θα αρνηθεί ότι κι αυτός γνωρίζει καλά το δίκαιο;).

Σημείωση α'. Σε μια πρόταση που υπάρχουν δύο αρνήσεις

α) όταν η δεύτερη άρνηση είναι απλή (*οὐ* ή *μή*), τότε οι δύο αρνήσεις ισοδυναμούν με μία εντονότερη κατάφαση:

*Ἐγὼ **οὐκ** οἶμαι **οὐ** δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι* (= εγώ νομίζω ότι πρέπει να αμυνθείτε).

***Οὐδέν** ἐστιν ὅ,τι **οὐκ** ἀπώλετο* (= τα πάντα χάθηκαν).

***Οὐδεὶς** ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν **οὐκ** ἀποτίσει* (= κάθε άνθρωπος που κάνει αδικίες τιμωρείται).

*Ὁρώντων **οὐδεὶς οὐκ** ἔπασχέ τι τὴν ψυχὴν ὑπ' ἐκείνου* (= ο καθένας από όσους έβλεπαν υπόφερε κάπως μέσα του εξαιτίας εκείνου).

β) όταν η δεύτερη άρνηση είναι σύνθετη (*οὐδείς, μηδείς, οὐδέ, μηδέ* κτλ.), τότε οι δύο αρνήσεις δεν ισοδυναμούν με μία κατάφαση αλλά με εντονότερη άρνηση:

*Σώφρονος ἀπιστίας **οὐκ** ἔστιν **οὐδὲν** χρησιμώτερον βροτοῖς* (= τίποτε δεν είναι πιο χρήσιμο από μια συνετή δυσπιστία).

*Σμικρὰ φύσις **οὐδὲν** μέγα **οὐδέποτε οὐδένα οὔτε** ἰδιώτην **οὔτε** πόλιν δρᾷ* (= ένας μικρός άνθρωπος τίποτε μεγάλο ποτέ και σε κανένα δεν μπορεί να κάνει, ούτε στο άτομο ούτε στην πόλη).

Μὴ** θῆσθε νόμον **μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

*Ὄμνυμι **μηδέποτέ** σοι ἕτερον λόγον **μηδένα μηδενὸς μήτ'** ἐπιδείξειν **μήτ'** ἐξαγγελεῖν* (= ορκίζομαι ποτέ να μη σου επιδείξω κανέναν άλλο λόγον ούτε...).

Σημείωση β'. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση αρνητική συνήθως αντί για τις αόριστες αντωνυμίες ή τα αόριστα επιρρήματα χρησιμοποιούνται οι αντίστοιχοι αρνητικοί τύποι (*οὐδείς* ἢ *μηδείς* αντί *τις, οὐδέποτε* αντί *ποτέ* κτλ.). Έτσι λ.χ.:

*Ἐν τοῖς κακοῖς **οὐκ** ἔστιν **οὐδὲν** κρεῖσσον οἰκείου φίλου* (και όχι: οὐκ ἔστι τι κρεῖσσον κτλ.) (= στις συμφορές δεν υπάρχει τίποτε καλύτερο από ένα δικό σου φίλο).

Μὴ** θῆσθε νόμον **μηδένα (και όχι: νόμον τινα).

§142

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α′

143 Δύο ή περισσότερες προτάσεις παρουσιάζονται σ' ένα σύνθετο λόγο, όπως και στη ν.ε., κατά τους ακόλουθους τρόπους:

α) μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεσμο:

Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἑοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.

Αυτή η απλή παράθεση των προτάσεων λέγεται σχήμα **ασύνδετο** (βλ. §187 ζ).

β) συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους: συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς, αιτιολογικούς, και αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **παρατακτική ή παράταξη** (βλ. §4α και §144 κ.ε.):

*Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα **καὶ** οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται.*
*Ὡς ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν **καὶ** ὅσα ἐπράχθη **καὶ** ὡς ἡ μάχη ἐγένετο **καὶ** ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.*

Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν ισοδύναμες προτάσεις, δηλαδή ή κύριες (*ἡμεῖς νικῶμεν... **καὶ** οὐδεὶς μάχεται*) ή δευτερεύουσες (*ὡς ἠθροίσθη... **καὶ** ὅσα ἐπράχθη **καὶ** ὡς ἡ μάχη ἐγένετο **καὶ** ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν*).*

* Και το ασύνδετο σχήμα, όπου οι προτάσεις είναι επίσης ισοδύναμες, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στην **παράταξη** των προτάσεων.

γ) συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους: ειδικούς, ενδοιαστικούς (ή διστακτικούς), αιτιολογικούς, τελικούς, αποτελεσματικούς, υποθετικούς, παραχωρητικούς (ή ενδοτικούς), χρονικούς, με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα και με ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα. Αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **υποτακτική ή υπόταξη**, και οι προτάσεις που εισάγονται με τους υποτακτικούς συνδέσμους είναι δευτερεύουσες (βλ. §4β και §133 κ.ε.):

Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.
Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός ὅς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.
Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο.

Οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν προτάσεις ανόμοιες, δηλαδή μια κύρια με μια δευτερεύουσα.

Αλλά οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης μεταξύ τους, όπως και στη ν.ε., και δευτερεύουσες προτάσεις, όταν η μία δευτερεύουσα πρόταση προσδιορίζει την άλλη, επίσης δευτερεύουσα:

Λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται (= ας πει τι θα κερδίσουν οι στρατιώτες, αν του κάνουν αυτή τη χάρη)· η δευτερεύουσα πρόταση: *ἐὰν αὐτῷ... χαρίσωνται,* προσδιορίζει την επίσης δευτερεύουσα: *τί ἔσται τοῖς στρατιώταις,* καί η τελευταία την κύρια πρόταση: *λεγέτω* (βλ. και §4 Σημ.).
(πβ. ν.ε. Έφτασε τη νύχτα, γιατί ήταν πολύ αργά, όταν ξεκίνησε).

Σημείωση: Ως παρατακτικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται επίσης, ύστερα από τελεία ή άνω τελεία, και μερικοί υποτακτικοί σύνδεσμοι, και εισάγουν κύριες προτάσεις, όπως: οι αιτιολογικοί *ἐπεὶ* και *ὡς* και ο συμπερασματικός *ὥστε* (βλ. §§152, 155). Επίσης κύρια πρόταση εισάγει κάποτε και η αναφορική αντωνυμία *ὅς, ἥ, ὅ* στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου (βλ. §179).

§143

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ*

Α' Σύνδεση προτάσεων με συμπλεκτικούς συνδέσμους

α) Σύνδεση καταφατική

1. Η καταφατική σύνδεση γίνεται με το σύνδεσμο *καί*, όπως και στη ν.ε., ή με το σύνδεσμο *τέ* (=και):

*Στράτευμα συνέλεξε **καὶ** ἐπολέμει.*
*Ἵετο ἐπ' αὐτοῦ **καὶ** παίει κατὰ τὸ στέρνον **καὶ** τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος* (=όρμησε εναντίον του και τον χτυπά στο στήθος και τον τραυματίζει...).
*Ὑπ' ἐμοῦ νῦν εἰκότως μισεῖται ὑπό **τε** ὑμῶν δικαίως τιμωρηθήσεται.*

Σημείωση. Ο *τέ*, ως εγκλιτική λέξη, μπαίνει πάντοτε ύστερα από τη λέξη την οποία συνδέει με τα προηγούμενα, και αν συνδέει έναρθρο όνομα, τότε κανονικά ο *τέ* μπαίνει ανάμεσα στο άρθρο και το όνομα:
*Ὁ δ' ἐχαλέπαινεν ἐκέλευσέ **τε** αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι.*
*Ἥ **τε** βουλὴ ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο οἵ **τε** ἄλλοι οὐδὲν ἤχθοντο.*

2. Όταν υπάρχει έμφαση, η σύνδεση γίνεται με: *καί-καί, τέ-καί* και σπάνια *τέ-τέ*.

*Καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο **καὶ** τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο* (=προέτρεπαν).
*Ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις **τε καὶ** πράττεις.*
*Ὑμεῖς **τε** τὴν ψῆφον ὁσίαν θήσετε τοῖσδέ **τε** τὰ δίκαια γενήσεται* (=κι εσείς θα ψηφίσετε δίκαια και γι' αυτούς...).

3. Όταν πρόκειται να δηλωθούν δύο σύγχρονες πράξεις, η σύνδεση γίνεται με: *ἅμα* ή *ἅμα τε-καί, εὐθύς* ή *εὐθύς τε-καί, ἤδη* ή *ἤδη τε-καί, οὔπω* ή *οὔπω τε-καί:*

* Η σύνδεση μπορεί να γίνεται όχι μόνο μεταξύ προτάσεων αλλά και μεταξύ όρων προτάσεως.

Ἅμα πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι.
Ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως κήρυκες.

β) Σύνδεση αποφατική (αρνητική)

Η αποφατική σύνδεση γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους:

1. όταν υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *οὔτε-οὔτε, μήτε-μήτε, οὔτε-μήτε, μήτε-οὔτε:*

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν (= δεν πήγαμε σε δικαστήριο ούτε ως κατήγοροι ούτε ως κατηγορούμενοι).
Ἐγὼ ἀναιδὴς οὔτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (= μήτε να γίνω).

2. όταν υπάρχει άρνηση μόνο στη μία από τις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *καί οὐ, καί μή, οὔτε-τε, μήτε-τε:*

Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (κατάφαση - άρνηση).
Οὔτε τὰ χρήματα ἐξέτινον τούς τ' ἐναγεῖς κατήγαγον. (άρνηση - κατάφαση((= ούτε τα χρήματα πλήρωσαν και τους ανοσίους επανέφεραν από την εξορία).
(Για τη διαφορά του *οὐ* και του *μή* βλ. κεφ. ΙΓ', §141).

145. Οι σημασίες του *καί*, όπως στη ν.ε., είναι ποικίλες, λ.χ.:

α) *καί* = επιπλέον, επίσης:

Ἀλλὰ καὶ τάδε ἐκέλευσε βασιλεύς (= κι αυτά επιπλέον).
Ἀπάγγελλε ὅτι καὶ ἡμῖν ταὐτὰ δοκεῖ (= και σ' εμάς επίσης).

β) *καί* = ακόμη και (επιδοτικός *καί*):

Αὐτά γε ταῦτα καὶ θεοὶ πεπόνθασι (= τα ίδια τα έχουν πάθει ακόμα και οι θεοί).

γ) *καί* = αν και (εναντιωματικός)· συντάσσεται κανονικά με μετοχή (βλ. §101, 5):

Ἀθηναῖοι καὶ μὴ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.

δ) ο *καί* είναι **μεταβατικός**, δηλαδή μπαίνει, χωρίς ιδιαίτερη σημασία,

στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου απλώς για να μεταβεί ο λόγος από τα προηγούμενα στα επόμενα:

*Οἱ δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς Ἑλληνικάς. **Καὶ** ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι.*

Β' Σύνδεση προτάσεων με αντιθετικούς συνδέσμους

α) Απλή αντιθετική σύνδεση

Η απλή αντιθετική σύνδεση γίνεται με τους αντιθετικούς συνδέσμους: *μέν, δέ, ἀλλά, μέντοι*(= όμως), *μήν*(= όμως), *ἀλλὰ μήν, καὶ μήν, οὐ μὴν ἀλλά*(= αλλ' όμως), *ὅμως, καίτοι*(= και όμως, εντούτοις).

Οι σύνδεσμοι *μέν, δέ, μήν, μέντοι* δεν μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

*Οἱ **μὲν** ᾤχοντο, Κλέαρχος **δὲ** περιέμενε.*

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους καθώς και προτάσεις ή όρους προτάσεων, αλλά ο *καίτοι* συνδέει μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους:

*Κελευεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· **καίτοι** τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τἀναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου* (= συμβουλεύεις εμένα που είμαι νεότερος να αρχίσω πρώτος· και όμως σ' όλους τους ανθρώπους συνηθίζεται το αντίθετο...).

1 Με τους συνδέσμους *μέν-δέ* συνδέονται μεταξύ τους προτάσεις αντίθετες ή με διαφορετικό περιεχόμενο:

*Οἱ **μὲν** ᾤχοντο, Κλέαρχος **δὲ** περιέμενε* (αντίθ.).

*Προσηκει **μὲν** πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν, **προσήκει δὲ** κἀμοὶ οὐχ ἥκιστα* (διαφορ. περιεχ.).

Οταν όμως εκφράζεται έντονη αντίθεση, τότε ύστερα από το *μέν* ακολουθεί αντί για το *δέ* ο *ἀλλά* ή ο *μέντοι* ή *δ' αὖ* ή *ὅμως δέ* ή *οὐ μήν*:

*Φιλοσοφῳ **μὲν** ἔοικας, ὦ νεανίσκε, ἴσθι **μέντοι** ἀνόητος ὤν* (= μοιάζεις με φιλόσοφο, νεαρέ, αλλά ξέρε πως είσαι ανόητος).

*Οὐκ ἀγνοῶ **μέν**, οὐ **μὴν** οἴομαι* (= αλλά δέ νομίζω).

2. Όταν ο *μέν* χρησιμοποιείται χωρίς το *δέ* (**σχήμα ανανταπόδοτο**), τότε μεταφράζεται **τουλάχιστο** ή **βέβαια:**

*Ἀλλ' αἴτιος **μὲν** ἔγωγε οὔκ εἰμι* (=αλλά εγώ τουλάχιστο δεν είμαι αίτιος).

*Ἐγὼ **μὲν** οὐκ ἀξιῶ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἡμᾶς ἀπολέσθαι ἀδίκως* (=εγώ βέβαια δε θεωρώ δίκαιο να καταστραφούμε άδικα).

3. Ο *δέ* όταν χρησιμοποιείται χωρίς να προηγείται ο *μέν*, είναι **αντιθετικός** ή **μεταβατικός** (βλ. §145δ):

*Οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα **δὲ** δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός* (αντιθετικός) (=όταν όμως έφτανε το δειλινό φάνηκε σκόνη).

*Παρήλαυνον τεταγμένοι κατὰ ἴλας· εἶχον **δὲ** πάντες κράνη χαλκᾶ* (μεταβατικός).

4. Ο σύνδεσμος *ἀλλά* ή *ἀλλ' ἤ:*

α) ύστερα από μιαν αποφατική (αρνητική) πρόταση που περιέχει τη λέξη *ἄλλος* ή *ἕτερος* μεταφράζεται **παρά μόνο:**

*Ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνὶς **ἀλλὰ** Θρᾶκες Βιθυνοί* (= παρά μόνο Θράκες...).

*Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ **ἀλλ' ἢ** τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον* (=παρά μόνο το καλύτερο...).

β) πριν από ρήμα σε προστακτική φανερώνει έντονη **προτροπή** (*ἀλλά* =εμπρός λοιπόν, λοιπόν):

***Ἀλλ'** ἴωμεν* (=εμπρός λοιπόν ας πάμε).

***Ἀλλ'** ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει* (=λοιπόν άκουσέ με και μην κάνεις αλλιώς).

γ) ύστερα από πρόταση υποθετική ή αιτιολογική, που υπάρχει ή εννοείται, μεταφράζεται **τουλάχιστο:**

*Ὦ θεοὶ πατρῷοι, συγγένεσθε **ἀλλὰ** νῦν* (=σταθείτε κοντά μας τουλάχιστο τώρα, αν δέ σταθήκατε προηγουμένως).

β) Επιδοτική αντιθετική σύνδεση

Στην επιδοτική σύνδεση η δεύτερη πρόταση (ή ο δεύτερος όρος

της προτάσεως) προσθέτει κάτι πιο σπουδαίο ή πιό έντονο.

Σε μια επιδοτική αντιθετική σύνδεση μπορεί να:

1. υπάρχει κατάφαση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐ μόνον* ή *μὴ μόνον* ή *οὐχ ὅτι* ή *μὴ ὅτι-ἀλλὰ καί* (= όχι μόνο αλλά και):

   Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν (= του ανταπόδωσε τη χάρη, όχι μόνο με λόγια αλλά...).
   Οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ.
   Μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἑκάστῳ (= ουδέποτε τα ίδια παραμένουν στον καθένα).

2. υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως* ή *μὴ ὅπως* ή *οὐχ ὅτι* ή *μὴ ὅτι-ἀλλ' οὐδέ* ή *ἀλλὰ μηδέ* (= όχι μόνο δεν - αλλά και δεν):

   Οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, ἀλλ' οὐδὲ δουλείας μετρίας ἠξιώθημεν (= όχι μόνο δε μετέχουμε... αλλά ούτε αξιωθήκαμε να έχουμε...).
   Ἐγὼ μὴ ὅτι ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἐμαυτοῦ πώποτε δίκην ἰδίαν εἴρηκα (= εγώ όχι μόνο για άλλον αλλά ούτε για τον εαυτό μου...).

Σημείωση. Το *μὴ ὅτι* ή *μή τί γε* ύστερα από αρνητική έκφραση πολλές φορές σημαίνει: **πολύ περισσότερο ή πολύ λιγότερο:**

Οὐκ ἔτρεσεν, μὴ ὅτι ἔφυγεν (= δε φοβήθηκε, πολύ περισσότερο δεν έφυγε).
Ταῦτα πολλὴν αἰσχύνην ἔχει καὶ λέγειν, μή τί γε δὴ ποιεῖν (= αυτά είναι μεγάλη ντροπή και να τα λέει κανείς, πολύ περισσότερο βέβαια να τα κάνει).

3. υπάρχει άρνηση στην πρώτη και κατάφαση στη δεύτερη πρόταση. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως ἀλλά καὶ* ή *ἀλλά* (= όχι μόνο δεν* -αλλά και):

* Δηλαδή κατά τη μετάφραση στη ν.ε. στην πρώτη πρόταση μπαίνει άλλη μια άρνηση (*οὐχ ὅπως* = όχι μόνο δεν).

*Ἐδίδασκον τὸν δῆμον ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι **οὐχ ὅπως** τιμωρήσαιντο, **ἀλλὰ καὶ** ἐπαινέσειαν τὸν Σφοδρίαν* (= ότι οι Λακεδαιμόνιοι όχι μόνο δεν τιμώρησαν, αλλά και επαίνεσαν το Σφ.).
***Οὐχ ὅπως** ὑμῖν τῶν ἑαυτοῦ τι ἐπέδωκεν, **ἀλλὰ** τῶν ὑμετέρων πολλὰ ὑφῄρηται* (= όχι μόνο δε σας πρόσφερε τίποτε από τα δικά του, αλλά και έκλεψε πολλά από τα δικά σας).

149 Γ' Σύνδεση προτάσεων με διαχωριστικούς συνδέσμους

Διαχωριστικοί (ή διαζευκτικοί) σύνδεσμοι της αρχαίας ελληνικής είναι: *ἤ, εἴτε* (όπως και στη ν.ε.) και *ἤτοι, ἐάντε, ἄντε, ἤντε.*

Ο σύνδεσμος *ἤ* μπαίνει μια φορά, ενώ οι σύνδεσμοι *εἴτε, ἐάντε, ἄντε, ἤντε* δυο φορές. Όταν όμως υπάρχει έμφαση, τότε και ο σύνδεσμος *ἤ* μπαίνει δυο φορές και συνήθως αντί για *ἤ-ἤ* μπορεί να υπάρχει *ἤτοι-ἤ:*

*Ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας **ἤ** καθεύδεις;* (= είσαι ξυπνητός ή κοιμάσαι;).
*Φασὶν πάντας εἶναι δικαίους, **ἐάν τε** ὦσιν **ἐάν τε** μή* (= λένε ότι όλοι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι).
***Ἤ** λέγε τι σιγῆς κρεῖττον **ἤ** σιγὴν ἔχε.*
*Καὶ αὐτοὶ **ἤτοι** κρίνομέν γε **ἤ** ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα* (= και οι ίδιοι είτε αποφασίζουμε ή τουλάχιστο σχηματίζουμε μια σωστή γνώμη για τα πράγματα).

150 Δ' Σύνδεση προτάσεων με συμπερασματικούς συνδέσμους

Ως παρατακτικοί συμπερασματικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται οι: *ἄρα, δή, οὖν, γοῦν, οὔκουν, οὐκοῦν, τοίνυν, τοιγαροῦν, τοιγάρτοι* και *ὥστε,* οι οποίοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους. Από αυτούς:

α) οι σύνδεσμοι *ἄρα, δή, οὖν, γοῦν* και *τοίνυν* ποτέ δεν μπαίνουν στην

αρχή της προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Ἀλλὰ μήν εἰσι βωμοί· εἰσὶν ***ἄρα*** *καὶ θεοί* (=υπάρχουν λοιπόν και θεοί).

Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα ***οὖν*** *ἐσθίοντες διεγίγνοντο* (=περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέατα).

Στη φράση *εἰ μὴ ἄρα* το *ἄρα* σημαίνει **ίσως** (με κάποια ειρωνεία):

Πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; ***εἰ μὴ ἄρα*** *ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν* (=εκτός αν ίσως η φροντίδα για την αρετή είναι διαφθορά).

Το *μέν οὖν* πολλές φορές σε απαντήσεις σημαίνει: εντελώς αντίθετα:

— *Οὗτοι οὐδὲν τούτων ἐπίστανται;* — *Πάντα* ***μὲν οὖν*** (=αντίθετα όλα τα γνωρίζουν).

— *Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῴ ἔτι ἐστίν;* — *Πάνυ* ***μὲν οὖν*** (=και πολύ μάλιστα, αντίθετα είναι πολύ νωρίς).

β) ο *οὐκοῦν* εισάγει συμπέρασμα καταφατικό (=λοιπόν), ενώ ο *οὔκουν* αρνητικό (=λοιπόν δεν):

Οὐκοῦν *φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους* (=πρέπει λοιπόν να...).

Οὔκουν *μ' ἐάσεις;* (=λοιπόν δε θα μ' αφήσεις;).

γ) οι σύνδεσμοι *τοιγαροῦν, τοιγάρτοι* εισάγουν συμπέρασμα με μεγάλη βεβαιότητα:

Ὀρθῶς ἔλεξας· ***τοιγαροῦν*** *τὸ σὸν φράσον αὖθις πάλιν μοι πρᾶγμα* (=ξαναπές μου λοιπόν την υπόθεσή σου).

δ) ο σύνδεσμος *ὥστε* ως παρατακτικός σύνδεσμος σημαίνει: **επομένως, γι' αυτό:**

Οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστυ διῆκεν· ***ὥστ'*** *ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη* (=ο θρήνος έφτανε από τον Π. ως...).

Σημείωση. Ο ώστε εισάγει και δευτερεύουσες αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165).

Ε' Σύνδεση προτάσεων με αιτιολογικούς παρατακτικούς συνδέσμους

151 Ως αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται κυρίως ο *γάρ*(= γιατί) και σπάνια οι *ὡς*(= γιατί) και *ἐπεί*(= γιατί, αφού).

1. Ο σύνδεσμος *γάρ* ποτέ δεν μπαίνει εντελώς στην αρχή μιας προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή δύο λέξεις και συνδέει περιόδους ή ημιπεριόδους:

Ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι καὶ ὅ,τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους (= θα σας ακολουθήσω και θα πάθω ό,τι χρειαστεί. Γιατί νομίζω...).
Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.

Σημείωση. Πολλές φορές πριν από το *γάρ* υπάρχει ο *καί* και τότε:
καὶ γάρ = γιατί και, και μάλιστα, αφού μάλιστα:
*Βασιλεὺς οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. **Καὶ γὰρ** ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ* (= ο μεγάλος β. δεν ανησυχούσε καθόλου που αυτοί πολεμούσαν. Γιατί και ο Κύρος έστελνε...).
*Εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς· **καὶ γὰρ** καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω* (= αφού μάλιστα φαινόταν καπνός στα χωριά πολύ κοντά).

2. Πολλές φορές η πρόταση που εισάγεται με το *γάρ* παρεμβάλλεται ανάμεσα στις λέξεις της προτάσεως που προσδιορίζεται και έτσι η πρόταση με το *γάρ* αποτελεί παρένθεση:

Ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοὴν ὁποτέρα μείζων (= είπε ότι δεν ξεχωρίζει ποια από τις δυο βοές είναι μεγαλύτερη).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *γάρ* μπορεί να μεταφραστεί και με το **βέβαια**, που είναι και η αρχική του σημασία (*γάρ* = *γέ ἄρα*).

Επίσης ο *γάρ* έχει βεβαιωτική σημασία:

α) με το σύνδεσμο *ἀλλά* (*ἀλλά γάρ* = αλλά βέβαια, πραγματικά):
Τρισάσμενος (= με μεγάλη ευχαρίστηση) *ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζομένους.*

Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= αλλά πραγματικά φοβούμαι μήπως όπως οι λωτοφάγοι ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμην τε καί ἡβρυνόμην ἄν, εἰ ἠπιστάμην ταῦτα· ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι (=θα υπερηφανευόμουν και θα καυχιόμουν, αν τα ήξερα καλά· αλλά βέβαια δεν τα ξέρω).

β) σε ζωηρό διάλογο (*γάρ* =βέβαια, πράγματι, λοιπόν):

Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ πανταχοῦ νομίζεται; (=δε συνηθίζεται παντού πράγματι και στο δρόμο να υποχωρεί ο μικρότερος στο μεγαλύτερο;).

Οὐ *γὰρ σὺ ἐπίστασαι;* (=εσύ λοιπόν δεν ξέρεις;).

— *Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς γὰρ οὔ;* (=πώς λοιπόν όχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

— *Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταυτόν; — Ταυτὸν γάρ* (=το ίδιο βέβαια).

γ) σε ευχετικές προτάσεις (*εἰ γάρ*=μακάρι βέβαια):

***Εἰ γὰρ** τοσαύτην δύναμιν εἶχον* (=μακάρι βέβαια να είχα...) (βλ. §85δ).

3. Ο *γάρ* χρησιμοποιείται επίσης και ως **επεξηγηματικός** (*γάρ* =δηλαδή):

Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ καὶ ταῦτα. Οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας.

Φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἑκατέρων· συνελέγησαν γὰρ οἱ ὁπλῖται εἰς ἑξακισχιλίους.

Σχετικός με τον επεξηγηματικό *γὰρ* είναι και ο *γὰρ* που χρησιμοποιείται στην αρχή μιας διηγήσεως η οποία εξαγγέλλεται προηγουμένως (*γάρ*=δηλαδή, λοιπόν):

Ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον...

152 Οι σύνδεσμοι *ὡς* και *ἐπεὶ* ως παρατακτικοί αιτιολογικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης πάντοτε περιόδους ή ημιπεριόδους:

Σοὶ δὲ προσήκει ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἄξιος ἔσει τοῦ πατρός· ὡς ἅπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν (=γιατί σε όλους ταιριάζει να εκτιμούν πολύ τη φρόνηση).

Μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι· ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων (=γιατί και στα θηρία ακόμα γεννιέται...).

Σημείωση α'. Οι *ώς* και *έπεί* ως υποτακτικοί σύνδεσμοι εισάγουν δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις (βλ. §163).

Σημείωση β'. Ο *έπεὶ* ως σύνδεσμος παρατακτικός πολλές φορές έχει τη σημασία του αντιθετικού συνδέσμου *καίτοι:*

Εἶμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον (= θα φύγω· αν και θα τ' άκουγα αυτά από σένα ίσως όχι δυσάρεστα).

§152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153 Η υποτακτική σύνδεση προτάσεων γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους, με τις αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όπως και στη ν.ε., διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

I. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται όπως και τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί, και λέγονται **ονοματικές προτάσεις** και

II. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (χρόνου, αιτίας, σκοπού κτλ.) και λέγονται **επιρρηματικές προτάσεις.**

I. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154 Ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι αναφορικές εν μέρει (οι οποίες και λέγονται αναφορικές ονοματικές).

Α' Ειδικές προτάσεις

155 Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους *ὅτι* (όπως και στη ν.ε.) και *ὡς*. Έχουν άρνηση *οὐ*.

Μια ειδική πρόταση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ως:

α) **αντικείμενο** με ρήματα λεκτικά (*λέγω, ἀγγέλλω, διδάσκω* κτλ.), δεικτικά (*δηλῶ, δείκνυμι* κτλ.), αισθητικά (*αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω* κτλ.) και γνωστικά (*γιγνώσκω, οἶδα* κτλ.):

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν (= ότι η εκστρατεία θα γίνει...).

***Διδάσκειν** σε βούλομαι ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς* (= θέλω να σου εξηγήσω ότι εσύ...).

*Ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς **δείξομεν** τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.*

Βασιλεὺς ἤκουσε Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν.
Οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν (= δύσκολα θα υπόφερες να μ' ακούς να απολογούμαι...).

β) **υποκείμενο** με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν τις περισσότερες φορές σημασία ανάλογη με τη σημασία των προηγούμενων ρημάτων, όπως: *ἀγγέλλεται, δῆλόν ἐστι, ἅλις ἐστί* (= αρκεί) κτλ.:

Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) *που βασιλεὺς ἦν.*
Ἠγγέλθη ὅτι ἡττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ (= ότι νικήθηκαν οι Λ.).
Ἀρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελᾷς.

γ) **επεξήγηση**, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὅρκος ἐστίν (= ότι δηλαδή αυτό που συγκρατεί τη δημοκρατία είναι...).

Οι ειδικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (οριστική, δυνητική οριστική και ευκτική) (βλ. §89α).

Όταν όμως η ειδική πρόταση εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρεται με ευκτική, που λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου:**

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

Σημείωση α'. Οι φράσεις **οἶδ' ὅτι** (= βέβαια), *εὖ οἶδ' ὅτι* (= βεβαιότατα), *δῆλον ὅτι* (= ολοφάνερα) έχουν σημασία επιρρήματος, ύστερα από παράλειψη του ρήματος της ειδικής προτάσεως:

*Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε **εὖ οἶδ' ὅτι** τοὺς ἀτυχεῖς καὶ ταλαιπώρους ἀνθρώπους* (= ελεείτε βεβαιότατα, ασφαλώς, τους δυστυχισμένους...).
*Θανάτου ἐτίμησαν **δῆλον ὅτι** ὡς πονηροῦ ὄντος* (= όρισαν ως ποινή το θάνατο ολοφάνερα ως...).

Σημείωση β'. Ο ειδικός σύνδεσμος *ὡς* συχνά διαφέρει στη σημασία από τον *ὅτι*· ο *ὅτι* δείχνει κάτι που θεωρείται πραγματικό, ενώ ο *ὡς* δείχνει μια υποκειμενική γνώμη· έτσι:

ὅτι = ότι, πως.
ὡς = ότι δήθεν, ότι τάχα, ότι όπως νομίζει κανείς κτλ.
Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι (= ότι δήθεν είμαι...).
Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= έλεγε ότι μόνο αυτοί συμμάχησαν... και ότι, όπως πιστεύει, οι Λακεδαιμόνιοι γι' αυτό τους πολέμησαν)· η πρώτη

ειδική πρόταση δείχνει ένα πραγματικό γεγονός, ενώ η δεύτερη μια προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τα λεκτικά ρήματα δε συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση αλλά και με ειδικό απαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Αλλά το ρήμα *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό απαρέμφατο.

Τα αισθητικά και γνωστικά ρήματα συντάσσονται και με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100, 4).

Β' Ενδοιαστικές προτάσεις

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μή* (όπως και στη ν.ε.) και *μή οὐ*.

Με το *μή* εισάγονται, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:
***Φοβεῖται μὴ** τὰ ἔσχατα πάθῃ* (= μήπως πάθει τα χειρότερα),
ενώ με το *μή οὐ*, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι:
***Φοβοῦμαι μὴ** διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι περὶ τῶν πραγμάτων* (= μήπως δεν μπορέσω...).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό, όπως: *φοβοῦμαι, δέδοικα ἢ δέδια* (= φοβούμαι), *ὀκνῶ* (= διστάζω, φοβούμαι), *διστάζω, ὑποπτεύω, φυλάττομαι* κτλ. και χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

***Ἐφοβεῖτο μὴ** ὁ πάππος ἀποθάνῃ.*
***Δέδοικα μὴ** ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ* (= μήπως ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).
***Ἔδεισαν** οἱ Ἕλληνες **μὴ** προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ αὐτοὺς κατακόψειαν* (= μήπως επιτεθούν στην πτέρυγα του στρατεύματος και τους κατακόψουν).

Σημείωση. Μια ενδοιαστική πρόταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί:
α) ως υποκείμενο, όταν εξαρτάται από απρόσωπη έκφραση, λ.χ. *φόβος ἐστί, κίνδυνός ἐστι, δεινόν ἐστί* κτλ.:
Δεινὸν ἐφαίνετο εἶναι μὴ οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) *ὦσιν* (πβ. ν.ε. υπάρχει φόβος μήπως αρρωστήσει πάλι το παιδί).
β) ως επεξήγηση:
Ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μὴ πανοῦργος ὢν τρέψηται καὶ παρασπάσηταί (= πάρει με το μέρος του) *τι τῶν ὅλων πραγμάτων* (πβ. ν.ε. αυτό φοβάται πάντοτε στις εξετάσεις, μήπως δεν του φτάσει ο χρόνος).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.). αλλά ύστερα από παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές προτάσεις.

*Δέδοικα μὴ **ἐπιλαθώμεθα**...*
*Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος **ἀποθάνῃ**,* ἀλλά:
*Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ **προσάγοιεν**...*

Οι ενδοιαστικές προτάσεις όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο, εκφέρονται και με οριστική:

*Δέδοικα **μὴ οὐκ ἔχω** ταύτην τὴν σοφίαν.*

Σημείωση α'. Ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται και με το *ὅπως μή* που ισοδυναμεί με *μή:*

*Δέδοιχ' **ὅπως μή** μοι λίαν **φανῇς** σοφή* (= φοβούμαι μήπως μου φανείς πολύ σοφή).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στο λόγο ως ανεξάρτητες:

Μὴ ἀγροικότερον ᾖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν· ὀκνῶ γάρ... (= μήπως είναι κάπως αγροίκο να πω την αλήθεια...).
(πβ. ν.ε. Θα φύγω. Μήπως ανησυχήσουν).

Γ' Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που περιέχουν ερώτηση, εισάγονται:

α) αν είναι ερωτήσεις με ολική άγνοια (βλ. §2α), με *εἰ* και οι διμελείς (βλ. §2) με ***εἰ-ἤ, πότερον** ἤ **πότερα-ἤ, εἴτε-εἴτε,*** και

β) αν είναι ερωτήσεις με μερική άγνοια (βλ. §2β), με ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες και με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα, όπως: *τίς, ποῖος, πόσος, ὅστις, ὁποῖος, ὁπόσος* κτλ. και *ποῦ, πῶς, ὅπου, ὅπως* κτλ. Έχουν άρνηση *οὐ* ή *μή:*

*Πρωταγόρας ἐρωτᾷ **εἰ οὐκ** αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεινά* (= αν δεν ντρέπομαι να ονομάζω...).
*Ἤρετο **εἴ** τις ἐμοῦ σοφώτερος **εἴη**.*
*Μὴ σκόπει **τί ἂν** σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ **πῶς ἂν** βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο* (= μην εξετάζεις τι κυρίως θα σε ευχαριστούσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; (= να εξετάσεις τον εαυτό σου ποιος είσαι;).

Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλο τι χρήσωνται (= σκέφτονταν ή να κατακάψουν τους Θ. ή να τους κάνουν κάτι άλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον ***πότερον*** *βούλοιτο μένειν* ***ἢ*** *ἀπιέναι.*

Σημείωση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται σπανιότερα και με εάν *(ἄν, ἤν)*:

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκῃ (= αν δε σου φαίνεται καλό, εξέτασε αν πιο πολύ σ' αρέσει το εξής).

(πβ. ν.ε. σε ρωτώ **αν** σ' αρέσει).

160 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εξαρτώνται από τα ρήματα:

α) *ἐρωτῶ, λέγω, δείκνυμι* κ.τ.ό.

β) *ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γιγνώσκω* κ.τ.ό.

γ) *ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι* (= προσπαθώ, επιχειρώ), *φυλάττομαι* κ.τ.ό.

και χρησιμοποιούνται ως **αντικείμενα** των ρημάτων αυτών:

Καὶ ὅς (= και αυτός) ***ἐθαύμασε*** *τίς παραγγέλλοι καὶ* ***ἤρετο*** *ὅ,τι εἴη τὸ σύνθημα.*

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις ***εἶπεν*** *ὅ,τι ποιήσοι.*

Ἐπιμηθεὺς ***ἠπόρει*** *ὅ,τι χρήσαιτο* (= δεν ήξερε τι να κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε ***σκέψασθαι*** *τί εἴη τὸ κωλῦον.*

Κῦρος ***ἐπεμελεῖτο*** *ὅ,τι ποιήσοι βασιλεύς* (= ενδιαφερόταν τι θα κάνει ο β.).

Σημείωση. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται επίσης

α) ως **υποκείμενο**, όταν εξαρτώνται από απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν την ίδια σημασία με τα προηγούμενα ρήματα:

Ἀπὸ τούτου ***γενήσεται φανερὸν*** *τίς τίνος αἰτιός ἐστιν* (πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι έγινε στο μεταξύ).

β) ως **επεξήγηση** συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Ἡμῖν ***τοῦτ'*** *αὐτὸ ἀπόκριναι,* ***εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ*** (πβ. ν.ε. αυτό λέω κι εγώ, που βρήκαμε τόση δύναμη).

161 Οι πλάγιες ερωτήσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις με τις οποίες εκφέρονται και οι ευθείες ερωτήσεις (οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και υποτακτική, βλ. §1δ).

Όταν όμως εξαρτώνται από ρήμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές και οι ενδοιαστικές προτάσεις λ.χ.:

ευθεία ερώτηση: *Παραγγέλλεις τι, ὦ Κῦρε;*
πλάγια ερώτηση: *Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κῦρον εἴ τι παραγγέλλει ἤ*
Ξενοφῶν ἤρετο Κῦρον εἴ τι παραγγέλλοι.
ευθεία ερώτηση: *Τί ἀποκρίνωμαι;*
πλάγια ερώτηση: *Σιωπᾷ σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίνηται ἤ*
Ἐσιώπησε σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο.

(ο χρόνος της μετοχής *σκοπῶν* θεωρείται παροντικός ή παρελθοντικός χρόνος ανάλογα με το ρήμα της κύριας προτάσεως *σιωπᾷ* ή *ἐσιώπησε*, βλ. §77).

Σημείωση α'. Τα ρήματα που σημαίνουν **φροντίδα**, όπως *φροντίζω, ἐπιμελοῦμαι, ὁρῶ* κ.τ.ό., παίρνουν ως αντικείμενο πλάγια ερώτηση που εισάγεται με το *ὅπως* και εκφέρεται σε **χρόνο μέλλοντα** (οριστικής ή ευκτικής):

*Οἱ πατέρες **προνοοῦσι** τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ **ἐπιλείψει*** (= πως δε θα τους λείψουν ποτέ τα αγαθά).

Κῦρος ἐπεμέλετο** ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἄσιτοι **ἔσοιντο (= πως δε θα είναι νηστικοί όσοι δούλευαν ως δούλοι).

Σημείωση β'. Κάποτε το *ὅπως* με μέλλοντα οριστικής εισάγει ανεξάρτητη πρόταση που δηλώνει προτροπή ή συμβουλή:

Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (= να φανείτε άξιοι της ελευθερίας που έχετε).

Εδώ κυρίως εννοείται το ρήμα *ὁρᾶτε ἢ **σκοπεῖτε*** κ.τ.ό., που συνήθως παραλείπεται. (πβ. και §158 σημ. β').

Δ΄ Ονοματικές αναφορικές προτάσεις
(βλ. αναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι αιτιολογικές, οι τελικές, οι αποτελεσματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές (παραχωρητικές), οι χρονικές και εν μέρει οι αναφορικές που λέγονται επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

Α΄ Αιτιολογικές προτάσεις

Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους *διότι, ὅτι, ὡς, ἐπεί, ἐπειδή* και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), αλλά όταν εξαρτηθούν από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές και οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις). Έχουν άρνηση *οὐ:*

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοί τις ἀσχολία ἐστίν, ἄπειμι.(= θα φύγω).
Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη (= γιατί εκεί ήταν ο βασιλιάς).
Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς (= χαίρομαι που προοδεύεις).
Θίβρων Λάρισαν, ἐπεὶ οὐκ ἐπείθετο, περιστρατοπεδευσάμενος ἐπολιόρκει (= επειδή δεν υποτασσόταν, στρατοπέδευσε ολόγυρα και την πολιορκούσε).
Κρύπτε μηδέν, ὡς ὁ πάνθ' ὁρῶν καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος (= γιατί όλα τα αποκαλύπτει ο χρόνος, που όλα τα βλέπει και όλα τα ακούει).

Σημείωση α΄. Οι αιτιολογικές προτάσεις όταν εξαρτώνται από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν ψυχικό πάθος (όπως *χαίρω, ἥδομαι, θαυμάζω* κτλ. *αἰσχρόν ἐστι, θαυμαστόν ἐστι* κ.τ.ό.) εισάγονται με *ὅτι: Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς.*

Αλλά πολλές φορές με τα ίδια ρήματα η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με το *εἰ*, όταν η αιτία δε θεωρείται εντελώς βέβαιη:

Οὐκ ᾐσχύνθη, εἰ τοιοῦτον κακὸν ἐποίει; (= δεν ντράπηκε, αν έκανε τέτοιο κακό;).
Οὐκ αἰσχρόν, εἰ Ἀθηναῖοι ὄντες βάρβαρον ἄνθρωπον φοβήσεσθε; (= δεν είναι άσχημο, που θα φοβηθείτε Αθηναίοι εσείς ένα βάρβαρο άνθρωπο;).
(πβ. ν.ε. μη μου θυμώνεις, αν δε σου φέρομαι καλά μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οι σύνδεσμοι *ὡς* και *ἐπεί* χρησιμοποιούνται και ως αιτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ. §152).

Β' Τελικές προτάσεις

Οι τελικές προτάσεις (οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό*) εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα, ὅπως, ὡς* και εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.), αλλά ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές και αιτιολογικές προτάσεις). Έχουν άρνηση *μή:*

Μικρὸν ἐπάνειμι, ***ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ*** *πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία* (= θα ξαναμιλήσω σύντομα, για να φανεί καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κῦρον ἀπεκάλει, ***ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη*** (= ο Καμβ. ανακάλεσε τον Κύρο, για να αναλάβει τις εγχώριες υποθέσεις των Περσών).

Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ***ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ.***

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ***ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην*** (= για να μην τιμωρείται, όταν κάνει αδικίες).

(πβ. ν.ε. έτρεχε, για να μην αργήσει).

Οι τελικές προτάσεις με άρνηση πολλές φορές, εισάγονται χωρίς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο με το *μή*(= για να μη):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, ***μή τις ἐπίθεσις γένηται*** (= αποφάσισαν να φύγουν, για να μη...).

Σημείωση α'. Μια τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική επίσης, και αν ακόμα δεν εξαρτάται από παρελθοντικό χρόνο, όταν δηλώνει μια απλή σκέψη ή όταν υπάρχει **έλξη** (βλ. §188, 5) από προηγούμενη ευκτική:

Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ***ὡς ἄπορος εἴη ἡ ὁδός*** (= για να είναι αδιάβατος ο δρόμος)

Ἐπὶ πᾶν ἔλθοι ἄν, ***ὡς φόβον παράσχοι*** (= για να προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να φανερώσουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, όταν προηγείται κάτι που δεν έγινε:

Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ***ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν*** (= έπρεπε τότε

* αρχ. ελληνικά *τέλος* = σκοπός

να πάρουμε τα ενέχυρα, για να μην μπορούσε να μας εξαπατήσει και αν ακόμα το ήθελε - αλλά δεν τα πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν (= θα τους φρουρούσαμε στην ακρόπολη — πράγμα που δεν έγινε — για να μην τους σκότωνε κανείς).

(πβ. ν.ε. έπρεπε να ήσουν εκεί, **για να τον έβλεπες**, αλλά δεν ήσουν).

Σημείωση γ'. Με τον τελικό σύνδεσμο *ὅπως* και *ὡς* συντάσσεται πολλές φορές το αοριστολογικό *ἄν* συνήθως με υποτακτική:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ασχολούμαστε με τις αρετές...).

Σημείωση δ'. Οι προτάσεις που εισάγονται με *ὅπως* ή *ὅπως μή* και εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φροντίδα, είναι κυρίως πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, αλλά μπορούν, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, να χρησιμοποιούνται στο λόγο και ως τελικές ή ενδοιαστικές:

Ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πως θα αγωνιστούμε ή για να αγωνιστούμε...).

Φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς (= φυλάξου για να μην κάμεις ή μήπως κάμεις...).

Γ' Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

165 Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους *ὥστε* (όπως και στη ν.ε.) και *ὡς* και εκφέρονται:

α) με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), όταν φανερώνουν αποτέλεσμα που είναι ή θεωρείται πραγματικό· έχουν άρνηση *οὐ:*

*Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, **ὥστε ἀπέκρυψε** καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους* (= που έκρυψε και τα όπλα και...).

*Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, **ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι*** (= που δεν μπορείς να...).

β) με απαρέμφατο, όταν φανερώνουν αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό· έχουν άρνηση *μή:*

*Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, **ὥστε** καὶ τοὺς πολεμίους **ἀκούειν*** (= ώστε να ακούν και οι εχθροί).

*Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, **ὥστε** τοιοῦτόν τι **τολμῆσαι** ποιεῖν* (= ώστε να τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντούσαν τάφρους γεμάτους νερό, ώστε να μην μπορούν να περάσουν χωρίς γέφυρες).
*Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, **ὥστε μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν*** (= ώστε να μην εξέχουν ούτε τα δόρατα).

Ο *ὥστε* με απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης, όταν δηλώνεται:

1. **σκοπός** (αποτέλεσμα που επιδιώκουμε):

*Πᾶν ποιοῦσιν, **ὥστε μὴ διδόναι δίκην*** (= για να μην τιμωρηθούν).

2. **όρος ή συμφωνία:**

*Συμμαχίαν ἐποιήσαντο ἐπὶ τοῖσδε, **ὥστε μὴ στρατεύειν** Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους* (= μ' αυτούς τους όρους, να μην εκστρατεύσουν οι...).
*Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο, **ὥστε** τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους **νομίζειν*** (= με τη συμφωνία να θεωρούν τους ίδιους εχθρούς και φίλους).

Αλλά συνήθως όταν πρόκειται να δηλωθεί όρος ή συμφωνία, αντί για *ὥστε* χρησιμοποιείται το *ἐφ' ᾧ* ή *ἐφ' ᾧτε* με απαρέμφατο ή με μέλλοντα οριστικής:

*Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, **ἐφ' ᾧτε** μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσει **διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν*** (= με τη συμφωνία να μην ασχολείσαι πια μ' αυτή την αναζήτηση μήτε να φιλοσοφείς).
*Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, **ἐφ' ᾧτε ἐξίασιν** ἐκ Πελοποννήσου* (= με τη συμφωνία ότι θα βγουν από την Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ο σύνδεσμος *ὥστε* χρησιμοποιείται και ως παρατακτικός σύνδεσμος στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου και εισάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §150δ).

Δ' Υποθετικές προτάσεις

167 Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν*· έχουν άρνηση *μή*.
(πβ. ν.ε. α ν δ ε ν το έβλεπα, δε θα το πίστευα, αλλά: ν α μ η το έβλεπα, δε θα το πίστευα).

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η πρόταση που προσδιορίζεται απ' αυτήν **απόδοση**. Η υπόθεση και απόδοση μαζί αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Το *εἰ* συχνά συνοδεύεται από άλλα μόρια, λ.χ. *εἰ ἄρα*, (= αν ίσως), *εἰ δή* (= αν βέβαια), *εἰ γοῦν* (= αν πάντως, αν επιτέλους) κτλ.

Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. **α' ειδος**· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται **πραγματικό:**

Εἰ δείν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= αν έκανες φοβερά πράγματα, φοβερά...).
Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θα κινδυνεύσεις να πάθεις ό,τι χειρότερο...).
Εἰ βούλει, μένε.

Υπόθεση: *εἰ* με οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: αν με οριστική).

Απόδοση: κάθε έγκλιση.

β' είδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει **κάτι αντίθετο του πραγματικού:**

Οὗτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἄν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αυτοί, αν ήταν..., ποτέ δε θα πάθαιναν αυτά τα πράγματα).
Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότ' ἂν πλεῖστον ἔλαβες (= αν ήθελες να..., τότε θα έπαιρνες πολλά).
Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν είχατε έρθει εσείς, θα προχωρούσαμε εναντίον του μεγάλου βασιλιά).

Υπόθεση: *εἰ* με οριστική παρελθοντικού χρόνου (μετάφραση: αν με παρατατικό ή υπερσυντέλικο).

Απόδοση: δυνητική οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική).

Σημείωση. Αν στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση (*ἔδει, ἐξῆν, προσῆκε* κτλ. ή *ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν* κτλ.), το δυνητικό *ἂν* μπορεί να παραλείπεται:

Ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σας ήταν δυνατό να τους βοηθήσετε, αν θέλατε, αλλά...).

2. γ' **είδος**· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένουμε να γίνει (**προσδοκώμενο**):

Ἐάν ζητῇς καλῶς, εὑρήσεις (= αν ψάχνεις σωστά, θα βρεις).

Ἢν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων (= αν προτιμάτε πόλεμο, μην έρχεστε πια εδώ χωρίς όπλα).

Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παύλα (= αν δε βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι ή..., δεν είναι δυνατό να σταματήσει το κακό).

Υπόθεση: *ἐάν, ἄν, ἤν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική χρόνου μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ή ανάλογη έκφραση).

δ' **είδος**· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένει κανείς ότι θα **επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον:**

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= αν κάποιος επιχειρεί να δει τον ήλιο με αναίδεια, χάνει το φως του).

Ἢν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνῄσκειν (= άμα έρθει ο θάνατος κοντά...).

Ἤν τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= αν κάποιος απ' αυτούς κάνει κάποια παράβαση, τον τιμωρούν).

Υπόθεση: *ἐάν, ἄν, ἤν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος (μετάφραση: οριστική ενεστώτα).

3. ε' **ειδος**· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται δυνατό, χωρίς να εξετάζεται αν αυτό θα πραγματοποιηθεί ή όχι (**απλή σκέψη**):

Εἴ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῴη (= αν κάποιος δεν τρεφόταν, δε θα μπορούσε να ζήσει).

Εἴ τίς σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= αν κάποιος σε δίδασκε κάτι που συμβαίνει να μην το ξέρεις, θα μπορούσες να γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλοιμεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὑρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (=αν θέλαμε να εξετάσουμε τούς χαρακτήρες των ανθρώπων, θα βρούμε ότι οι περισσότεροι από αυτούς δε χαίρονται με τα καλύτερα πράγματα).

Υπόθεση: *εἰ* με ευκτική (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: δυνητική ευκτική ή οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική ή απλή οριστική).

στ' είδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που **επαναλαμβανόταν στο παρελθόν:**

Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (=αν έκαναν επίθεση οι Αθ., υποχωρούσαν οι Συρ., αν γύριζαν πίσω, ορμούσαν εναντίον τους).

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (=αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Υπόθεση: *εἰ* με ευκτική (επαναληπτική) (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: οριστική παρατατικού ή αορίστου με *ἄν* (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οι υποθετικοί λόγοι με βάση την έγκλιση που έχουν στην υπόθεση ανήκουν κυρίως σε τρεις κατηγορίες:

1η κατηγορία, υπόθεση με οριστική: α΄ και β΄ είδος (πραγματικό ή το αντίθετό του).

2η κατηγορία, υπόθεση με υποτακτική: γ΄ και δ΄ είδος (κάτι που περιμένουμε να γίνει ή να επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον).

3η κατηγορία, υπόθεση με ευκτική: ε΄ και στ΄ είδος (μια απλή σκέψη, δηλαδή κάτι που είναι δυνατό να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον ή γινόταν στο παρελθόν).

Πίνακας 13

ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
α΄ είδος πραγματικό	*εἰ βούλει,* *εἰ* μέ οριστική κάθε χρόνου	*μένε* κάθε έγκλιση
β΄ είδος αντίθετο του πραγματικού	*εἰ* μέ οριστική παρελθοντικού χρόνου *εἰ ἦσαν ἄνδρες αγαθοί,*	δυνητική οριστική *οὐκ ἄν ποτε ταῦτα ἔπασχον*
γ΄ είδος προσδοκώμενο	*ἐὰν ζητῇς καλῶς,* *ἐάν, ἄν, ἤν* μέ υποτακτική	*εὑρήσεις* οριστική μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση
δ΄ είδος κάτι που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον	*ἐάν, ἄν, ἤν* μέ υποτακτική *ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι,*	οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος *τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται*
ε΄ είδος μια απλή σκέψη	*εἴ τις μὴ τρέφοιτο,* *εἰ* μέ ευκτική	*οὐκ ἂν ζῴη* δυνητική ευκτική ή οριστική
στ΄ είδος κάτι που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν	*εἰ* μέ ευκτική *τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν,*	οριστική παρατατικού ή αορίστου με αν *ἀπέκτεινον*

Παρατηρήσεις στους υποθετικούς λόγους

1. Πολλές φορές αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ευθεία ερώτηση:
Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τούτου· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ (αντί: *εἴ τις ἀδικεῖ ἑκών, ὀργὴ καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).*
(πβ. ν.ε έχεις γρόσια; έχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται η υπόθεση ή η απόδοση, που εννοείται από τα συμφραζόμενα (**ελλειπτικοί υποθετικοί λόγοι**):
*Οὐκ ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν· **διαρραγεῖεν ἄν*** (= δεν τρώνε περισσότερο από όσο μπορούν να αντέξουν· γιατί διαφορετικά θα έσκαζαν), αντί: *Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν·* παραλείπεται η υπόθεση).
***Καὶ ἐὰν μὲν ἑκὼν πείθηται·** εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν* (= τον ισιάζουν) *ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς*, αντί: *Καὶ ἐὰν μὲν ἑκὼν πείθηται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον* κτλ.· παραλείπεται η απόδοση.

3. Από ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους αποσπάστηκαν ορισμένες φράσεις που απόκτησαν επιρρηματική σημασία όπως:
εἰ δὲ μὴ ἢ εἰδεμή = σε αντίθετη περίπτωση, αλλιώς·
εἰ μή (ύστερα από άρνηση) = εκτός, παρά μόνο·
εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως·
ἐὰν μόνον = αρκεί μόνο να·
εἴ τις καὶ ἄλλος ἢ εἴπερ τις (καί) ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον·
εἴπερ ποτὲ ἢ εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἴπερ καὶ ἄλλοτε = περισσότερο από κάθε άλλη φορά·
ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἂν εἰ, ὥσπερ ἄν, ὡς εἰ, ὡς ἄν = σαν (παρομοιαστικό επίρρημα):
*Μὴ ποιήσῃς ταῦτα· **εἰ δὲ μὴ** αἰτίαν ἕξεις* (= αλλιώς θα κατηγορηθείς).
*Νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, **εἰ μὴ** ὅπλα καὶ ἀρετή* (= παρά μόνο όπλα και αρετή).

§169

Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; ***Εἰ μὴ ἄρα*** *ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν* (=ειρων.: εκτός αν ίσως η φροντίδα για αρετή είναι διαφθορά).

Ἀνθρώπου ψυχή, ***εἴπερ τι καὶ ἄλλο*** *τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θείου μετέχει* (= περισσότερο από καθετί άλλο από τα ανθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στο θεϊκό στοιχείο).

Ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρός, ***εἴπερ ποτέ,*** *πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται* (= περισσότερο από κάθε άλλη φορά χρειάζεται πολλή φροντίδα και σκέψη).

Φοβεῖται ***ὥσπερ ἂν εἰ*** *παῖς* (= φοβάται σαν παιδί).

4. Πολλές φορές η υπόθεση δεν είναι υποθετική πρόταση αλλά υποθετική μετοχή, που αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ***ὑμῶν μὴ κελευσάντων,*** αντί: *οὐκ ἂν ἦλθον* ***δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε*** (= δε θα ερχόμουν εδώ, αν δεν το **προστάζατε** εσείς)· υποθετ. λόγος β΄ είδους.

Ἀνώνυμοι θανόντες *οὐ γελῴμεθα ἄν,* αντί: *εἰ θάνοιμεν ἀνώνυμοι, ου γελῴμεθα ἄν* (= αν πεθάνουμε ανώνυμοι δε θα γελοιοποιηθούμε)· υποθετ. λόγος ε΄ είδους.

170 Όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από κάποιο ρήμα (**εξαρτημένος υποθετικός λόγος**), η απόδοση μπορεί να είναι: α) δευτερεύουσα πρόταση, β) απαρέμφατο ή γ) κατηγορηματική μετοχή, ανάλογα με το ρήμα από το οποίο εξαρτάται ο υποθετικός λόγος:

α) *Ἀγησίλαος* ***ἔλεγεν ὅτι,*** *εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη,* ***δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι*** (= ο Αγ. έλεγε ότι αν έχει κάνει έργα που βλάπτουν τη Λακ., είναι δίκαιο να τιμωρηθεί). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρ. *ἔλεγεν* και η απόδοση είναι: *ὅτι δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι*).

β) *Οἱ Λακεδαιμόνιοι* ***ἡγοῦντο,*** *εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς σφετέρας γνώμης ἔσοιτο,* ***χαλεπὸν ἔσεσθαι*** (= οι Λακ. νόμιζαν ότι, αν αυτό θα γίνει χωρίς τη γνώμη τους, θα είναι επικίνδυνο). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρ. *ἡγοῦντο* και η απόδοση είναι: *χαλεπὸν ἔσεσθαι*).

γ) ***ὁρῶ δ' ἔγωγε*** *καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέ-*

οντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους (=βλέπω εγώ τουλάχιστο ότι όσοι θέλουν να πιάσουν σφήκες, αν προσπαθούν να τις πιάσουν καθώς οι σφήκες τρέχουν έξω, πληγώνονται από πολλές). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρήμα *ὁρῶ* και η απόδοση είναι: *ὑπό πολλῶν τυπτομένους).*

Επίσης και η υπόθεση μεταβάλλεται, όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο· ο υποθετικός λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιοῦσθαι, επειδή εξάρτάται από το ρήμα *ἔλεγεν* παίρνει τη μορφή:
Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε′ Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις

Οι εναντιωματικές και παραχωρητικές (ή ενδοτικές) προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους:

α) *εἰ καί, ἄν (ἤν, ἐάν) καί*, όταν φανερώνουν κάτι πραγματικό:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (=αν και δε βλέπεις, όμως σκέφτεσαι).
Τὰ δίκαια πάντες, ἐὰν καὶ μὴ βούλωνται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (=τα δίκαια όλοι, αν και δε θέλουν, τουλάχιστο ως ένα σημείο ντρέπονται να μην τα κάνουν).

β) *καὶ εἰ, καὶ ἄν (κἄν)* ή, αν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:
οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν, όταν φανερώνουν κάτι που δε θεωρείται πραγματικό αλλά πιθανό ή και αδύνατο:

***Καὶ εἰ** μυθώδης ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως νῦν ρηθῆναι προσήκει* (=και αν ακόμα ο λόγος είναι πλαστός σαν παραμύθι, τώρα όμως ταιριάζει να ειπωθεί).
*Γελᾷ ὁ μωρός, **κἄν** τι μὴ γελοῖον ᾖ* (=γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν δεν υπάρχει κάτι γελοίο).
*Ἕνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὀμόσῃς, **μηδ' ἄν** εὐορκεῖν μέλλῃς* (=για χρήματα μην ορκίζεσαι σε κανένα θεό, ούτε κι αν πρόκειται να πεις την αλήθεια).

Οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε, οὐδ' ἂν δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δε θα κινηθείτε καθόλου πιο πολύ, ούτε κι αν πεθάνει ο Φ. δέκα φορές).

172 Οι εναντιωματικές προτάσεις είναι κυρίως υποθετικές προτάσεις με τους συνδέσμους *καί* ή *οὐδέ* ή *μηδέ* και τον υποθετικό σύνδεσμο, γι' αυτό έχουν άρνηση *μή* και εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ανάμεσα στην κύρια και την εναντιωματική πρόταση υπάρχει αντίθεση, γι' αυτό πολλές φορές στην κύρια πρόταση μπαίνει ο αντιθετικός σύνδεσμος *όμως*.

Σημείωση β'. Σε μερικές περιπτώσεις ο *και* βρίσκεται πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο *εἰ, ἂν (ἤν, ἐάν)*, χωρίς να εισάγεται πρόταση παραχωρητική:

*Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα **καὶ εἰ** μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα* (= εμείς νικάμε το μεγάλο βασιλιά και, αν εσείς δεν είχατε έρθει, θα πηγαίναμε...).

*Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, **κἂν** μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθύμους, πάντες κακοὶ ἔσονται* (= έχουν στραμμένα τα βλέμματά τους σ' εσάς, και αν βέβαια σας βλέπουν φοβισμένους, όλοι θα δειλιάσουν).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *καί* είναι συμπλεκτικός ή επιδοτικός ή μεταβατικός (πβ. ν.ε. θα πάω **κι αν** τον βρω, θα σου τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173 Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε, ὁπότε, ὡς* (= άμα), *ἡνίκα καί ὁπηνίκα* (= όταν), *ἐν ᾧ, ἐπεί, ἐπειδή, ἕως, ἔστε* (= έως), *ἄχρι* (= μέχρι), *μέχρι, ἐξ οὗ, ἀφ' οὗ, πρίν* καί εκφέρονται ανάλογα με τη σημασία τους, όπως και οι υποθετικές προτάσεις, με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Έτσι εκφέρονται:

α) με **οριστική**, όταν φανερώνουν κάτι **πραγματικό** (άρνηση *οὐ*), πβ.: υποθετικοί λόγοι, είδος α' §168, 1:

*Ὅτε αὕτη ἡ μάχη **ἐγένετο**, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὤν* (= όταν έγινε αυτή η μάχη, ο Τ. έτυχε να βρίσκεται στις Σάρδεις).

*Ἡνίκα δείλη **ἐγίγνετο**, ἐφάνη κονιορτός* (= όταν έφτανε το δειλινό, φάνηκε σκόνη).

*Ἐν ᾧ **ὡπλίζοντο**, ἧκον* (= ήρθαν) *οἱ σκοποί.*

*Ἐπεὶ **ἐκαθέζοντο**, ἠρώτα ὁ Δερκυλίδας.*

*Ταῦτα ἐποίουν, **μέχρι** σκότος ἐγένετο.*
(πβ. ν.ε. όταν μας είδε, πέταξε απ' τη χαρά του).

β) με **υποτακτική**, όταν φανερώνουν μια πράξη που περιμένουμε να γίνει ή μια πράξη που **επαναλαμβάνεται αόριστα** στο παρόν ή στο μέλλον (άρνηση *μή*), πβ.: υποθετ. λόγοι, είδος γ', δ' §168, 2:

*Αὐτοῦ διατρίψωμεν, **ἕως ἂν** φῶς γένηται* (=εδώ ας μείνουμε, ώσπου να ξημερώσει (προσδοκώμενο).
*Μαινόμεθα πάντες, **ὁπόταν ὀργιζώμεθα*** (=γινόμαστε μανιακοί όλοι, όταν οργιζόμαστε) (αόριστη επανάληψη).
*Περιμένετε, **ἔστε ἂν ἔλθῃ*** (=ώσπου να έρθει) (προσδοκ.).
***Ὅταν** πλεῖστά τις **ἔχῃ**, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν* (=τότε πάρα πολλοί τον φθονούν) (αόρ. επανάλ.).
(πβ. ν.ε. Περίμενε, ώσπου να γυρίσω. Όταν έρχεται στο σπίτι μας, πηγαίνει αμέσως στην τηλεόραση).

Μ' αυτές τις χρονικές προτάσεις ύστερα από το χρονικό σύνδεσμο ακολουθεί ο αοριστολογικός *ἄν* και έτσι οι χρονικοί σύνδεσμοι *ὅτε, ὁπότε, ἐπεί* και *ἐπειδή* γίνονται: *ὅταν, ὁπόταν, ἐπάν, ἐπειδάν*.

γ) με **ευκτική** (επαναληπτική), όταν φανερώνουν πράξη που **επαναλαμβάνεται στο παρελθόν** (άρνηση *μή*), πβ.: υποθετ. λόγοι είδος στ', §168, 3:

***Ὁπότε θύοι** Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον* (=όταν θυσίαζε ο Κρ., καλούσε τον Αρχ.).
*Περιεμένομεν ἑκάστοτε, **ἕως ἀνοιχθείη** τὸ δεσμωτήριον* (=περιμέναμε κάθε φορά, ώσπου να ανοίξει η φυλακή).
(πβ. ν.ε. όταν τον συναντούσαμε, μας χαιρετούσε με πολλή εγκαρδιότητα).

Σημείωση. Επίσης με ευκτική εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις και όταν φανερώνουν κάτι που γίνεται ή μπορεί να γίνει (**απλή σκέψη**), χωρίς να αναφέρονται σε συγκεκριμένη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), όπως και οι αντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Τότε στην κύρια πρόταση υπάρχει συνήθως δυνητική ευκτική ή απλή οριστική (βλ. §168, 3):
*Ὁ ἑκὼν πεινῶν **φάγοι ἄν, ὁπότε βούλοιτο*** (=αυτός που πεινά με τη θέλησή του μπορεί να φάει, όποτε θέλει).

Ο χρονικός σύνδεσμος *πρίν* συντάσσεται συνήθως:

α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου ή υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

*Οἱ πολέμιοι οὐ πρότερον τὸν πόλεμον **ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι*** (= οι εχθροί δεν κήρυξαν προηγουμένως τον πόλεμο, παρά μόνο αφού νόμισαν ότι είχαν προετοιμαστεί καλά οι δυνάμεις τους).

β) με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια αρνητική:

Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη (= πριν να σταθμεύσει το στράτευμα για φαγητό, φάνηκε ο βασιλιάς).
*Τῶν ἐπισταμένων νεῖν, **πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο*** (= απ' αυτούς που ξέρουν να κολυμπούν καλά κανείς δεν ήξερε, πριν να μάθει).

γ) με ευκτική, όταν υπάρχει **έλξη** από την έγκλιση της κύριας προτάσεως ή όταν υπάρχει στην κύρια πρόταση ρήμα παρελθοντικού χρόνου (όπως και με τις ειδικές αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

Ὄλοιο** μή πω, **πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μην πεθάνεις ακόμα, πριν να μάθω).
*Ἀστυάγης **ἀπηγόρευε** μηδένα βάλλειν, **πρὶν Κῦρος ἐμπλησθείη** θηρῶν* (= ο Αστυάγης δεν άφηνε κανένα να ρίξει, πριν να χορτάσει ο Κύρος από κυνήγι).

Σημείωση α'. Μια χρονική πρόταση σε σχέση μ' αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση φανερώνει:

α) **το σύγχρονο:** *Ἡνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός.*

β) **το προτερόχρονο:**
Ὅταν εἰς Μήδους ἔλθω, οἶμαι ἐκείνους ῥᾳδίως νικήσειν (πρώτα θα έρθει και ύστερα θα τους νικήσει).

γ) **το υστερόχρονο:**
Βασιλεὺς ἐφάνη, πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον (πρώτα φάνηκε ο βασιλιάς και ύστερα στάθμευσε το στράτευμα).

Σημείωση β'. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. με υποτακτική ή ευκτική) ταυτίζονται με τις υποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται **και χρονικές υποθετικές** προτάσεις:

Μαινόμεθα, ὁπόταν ὀργιζώμεθα (= όταν οργιζόμαστε ή αν οργιζόμαστε).
Κῦρος ἐθήρευεν, ὁπότε βούλοιτο γυμνάσαι ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους, (= όταν ήθελε νά... ή αν ήθελε να...).

Ζ' Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις
(βλ. αμέσως παρακάτω αναφορικές προτάσεις)

Η' Αναφορικές προτάσεις

175 Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται μέ αναφορικές αντωνυμίες (*ὅς, οἷος, ὅσος, ἡλίκος, ὅστις, ὁπότερος, ὁποῖος, ὁπόσος, ὁπηλίκος* κτλ.) ή με αναφορικά επιρρήματα (*οὗ, ὅπου, ὅθεν, ὁπόθεν, ὡς, ὅπως, οἷ, ὅποι, ᾗ, ὅπῃ* κτλ.) και προσδιορίζουν κάποιον όρο μιας άλλης προτάσεως, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε μπορεί να εννοηθεί από τα συμφραζόμενα:

*Οἱ ἡγεμόνες, **οὓς ἔχομεν**, οὔ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν* (= λένε ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος).
*Οὗτός ἐστιν **ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς*** (*οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὅς* κτλ.).
*Ἀνεπαύοντο **ὅπου ἐτύγχανον** (ἐκεῖ ὅπου ἐτύγχανον)*.

176 Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:
α) ονοματικές, που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται ως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα. Έτσι μια ονοματική αναφορική πρόταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί:

1. ως **υποκείμενο:** *Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω* (= ας πολεμήσει) (*ὁ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἐμοῦ μαχέσθω*).
2. ως **κατηγορούμενο:** *Οὗτός ἐστιν **ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς*** (*οὗτός ἐστιν ὁ φονεὺς τῶν στρατηγῶν*).
3. ως **αντικείμενο:** *Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται* (= εκδικούνται και τιμωρούν) ***οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν*** (*τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας*).
4. ως **ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση:** *Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, **ὃς Φαρναβάζῳ ἐτύγχανε ξένος ὤν*** (*Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ξένος Φαρναβάζῳ*).

5. **ως ονοματικός προσδιορισμός, επεξήγηση:** *Οἶμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν* ***τοιαῦτα, οἷα*** ***τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν*** (*τοιαῦτα, οἷα* κτλ.)

6. **ως επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός:** *Ἔτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου,* ***ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν*** (*τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἀθηναίων πεμπομένου*).
Οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον, ***ἐφ' ᾧ οὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι*** (= που να μην μπορεί να το κατηγορήσει κανείς) (*ἔργον ἄμεμπτον*).

7. ως ονοματικός επιθετικός ετερόπτωτος προσδιορισμός:
Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη ***ὧν αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε καὶ ὧν Κῦρος*** *(σατράπης τῶν πόλεων ὧν αὐτός ἦρχε...)* (γενική αντικειμενική).

β) **ε π ι ρ ρ η μ α τ ι κ έ ς**, που εισάγονται κυρίως με αναφορικά επιρρήματα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

Οἱ Τραπεζούντιοι, ***ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥᾴδιον ἦν λαβεῖν,*** *οὐκ ἦγον* (= οι Τρ. δεν τους οδηγούσαν εκεί από όπου ήταν εύκολο να πάρουν τρόφιμα) (***ἐκεῖ ὁπόθεν*** *τὰ ἐπιτήδεια* κτλ.).
Συμβουλεύω ὑμῖν σῴζεσθαι ***ὅπῃ δυνατόν ἐστι*** (= με όποιο τρόπο είναι δυνατό (***ᾗ*** (= έτσι) *ὅπῃ δυνατόν ἐστι*).

Επίσης και από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μια επιρρηματική έννοια και έτσι φανερώνουν όπως και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

1. **αιτία** (αναφορικές αιτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ***ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως*** (= ενεργείς παράξενα, που δε μας δίνεις τίποτε).
Έχουν άρνηση *οὐ* και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των αιτιολογικών προτάσεων.

2. **σκοπό** (αναφορικές τελικές):

Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἑλέσθαι, ***οἳ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι*** (= αποφάσισε ο δήμος να εκλέξει τριάντα άντρες, για να συντάξουν τους...).
Έχουν άρνηση *μή* και εκφέρονται με οριστική χρόνου μέλλοντα.

3. **αποτέλεσμα** (αναφορικές αποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν (= ώστε να μας αποτρέψουν...).

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= τέτοιος είμαι, ώστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχής μου παρά στον ορθό λόγο).

Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α) με άρνηση οὐ ή όταν έχουν απαρέμφατο, με άρνηση *μή*, όπως και οι αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πριν από τις προτάσεις αυτές μπαίνουν τα δεικτικά: *οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος.*

4. **υπόθεση** (αναφορικές υποθετικές). Οι προτάσεις αυτές ισοδυναμούν με υπόθεση σ' έναν υποθετικό λόγο και εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις, ανάλογα με το είδος του υποθετικού λόγου:

α) το πραγματικό:

Ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι (= όσα δεν ξέρω ούτε φαντάζομαι ότι τα ξέρω) (*εἴ τινα μὴ οἶδα, οὐδέ...*).

β) το αντίθετο του πραγματικού:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἃ μὴ ἠπιστάμεθα (= δε θα επιχειρούσαμε να κάνουμε όσα δε γνωρίζαμε καλά) (*εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα, οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...*).

γ) το προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἕλησθε, πείσομαι (= στον άντρα που θα εκλέξετε θα υπακούσω) (*τῷ ἀνδρί, ἄν τινα ἕλησθε...*).

δ) η αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον:

Οἱ ἄνθρωποι τουτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι (= οι άνθρωποι δέχονται να υπακούουν κυρίως σ' αυτούς που νομίζουν ότι είναι οι καλύτεροι) (*οἱ ἄνθρωποι, ἄν τινας ἡγῶνται βελτίστους...*).

ε) η απλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν Κῦρος δοίη (= εγώ θα δίσταζα να μπω στα πλοία που θα μας έδινε ο Κύρος) (*εἴ τινα ἡμῖν Κῦρος δοίη*).

στ) η επανάληψη στο παρελθόν:

Ὧ τινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον (=όποιο συναντούσαν...) (*εἴ τινι ἐντυγχάνοιεν...*).

Οι αναφορικές προτάσεις που δηλώνουν παρομοίωση ή σύγκριση λέγονται **παραβολικές** ή **παρομοιαστικές** και εισάγονται με τα αναφορικά *ὡς, ὥσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσῳ* κ.τ.ό.:

***Ὅπως γιγνώσκετε,** οὕτω καὶ ποιεῖτε.*

Ζῇς δέ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ὑπὸ δεσπότῃ μείνειε (=έτσι όπως ούτε ένας δούλος δε θα έμενε σ' έναν αφέντη).

***Ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἠχεῖ καὶ ἀποτείνει** καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου* (=όπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ήχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Η αναφορική αντωνυμία *ὅς, ἥ, ὅ* στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου πολλές φορές δεν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση αλλά κύρια πρόταση, που συνδέεται παρατακτικά με τα προηγούμενα. Βλ. και §118, 6.

Σημείωση. Όπως και στη ν.ε. οι αναφορικές προτάσεις είναι:

1. **προσθετικές**, δηλαδή δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα (και χωρίζονται με κόμμα):

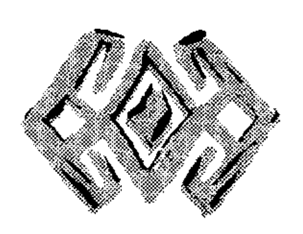
   *Δημοσθένης δέ, **ὃν ἐπαινεῖ Κτησιφῶν**, εἰς τοῦτο προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ Ὠρεοῦ συντάξεις ὑφείλετο* (=έφτασε σε τέτοιο βαθμό δωροδοκίας, ώστε αφαίρεσε την εισφορά του Ωρεού).

   *Ἀγωνοθέται δὲ οἱ θεοί εἰσιν, **οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται**.*

2. **αναγκαίοι προσδιορισμοί** (και τότε δε χωρίζονται με κόμμα):

   ***Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ** μετ' ἐμοῦ μαχέσθω.*

   *Οὗτος δήπου ποιεῖ **ἃ δοκεῖ αὐτῷ**.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ			*Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἑοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.*
ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	**ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ**	**Καταφατικοί**	*Ἵετο ἐπ' αὐτοῦ **καὶ** παίει κατὰ τὸ στέρνον.*
		Αρνητικοί	*Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.*
	ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	**Απλή αντιθετική σύνδεση**	*Οἱ μὲν ᾤχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.*
		Επιδοτική αντιθετ. σύνδεση	*Οὐ μόνον λόγῳ **ἀλλὰ καὶ** ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.*
	ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		*Ἢ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε.*
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		*Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέας οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο.*
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		*Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.*
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	**ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**	**Ειδικές**	*Ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα.*
		Ενδοιαστικές	*Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ.*
		Πλάγιες ερωτ.	*Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν.*
		Αναφορικές	Τιμωροῦνται *οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.*
	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	**Αιτιολογικές**	*Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, ἄπειμι.*
		Τελικές	*Ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περσῶν πολιτεία.*
		Αποτελεσματ.	*Ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὅπλα*
		Υποθετικές	*Εἰ βούλει, μένε.*
		Εναντιωματ.	*Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως.*
		Χρονικές	*Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὤν.*
		Αναφορικές	*Ἀνεπαύοντο ὅπου ἐτύγχανον.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180 Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε **ευθύ λόγο**, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: *λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἐρωτᾷ, ἠρώτησε* ή *ἤρετο* κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δεν είμαστε στην ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις έφιππος, ενώ εγώ κουράζομαι πολύ μεταφέροντας την ασπίδα).

β) έμμεσα ή σε **πλάγιο λόγο**, δηλαδή με κάποιες αλλαγές στη φράση και με εξάρτηση από ένα ρήμα όπως: *λέγω, φημί, ἐρωτῶ, κελεύω* κ.τ.ό.:

Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμι (ευθύς λόγος: *Ὑβριστὴς εἶ*).
Κῦρος ἔφη πάντα ποιήσειν (ευθύς λόγος: *Πάντα ποιήσω*).
Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν (ευθύς λόγος: *Οἶσθά τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;*).
Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας (ευθύς λόγος: *Ἀνοίξατε τὰς πύλας*).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από ρήματα συνήθως, **λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά**, καθώς και από ρήματα βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες **ειδικές προτάσεις** ύστερα από ρήματα λεκτικά (*λέγω, διδάσκω* κτλ.), γνωστικά (*γιγνώσκω, οἶδα* κτλ.), αισθητικά (*αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὁρῶ* κτλ.):

ευθύς λόγος: *Ὑβριστὴς εἶ.*
πλάγιος λόγος: *Λέγει ὁ κατήγορος ὡς* ***ὑβριστής εἰμι.***
ευθύς λόγος: *Πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν* (= όλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' όσους τους επαινούν παρά σε όσους τους συμβουλεύουν).
πλάγιος λόγος: ***Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασι*** *πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν.*
ευθύς λόγος: *Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.*
πλάγιος λόγος: *Βασιλεὺς* ***ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν.***

β) σε ειδικά απαρέμφατα, ύστερα από ρήματα λεκτικά (*φημί, ὑπισχνοῦμαι* κτλ.), δοξαστικά (*οἴομαι, ἡγοῦμαι* κτλ.):

ευθύς λόγος: *Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.*
πλάγιος λόγος: *Οἱ ἡγεμόνες οὔ* ***φασιν εἶναι*** *ἄλλην ὁδόν.*
ευθύς λόγος: *Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχοιεν* (= θα αμελούσαν).
πλάγιος λόγος: *Οἱ Πέρσαι* ***οἴονται*** *τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς* ***ἂν ἀμελῶς ἔχειν.***

γ) σε κατηγορηματι ιετοχές, ύστερα από ρήματα αισθητικά, γνωστικά και ρήματα τημαίνουν αγγελία (*ἀγγέλλω, δηλῶ* κ.τ.ό.):

ευθύς λόγος: *Κῦρος ἰλικίᾳ ἐστίν.*
πλάγιος λόγος: *Ἀβρ ιας* ***ἤκουσε*** *Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ* ***ὄντα.***
ευθύς λόγος: *Φίλιππι ραῖον τεῖχος πολιορκεῖ.*
πλάγιος λόγος: *Ἀπη ι Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος* ***πολιορκῶν.***

2. Οι κύριες προτάσε μίας μετατρέπονται σε τελικά απαρέμφατα ύστερα από ρήμα ευστικά (*κελεύω*), απαγορευτικά (*ἀπαγορεύω*), ευχετικά (*εὔχο* .τ.ό.:

ευθύς λόγος: *Ἀνοίξατε τ λας.*
πλάγιος λόγος: *Μειδίας ἐ* ***τεν ἀνοῖξαι*** *τὰς πύλας.*
ευθύς λόγος: *Μηδεὶς βαλλ*
πλάγιος λόγος: *Ἀστυάγης* ***ευε μηδένα βάλλειν.***
ευθύς λόγος: *Εὐτυχήσειε Κῦ*
πλάγιος λόγος: *Οἱ στρατιῶται* ***ντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.***

3. Οι κύριες ερωτηματικές πρ σεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέ-

πονται σε δευτερεύουσες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις), ύστερα από τα ρήματα *ἐρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι* κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: *οἶσθά τι, ὦ Σώκρατες, ἀγαθόν;*
πλάγιος λόγος: *Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν.*
ευθύς λόγος: *ἠδίκηκά τινά τι;*
πλάγιος λόγος: *ἀναλογίζεται καὶ σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκηκε.*

4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες και

α) ύστερα από ρήμα παροντικού χρόνου διατηρούν και στον πλάγιο λόγο τον ίδιο χρόνο και την ίδια έγκλιση που είχαν στον ευθύ, με αλλαγή αν χρειάζεται του προσώπου του ρήματος:

ευθύς λόγος: *Εἰ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσεσθε.*
πλάγιος λόγος: *ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται.*
ευθύς λόγος: *Ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*
πλάγιος λόγος: *Λέγουσιν ὡς, ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*
ευθύς λόγος: *Ἵνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν.*
πλάγιος λόγος: *Λέγει ὅτι ἵνα αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκε περὶ αὐτῶν.*

β) ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου διατηρούν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, αλλά την απλή οριστική ή την υποτακτική τη μετατρέπουν σε ευκτική του πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: *Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ, εἰ ταῦτα πεποίηκεν.*
πλάγιος λόγος: *Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη.*
ευθύς λόγος: *Μανθάνομεν ἃ οὐκ ἐπιστάμεθα.*
πλάγιος λόγος: *Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἃ οὐκ ἐπίσταιντο.*
ευθύς λόγος: *Ἐπὰν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.*
πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ἔφη, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσειν.*

Αλλά και ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου μπορεί να διατηρηθεί στον πλάγιο λόγο η απλή οριστική και η υποτακτική, αν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας προτάσεως φανερώνει γνώμη του υποκειμένου της προτάσεως και όχι του συγγραφέα ή αν τονίζεται κάτι ως βέβαιο ή με έμφαση:

ευθύς λόγος: ***Τοῦτο σκεπτέον ἐστί, τίς κτῆσις δικαία ἐστίν.***

πλάγιος λόγος: ***Τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστίν*** (η πλάγια ερωτηματική πρόταση: *τίς κτῆσις*... μεταφέρει ακριβώς τη γνώμη του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: *τοῦτο ἔφη*...).

ευθύς λόγος: ***Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένηται*** (= ας πάμε στο στρατόπεδο μήπως...).

πλάγιος λόγος: ***Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μή τις ἐπίθεσις γένηται*** (η ενδοιαστική πρόταση μένει αμετάβλητη, για να τονιστεί ως βέβαιος ο κίνδυνος).

ευθύς λόγος: ***Ἐάν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.***

πλάγιος λόγος: ***Ἀγησίλαος ὑπέστη*** (= υποσχέθηκε), ***ἐὰν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν*** (= αν, όπως έλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: ***Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίοις, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.***

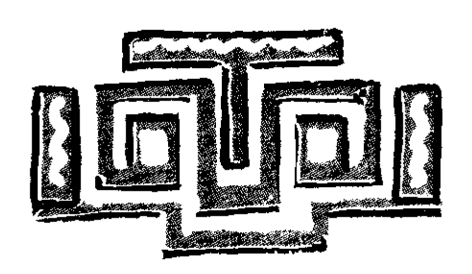
πλάγιος λόγος: ***Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίοις, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν*** (και εδώ η υποθετική πρόταση: *ἢν μή... πλέωσιν* μεταφέρει με έμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. *προεῖπον*).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ		ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση		Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	→	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	→	Τελικό απαρέμφατο
Ευθείες ερωτήσεις	→	Πλάγιες ερωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	→	Δευτερεύουσες προτάσεις

§183

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

185 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ
Υ - Ρ - Α
Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.
Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίππῳ μισθόν.
Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

186 Αλλά η σειρά αυτή δεν τηρείται:

α) με τα ρήματα: *δοκεῖ μοι,* όταν σημαίνει **αποφασίζω**, και *εἰμί, ὅταν σημαίνει* **υπάρχω**, που μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= αποφάσισε η βουλή και ο δήμος).
Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) και

β) κυρίως όταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να τονιστεί ιδιαί-

τερα (**έμφαση**) και η οποία μπαίνει επίσης στην αρχή της προτάσεως:

Ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν (τονίζεται ο Ε).

***Πρόξενον τὸν Βοιώτιον** ἐκέλευσε παραγενέσθαι* (τονίζεται το Α).

***Καὶ ἐποίουν** οὕτως οὗτοι* (τονίζεται το Ρ).

Επίσης η σειρά των λέξεων αλλάζει για λόγους αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Το ρήμα σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να αποχωριστεί από τη λέξη (λ.χ. το σύνδεσμο) που εισάγει τη δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος της προτάσεως, πράγμα που δε συμβαίνει συνήθως στα ν.ε.:

*Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, **ὅπως ἂν** μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον **διάγωμεν.***

(π.β. ν.ε. **για να περνάμε** τη ζωή μας με πάμπολλα αγαθά).

***Ὅτε** δ' αὔτη ἡ μάχη **ἐγένετο,** Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὤν.*

(ν.ε. **όταν έγινε** αυτή η μάχη).

*Ἤσθοντο οἱ Ἕλληνες **ὅτι** βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις **εἴη.***

(ν.ε. **ότι ο βασιλιάς ήταν** στα σκευοφόρα).

187 Αλλά οι γενικοί κανόνες ως προς τη σειρά των λέξεων δεν τηρούνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα ακόλουθα σχήματα:

α) **το υπερβατό:**

***Εὖ** πρᾶγμα **συντεθὲν** ὄψεσθε* (αντί: *εὖ συντεθὲν πρᾶγμα ὄψεσθε*) (=θα δείτε).

*Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' **ἑνὸς** τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλὰς **ἀνθρώπου*** (αντί: *μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἑνὸς ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς*) (=έχει πάθει η Ελλάδα).

Το σχήμα αυτό, όπως και στη ν.ε., δημιουργείται, όταν ανάμεσα σε δύο λέξεις με στενή λογική σχέση παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες λέξεις (πβ. ν.ε. πίνω το **ωριοστάλαχτο** της πλάκας το **φαρμάκι**).

β) **το πρωθύστερο:**

*Λέγω τὴν Ἐρεχθέως **τροφὴν** καὶ **γένεσιν*** (αντί: *λέγω τὴν Ἐρεχθέως γένεσιν καὶ τροφήν).*

Στο σχήμα αυτό λέγεται πρώτο εκείνο που χρονολογικά και λογι-

κά είναι δεύτερο (πβ. ν.ε. ξεντύθη ο νιος, ξεζώστηκε και στο πηγάδι μπήκε).

γ) **το χιαστό:**

Περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν πολλὴν ἢ ***πλοῦτον*** *μέγαν·* ***ὁ μὲν*** *γὰρ θνητός,* ***ἡ δὲ*** *ἀθάνατος.*

Στο σχήμα αυτό δύο λέξεις ή δύο φράσεις που σχετίζονται με δύο προηγούμενες εκφέρονται με σειρά αντίστροφη (*ὁ μὲν* αναφέρεται στη λέξη *πλοῦτον, ἡ δὲ* στη λέξη *δόξαν*). Έτσι σε μια σχηματική παράσταση οι λέξεις ή οι φράσεις βρίσκονται μεταξύ τους σε σχήμα X:

δόξαν ╳ *πλοῦτον*
ὁ μέν ╳ *ἡ δέ*

(πβ. ν.ε. όταν σε βλέπω χαίρομαι, λυπούμαι όταν σε χάνω).

δ) **ο κύκλος:**

Σοὶ *ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἴπερ ἦν ὅμοιος* ***σοί.***

Στο σχήμα αυτό μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.

(πβ. ν.ε. μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή).

ε) **η παρονομασία** ή **παρήχηση** ή το **ετυμολογικό σχήμα:**

Τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ (= είσαι τυφλός και στα αυτιά και στο νου και στα μάτια).

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν λέξεις ομόηχες τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη.

(πβ. ν.ε. τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητή κατά το Κάστρο).

στ) **το ομοιοτέλευτο** ή **ομοιοκατάληκτο:**

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ***ἐπωλεῖτε*** (= πουλούσατε), *τοῖς ἐναντίοις* ***ἐβοηθεῖτε,*** *τὴν χώραν μου κακῶς* ***ἐποιεῖτε.***

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες προτάσεις τελειώνουν με λέξεις ομοιοκατάληκτες.

(πβ. ν.ε. Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει. Το σχήμα αυτό (**ομοικαταληξία ή ρίμα**) είναι συχνότατο στην παραδοσιακή νεοελληνική ποίηση).

ζ) **το ασύνδετο:**

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνῃσκον.

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμους (βλ. και §143α)

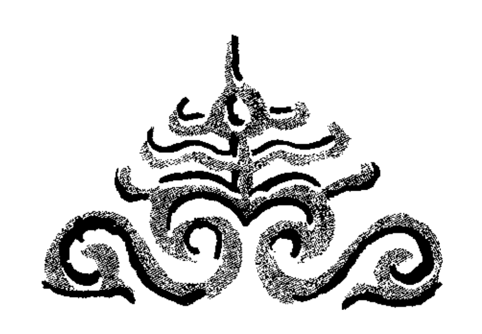
(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει, αστράφτει, λάμπει, κόφτει το σπαθί).

η) το πολυσύνδετο:

*Ἀλλὰ **καὶ** μισεῖ τις ἐκεῖνον **καὶ** δέδιεν* (=φοβάται), *ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, **καὶ** φθονεῖ.*

Αντίθετα με το ασύνδετο στο πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι προτάσεως ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες επροσκύνησαν και γίνηκαν ραγιάδες,
κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι άλλοι φυλάγουν γίδια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β′

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. **Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)**

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτίᾳ ἔχοντες (= κατηγορώντας) *τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν.*

Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν βουλόμενοι.

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεί το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο *τό στρατόπεδον* συμφωνεί με τη μετοχή *ἔχοντες* και το ρήμα *ἀνεχώρουν*, με βάση όχι το γραμματικό τύπο αλλά τὸ νόημά του *(τό στρατόπεδον = οἱ στρατιῶται).* Επίσης και: *ὁ ὄχλος = οἱ ἄνθρωποι.*

(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. **Το σχήμα συμφύρσεως (σύμφυρση)**

Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Η σύμφυρση δημιουργείται από την ανάμειξη δύο φράσεων που έρχονται συγχρόνως στο νου του συγγραφέα:

α′ φράση: *Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,*

β′ φράση: *Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.*

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί: ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. **Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)**

α) *Ἐπιπεσὼν* (= όταν όρμησε) *τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον* (= σκοτώθηκαν)· αντί: *ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσών... πολλοὺς ἀπέκτεινε.*

β) *Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος πολλῶν πραγμάτων* (= ήταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί από πολλές ενοχλήσεις)· αντί: *ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν* κτλ.

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούν από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε **ονομαστική πτώση,** αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα (βλ. §103), και λέγεται **ονομαστική απόλυτη** (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα του βάλω,/τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρειωμένοι· αντί: και τους τρεις αντρειωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου· αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. **Το σχήμα του καθολικού και του μερικού** («καθ' όλον και μέρος»)

Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο (=απολογήθηκε)· αντί: *τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο.*

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού· επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. **Το σχήμα έλξεως (έλξη)**

Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο· αντί: *ἐκαλοῦντο.*

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε· αντί: *τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε.*

*Ὄλοιο μήπω, πρὶν **μάθοιμι*** (= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: *ὄλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω.*

Έλξη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως έλκεται, δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάνι,
να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει· αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

Θάσιον *οἴνου σταμνίον*· αντί: *Θασίου οἴνου σταμνίον.*

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

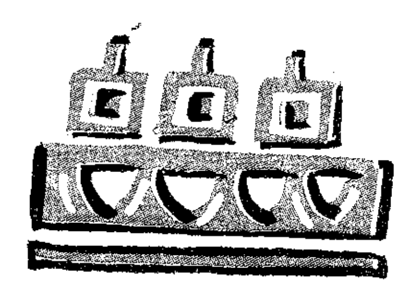
(πβ. ν.ε. τ' αντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε του γονιού σας· αντί τα κόκαλα του αντρειωμένου γονιού σας).

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν *γε οἶσθα τί ἐστι*· αντί: *οἶσθά γε τί ἐστι δημοκρατία.*

Το υποκείμενο της εξαρτημένης προτάσεως *(δημοκρατία)* π ρ ο λ α μ β ά ν ε τ α ι, λαμβάνεται πιο πριν στη φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο στην κύρια πρόταση *(οἶσθα).*

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρωπος είσαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται **έλλειψη**, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται **πλεονασμός**.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

*Οὗτος **τροφῆς** οὐδὲν **δεῖται*** (= δε χρειάζεται), *ἐγὼ δὲ **δέομαι***· αντί: *ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς*.

*Φράζει ἅ τε **δεῖ ποιεῖν** καὶ ἃ **μή***· αντί: *καὶ ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια.

(πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη, εγώ όμως έχω. Κανείς δε μας φέρθηκε όπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

*Οὕτω καὶ αὐτὸς **ἐποίει** καὶ τοὺς ἄλλους **παρῄνει*** (= συμβούλευε) (ενν. *ποιεῖν*).

*Οὗτος μὲν **ὕδωρ**, ἐγὼ δὲ οἶνον **πίνω***· αντί: *ὕδωρ πίνει*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) όχι όπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά όπως περίμενα, ενν. να γίνει).

γ) Το ζεύγμα

*Ἔ**δουσί** τε πίονα μῆλα **οἶνόν τ' ἔξαιτον*** (= τρώνε παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· αντί: *οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι*.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).

(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

*Ἴτε **παῖδες Ἑλλήνων***· αντί: *ἴτε Ἕλληνες.*

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά αντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιοῦμαι, αντί: *λέγω·*
ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι, αντί: *ἐπιμελοῦμαι·*
τιμήν ἔχω, αντί: *τιμῶμαι·*
ἔπαινον ἔχω, αντί: *ἐπαινοῦμαι* κτλ.

γ) το σχήμα ένα με δύο («ἓν διά δυοῖν»)

*Ἔνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρῴσκει **πυρὶ καὶ στεροπαῖς** ὁ Διὸς γενέτας* (=ορμά οπλισμένος εναντίον του με φωτιά και αστραπές ο γιος του Δία) αντί: *πυρφόροις στεροπαῖς.*

Σ' αυτό το σχήμα μιά έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται με το *καί* ή *τέ-καί,* ενώ λογικά η μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης· έτσι το **ένα** παρουσιάζεται σαν **δύο.**

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές σου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ή ΦΡΑΣΕΩΝ

190 Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και **λεκτικοί τρόποι,** όπως:

α) **Η μεταφορά**

Θυμὸς σιδηροῦς (= ψυχή σκληρή).
Ὑφαίνω δόλον (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται **ευρύτερη,** δηλαδή επεκτείνεται και μεταφέρεται από τη μια έννοια στην άλλη.
(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) **Το σχήμα κατεξοχήν**

τό ἄστυ αντί: *αἱ Ἀθῆναι* (αρχικά *ἄστυ* = κάθε πόλη),
ὁ ἰσθμός αντί: *ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου* (αρχικά *ἰσθμός* = κάθε ισθμός).

Σ' αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται **στενότερη,** δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.
(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) **Η σημασιολογική φθορά της λέξεως**

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σήμαινε κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:
εὐήθης = μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σήμαινε τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλά ήθη (*εὖ-ἦθος*).
(πβ.: η αρχαία λέξη *ἀγαθός* στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι) όπως:

1. Η συνεκδοχή

α) *Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ·* αντί: *οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίοις* (πβ. ν.ε. ο Έλληνας είναι φιλότιμος).

β) *Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες* (=μένουν στα σπίτια οι άρρωστοι)· αντί: *σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις* (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις υπάρχει κρίση στέγης, αντί: κρίση σπιτιού).

γ) *Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο·* αντί: *τὰ ὅπλα κατέθεντο.* (πβ. ν.ε. μας έκανε δώρο μια πορσελάνη, αντί: ένα αντικείμενο από πορσελάνη).

δ) *Πλῆσον κρατῆρα μελίσσης* (=γέμισε τον κρατήρα με μέλισσα)· αντί: *πλῆσον κρατῆρα μέλιτος.*
(πβ. ν.ε. κάνε μου αύριο ένα τηλέφωνο, αντί ένα τηλεφώνημα).

Κατά τη συνεκδοχή χρησιμοποιείται:
α) το ένα αντί για πολλά ομοειδή,
β) το μέρος ενός συνόλου αντί για το σύνολο,
γ) το υλικό αντί για το πράγμα που έγινε απ' αυτό το υλικό,
δ) εκείνο που παράγει αντί για κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

α) *ὁ Ὅμηρος* αντί: *τὰ Ὁμήρου ἔπη,*
ὁ Ἥφαιστος αντί: *τὸ πῦρ* (ως θεός της φωτιάς).
(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυγιάννη, αντί: Απομνημονεύματα του Μακρ.).

β) *Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον·* αντί: *εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί.*
(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο το Β' Λύκειο, αντί: οι μαθητές και οι μαθήτριες του Β' Λυκείου).

γ) *Νεότης πολλὴ ἦν·* ἀντί: *νέοι ἄνδρες...* (πβ. ν.ε. τα νιάτα βιάζονται).

Στη μετωνυμία, που είναι ένα σχήμα συγγενικό με τη συνεκδοχή, χρησιμοποιείται:
α) το όνομα του δημιουργού ή του εφευρέτη κάποιου πράγματος αντί για το ίδιο το πράγμα,
β) αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενο,
γ) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο.

3. **Η αντίφραση**

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

α) **η λιτότητα:**

οὐχ ἥκιστα (= όχι πολύ λίγο)· αντί: *μάλιστα* (= πάρα πολύ),
οὐκ ἀγνοῶ, αντί: *γιγνώσκω καλῶς*
(πβ. ν.ε. και το κακό που έπαθα δεν ήταν μικρό, αντί: ήταν πολύ μεγάλο).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται για μια λέξη η αντίθετή της με άρνηση, και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο.

β) **η ειρωνεία**

Ὡς ἡδὺς εἶ! αντί: *ὡς ἀηδὴς εἶ!* (πβ. ν.ε. καλός είσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεί κάποιος με προσποίηση λέξεις ή φράσεις μέ εντελώς διαφορετική ή και αντίθετη σημασία από εκείνη που έχει στο νου του.

γ) **ο ευφημισμός**

ὁ Εὔξεινος πόντος· αντί: *ὁ ἄξενος...*
(πβ. ν.ε.: ευλογιά λένε μια κακιά αρρώστια).

Στον ευφημισμό χρησιμοποιούνται από φόβο ή από πρόληψη, για αποτροπή του κακού, λέξεις ή φράσεις που έχουν καλή σημασία αντί για άλλες που έχουν κακή.

4. **Η υπερβολή**

Ἵπποι λευκότεροι χιόνος.
Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἱκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.
(πβ. ν.ε. έφαγα όλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινό ή το συνηθισμένο, για να προκληθεί ζωηρή εντύπωση.

5. **Η αλληγορία**

Κυάμων ἀπέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μην τρως την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).

(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. **Η παρομοίωση**

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή.

Ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρόν ἠχεῖ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= όπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ήχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

Ὡς δ' ἄνεμος ζαὴς ἠίων θημῶνα τινάξῃ
καρφαλέων, τὰ μέν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλῃ,
ὣς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε. (ε 368-370)
(= κι όπως σαρώνει τ' άχυρα της θημωνιάς, σαν πιάσει
σφοδρός αέρας, κι άλλα αλλού της τ' ανεμοσκορπίζει,
έτσι της σκάφης τα μακριά της σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδερη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

Ι. **κύριες,** όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. *διὰ τῆς πόλεως, διὰ ταῦτα* αλλά και *διάλυσις, διαλύω*).

ΙΙ. **καταχρηστικές,** όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: *ἄνευ λόγου, μέχρι τοῦδε.*

Σημείωση α'. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. **προτίθενται**) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε **αναστροφή** και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις *περί, ἕνεκα* και *ἄνευ:*

*Ἀλλοτρίας γῆς **πέρι**. Τῶν ἀδικημάτων **ἕνεκα**.*

*Ὧν **ἄνευ** ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.*

Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.

Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα με το οποίο συντάσσεται: ***Κατ' ἄρ ἕζετο,*** αντί: *καθέζετο ἄρα. Αὐτό ὀνομάστηκε* **τμήση.**

(πβ. ν.ε. δεν τον είδα ξανά - δεν τον ξαναείδα).

Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με αναστροφή του τόνου χωρίς όνομα ισοδυναμούν με ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:

ἔπι = *ἔπεστι,* ***ἄνα*** = *ἀνάστηθι,* ***μέτα*** = *μέτεστι,* ***ἔνι*** = *ἔνεστι* κτλ.

Αυτό ονομάζεται **μετατύπωση** της προθέσεως:

*Ἀλλ' **ἄνα** ἐξ ἑδράνων* (= σήκω από κει που κάθεσαι).

*Ἀλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἴργειν **μέτα*** (= αυτός δεν έχει δικαίωμα να μ' εμποδίζει...).

*Ἀλλ' ἴσως **ἔνι** τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς* (= ίσως υπάρχει και...).

Η σύνταξη και οι βασικότερες σημασίες των προθέσεων φαίνονται στις σελίδες που ακολουθούν.

I. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (*αντί, ἀπό, ἐκ, πρό*) ή μόνο με δοτική (*ἐν, σύν*) ή μόνο με αιτιατική (*εἰς*) και σημαίνουν:

α' Με γενική

1. ἀ ν τ ί

α) τόπο (απέναντι): ***Εἱστήκεσαν ἀντὶ τῶν πιτύων*** (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).
β) αντικατάσταση: ***Ἀντὶ πολέμου εἰρήνην αἱρούμεθα*** (= προτιμούμε). (πβ. ν.ε. το παιδί **αντί νερό** έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μας έστειλαν δύο αντί γ ι α έ ν α ν).
γ) αιτία ή ανταπόδοση: ***Ἀνθ' ὧν ἄξιοι ὄντες ἄρχομεν*** (= κυβερνάμε για όσα αξίζουμε).
Ὠφελήσω αὐτὸν ***ἀνθ' ὧν*** *εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου* (= για όσα ευεργετήθηκα από εκείνον).

2. ἀ π ό

α) τόπο: *Κῦρος ὡρμᾶτο* ***ἀπὸ Σάρδεων*** (= ο Κ. ξεκινούσε από τις Σάρδεις).
β) χρόνο: *Τῇ ἐνδεκάτῃ* ***ἀπ' ἐκείνης*** *ἡμέρᾳ εἶπεν αὐτῷ.* (ν.ε. λείπει από το πρωί).
γ) καταγωγή (έμμεση): *Οἱ ἀφ' Ἡρακλέους* (= οι απόγονοι του Ηρ.) (ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).
δ) ύλη: ***Κρᾶσις ἀπό τε τῆς ἡδονῆς*** *συγκεκραμένη ὁμοῦ* ***καὶ ἀπὸ τῆς λύπης*** (= κάτι ανάμεικτο από χαρά και λύπη). (ν.ε. υφάσματα από συνθετικές ίνες).
ε) αιτία: ***Ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος*** *ἐπῃνέθη* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε από τη συμπεριφορά μας).
στ) μέσο ή τρόπο: *Στράτευμα συνέλεξεν* ***ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.*** *Ἡ σοφία οὐκ* ***ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου*** *παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις* (= η σοφία δεν έρχεται από μόνη της στους ανθρώπους).

3. ἐ κ (ή ἐ ξ εμπρός από φωνήεν)

α) τόπο: *Τὰ ἐκ γῆς φυόμενα. Ἧκεν ἐξ Ἀθηνῶν.*
(πβ. ν.ε. **εξαρχής**, με τοπική και συνήθως χρονική σημασία: Το χτίσαμε εξαρχής. Σας το είπα εξαρχής).

β) άμεση καταγωγή:* *Οἱ ἐξ Ἡρακλέους* (= τα παιδιά του Ηρ.).

γ) ύλη: *Ἐποιοῦντο διαβάσεις* (= γέφυρες) ***ἐκ τῶν Φοινίκων.***

δ) μέσο ή τρόπο: *Πάτριον ἡμῖν **ἐκ τῶν πόνων** τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= με κόπους).
(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).

ε) αιτία: ***Ἐκ** ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ **ἀπεχθειαί** μοι γεγόνασι* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

στ) συμφωνία: ***Ἐκ** τῶν **ἔργων** χρὴ μᾶλλον ἢ **ἐκ** τῶν **λόγων** τὴν ψῆφον φέρειν.*

4. **π ρ ό**

α) τόπο (εμπρός από): *Πρὸ τῶν πυλῶν.*

β) χρόνο (πριν από): *Πρὸ τῆς μάχης.*

γ) υπεράσπιση: *Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι **πρὸ ὑμῶν** οὔτε ὑμεῖς **πρὸ ἡμῶν.***

δ) σύγκριση: *Μήτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μήτε ἄλλο μηδὲν **πρὸ τοῦ δικαίου*** (= να μη θεωρείς ανώτερο ούτε τη ζωή σου ούτε...).
(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' Με δοτική

1. **ἐ ν**

α) τόπο (για στάση): *Ἡ ἐν **Σαλαμῖνι** καὶ ἡ ἐν **Λεύκτροις** μάχη. Οἰκῶ **ἐν ἀγρῷ.***

β) χρόνο (διάρκεια): *Ἐν **ταῖς σπονδαῖς** βασιλεὺς οὐ μαχεῖται. Αἱροῦσιν **ἐν τρισὶ** μησὶ δύο πόλεις* (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) όργανο ή τρόπο: *Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν **ἐν οὐρανίοις σημείοις*** (= οι θεοί φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).
(πβ. ν.ε. όλα έγιναν εντάξει).

2. **σ ύ ν**

συνοδεία (= μαζί με): *Βασιλεὺς **σὺν πολλῷ στρατεύματι** προσέρχεται.*

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της **βοήθειας ή συμπαραστάσεως** και **συμφωνίας**: *Σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνούμεθα τοῖς πολεμίοις. Σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι* (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταζε πάντα να αποφασίζει ο δικαστής).

γ' Με αιτιατική

1. **ε ἰ ς**

α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): *Κατέβην χθὲς **εἰς Πειραιᾶ.***

β) χρόνο: *Ἥκετε **εἰς τριακοστὴν ἡμέραν.** Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον **εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον** καταλείψει* (= θα αφήσει).

γ) αναφορά (= ως προς..., σε): *Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν **εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν. Εἰς πάντα** πρῶτος.*

δ) σκοπό: ***Εἰς συμβουλὴν** παρεκάλεσαν ἡμᾶς* (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλεύσουμε).
(πβ. ν.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)

ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το **όριο** (= ως, έως): *Πρόξενος παρῆν ἔχων ὁπλίτας **εἰς πεντακοσίους.***

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. **ἀ ν ά**

1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές
τόπο: *Ἧξει Ἑλλήνων στρατιὰ ἀνά τε ναυσὶ καὶ σὺν ὅπλοις* (= πάνω στα πλοία...).

2) Με αιτιατική

α) τόπο (= επάνω, προς τα πάνω): *Ὤικουν **ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν** ἔπλεον.*

β) χρόνο (διάρκεια): *Ἀνὰ πᾶσαν **τὴν ἡμέραν*** (= όλη τη μέρα).

γ) τρόπο: *Ἔφευγον καὶ αὐτοὶ **ἀνὰ κράτος*** (= με όλη τη δύναμη).

δ) διανομή ή μερισμό: *Ἔστησαν **ἀνὰ ἑκατόν*** (= στάθηκαν ανά...).
***Ἀνὰ πέντε παρασάγγας** τῆς ἡμέρας* (= από πέντε παρ. τη μέρα).

2. **δ ι ά**

1) Με γενική

α) τόπο (= διαμέσου...): *Ἐξελαύνει **διὰ τῆς Συρίας.***

β) χρόνο (διάρκεια): *Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε **διὰ βίου.***

γ) μέσο ή τρόπο: *Ἔλεγε δι' ἑρμηνέως*. ***Ἀπῆλθον διὰ τάχους*** (*ταχέως* = γρήγορα).
(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

α) αιτία: *Διὰ τὰς ἡδονάς οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.*

β) τόπο ή χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρκεια...): ***Βῆ διὰ δώματα. Ἦλθε διὰ νύκτα.***

3. **κατά**

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από..., ή κάτω προς...): ***Κατὰ τῆς θαλάττης*** *ἠφανίσθη* (= κάτω από τη θ.). *Ῥίπτει* ***κατὰ κρημνῶν*** (= κάτω στους γκρεμούς).

β) εναντίον: *Τοῦτο* ***κατ' ἐμοῦ*** *εἶπε.*

γ) αναφορά (= σχετικά με): ***Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν*** *τοιαῦτα εὑρήσομεν* (= για τις άλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

α) τόπο (= σ' όλη την έκταση): ***Οἱ κατὰ τὴν*** *Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες* (= σ' όλη την έκταση της Ασίας). ***Κατὰ*** *γῆν ἐπορεύοντο* (= από την ξηρά). ***Οἱ κατὰ τοὺς*** *Ἕλληνες τεταγμένοι* (= απέναντι). *Κῦρος παίει βασιλέα* ***κατὰ τὸ στέρνον*** (= κάπου στο στέρνο). *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τοὺς Πέρσας* ***κατὰ*** *γῆν* ***καὶ κατὰ θάλατταν.*** (= στη γη και στη θ.)
(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατά το χωριό. Ἀσ' τα αυτά κατά μέρος).

β) χρόνο (διάρκεια): ***Κατὰ*** *τὸν πρότερον* ***πόλεμον*** (αλλά ν.ε. θα γυρίσει κατά το Πάσχα).

γ) τρόπο: *κατὰ τάχος* (***ταχέως*** = γρήγορα), *κατὰ κράτος*(= με δύναμη, με βία). (πβ. ν.ε. ήρθαν κατευθείαν).

δ) συμφωνία ή αναφορά: *Κατὰ τοὺς νόμους* (= σύμφωνα με τους ν.). *Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε* ***κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.***
(πβ. ν.ε. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ καλό. Κατά βάθος είναι καλός άνθρωπος).

ε) σκοπό: *Ὁ ὄχλος* ***κατὰ θέαν ἥκεν*** (= ήρθε για να δει).

στ) αιτία: ***Κατὰ φιλίαν*** *τε αὐτοῦ* ***οἱ*** *πλεῖστοι ἐθελονταὶ ξυνέσποντο*

(=από φιλία σ' αυτόν οι περισσότεροι ακολούθησαν εθελοντές).
(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατά λάθος).

4. **ὑ π έ ρ**

1. Με γενική

α) τόπο (=πάνω από): *Ὁ θεός ἔθηκε τὸν ἥλιον **ὑπὲρ** γῆς.*

β) υπεράσπιση: *Ἢν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν **ὑπὲρ τῶν δικαίων**, εὐδοκιμήσομεν.*

γ) αιτία: *Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὠργίζετο* (=για όσα είχαν γίνει).

δ) σκοπό: *Ἀποθνήσκει **ὑπὲρ τοῦ μὴ** τὴν πατρίδα **ἐπιδεῖν** δουλεύουσαν.*

2) Με αιτιατική

α) τόπο (=πάνω από): *Ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί τοῖς **ὑπὲρ Ἑλλήσποντον** οἰκοῦσι.*

β) υπέρβαση μέτρου ή ορίου: *Μανία ἴσως ἐστὶν **ὑπὲρ δύναμίν** τι ποιεῖν* (=τρέλα ίσως είναι να κάνεις κάτι πιο πάνω από τη δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. **ἀ μ φ ί**

1) Με γενική (σπάνια)
αναφορά(=σχετικά με, για): *Προσῄεσαν* (=πλησίασαν) *πολλῷ θορύβῳ **ἀμφὶ** ὧν εἶχον διαφερόμενοι.*

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές και στον Ηρόδοτο)
τόπο (=γύρω από) και μεταφορικά **αιτία** και **αναφορά**: *Ἀχαιοὶ ἕστασαν **ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ**. **Ἀμφ' ἐμοί** στένει. **Ἀμφί τῷ θανάτῳ** αὐτῆς λέγεται...*

3) Με αιτιατική

α) τόπο (=γύρω από): *Καθήμενοι **ἀμφὶ πῦρ**.*

β) χρόνο (=περίπου): *Ἤδη ἦν **ἀμφὶ ἀγοράν** πλήθουσαν* (=ήταν περίπου η ώρα που η αγορά γεμίζει από κόσμο).

γ) ποσό (=περίπου, ίσαμε): *Ἦσαν **ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους**.*
(πβ. ν.ε. Γύρω στην αυλή. Γύρω στις εφτά το πρωί. Γύρω στις χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιείται αντί για την *ἀμφί* η συνώνυμή της πρόθεση *περί*.

2. **ἐ π ί**

1) Με γενική

α) τόπο (= πάνω σε): *Θεοῦ θέλοντος κἂν* ***ἐπὶ ῥιπὸς*** *πλέοις* (= και πάνω στην ψάθα μπορείς να...). *Τὰ* ***ἐπὶ Θρᾴκης*** *χωρία.*

β) κατεύθυνση (= προς, για): *Ἔπλεον* ***ἐπὶ Λέσβου*** *καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθὺς* ***ἐπὶ Σάρδεων*** *ἔφευγε.*

γ) επιστασία ή εξουσία ή εμπρός σε κάποιον: *Ὁ* ***ἐπὶ τῶν ἱππέων*** (= ο αρχηγός του ιππικού). *Μάρτυρας καὶ* ***ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ*** *καὶ* ***ἐφ' ὑμῶν*** *παρεχόμεθα.*

(πβ. ν.ε. ο επικεφαλής του στρατού).

δ) χρόνο (διάρκεια): ***Ἐπὶ τῶν τριάκοντα*** (= την εποχή των τριάκοντα τυράννων).

(πβ. ν.ε. Επί τουρκοκρατίας. Επί κατοχής).

2) Με δοτική

α) τόπο: *Οἰκοῦσιν* ***ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ*** *τῆς Παλλήνης* (= πάνω στον...). *Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες* ***ἐπὶ ταῖς*** *βασιλέως* ***θύραις*** *παιδεύονται* (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). *Ἐτάχθησαν* ***ἐπὶ τοῖς ὁπλίταις*** *πελτοφόροι* (= ύστερα από τους οπλίτες). *Ταῦτα* ***ἐπὶ τοῖς δικασταῖς*** *ἔλεγε* (= εμπρός στους δ.).

β) χρόνο: *Ἀνέστη δ'* ***ἐπ' αὐτῷ*** *Φεραύλας Πέρσης* (= σηκώθηκε ύστερα απ' αυτόν...).

γ) προσθήκη: *Ἐσθίουσι πάντες* ***ἐπὶ τῷ σίτῳ*** *ὄψον* (= τρώνε εκτός από το ψωμί και προσφάγι).

δ) εξάρτηση (στην εξουσία κάποιου): ***Ἐφ' ὑμῖν*** *ἐστι τούτους κολάζειν* (= είναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται από σας...).

ε) αιτία: *Μέγα φρονεῖ* ***ἐπὶ πλούτῳ.***

στ) σκοπό: *Ξύμμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ* ***ἐπὶ καταδουλώσει*** *τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ'* ***ἐπ' ἐλευθερώσει*** *ἀπὸ τοῦ Μήδου* (= όχι για να υποδουλώσουμε τους Έλληνες, αλλά...)

ζ) όρο ή συμφωνία: *Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες,* ***ἐπὶ τούτῳ*** *μέντοι,* ***ἐφ' ᾧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν*** (= μ' αυτό τον όρο όμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): *Ἀναβὰς* ***ἐπὶ τὸν ἵππον*** *τὰ παλτὰ ἔλαβε* (= ανέβηκε στο άλογο και πήρε τα ακόντια). ***Ἐπὶ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην*** *καὶ Ἀσίαν ἐλλόγιμοι ἦσαν* (= ήταν διάσημοι σ' όλη την Ευρώπη...).

β) χρόνο (διάρκεια): *Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο **ἐπὶ** δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.*

γ) κατεύθυνση απλή ή εχθρική: *Οὐ χρὴ πῦρ **ἐπὶ** πῦρ ὀχετεύειν* (= να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). *Στρατεύονται **ἐπὶ** Λυδούς* (= εναντίον των Λ.).

δ) σκοπό: *Ἐξῆλθον **ἐπὶ** θήραν* (= βγήκαν για κυνήγι). *Ἦλθον **ἐπὶ** θέαν τἀνδρός* (= ήρθαν για να δουν τον άντρα).

3. **μετά**

1) Με γενική

α) σύμπραξη (= μαζί με): *Ἐπολέμησαν **μετὰ** ξυμμάχων* (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).

β) τρόπο: *Οὐδὲν κτᾶσθαι **μετ'** ἀδικίας.* (πβ. ν.ε. δέχομαι μετά χαράς).

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: ***Μετὰ** πρώτοισιν ἵσταμαι* (= ανάμεσα στους πρώτους). ***Μετὰ** χερσὶν ἔχω* (= έχω στα χέρια μου).

3) Με αιτιατική

α) χρόνο (= ύστερα από): ***Μετὰ** δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.*
(πβ. ν.ε. μετά το Πάσχα).

β) σειρά ή ακολουθία: ***Μετὰ** θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.*

γ) τόπο (μόνο στους ποιητές): *Ἵκοντο **μετὰ** Τρῶας καὶ Ἀχαιούς* (= ήρθαν ανάμεσα στους Τρ...).

Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: *μετὰ χεῖρας ἔχω* (= έχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. *μεταχειρίζομαι*).

4. **παρά**

1) Με γενική

προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): ***Παρὰ** βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.*
(βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): *Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν **παρὰ** κακίστοις δεσπόταις. Καταλύει δ', ὡς ἤκουσα, **παρὰ** Καλλίᾳ* (= στο σπίτι του Κ.).

β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): ***Παρὰ τοῖς ἀνδράσι*** *νενομίσμεθα εἶναι πανοῦργοι.*

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, προς): ***Παρὰ τὴν ὁδόν*** *ἦν κρήνη* (= στο δρόμο). *Τοὺς* ***παρὰ βασιλέα*** *πορευομένους* (= προς το β.).

β) χρόνο (διάρκεια): *Δόλιον ἄνδρα φεῦγε* ***παρ' ὅλον τὸν βίον*** (= σ' όλη σου τη ζωή).

γ) σύγκριση ή παραβολή: *Σωκράτης διάδηλος ἦν* ***παρὰ τοὺς ἄλλους*** *εὐτακτῶν* (= ήταν ολοφάνερο ότι σε σύγκριση με τους άλλους φερόταν άψογα).

δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: *Ἐὰν λέγῃς* ***παρὰ ταῦτα,*** *μάτην ἐρεῖς. Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν* ***παρὰ τὸ δίκαιον.***
(πβ. ν.ε. παρ' όλα αυτά το δέχτηκε).

ε) έλλειψη ή εξαίρεση: ***Παρὰ τέσσαρας ψήφους*** *μετέσχε τῆς πόλεως.* Έτσι και οι φράσεις: *παρ' ὀλίγον, παρά μικρόν*
(πβ. ν.ε. παρά λίγο να...).

στ) αιτία: *Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος* ***παρὰ τὴν αὑτοῦ ῥώμην*** *τοσοῦτον ἐπηύξηται, ὅσον* ***παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν*** (= χάρη στη δύναμή του... όσο χάρη στη δική μας...).

5. **περί**

1) Με γενική

α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): *Τείχη* ***περὶ Δαρδανίας.***

β) αναφορά (= σχετικά με): *Εἴ τις* ***περὶ τῶν τοιούτων*** *σοφός ἐστιν...*

γ) αιτία ή σκοπό: *Ἔδεισε* ***περὶ τοῦ υἱοῦ*** *καὶ τοῦ Κύρου* (= φοβήθηκε για το γιο...). *Βασιλεὺς κήρυκας ἔπεμψε* ***περὶ σπονδῶν.***

Συχνές είναι οι φράσεις: *περὶ πολλοῦ* ή *περὶ παντὸς ποιοῦμαι* (= θεωρώ κάτι πολύ σπουδαίο ή κάτι ανώτερο από κάθε άλλο κτλ.).

2) Με δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω από): *Εἶχον ψέλια* (= βραχιόλια) ***περὶ ταῖς χερσίν.***

β) αναφορά ή αιτία: *Ὅρα μὴ* ***περὶ τοῖς φιλτάτοις*** *κινδυνεύῃς. Δεδοίκασι* ***περὶ τῷ χωρίῳ.***

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): *Φύλακας δεῖ* ***περὶ τὸ στρατόπεδον*** *εἶναι.*

β) χρόνο (= περίπου ή την ώρα που...): ***Περὶ*** *μέσας νύκτας* (= κατά τα μεσάνυκτα). ***Περὶ*** *λύχνων* ***ἀφάς*** (= κατά την ώρα που ανάβουν τα λυχνάρια).

γ) ποσό (= περίπου): *Κατέδυσαν ναῦς* ***περὶ ἑβδομήκοντα*** (= βύθισαν περίπου...) (πβ. αμφί).

δ) αναφορά (= σχετικά με, ως προς): *Οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ* ***περὶ ἀνθρώπους*** *ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ* ***περὶ θεοὺς*** *ἀσεβέστατοι.*

6. **π ρ ό ς**

1) Με γενική

α) τόπο (= προς το μέρος, απέναντι προς): *Ἐστρατοπεδεύοντο* ***πρὸς Ὀλύνθου*** (= προς το μέρος της...). *Τὸ* ***πρὸς Σικυῶνος*** *τεῖχος.*

β) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): *Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ* ***πρὸς θεῶν*** *καὶ* ***πρὸς ἀνθρώπων*** *τοῦτο πράξω. Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς* ***πρὸς σοῦ.***

Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: *Ἀλκιβιάδης λέγεται* ***πρὸς πατρὸς*** *εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν* (= από τον πατέρα του είναι Αλκμεωνίδης).

γ) χάρη ή ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): ***Πρὸς τῶν ἐχόντων*** *τὸν νόμον τίθης* (= νομοθετείς για το συμφέρον αυτών που...). *Σπονδὰς ἐποιήσαντο* ***πρὸς τῶν Θηβαίων*** *μᾶλλον ἢ* ***πρὸς ἑαυτῶν*** (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (= κοντά στο): *Οἱ ποταμοὶ* ***πρὸς ταῖς πηγαῖς*** *οὐ μεγάλοι εἰσί.*

β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει από την προηγούμενη: *Ἀεὶ* ***πρὸς τῷ*** *ἔργῳ ἐστί* (= πάντοτε ασχολείται με το έργο του). *Διατρίβω* ***πρός τινι*** (= ασχολούμαι με κάτι).

γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αυτή προκύπτει από την πρώτη: ***Πρὸς τούτοις*** *μανθάνουσι καὶ τοξεύειν* (= κοντά στ' άλλα, και έπειτα: εκτός απ' αυτά...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= προς το μέρος): *Ἔφυγον* ***πρὸς τὸ ὄρος.***
(πβ. ν.ε. προς τα εκεί).

β) εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: *Μάχονται* ***πρὸς Τρῷας.*** *Χρὴ* ***πρὸς θεὸν*** *οὐκ ἐρίζειν. Σπονδὰς ἐποιήσαντο* ***πρὸς τοὺς στρατηγοὺς*** *τῶν Ἀθηναίων.*

γ) χρόνο (=περίπου): ***Ἦν πρὸς ἡμέραν*** *ἤδη.*
(πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).

δ) αναφορά (=σχετικά με, σύμφωνα με): *Οὐ* ***πρὸς τὸ ἀργύριον*** *τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν* ***πρὸς ἐμέ*** (=δεν έχει καμιά σχέση μ' εμένα). *Χρὴ* ***πρὸς τὸ παρὸν*** *ἀεὶ βουλεύεσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ* ***πρὸς τὰς χρήσεις*** (=δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).

ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: *Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν* ***πρὸς τὸν πατέρα*** *εἰσί* (=δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). *Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν* ***πρὸς ἀνθρώπους*** *οἷς μήτε παιδεία ἐστί μήτε νόμοι.*

στ) σκοπό: ***Πρὸς τί*** *με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ἅπαντα* ***πρὸς ἡδονὴν*** *ζητοῦσι* (=όλα τα επιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).
(πβ. ν.ε. είναι προς τιμή σου).

ζ) τρόπο: *Εἶδον αὐτὸν* ***πρὸς βίαν*** *χειρούμενον (πρός βίαν=βιαίως)* (=τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).

7. **ὑ π ό**

1) Με γενική

α) τόπο (=κάτω από): *Ἡ πηγὴ χαριεστάτη* ***ὑπὸ τῆς πλατάνου*** *ῥεῖ. Ξιφίδια* ***ὑπὸ μάλης*** *εἶχον* (=κάτω από τη μασχάλη).

β) αιτία: *Οὐκ ἠδύναντο καθεύδειν* ***ὑπὸ λύπης.*** (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

γ) συνοδεία: *Χορεύει* ***ὑπ' αὐλοῦ*** (=με τη συνοδεία αυλού).

2) Με δοτική

α) τόπο (για στάση) (=κάτω από): *Ἔστι δὲ καὶ βασίλεια* (=ανάκτορα) ***ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει.***

β) υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη. (Η σημασία αυτή προκύπτει από την προηγούμενη): *Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν* ***ὑπὸ βασιλεῖ*** *ὄντες. Κῦρος τοὺς* ***ὑφ' ἑαυτῷ*** *ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα.* ***Ὑπὸ παιδοτρίβῃ*** *ἀγαθῷ ἐπεπαίδευτο* (=είχε εκπαιδευθεί με την επίβλεψη καλού παιδαγωγού).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (=κάτω από): ***Ὑπὸ τὰ δένδρα*** *ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικόν (=Πελασγικόν) τὸ* ***ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν*** *ὄν.*

β) χρόνο: ***Ὑπὸ τὴν νύκτα*** *ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρισα[illegible]* (=τη νύχτα...).

γ) υποταγή (= κάτω από την εξουσία): *Διαπέμπει πρὸς τοὺς **ὑφ' ἑαυτὸν** ὄντας. Αἴγυπτος **ὑπὸ βασιλέα** ἐγένετο.*

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: ***ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλήν, ἕνεκα*** ή ***ἕνεκεν, ὡς***.

Από αυτές:

1) οι ***ἄνευ*** (= χωρίς) ***ἄχρι*** και ***μέχρι*** (= ως, μέχρι) ***ἕνεκα*** ή ***ἕνεκεν*** (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

*Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν **ἄνευ κακοῦ τινος*** (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

***Ὧν ἄνευ** οὐχ' οἷόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι* (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

***Ἄχρι τῆς** σήμερον ἡμέρας.*

***Μέχρι τῆς** πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.*

*Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἔσται **χωρὶς τοῦ σώματος**.*

***Τῶν ἀδικημάτων ἕνεκα** αὐτοὺς ἀπέκτειναν* (αιτία).

***Τίνος ἕνεκα** ταῦτα λέγω; — Ἵνα εἰδῆτε...* (σκοπός).

Σημείωση. Οι *ἄχρι* και *μέχρι χρησιμοποιούνται και ως χρονικοί σύνδεσμοι:*

*Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένειν, **ἄχρι ἂν σχολάσῃ**.*

*Ταῦτα ἐποίουν, **μέχρι σκότος ἐγένετο**.* (βλ. §173).

2) η *πλήν* (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε άλλη πτώση ομοιόπτωτα με προηγούμενο όρο της προτάσεως:

*Τισσαφέρνης ἐπέτρεψε τοῖς Ἕλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας **πλὴν ἀνδραπόδων*** (= εκτός από τους δούλους).

*Παντὶ δῆλον **πλὴν ἐμοί**.*

*Θνήσκουσι **πάντες πλὴν εἷς τις**.*

Σημείωση. Η πρόθεση *πλήν* αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη *μέλος* (= τραγούδι): *πλημμελής* (= παράφωνος, λανθασμένος), *πλημμέλημα* (= παράπτωμα) κτλ.

3) η *ὡς* συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει **πρός, σέ** ή αριθμητικό και σημαίνει **περίπου:**

*Πορεύεται **ὡς βασιλέα** ἱππέας ἔχων **ὡς πεντακοσίους**.*

(Βλ. και Επίμετρο Β′ 35).

Σημείωση. Ως καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά *νή* (για κατάφαση) και *μά* (για άρνηση):

Νὴ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.

Μὰ τὴν πατρῴαν ἑστίαν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.

(Βλ. και §41 και Επίμετρο Β′ 14 και 17).

Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

σημαίνουν

		με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ	αντί	τόπο, αντικατάσταση, αιτία ή ανταπόδοση.		
	από	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.		
	εκ ή εξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.		
	προ	τόπο, χρόνο, υπεράσπιση, σύγκριση.		
	εν		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.	
	συν		συνοδεία, βοήθεια ή συμπαράσταση, συμφωνία.	
	εις			τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).
ΔΙΠΤΩΤΕΣ	ανά		τόπο*	τόπο, χρόνο, τρόπο, διανομή ή μερισμό.
	δια	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο		αιτία, τόπο ή χρόνο*
	κατά	τόπο, εναντίον, αναφορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή αναφορά, σκοπό, αιτία.
	υπέρ	τόπο, υπεράσπιση, αιτία, σκοπό.		τόπο, υπέρβαση μέτρου ή ορίου.

ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ	ἀμφί	αναφορά.	τόπο*, αιτία* αναφορά*,	τόπο, χρόνο, ποσό
	ἐπί	τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο, χρόνο, προσθήκη, εξάρτηση, αιτία, σκοπό όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρική, σκοπό.
	μετά	σύμπραξη, τρόπο.	τόπο*	χρόνο, σειρά ή ακολουθία, τόπο*
	παρά	προέλευση.	τόπο, αναφορά.	τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, ασυμφωνία ή εναντιότητα, έλλειψη ή εξαίρεση, αιτία
	περί	τόπο*, αναφορά, αιτία ή σκοπό.	τόπο, αναφορά ή αιτία.	τόπο, χρόνο, ποσό, αναφορά.
	πρός	τόπο, αναφορά, καταγωγή, χάρη ή ωφέλεια.	τόπο, απασχόληση με κάτι, προσθήκη.	τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια, χρόνο, αναφορά, παραβολή ή σύγκριση, σκοπό, τρόπο
	ὑπό	τόπο, αιτία, συνοδεία.	τόπο, υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη.	τόπο, χρόνο, υποταγή.

* χρήση ποιητική

Β'

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. ἄλλως* Σημαίνει **αλλιώς, με άλλον τρόπο**, αλλά σημαίνει επίσης: **εκτός απ' αυτό** ή **γενικά** ή **απλώς**:

*Συγγενεῖς ἦσαν **καὶ ἄλλως** εὐμενεῖς* (=και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

*Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι **ἄλλως** ἕνεκα λόγου ἐλέγετο* (=ότι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Η φράση *ἄλλως τε καί* σημαίνει: **και μάλιστα:**

*Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἡ τυραννίς, **ἄλλως τε κἂν** ὅμορον χώραν ἔχωσι* (=και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

2. ἄν 1) Το *ἄν* όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου **(δυνητική οριστική)** και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

*Ἔνθα δὴ **ἔγνω ἄν** τις ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα* (=μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).

*Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς **ἂν ἦμεν*** (=θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το *ἄν* δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:

*Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, **ἔπαισεν ἄν*** (=αν κάποιος του φαινόταν ότι χάζευε, τον χτυπούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός από μέλλοντα **(δυνητική ευκτική)** και φανερώνει κάτι που μπορεί να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

* Αναφέρονται εδώ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

Ἔχοις ἂν με διδάξαι τί ἐστι νόμος; (= μπορείς να με διδάξεις...).
Πανταχόθεν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= από παντού θα μπορούσε να δει κανείς...) (βλ. §87β).

2) Το *ἂν* ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικου *ἂν*) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους τελικούς συνδέσμους *ὅπως* και *ὡς* τελικές. Επίσης το *ἂν* με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε, ὁπότε, ἐπεί, ἐπειδή*, ενώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: *ὅταν, ὁπόταν, ἐπάν, ἐπειδάν* που συντάσσονται επίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἕλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον άντρα που θα εκλέξετε).
Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἑκουσίοις, ὅπως ἂν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να μπορείς να υπομένεις και τους κόπους χωρίς τη θέλησή σου).
Μαινόμεθα, ὁπόταν ὀργιζώμεθα.

3) Το *ἂν* ως υποθετικό συντάσσεται με υποτακτική. (Βλ. υποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό *ἐάν* σχηματίστηκε (πβ. και τους συνδέσμους *ὅταν, ὁπόταν* κτλ.) από την ένωση του υποθετικού *εἰ* με το *ἄν*· από το *ἐάν* με συναίρεση σχηματίστηκε το υποθετικό *ἄν* ή *ἤν*.

3. **ἄ ρ α** Το *ἄρα* έχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν**:
Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾷ καὶ λύπῃ δάκρυά ἐστιν (= τα δάκρυα λοιπόν είναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος *ὡς* με το *ἄρα* φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αυτός που μιλά:

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ότι δήθεν εγώ...).
Το *ἄρα* σε υποθετική πρόταση σημαίνει **ίσως**:
Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τούς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (= εκτός αν ίσως η φροντίδα για την αρετή είναι...).

Επίσης *ἄρα* = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς ὃ πάντες ἀφιξόμεθα, ἐὰν ἄρα διαγιγνώμεθα (=αν βέβαια ζούμε ως τότε).

4. ἆρα (**ἢ ἆρά γε, ἆρ' οὖν** κτλ.). Εκφράζει απορία ή αμφιβολία και μπαίνει στην αρχή μιας ερωτηματικής προτάσεως:

*Καὶ τοῦτο ποιοῦντι **ἆρα** ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται;* (=και κάνοντας αυτό θα σου άξιζε άραγε να ζεις;).
Ἆρά γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (=μήπως φροντίζεις για μένα...;).
Ἆρ' οἶσθα γ' οἷον κνώδαλον φυλάττομεν; (=ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).
Το *ἆρα* με το *γέ* εισάγει ακριβέστερη ερώτηση.

5. αὖ Χρησιμοποιείται ως επίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: **πάλι, από την άλλη μεριά.** Από το *αὖ* παράγονται και τα *αὖθις* (=πάλι), *αὐτίκα* (=αμέσως, την ίδια ώρα):

Τί αὖ ὅδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (=για τι πάλι μας κατηγορεί αυτός...).
Ὦ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὖ σοφή (=πολύ δυστυχισμένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).
*Οἱ συμπόται ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων **αὖθις*** (=και χειροκροτούσαν και πάλι φώναζαν).
*Ἔξιτε **αὐτίκα** δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου* (=βγήτε αμέσως μάλιστα τώρα από το δ.).
Αλλά το *αὐτίκα* χρησιμοποιείται και με τη σημασία του λόγου χάρη (λ.χ.):

*Πᾶν γε τοὐναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἵ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι· **αὐτίκα** εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν* (=λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναίοι, ενώ οι....).
Το *αὖ* δε βρίσκεται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε έπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. γε Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτατικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο.** Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του α' και σπανιότερα του β' προσώπου (*ἔγωγε, ἔμοιγε* κτλ.):

Πολλαί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (=βέβαια πολλές είναι...).

Ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν ποιήσητε (= αλλά τουλάχιστον από φόβο στους θεούς...).
Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.
Το *γέ* σε διαλόγους κυρίως σημαίνει **μάλιστα:**
— ***Γίνωσκε δέ ὡς... — Ἐπίσταμαί γε*** (= το ξέρω πολύ καλά μάλιστα).
— ***Ἀλλά τιμιώτερόν ἐστιν; — Πολύ γε.***

7. δεῦρο. Τοπικό επίρρημα με ρήματα που δείχνουν κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **προς τα εδώ:** ***Ἴθι δεῦρο*** (= έλα προς τα εδώ).

Αλλά πολλές φορές με ρήμα στην προστακτική χρησιμοποιείται ως προτρεπτικό μόριο: **εμπρός! λοιπόν!:**

Καί μοι δεῦρο εἰπέ (= εμπρός τώρα πες μου).

8. δή. Βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν** κτλ.

Νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ ἐν οἵῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε βέβαια σε ποια κατάσταση είστε).
Αὕτη δή, ἔφη, ἡ Σωκράτους σοφία; (= αυτή είναι λοιπόν η σοφία του Σ.;).
Το *δή* βρίσκεται συχνά μαζί με άλλα μόρια ή επιρρήματα, όπως:
δή που = βέβαια, υποθέτω, αν δεν απατώμαι,
καὶ δή = και μάλιστα,
νῦν δή = τώρα πια,
πάλαι δή = ήδη προ πολλού,
πολλάκις δή = πολλές φορές ως τώρα:
Οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι.
— *Ἦ καὶ παρέστη;* (= αλήθεια, ήρθε;) — ***Καὶ δὴ** ἐπὶ δισσαῖς ἦν πύλαις* (= και μάλιστα ήταν κοντά στις...).
***Νῦν δὴ** οἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις ὃ ἄρτι ἠρώτων* (= τώρα πια νομίζω μπορείς να καταλάβεις καλύτερα...).
*Ἀλγῶ **πάλαι δὴ** τὰ ἐπί σοι κακά* (= ήδη προ πολλού υποφέρω για τα...).

9. δῆτα. Εμφατικότερος τύπος του *δή* που σημαίνει: **βέβαια, αναμφίβολα,** συχνός στους διαλόγους:

— *Γιγνώσκεθ' ὑμεῖς; — Γιγνώσκομεν **δῆτα.***
Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. εἶεν Χρησιμοποιείται στους διαλόγους για τη μετάβαση από το ένα ζήτημα στο άλλο. Σημαίνει **συγκατάθεση** = καλά! πάει καλά! ας είναι!

— *Τελεῖ* (= πληρώνει) *τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί γενησόμενος;*
— *Δῆλον ὅτι ἀγαλματοποιός. — **Εἶεν,** ἦν δ' ἐγώ* (= καλά, είπα εγώ).

Σημείωση. Συγγενικό με το *εἶεν* είναι το προτρεπτικό μόριο *εἶα* (όπως *ἕνεκεν* και *ἕνεκα*) που σημαίνει: εμπρός λοιπόν, έλα λοιπόν:
Ἀλλ' εἶα χώρει καὶ κόμιζ' Ἰάσονα (= εμπρός λοιπόν πήγαινε και φέρε...).

11 ἔτι Συνήθως σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ακόμη**, ενώ σε αρνητικές σημαίνει **πια:**

*Ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, **ἔτι** καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.*
*Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλεύεσθαι **ἔτι** ὥρα, ἀλλὰ βεβουλεῦσθαι* (= δεν είναι πια ώρα να σκεφτείς, αλλά να έχεις σκεφτεί).
Με άρνηση προκύπτουν οι τύποι: *οὐκέτι, μηκέτι:*
*Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ **οὐκέτι** οἷόν τε.*
***Μηκέτι** ἁμάρτανε* (= μην κάνεις πια αμαρτίες).

12 ἦ Επίρρημα με δύο κύριες έννοιες: **βεβαιωτική** (= πράγματι, βέβαια) και **ερωτηματική** (= αλήθεια; δεν είναι έτσι;).

Το βεβαιωτικό *ἦ* πολύ συχνά βρίσκεται μαζί με ένα ή και δύο άλλα μόρια: *ἦ ἄρα, ἦ δή, ἦ δή που, ἦ πού γε, ἦ μήν* κτλ.

*Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν **ἦ που** Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται* (= νομίζω δίκαια πράγματι θα..).
Ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἦ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορείτε να έχετε από μας εγγυήσεις ότι πραγματικά θα σας προσφέρουμε...).

Το *ἦν μήν* εκφράζει ισχυρή βεβαίωση και βρίσκεται κυρίως σε όρκο ή υπόσχεση.

Το ερωτηματικό *ἦ* εισάγει ευθείες ερωτηματικές προτάσεις και εκφέρεται επίσης με άλλα μόρια: *ἦ γάρ;* (= δεν είναι έτσι; αλήθεια;), *ἦ καί; ἦ που;* (= αλήθεια λοιπόν;) κτλ.:

Ἀλλὰ τίς σοι διηγεῖτο; ἦ αὐτὸς Σωκράτης; (= αλήθεια ο ίδιος ο Σ.;)
Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;
Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;
Το *ἦ* και με τη βεβαιωτική και με την ερωτηματική σημασία βρίσκεται στην αρχή της προτάσεως.

13. **ᾗ** Αναφορική αντωνυμία που πήρε επιρρηματική σημασία και σημαίνει **τόπο** (= όπου) και, στους Αττικούς κυρίως, **τρόπο** (= όπως):

Τρέπονται ᾗ ἐκείνη ὑφηγεῖται (= στρέφονται όπου εκείνη τους οδηγεί). *Ἧι νομίζεται* (= όπως είναι έθιμο).
Με υπερθετικό έχει επιτατική σημασία:
Πορεύεται ὡς βασιλέα ᾗ ἐδύνατο τάχιστα (= όσο πιο γρήγορα μπορούσε).

14. **μά** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α' II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του *μάλα*. Σημαίνει: **πάρα πολύ**, **προπάντων** και, συνήθως με αριθμητικό, **περίπου**:

*Ἀλλὰ τῷ ὄντι **μάλιστα** ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν* (= προπάντων αυτή την αρετή...).
*Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τάς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι* (= περίπου τριακόσιοι).
*Πηνίκα **μάλιστα;*** (= τι ώρα περίπου;).
(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16 **μήν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ύστερα από άλλα μόρια: *ἦ μήν* (= βεβαιότατα), *καὶ μήν, ἀλλὰ μήν* (= πραγματικά όμως):

***Ἦ μὴν** καὶ πόνος ἐστίν.*
***Καὶ μὴν** ἐφίημι* (= καλά λοιπόν, επιτρέπω).
Το *μήν* σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:
*Πῶς **μὴν** παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τἀναντία τούτων διδάσκετε;*
Το *μὴν* συχνά με το μόριο γε έχει εναντιωματική ή αντιθετική σημασία (= αλλ' όμως, αντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον (=εκείνοι μας φέρονταν όπως ήταν πιο ευχάριστα σ' εκείνους, ενώ σε μας όπως μας ήταν πιο δυσάρεστα).

17. **νή** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α', ΙΙ, 3 Σημείωση).

18. **νῦν** Επίρρημα χρονικό= τώρα· *νυνί*= τώρα ακριβώς, πβ. *οὑτοσί* = αυτός εδώ, *ὁδί* (ὅδε-ἰ) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.
Χρῆν δήπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (=έπρεπε βέβαια...).
Ο εγκλιτικός τύπος *νυν* (ή *νυ*) μεταφράζεται: **λοιπόν**:
Ἴτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (=πηγαίνετε λοιπόν...).
Δεῦρο νῦν (=εμπρός λοιπόν, γρήγορα).
(Βλ. *τοίνυν*, §150 και **Επίμετρο Β 34**).

19. **ὅπη** (πβ. *πῇ;* και *πῄ*). **Αναφορικό επίρρημα με τροπική κυρίως** σημασία (=όπως) και σπανιότερα τοπική (=όπου):

Ὅπῃ ἂν δοκῇ ἀμφοτέροις (=**όπως αποφασίσουν και οι δύο**).
Ἄγων ἐμβαλοῦ μ' ὅπῃ θέλεις (=**οδήγησε και βάλε με όπου θέλεις**).

20. **ὅποι** (πβ. *ποῖ;* και *ποί*). **Αναφορικό επίρρημα με τοπική σημα**σία (=όπου):

Ἔξεστιν ἀπιέναι ***ὅποι*** *ἂν βούλωνται* (=**επιτρέπεται να πάνε όπου** θέλουν).
Οὐκ οἶσθ' ***ὅποι*** *γῆς φέρει* (=δεν ξέρεις **πού πας**).

21. **οὖν** Χρησιμοποιείται στο λόγο ως:

α) επίρρημα βεβαιωτικό και σημαίνει: **πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων, οπωσδήποτε** κτλ.:

Εἴτε ***οὖν*** *ἀληθὲς εἴτ'* ***οὖν*** *ψευδές* (=είτε είναι **πράγματι αληθινό...**).
Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, ***ἐκ δ' οὖν*** *τῆς γῆς ἀνεχώρησαν* (=τελοσπάντων έφυγαν από...).
Εἰ *μὲν δὴ δίκαια* ***ποιήσω*** *οὐκ οἶδα· αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς* (=οπωσδήποτε όμως θα προτιμήσω εσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (=λοιπόν, άρα):

Ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Από το *οὐκ* και *οὖν* σχηματίζονται τα: *οὔκουν* (= όχι λοιπόν) και *οὐκοῦν* (= λοιπόν, επομένως, άρα):

Οὔκουν *ἐρεῖς ποτέ;* (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων;).

Οὔκουν *εἰκός γ᾽ ἐξ ὧν σὺ λέγεις* (= δεν είναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από όσα εσύ λες).

Οὐκοῦν *φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους* (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν *ὁρᾷς καί οὐχ ὁρᾷς ἅμα ταυτόν;* (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...;).

Το *οὔκουν* σε διαλόγους σημαίνει: **όχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

— *Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι;* — ***Οὔκουν*** *ἔγωγε* (= εγώ τουλάχιστο όχι).

Το *γοῦν (ἀπό τό γέ* και *οὖν*) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:**

Χαρίεντα ***γοῦν*** *καὶ καθαρὰ τὰ ὑδάτια φαίνεται* (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το *μέν οὖν* χρησιμοποιείται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναντίας, οπωσδήποτε όμως:**

— *Ἄτοπον τὸ ἐνύπνιον, ὦ Σώκρατες.* — *Ἐναργὲς* ***μὲν οὖν*** (= — Παράξενο το όνειρο... — Οπωσδήποτε όμως ολοφάνερο).

Το *οὖν* προστίθεται σε αντωνυμίες ή επιρρήματα και επιτείνει τη σημασία τους: *ὁστισοῦν* (ὅστις - οὖν) (= οποιοσδήποτε), *ὁπωσοῦν* (ὅπως - οὖν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμους §150).

22. **πέρ** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **ακριβώς, μάλιστα.** Βρίσκεται με αναφορικά ή με άλλα μόρια, όπως: *ὅσπερ, οἷός περ, ἔνθαπερ, ᾗπερ, ὥσπερ, καθάπερ, διόπερ, εἴπερ, καίπερ* (= αν και) κτλ.:

Ὅπερ *νῦν δὲ ἐλέγομεν.*

Οὕτως ἔχει, ***ὥσπερ*** *τότε ἐλέγετο ἡμῖν.*

Διόπερ καὶ *μὴ ὀκνεῖν δεῖ* (= γι᾽ αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).

Γιγνώσκω σαφῶς, ***καίπερ*** *σκοτεινὸς ὤν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὅμως* (= αν και είμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. **πή** (πβ. *ὅπῃ, πῇ;*). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (=κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και **τόπο** (=σε κάποιο μέρος, κάπου):

*Ἔχεις **πη** ἄλλῃ λέγειν;* (=μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).
*Πεσόντος **πη** τοῦ τείχους* (=σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. **πῇ** (πβ. *ὅπῃ, πή*). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (=κατά ποιον τρόπο; πώς;) και **τόπο** (=σε ποιο μέρος; πού;):

Πῇ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (=πώς σου φαίνεται, τι γνώμη έχεις γι' αυτό;).
*Ἐσκόπει **πῇ** εὐαποτειχιστότατος εἴη ὁ Πειραιεύς* (=σε ποια μέρη ήταν ευκολότατο να περιτειχισθεί ο Π.)

25. **ποί** (πβ. *ὅποι, ποῖ;*). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τόπο** (=κάπου):

*Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν **ποι** βούλωνται ἄλλοσε* (=δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλού θέλουν).

26. **ποῖ** (πβ. *ὅποι, ποί*). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως **τόπο** (=προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (=προς τα πού να στραφεί κανείς;).

27. **πολλάκις** Επίρρημα που σημαίνει **πολλές φορές**:

*Ποιεῖ δὲ ταῦτα **πολλάκις** τοῦ μηνός.*

Αλλά ύστερα από τους συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἄν, μή* σημαίνει **ίσως, τυχόν**:

*Σεισμὸς εἰ γένοιτο **πολλάκις*** (=αν τυχόν γινόταν...).
*Μὴ **πολλάκις** ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφήλῃ ἐξαπατήσας* (=μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάποτε**:

*Ἰδὼν δέ **ποτε** Νικομαχίδην ἀπιόντα ἤρετο.*
*Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι **ποτέ*** (=ήταν κάποιος που ανήκε κάποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ύστερα από ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα σημαίνει **άραγε, τάχα**:

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ***ποτὲ*** *λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους* (= με ποιους άραγε, λόγους...).
(πβ. το ερωτηματικό *πότε*).

29. **ποὺ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάπου, σε κάποιο μέρος:**

Ὁρῶσιν ἱππέας ***που*** *πέραν τοῦ ποταμοῦ.*

Επίσης το *πού* σημαίνει: **κατά κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω** κ.τ.ό.:
Ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἴεται καὶ ἄλλος τίς ***που*** *μεγάλα κακά* (= κάποιος άλλος ίσως).
Τῇ γάρ ***που*** *ὑστεραίᾳ δεῖ με ἀποθνῄσκειν* (= νομίζω ότι πρέπει να πεθάνω...).
(πβ. το ερωτηματικό *ποῦ*).

30. **πω** Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει άρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη:**

Οὐκ ἴσασί ***πω*** *τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν* (= δεν ξέρουν ακόμη...).
Τίς πόλις ***πω*** *τούτῳ ἐπεχείρησε;* (= ποια πόλη επιχείρησε ως τώρα αυτό το πράγμα;).
Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με άλλα μόρια, λ.χ. *οὔπω, μήπω, οὐδέπω, πώποτε, οὐδεπώποτε* κτλ.:

Ἤδη ***πώποτέ*** *που ἤκουσας;* (= ήδη ποτέ ως τώρα άκουσες κάπου;).
Πρωταγόραν οὔτε γιγνώσκεις, ὡς φῄς, οὔτε διείλεξαι ***οὐδεπώποτε*** (= ούτε ποτέ ως τώρα έχεις συζητήσει μαζί του).
(πβ. Διαφορά του *πώ* και *ἔτι: οὔπω καιρός* = δεν είναι ακόμη ο κατάλληλος καιρός, *οὐκέτι καιρός* = δεν είναι πια...).

31. **πῶς** Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἔνεστι γάρ ***πως*** *τῇ τυραννίδι νόσημα* (= υπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).
Πράσσοντές ***πως*** *ταῦτα...* (= καθώς ασχολούνταν κάπως μ' αυτά).
(πβ. το ερωτηματικό *πῶς*).

32. **τάχα** Η πρώτη σημασία του είναι ίδια με τη σημασία του επιρρήματος *ταχέως* (= γρήγορα). Αλλά συνήθως βρίσκεται στους αττι-

κούς πεζογράφους με τη σημασία του **ίσως**:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. **τάχιστα** Επίρρημα που σημαίνει **πολύ γρήγορα**. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (*ἐπεί, ἐπειδή* κτλ.) σημαίνει **αμέσως, μόλις**:

Ἐπεὶ τάχιστα ᾑρέθη, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν άρχισε πρώτα πρώτα από τους θεούς).

34. **τοι** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, χωρίς αμφιβολία**. Βρίσκεται συχνά ύστερα από υποθετικούς ή αιτιολογικούς συνδέσμους ή άλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.
Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.
(Για τους τύπους: *τοινυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν* βλ. §150).

35. **ὡς** Το *ὡς* χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) επίρρημα αναφορικό (= όπως) και δεικτικό *(ὥς)* (= έτσι):
Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.
Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.
Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει **πόσο!**:

Μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος.
Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει **όσο το δυνατό**:
*Οἱ ῥήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὡς **βέλτιστοι** ἔσονται.*
Το *ὡς* με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμού επιτείνει ή περιορίζει τη σημασία τους:

*Οἱ ὡς **ἀληθῶς** σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες* (= οι πραγματικά αληθινοί σύμμαχοι...).
*Ὡς **ἠπίως** εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει* (= κάπως ήπια συμφέρει νά...).
πβ. *ὡσαύτως* (ως-αῦτως: το επίρρ. της αντωνυμίας *αὐτός*) = κατά τον ίδιο τρόπο, έτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών, αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Γιά τη χρήση του ως με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.
γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' ΙΙ, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: *ἄγε, ἴθι, φέρε* που σημαίνουν **εμπρός, λοιπόν**:

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (=εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (=εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. Έλα, λέγε λοιπόν. Εκείνος δωσ' του και έλεγε και ξανάλεγε τα ίδια).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

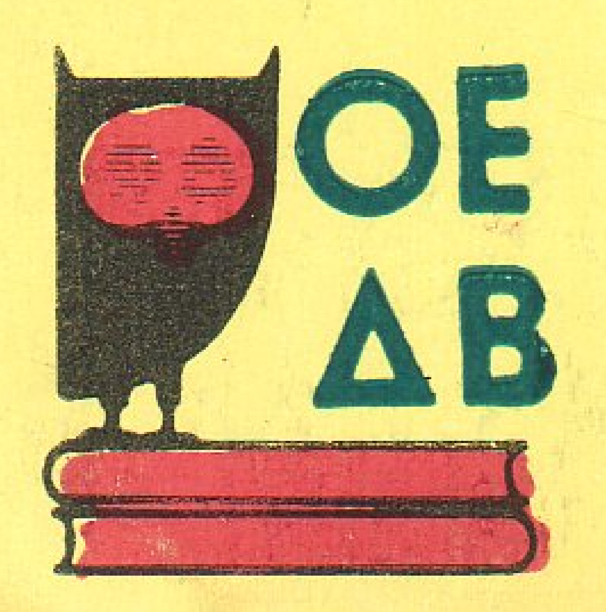
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ — ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ — ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΠΙΝΑΚΕΣ

Ἐξώφυλλο καί κοσμήματα
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ 2007 - ΑΝΤΙΤΥΠΑ : 105.000 ΑΡ. ΣΥΜΒΑΣΗΣ 55/21.5.07
ΕΚΤΥΠΩΣΗ : ΤΖΙΑΦΑΛΙΑ ΕΥΘΥΜΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Π. ΓΙΑΤΡΑΣ

I.S.B.N. 960 - 06 - 0007 - 4